

Cuvânt Înainte

Motto: "Dulcis Amor Patriae"

Pe cât este de ușor - cum spunea Cantemir- să adaugi ceva la ceea ce ai ajuns să știi, pe atât este de dificil să scoți la iveală, pentru prima oară, după multe secole, un lucru străvechi și ne-cercetat îndeajuns de mult.

Scriind această carte, ne-am asumat riscuri previzibile. Dorim însă a atrage cititorului atenția asupra bunei noastre credințe: dovezile și argumentele prezentate aici nu-și propun, în mod deliberat, să demonstreze o anumită teză cât, mai ales, să readucă în atenție subiecte considerate definitiv închise.

Deși ipotezele noastre vor fi catalogate ca fanteziste, dacă vor da naștere unor dispute, în limitele și cu instrumentele unor dezbateri cu caracter științific, mărturisim că vom fi satisfăcuți: demersul nostru nu a fost zadarnic.

Monografia localității Popești-Leordeni, concepută ca o introspecție de ordin istoric în trecutul unei comunități cvasi-necunoscute, este, de fapt, un pretext. În realitate, am intenționat să readucem în atenție unele probleme ale culturii române ce nu au fost, în ciuda multor aparențe, definitiv elucidate. Studiul nostru este, dintr-un anumit punct de vedere, o sfidare la adresa unor teorii considerate, până în prezent, imuabile.

Sperăm ca aceia ce vor citi aceste pagini să se aplece cu mai multă atenție asupra unor subiecte controversate ale trecutului nostru cultural.

Eforturile de cercetare și cunoaștere mai adâncă a realităților spirituale, în cadrul cărora putem include și tenebrosul trecut al "pavlichenilor", izvorâte din dragoste și devotament față de adevărul istoric, vor constitui un prilej real de satisfacție sufletească, o motivație lăuntrică pentru continuarea studiilor.

În sfârșit, dorim să-l asigurăm pe înțelegătorul nostru cititor că scopul acestei lucrări este acela de a servi mai bine efortul de cunoaștere a culturii române, în corelație cu alte universuri spirituale, mai puțin cercetate.

AUTORUL

PARTEA I-a

Cadrul Geografic

Localitatea Popești-Leordeni este situată în partea de sud-est a Capitalei, pe Șoseaua Olteniței (DN-4), având următoarele coordonate geografice: 25° 45' longitudine estică și 44° 23' latitudine nordică.

Întreaga zonă se bucură de condiții geografico-climatice favorabile, deoarece este situată în centrul câmpiei, ca punct de legătură între dealuri și lunca Dunării.

Clima temperat continentală, caracterizată prin veri calde și secetoase, precum și ierni blânde, alternând cu ierni aspre, a favorizat locuirea neîntreruptă a acestor meleaguri, începând cu paleoliticul mijlociu, continuând cu prima epocă a fierului, cu civilizația Latène, până în zilele noastre.

La ieșirea din localitate, șoseaua este mărginită pe partea stângă de o pădure întinsă (10 km), având în prezent statutul de rezervație cinegetică. Aceasta păstrează urme ale falnicilor codri ai Vlăsiei. Pădurea ce înconjură localitatea, cu sute de ani în urmă, se numea Ciumernic (stranii rezonanțe de nume cimerian), fiind cunoscută și sub denumirea "Măgura hoților". În partea de sud a acestei așezări izvorăsc câteva mici cursuri de apă, dintre care mai cunoscut este râul Călnău.

Vatra istorică a localității se află pe malul drept al Dâmboviței, aici arheologii găsind urme care atestă o locuire neîntreruptă, timp de două milenii.

Vecinii

Popești-Leordeni se află pe "linia de centură" a Capitalei, o comună suburbană situată pe un cerc imaginar, care unește virtual reședințe nobiliare ce prefigurează o veritabilă "VALE a LOIRE - ei Valahă".

Curțile boierești, reședințele domnești, conacele, castelele, mănăstirile ce înconjoară Bucureștii pot fi repere ale unui itinerar istoric și spiritual: Ciocănești, Buftea, Mogoșoaia, Fundeni - Frunzănești (pe malurile Colentinei) ; Potlogi, Găiseni, Stoienești, Florești (în jurul Sabarului) ; Comana (pe Argeș) ; Budești (la confluența Dâmboviței cu Argeșul) ; Popești - Leordeni (la doi pași de Dâmbovița).

Șoseaua Olteniței, în lungime de peste 60 km, coboară spre Dunăre. Mergând pe acest drum vechi de secole, călătorul va lăsa în urma sa comuna Popești - Leordeni, va trece prin Frumușani, Pasărea, Gruiu pentru a ajunge la Budești. Aici, unde Dâmbovița se întâlnește cu Argeșul, la marginea unei bălți născute într-o veche albie de râu, se află conacul generalului G. Manu, de numele căruia sunt legate și câteva momente din istoria localității Popești - Leordeni. În trecut, conacul era înconjurat de un celebru parc, azi dispărut, din nefericire. Alături, se mai păstrează biserica înălțată pe la 1855-1857 de Ion Mihail Mano, mare vornic și fost caimacan al Țării Românești, căsătorit în 1796 cu Smaranda Văcărescu, de la care a primit ca zestre averea acesteia din satul Leordeni.

În continuare, la Negoști există o ctitorie din 1648 a Elenei Doamna, soția lui Matei Basarab, o construcție sveltă, cu turnuri înalte, cu picturi murale, datând din veacul al XIX-lea.

În preajma localității Popești-Leordeni, la Fundeni-Frunzânești, pe malul râului Colentina, se află vestigiile unui complex arhitectural, înălțat pe la 1730 de Radu Dudescu și fiul său, Constantin.

Tot în această parte a capitalei, în zona de sud-est, există vechi edificii medievale, ctitorii ale domnitorilor sau vechilor familii boierești din Țara Românească: Mânăstirea cu ziduri de cetate de la Plătărești, ctitorie a lui Matei Basarab (1646), Biserica și conacul de la Dobreni-Vărăști, ridicate de Constantin Basarab - Cârnul, fiul lui Radu Șerban și nepotul lui Matei Basarab.

Ceva mai la sud se află palatul familiei Năsturel, de la Herești. Aici, Doamna Elena, împreună cu fratele ei, Udriște (Iorest) Năsturel, mare logofăt și cărturar de marcă al Evului Mediu românesc, construiesc un palat impunător (1642) și o biserică (1644). Reședința boierilor Năsturel era numită în documentele vremii "casa de piatră", datorită materialului de construcție mai puțin utilizat în Țara Românească.

Cel din urmă Herescu, generalul ¹, vinde moșia sa cneazului Miloș Obrenovici (1831), creatorul Serbiei Moderne. Fratele lui Miloș, Milan I, stins din viață la București, la 16 decembrie 1910, este înmormântat în curtea bisericii din Herești.

La mijlocul veacului trecut, una dintre prințesele Obrenovici, din bogata familie domnitoare sârbească, s-a căsătorit cu bancherul Enache Ghermani. La 22 martie 1861, acesta a cumpărat moșia Leordeni, inclusiv "casele de piatră", datând din vremea lui Constantin Brâncoveanu .

---

¹ Generalul Năsturel C. Herescu (1796-1874), aghiotant domnesc în timpul călătoriei principelui Al. I. Cuza , la Constantinopol, din luna septembrie, 1861, a donat Academiei Române jumătate din averea sa, pentru instituirea premiului " Herescu ".

La Comana, Vlad Țepeș ctitorește o mânăstire fortificată, supranumită și "Cetatea Neajlovului", reconstruită de principele Radu Șerban și refăcută în vremea Brâncoveanului (1699-1703). În această mânăstire sunt înmormântate figuri ilustre ale istoriei Țării Românești: Radu Șerban, Nicolae Pătrașcu și Șerban Cantacuzino.

La Sinești există o biserică, ctitorită la 1703, alături de care se pot observa rămășițele unui vast complex arhitectonic medieval. Aici este înmormântat Grigore Mihai Șuțu, mort la Pesta, în vârstă de 65 de ani. Parcul și Palatul Șuțu au intrat în proprietatea familiei Marghiloman, la 1846.

În această excursie imaginară nu trebuiesc omise reședința nobiliară și biserica Stolnicului Constantin Cantacuzino (1696), de la Afumați. Retras în liniștea conacului său, cărturarul renascentist petrecea multe ore citind sau scriind. Cu trecerea timpului, curtea de la Afumați ajunge în proprietatea baronului Dumba, care dispune reparații și modificări de construcție.

Cercul imaginar ce unește împrejurimile Bucureștilor este întregit de încă alte câteva obiective de interes cultural și istoric, situate în partea de nord-vest și sud-vest a Capitalei.

La Buftea se afla moșia lui Brâncoveanu, proprietate intrată apoi în posesia principelui Barbu Știrbei, care înalță aici un castel.

În vecinătate, la Mogoșoaia, Constantin Brâncoveanu a construit un cunoscut palat, culme a artei constructive medievale din țara noastră (1702). Complexul de clădiri de la Mogoșoaia, deteriorat după moartea domnului martir, este devastat, în martie 1821, după fuga marelui Ban Grigore Brâncoveanu, la Brașov, de către arnăuți, aflați în drum spre București. Incendiul provocat de arnăuți a distrus bogata bibliotecă de la Mogoșoaia, inclusiv prețioase manuscrise, care aparținuseră ultimului descendent al familiei Brâncovenilor.

Conacul de la Ciocănești, înconjurat de un parc de aproape 20 ha, este ridicat în vremea voievodului Mihai Viteazul și extins în timpul lui Matei Basarab. Casele boierești de la Ciocănești devin reședința Crețuleștilor, familie înrudită cu Basarabii. Din stirpea boierilor Crețulești este și Doamna Stanca, soția lui Mihai Viteazul, domnitorul ucis mișelește pe pământul Transilvaniei, al cărui cap va fi adus și înmormântat la Mânăstirea Dealu de către Turturea Paharnicul din Leordeni. În oastea lui Mihai Viteazul s-a aflat și vestitul boier Udrea Băleanu, al cărui neam trăia în Popești-Leordeni, încă din veacul al XVI-lea.

La Bolintin - Deal se află conacul boierilor Băleanu, înrudiți cu ramura nobiliară omonimă din Popești - Leordeni, construit în veacul al

XVIII-lea. În mijlocul unui frumos parc, clădirea adăpostește în prezent o instituție de ocrotire medicală.

Alături, Bolintin - Vale, este locul de baștină al lui Dimitrie Bolintineanu, cel căruia sculptorul C. K. Storck îi va ridica un bust, la 1888.

În apropiere, la Florești-Stoieniști, se află conacul ridicat de vornicul Drugănescu (1730), după modelul arhitectonic al palatelor de la Potlogi și Mogoșoaia. Astăzi, acolo se găsește un muzeu.

În satul Florești, pe malul Sabarului, boierii cu același nume au ridicat, la începutul secolului al XVIII-lea, un conac de dimensiuni apreciabile, cunoscut ulterior sub numele de "Conacul Djuvara", după numele unuia dintre ultimii săi proprietari.

La Găiseni, marele vornic Drăghici Vintilescu este ctitorul Mănăstirii Strâmbul (1512-1521), clădire cu ziduri puternice, ca de cetate.

Amintim, în final, doar o parte din lăcașurile religioase ridicate în preajma Bucureștilor, care dau Capitalei un aer de originalitate : Mănăstirea Plumbuita (1647), Mănăstirea Mărcuța (1722), Mănăstirea Pantelimon (1756), Mănăstirea Cernica (ctitorie a vornicului Cernica, oștean de frunte între luptătorii voievodului Mihai Viteazul, a cărui soție este nu mai puțin celebra Doamna Chiajna), Biserica Fundenii Doamnei (1699) etc.

Așadar, în jurul Bucureștilor există o veritabilă "linie de centură" , presărată cu numeroase monumente laice sau religioase medievale, în rândul acestora Popești - Leordeni fiind o localitate cu un trecut istoric demn de a fi cunoscut.

Cadrul Administrativ

Tradiția orală stabilește anul 1873 ca dată a unificării celor trei sate componente ale comunei Popești - Leordeni.

Surse documentare, datând de la începutul veacului al XX-lea ¹ , prezintă structura administrativă a localității: "Popești-Conduratu este alcătuit din două cătune: Popești - Români și Popești - Pavlicheni. Separat, există satul Leurdeni."

O altă sursă documentară (datând din anul 1938) prezintă o hartă a suburbiilor Bucureștilor, în care se precizează structura comunei Popești-Leordeni : satele Popești - Români, Pavlicheni, Leurdeni și Cula. ²

---

¹ cf. "Marele Dicționar Geografic al României, sub redacția lui George Ioan Lahovari", București, 1901, vol. IV

2. "Enciclopedia României", Ed. 1938, Vol. II. p. 549

3. cf. "Planul Unirea, Municipiul București și împrejurimile", Ed. aXIII-a, 1941, p.38.

4. idem, p. 15

În schimb, un Ghid al Municipiului București ³ oferă următoarele explicații: "Loc. Popești-Conduratu, com. suburbană; Loc. Popești-Români, cart. pedinte de com. suburbană Popești-Conduratu; Loc. Popești-Sârbi (Pavlicheni), cart. pedinte de com. Popești-Conduratu." Același Ghid al Bucureștilor menționează și un alt sat al comunei:

"Loc. Cula (cartier din com. Popești-Leordeni)"⁴

Această situație fluctuantă privind terminologia și împărțirea administrativ-teritorială își are cauze istorice obiective: Până în anul 1895, orașul București nu avea marginile delimitate. Anterior, în anul 1778, Al. Ipsilanti (1774-1782) poruncise să fie puse cruci la hotarele orașului, pentru a nu se mai construi dincolo de ele. Zece ani mai târziu, Constantin Hangerli (1798-1799) semnează un pitac prin care poruncește autorităților în drept să "întocmească gardurile din jurul Bucureștilor" (21 februarie 1798), ordin reînnoit la 12 mai același an, prin care Vodă porunca autorităților competente revizuirea hotarelor capitalei Țării Românești, ca să "nu se mai poată întinde orașul".

"Regulamentul Organic" interzicea extinderea construcțiilor de case, dincolo de hotarele sale administrative.

"Legea Comunală" din 1864, întocmită de Mihail Kogălniceanu, stabilea noi principii de organizare administrativă a orașelor și satelor. Această lege a fost amendată de "Legea comunală" din 1874, întocmită de Lascăr Catargiu și de "Legea comunală" din 1894.

Excedentul de populație prin spor natural, migrarea de la sat la oraș, precum și dezvoltarea economică a Bucureștilor a făcut ca orașul să se extindă tentacular, în toate direcțiile, inclusiv spre sud, pe șoseaua Olteniței.

Astfel, la recensământul din 1912, suprafața Capitalei era de 5164 ha, iar după împărțirea administrativă din 1930, întinderea orașului ajunsese la 31.000 ha, inclusiv comunele suburbane. Perimetrul Bucureștilor măsura, pe linia forturilor, 72 de km, ceea ce însemna că a face înconjurul Capitalei, pe linia de centură, era echivalent cu o călătorie din Gara de Nord, dincolo de Ploiești, la Băicoi.¹

În anul 1926, cele 12 comune suburbane, situate în interiorul vechii linii de centură a forturilor, au fost înglobate, din punct de vedere administrativ, Municipiului București. Suprafața acestora era de 1660 ha, cu un total de 66 713 locuitori (conform recensământului din 1930).

Recensământul din 1930 pune în evidență următoarea ordine a comunelor suburbane, după numărul de locuitori: Șerban Vodă, Lupeasca, Militari, Dudești - Cioplea, Principele Nicolae, Colentina, Grivița, **Popești-Leordeni**, Băneasa, Pantelimon și Roșu.

¹ "Ilustrațiunea Română", nr. 26, din 29 iunie 1935, p. 15.

Din datele aceluiași recensământ rezulta că 3, 9% din populația activă a Capitalei era ocupată în agricultură, fiind de fapt reprezentată de locuitorii comunelor suburbane, care se ocupau cu grădinăritul și desfacerea zarzavaturilor în piețele orașului.

Prin Legea 320/1939, se stabilea componența administrativă a Capitalei: 7 "comune urbane-orașe reședință" (Băneasa, Colentina, Fundeni, Dudești-Cioplea, Marele Voievod Mihai, Militari și Principele Nicolae) la care se adăugau 6 "comune rurale": Chiajna, Dobroiești, Pantelimon, Popești-Leordeni, Roșu, Tudor Vladimirescu (Ghencea II).

Aceeași Lege 320/1939 definea teritoriul cuprins între limita propriuzisă a Municipiului și linia de centură a forturilor ¹ drept "regiunea suburbană" a Bucureștilor.

În fapt, "comunele urbane" erau adevărate cartiere ale orașului. De aceea, prin Legea 99/1943, cartierele Crângași, Șerban-Vodă, Tudor Vladimirescu și Herăstrău au fost înglobate la Municipiul București, iar în anul 1950, fostele comune suburbane Dudești-Cioplea și 30 Decembrie au fost de asemenea incluse în Municipiul București.

Recensămintele populației, efectuate în ultimele două secole (1838, 1859/1860, 1893, 1912, 1930, 1948, 1956, 1966, 1991), evidențiază evoluția demografică în comunele suburbane. Cele care au avut ponderea cea mai mare, ca număr de locuitori, ca zestre edilitară, sau potențial economic, industrial ori comercial, au devenit cartiere ale Municipiului București (Apărătorii Patriei, Berceni, Dudești-Cioplea, Șerban-Vodă)

Și-au păstrat caracterul semi-urban comunele din zona periferică a orașului: Popești-Leordeni, Glina, Berceni, Jilava etc.

Catagrafia realizată la sfârșitul veacului al XIX-lea surprindea o imagine de ansamblu a vieții locuitorilor din Popești-Leordeni, din punct de vedere social, economic, industrial, agricol, confesional, școlar etc. Erau menționate, ca făcând parte din această așezare, numită "Popești-Conduratu", cătunele Popești - Români și Popești - Pavlicheni.

Cătunul Popești-Pavlicheni avea 96 de locuitori, o biserică reparată la 1890 și deservită de preoți din Dudești-Cioplea, precum și doi cârciumari. O. Șuțu și G. Petre dețineau 1200 ha iar restul locuitorilor doar 72 ha.

---

¹ După obținerea Independenței de stat a României (1877), autoritățile decid realizarea unor fortificații militare, de jur împrejurul Capitalei - "*Cetatea București*"- proiect care demarează în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea. Forturile urmau să fie unite printr-o linie de cale ferată, circulară. Acest sistem de apărare strategică a contribuit la fixarea hotarelor Capitalei, deci la delimitarea administrativă a teritoriului Bucureștilor, în raport cu județele limitrofe.

Satul Popești-Români avea 714 locuitori, două biserici, din care una cu hramul “Adormirea”, deservită de un preot și doi cântăreți, precum și o școală mixtă, frecventată de 39 de copii. Proprietatea funciară avea următoarea configurație: G.N. Alexandrescu posedă 601 ha iar locuitorii aveau 305 ha.

Satul Leordeni avea 486 locuitori și 103 case. Există o biserică, având hramul “Sfinții Voievozi”, o școală mixtă (5 băieți și 3 fete), două cârciumi, o mașină de treierat cu aburi. Familia Efrem Ghermani deținea moșia Cula, precum și o avere de 800 ha, iar locuitorii erau proprietarii unei suprafețe de 1075 ha.¹

La recensământul din 25 ianuarie 1948, populația localității Popești-Leordeni număra 6 052 suflete, din care 51% femei și 49% bărbați. Din acest punct de vedere, Popești-Leordeni era cea mai populată așezare suburbană (comparativ cu Pantelimon: 4. 975; Cheajna: 3. 376; Dobroiești: 2.224; Roșu: 1. 431 locuitori), fiind depășită doar de Grivița: 39.917; Colentina-Fundeni: 30.418; Militari: 15.492; Dudești-Cioplea: 14.103 etc. care au devenit cartiere ale municipiului București.

Creșterea demografică a localității Popești-Leordeni este deosebit de semnificativă: de la circa 1.400 de locuitori la sfârșitul secolului al XIX-lea, se ajunge la aproape 6.000 la mijlocul secolului XX, populația crescând prin anii 70 la circa 9.600 de locuitori, iar în anii 90 să depășească 12. 000 de persoane.

Având în vedere criteriul numărului de locuitori, potențialul economic și infrastructura edilitară, localitatea Popești-Leordeni poate obține în viitor statutul de oraș. Pentru comparație, menționăm că, în anul 1971 unele localități, cum ar fi : Mizil (12.000 loc.), Titu (11.900 loc.) etc. aveau statutul de oraș.

Cadrul Istoric

Primele cercetări arheologice pe raza localității Popești-Leordeni au fost efectuate de către arheologi prin anii 30 ai secolului al XX-lea,

---

¹

evidențiindu-se în mod special săpăturile făcute de arheologul Dinu V. Rosetti.

Inițiativa realizării unor cercetări arheologice sistematice a fost luată ca urmare a descoperirii cu totul întâmplătoare a unor cioburi de ceramică, a unui fragment de amforă, cu incrustații neobișnuite, precum și a unei tetradrahme de argint din Thassos, datată secolul I A. H.

Săpăturile au fost efectuate în mai multe etape: în perioada interbelică, după război și în deceniul 7 din secolul al XX-lea.

Aceste investigații au adus la lumina zilei urme de așezări umane, de tipul Glina III ¹, datând din epoca bronzului, inclusiv vestigii din epoca fierului.

Ele au mai scos la iveală, pe lângă urmele de locuință și câteva morminte de incinerare. Cenușa era depusă în gropi de incinerare rotunde, destul de rudimentare sau în urne funerare, înconjurate de vase adiacente.

În ceea ce privește fragmentele de ceramică, acestea aparțin civilizației geto-dace (secolele II-I A.H.), fiind realizate în pastă groasă, neîngrijit.

La Popești - Leordeni a fost descoperit un tezaur monetar de argint, ale cărui piese sunt imitații după tetradrahmele emise în vremea lui Filip al II-lea.

O bună parte dintre aceste descoperiri arheologice au intrat în patrimoniul Muzeului Municipal de Istorie - București.

În vara anului 1966, cu prilejul amenajării drumului de acces spre serele fostului C.A.P. Popești - Leordeni, au fost scoase la lumina zilei urmele unor cuptoare de pământ, tăiate parțial, situate pe o terasă înaltă a Dâmboviței.

Din primul cuptor s-a mai păstrat doar camera de foc (lățimea 1,74m, lungimea de 3,10 m și înălțimea de 1,40 m). Se pare că este vorba de un cuptor menajer, folosit în comun de locuitorii acestei comune în epoca feudală. Alături de el exista un cuptor similar, dar de dimensiuni mai mici, care a fost însă distrus de către constructorii drumului amintit.

Ceva mai la vest de cele două cuptoare s-a găsit conturul unui bordei, aflat la o adâncime de 0,80 - 0,90 m față de nivelul solului, de forma unui patrulater cu colțurile rotunjite și cu dimensiunile: lungime 2,05 m - lățime 3,05 m.

Fragmentele de ceramică găsite au permis datarea sa: a doua epocă a fierului- epoca bronzului. În colțul nordic al bordeiului s-a păstrat ,

---

¹ Un interesant inventar funerar , datând din secolul I A.H. , descoperit la Popești-Leordeni, este prezentat în lucrarea : *"Bucureștii de odinioară în lumina săpăturilor arheologice"* (sub red. I. Ionașcu), București, 1959.

fragmentar, o vatră deschisă, cu un ciudat decor incizat (două patrulatere, ale căror colțuri se întretăiau).

Obiectele casnice găsite (resturi de căni și vase de dimensiuni mici, lucrate cu mâna, strecurători și străchini lucrate la roată) permit datarea acestui sit arheologic în sec. II-I A. H.

Săpăturile din vara anului 1966 au continuat și în direcția satului, fiind identificate urme ale unei așezări din epoca bronzului. La suprafața solului au mai fost descoperite două piese lucrate din silex: o microlită și un vârf de cuțit.

Satul Leordeni

Documentele amintesc de existența satului Leordeni, cunoscut sub numele de Furduiești, pe la sfârșitul veacului al XVI-lea¹. Se învecina cu satele Bănești, Balaci și Bălăceni, de lângă Glina. Aici aveau întinse moșii boierii Băleni, Bălăceni, Glineni, Dobreni, Dudești.

Una dintre fiicele boierilor Glineni, pe nume Anca, s-a căsătorit cu vornicul Nedelcu Bălăceanu, al doilea boier în ierarhia Divanului Domnesc. Aceasta se petrecea pe vremea Doamnei Chiajna, nepoata lui Ștefan cel Mare și soția lui Mircea Vodă Ciobanu. Anca și soțul acesteia, Nedelcu Vornicul sunt ctitorii Bisericii Sf. Gheorghe Vechi, din București, în timpul lui Petru Vodă cel Tânăr (1559 - 1568). La început, Biserica Sf. Gheorghe Vechi a slujit drept Mitropolie a Țării Românești. Prin grija vornicului Nedelcu Bălăceanu, în jurul acestui lăcaș a funcționat, începând cu anii 1575 - 1576, una dintre cele mai vechi școli de dieci și grămăticii, în limba slavonă, din București.

Anca și Nedelcu Bălăceanu au avut un fiu, Paraschiv, și o fiică, Neacșa, care, la rândul ei, i-a avut ca urmași pe Radu Logofăt Glineanu și Turturea Paharnicul din Glina, cel care a adus la Târgoviște, la Mănăstirea Dealu, capul lui Mihai Viteazul, cel ucis mișelește la Câmpia Turzii.

Timp de trei secole, Bălăcenii au stăpânit moșiile strămoșești din Glina.² În veacul al XVII-lea, unul dintre Bălăceni își va lega în mod dramatic soarta de neamul Cantacuzinilor, într-un episod pe care îl vom istorisi mai jos. Între bogatele familii boierești din zonă (Văcărești, Dudești,

¹ C. G. Giurescu, "Istoria Bucureștilor", Ed. Sport-Turism, p. 213 : "Leurdenii sunt amintiți documentar pentru prima dată în 1592, la 1 martie."

² Genealogia familiei Bălăceanu este prezentată cu har literar în lucrarea acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici "Cele trei săgeți. Saga Bălăcenilor", Ed. Eminescu, București, 1990

Cantacuzini, Glineni, Bălăceni, Băleni, Popeșteni) vor fi nenumărate procese, vrăjmășii, dar și încuscări, alianțe conjuncturale, care vor marca, de-a lungul veacurilor, trecutul acestor ținuturi.

Una dintre primele figuri ilustre din Leordeni a fost Udrea Băleanu, cel care, alături de Frații Buzești, Baba Novac, Turturea Paharnicul și alții, l-au slujit pe Mihai Viteazul, cu devotament. Udrea Băleanu este ucis din porunca lui Simion Movilă, fiind înmormântat la Mănăstirea Panaghia, din dealul Târgoviștii. Cităm din testamentul său, scris cu câțva timp înainte de năprasnica sa moarte:

“ Scris-am eu, Jupan Udrea Vel Armaș, această a mea carte..... prin care las o parte din satele mele mânăstirii Panaghia din dealul Târgoviștii, o altă parte soției mele, Mușa, iar surorii mele Grăjdana, Leurdenii și Bercenii, eu neavând urmași.”¹

Grăjdana era soția spătarului Leca Rudeanu, boier ucis la 1615 din porunca lui Radu Mihnea Vodă. În ciuda testamentului amintit, văduva spătarului Leca Rudeanu are numeroase procese cu rudele din partea soțului. Unul dintre aceste procese, început la 17 aprilie 1618, îl are ca protagonist pe Oancea Logofătul, având ca obiect de dispută moșia Leordeni sau Furduiești.

Judecata domnească, poruncită de Vodă, la care iau parte și vecinii moșiei Grăjdanei, a decis ca $\frac{1}{4}$ din avere să revină boierului Oancea, iar restul de $\frac{3}{4}$ jupâniții Grăjdana.² Dar necazurile bieteii jupănești Grăjdana nu se vor opri aici, căci ea va pierde încă o jumătate din cea ce i-a mai rămas din moșia Leordeni, în favoarea paharnicului Vlad de la Ruda, conform poruncii lui Radu Mihnea, fiul lui Mihnea Turcitul, dată prin hrisov domnesc la 12 mai 1621.³ Apriga văduvă a spătarului din Leordeni încearcă să refacă averea de odinioară, cumpărând de la Stoica, fiul lui Nan, vătaful din Săcuieni⁴, și de la boierul Dumitru Dudescu, ocina Ciumernciu.⁵

Grăjdana a trăit, probabil, până către jumătatea veacului al XVII-lea deoarece, la 1641, în vremea domniei lui Matei Basarab, documentele vremii amintesc doar de “baștinile jupâniței Grăjdana”.

---

¹ Ștefan D. Grecianu, “Genealogiile documentate ale familiilor boierești”, Vol. I, București, 1913 p. 264-265

² “Documente privind istoria României, veacul al XVII-lea, B. Țara românească”, Vol. III (1616-1620), București, 1954, p. 213.

³ op. cit., vol. IV, București, 1954

³⁴ idem, p.46

⁴⁵ idem, p. 213

⁵

Satul Leordeni va fi stăpânit de Badea Postelnicu Băleanu, fratele Grăjdanei, precum și de Udrea Băleanu, ei împărțind Leordenii cu moștenitorii lui Radu Cluceru Băleanu.

Printr-un testament întărit de semnătura lui Matei Basarab, a membrilor Divanului Domnesc și a Mitropolitului Teofil al Ungrovlahiei, Badea Postelnicul Băleanu lasă întreaga avere copiilor vărului său, Ivașco Băleanu și anume : Gheorghe Cluceru și Pătru Paharnicu.

Mănoasă și mult dorită trebuie să fi fost moșia Furduiești sau Leordeni, de ajunge să fie înfățișată judecății domnești, ba încă supusă și arbitrajului patriarhului Chiril al Marii Patriarhii Ecumenice a Alexandriei. Cităm dintr-un act din vremea lui Matei Basarab (24 februarie 1647) un fragment ilustrând necazurile nepoților Grăjdanei, venite din partea lui Mihai iuzbașa din Pătroaia, a fiilor și rudelor lui:

“ Mihai iuzbașa a pârât înaintea domnului, la marele divan, că au rămas bucatele și dedinile unchiului lui, Leca spătar, la soția lui Grăjdana, mătușa lui Gheorghe clucer și Pătru sluger, și că i se cuvin lui. Domnul, judecând după dreptate și lege, cu toți dregătorii, a adevărit că pe Leca spătar l-a tăiat Radu vv., în prima domnie, și i-a luat tot ce a avut, precum și soției lui, ca să nu le rămână nimic. La moartea sa, domnul a iertat aceste moșii, sate și rumâni, câte a luat de la aceștia, după cum știu domnul și toată țara, iar din acestea n-a stăpânit nimic Gheorghie clucer și fratele său. Grăjdana a mai avut pâră cu Toma comis, tatăl lui Mihai iuzbașa, pentru aceste dedine, înaintea Patriarhului Chiril al Marii Patriarhii din Alexandria, și înaintea mitropolitului Luca, în anul 1614, rămânând Toma de lege și de judecată, neluând nimic din bucatele lui Leca spătar și ale soției sale, multe dedine și scule ale Grăjdanei au pierit pentru Leca spătar, cum a văzut domnul și cărțile de judecată ale patriarhului Chiril, mitropolitului Luca, ale lui Gavril vv. și mitropolitului Grigore, întărite toate cu mare blestem.

Domnul nu a putut să strice judecata aceasta, rămânând Mihai iuzbașa de lege și judecată, înaintea domnului în divan, iar de se va mai ridica cu pâră să nu se creadă și să rămână mincinos și de rușine. Martori: Ispravnic, Radul mare logofăt. Scrie: Pârful logofăt Radulovici.”¹

Cu toate poftetele boierilor vecini, Leordenii vor rămâne, vreme de un veac și jumătate, proprietatea Bălenilor (Gligorie Vel Logofăt, Ioniță Vel Portar și fiii acestuia: Ioniță Polcovnicul și Grigorie Vel Logofăt)

La mijlocul secolului al XVIII-lea, o urmașă a acestui neam vestit, Ancuța Băleanu, se căsătorește cu Radu Văcărescu, fiul lui Ianache

¹ Grecianu, op. cit. I, p. 287-288; reprodus și în “ *Catalogul Documentelor Țării Românești din Arhivele Statului, vol. VI, 1645-1649*”, Direcția Generală a Arhivelor Statului din România, București, 1993, p. 289-290.

Văcărescu, cumnatul lui Constantin Brâncoveanu, ambii săvârșindu-se din viață , ca martiri creștini, la Constantinopole. Anca primește de zestre “moșia Leurdeni, ot sud Ilfov, hotărâtă și împietrită du peste tot hotarul, cu pivniță de piatră, după cum arată și zapisele cele vechi.”

La moartea Ancuții și a lui Radu Văcărescu, satul și moșia Leordeni sunt moștenite de fiul acestora, Constantin Văcărescu, mare stolnic, însurat cu Safta Crețulescu. La rândul lor, vor lăsa Leordenii ca zestre fiicei lor, Smaranda, la căsătoria acesteia cu Mihail Manu (25 mai 1796), mare vornic (1802), caimacan al Craiovei (1805) și membru al Căimăcăniei Țării Românești, la 1821.

La 1806, Mihail Manu obține permisiunea lui Constantin Alexandru-Ipsilanti Vodă de a organiza târg la moșia Leordeni, de două ori pe an, taxele fiind percepute de stăpânul acesteia. Cu veniturile obținute, vornicul Mihail Mano va repara și schimba din punct de vedere arhitectonic înfățișarea curților boierești de la Leordeni, păstrând din vechea construcție a Bălenilor doar pivnița cu bolți solide de cărămidă.

Aflată pe un promontoriu ce străjuiește albia veche a Dâmboviței, pe un pisc ce reprezenta o poziție de apărare ideală, atât în fața deselor năvăliri străine, venite de peste Dunăre, dar și împotriva hoților sălășuiți în Pădurile Ciurnicului (celebra “Măgură a hoților”), construcția avea ziduri înalte, puternice, cu metereze și contraforți, inclusiv o intrare ce a fost, cândva, cu adevărat impresionantă.

Pivnițele încăpătoare, dintre care cea mare avea o lungime de 52 m, dovedesc priceperea constructorilor. Bolțile, în jumătate de cilindru, sunt construite pe un stâlp-pivot central iar tavanele au calote sferice, sprijinite pe pandativi, prin patru arcuri de o anvergură impresionantă. Subsolul construcției avea formă dreptunghiulară, cu patru încăperi mari, egale. Coridoarele subterane formau un adevărat labirint și se constituiau în loc de refugiu sau de evadare, dincolo de incinta acestei adevărate case fortificate, în caz de pericol.

În secolul al XIX-lea, peste bolțile inițiale ale subsolului, singurele având o structură de rezistență apreciabilă, Mihail Manu ridică o casă cu parter și etaj, realizată în stil clasic, probabil după planurile unui arhitect cunoscător al modei occidentale.

În jurul holului central, extrem de spațios, erau dispuse camere mari, funcționale. Erau de apreciat, în mod special, ferestrele mari, ornamentate bogat cu flori și rozete variate. La etaj urcau două scări simetrice, somptuoase, ducând spre salonul central. Aceste scări mascau o încăpere secretă, boltită și folosită ca loc de refugiu, în caz de pericol.

După decesul lui Mihail Mano (1835) și a soției sale, Smaranda Mano (1859), moșia Leordeni va fi stăpânită, pentru puțină vreme, de Nicolae Mano, mare logofăt. La moartea sa, moșia Leordeni s-a vândut la licitație (22 martie 1861), banii obținuți (25 000 galbeni) fiind folosiți pentru plata unor datorii către creditorii marelui logofăt Nicolae Mano.

Casa și moșia vor fi cumpărate de marele bancher Enache Ghermani, a cărui soție era o descendentă a principelui sârb, Obrenovici, trecând apoi în mâinile lui Efrem Ghermani.

Ultimul proprietar al moșiei și conacului Leordeni a fost Nadejdea Gr. Romalo, care a locuit acolo până aproape de jumătatea veacului al XX-lea.

Pe plan local, edificiul medieval a fost cunoscut de către localnicii din Popești - Leordeni sub denumirea "**La Cula**" (cuvântul, de origine arabă, trecut în limba turcă și apoi în română, înseamnă "cetate", "castel", "casă întărită").

Din nefericire, cutremurul din anul 1977 a afectat deosebit de grav această construcție, iar biserica din incintă a fost distrusă complet. Spre deosebire de "casele de piatră", clădirea bisericii a fost refăcută, prin strădaniile preoților din Comuna Popești-Leordeni.

După anul 1989, datorită neglijenței condamnabile a oamenilor, aceste relicve istorice au intrat într-o stare de ruină iremediabilă. Mai grav este faptul că, în apropiere, se întinde o imensă groapă de gunoi a Bucureștilor, apărută după 1977, un focar de infecție și poluare mai grav decât toate grozăviile care s-au abătut asupra acestui sat.

În documentele vremii apar și alți boieri ce și-au legat, într-un fel sau altul, existența de numele localității Popești- Leordeni.

Unul dintre acesta este Sava Logofătul din Furduiești (Leordeni), fiul lui Oancea Logofătul, căsătorit cu Alivera, fiica lui Radu postelnic din Balomirești. Adresându-se lui Matei Vodă, la 10 august 1648, domnul îi întărește dreptul de a stăpâni moșia strămoșilor săi din satul Mușetești, Județul Argeș, inclusiv Muntele Mușetescu, cât și ocina din Brătianii de Jos, din același județ. Aceste moșii (cu mori și rumâni) sunt închinat de boierul din Leordeni mănăstirii Robaia, "ce au fost din lemn de la moșii lor, iar în zilele domnului au făcut-o din piatră, din temelie."

Într-un alt document, datat 1650, aflăm de existența unui interesant schimb de proprietăți , între Sava Logofătul și Pătru Slugerul, boieri din Leordeni:

"Pătru Sluger, fiul lui Ivașco vornic din Băleani, dăruiește lui Sava Logofăt, pentru frăție și prietenie, partea sa de moșie din satul Furduiești, unde șade acesta, iar Sava i-a dăruit un **atlas cu flori**. Martori: Gheorghe

Vistier și fratele lui, Gherghe Clucer, Popa Arfenie și din Popești, Dumitru Pârcălab și Pădure Armaș. Scrie Stan logofăt.¹”

Neprețuită operă de artă trebuia să fi fost acel “atlas cu flori”, dăruit pentru “frăție și prietenie”, încât să fie folosit ca instrument de plată pentru o parte din moșia Furduiești, aparținând nepoților Grăjdanei!

Dintre numeroasele episoade petrecute în veacul al XVIII-lea, ce au ca loc de desfășurare tot satul Leordeni, evocăm pe acela legat de Domnița Bălașa, fiica domnitorului Constantin Brâncoveanu, căsătorită în anul 1708 cu Manolache Lambrino. La 1 aprilie 1745, aceasta întocmește, împreună cu soțul ei, un act de danie, prin care dăruie bisericii ce-i poartă astăzi numele (construită 1742-1745), moșiile Furduiești (Leordeni), Ciumernic și Gurbănești. În legătură cu aceste moșii din Leordeni, avusese loc, cu 15 ani în urmă, un celebru proces în care erau implicați Radu Popescu, cronicarul originar din Popești-Leordeni, Mânăstirea Cotroceni și Manolache Lambrino. Drept urmare, o parte din moșia Leordeni a intrat în posesia Mânăstirii Cotroceni, ctitorie Cantacuzină, fapt explicabil prin aceea că Bălenii pierduseră statutul avut de ei până atunci, în favoarea tradiționalului lor inamic cantacuzin. Dar, despre acest episod vom reveni în paginile care urmează.

Satul Popești - Români

Cronicele pomenesc toponimul Popești, “den jos de București”, la anul 1532, când este relatată moartea lui Vlad-Vodă “Înecatul”, în preajma acestei localități, în apele Dâmboviței.¹

¹ cf. Doc. 251 “*Catalogul documentelor Țării Românești, vol. VII, 1650-1653*”, Arhivele Naționale ale României, București, 1999, p. 98

¹ “*Documente privind Istoria României Veacul al XVII-lea. Țara Românească, IV*”, Edit. Acad., p. 356, p.370.

Vlad Vodă este ctitorul mănăstirii Viforâta, de lângă Târgoviște.

Alte documente amintesc de existența unor mori, situate pe malurile acestui râu, aparținând, multe dintre ele, unor mănăstiri din București. Astfel, într-un act din 23 noiembrie 1623, privind o pricină iscată între Cernica Vornicul și Turturea Paharnicul, pe de-o parte, și călugării de la Mănăstirea Radu -Vodă, pe de altă parte, pentru niște mori de la Glina, este amintit meșterul Zârnă, din Popești.² Numele său apare , de asemenea, într-un alt document, datat 11 ianuarie 1624, emis de Alexandru Iliăș Vodă, în aceeași pricină.³

Istoria satului Popești - Români este strâns legată, la începuturile sale, de numele boierilor Caridi. Dintr-un zapis emis de cancelaria domnească, la 11 ianuarie 1632, aflăm date interesante despre acest personaj. Astfel, Leon Tomșa Voievod întărește Vornicului Stoica (Staicu) din Sintești actul de zestre prin care acesta, împreună cu fiul său, Radu, ofereau ca dotă , la căsătoria Soficăi lui Staicu din Sintești cu Gheorghe Caridi, jumătate din satul Popești, de lângă Bârzești. După celebrarea căsătoriei, ginerele cumpără de la socrul său și cealaltă parte a satului Popești, cu prețul de 130 aspri.⁴ Anul 1632 marchează data intrării satului Popești în proprietatea logofătului Gheorghe Caridi și a soției sale, Sofica, fata vornicului Stoica Sintescu , fostul proprietar al moșiilor din Popești.

Stoica Sintescu era fiul lui Dan Pârcălabul și al Neacșei, sora lui Zăbavă clucerul din Popești, și nepotul unui alt Staico Sintescu, vornic la anul 1541.

Vornicul Stoica mai avea o soră, căsătorită cu Para Logofătul, precum și un frate, Radu Sintescu, armaș la 1630, logofăt la 1634, mare ban la 1664 și mare vornic la 1669.

Acest din urmă Radu Sintescu, mare agă pe vremea domnitorului Matei Basarab, este amintit într-un document emis la Târgoviște, la 20 februarie 1645, în calitate de “ pristav”, adică ispravnic (înalt funcționar administrativ) la construcția unei mari băi publice, destinate credincioșilor musulmani, în orașul Giurgiu.

Redăm mai jos conținutul acestui document interesant:

“ 1645 (7153) febr. 20, Târgoviște. Matei Basarab vv., ridicat de Dumnezeu pe tronul înaintașilor și dorind, pentru acest dar, să miluiască bisericile lui, a arătat grijă îndeosebi Marii Lavre de la Muntele Sinai, căreia, pe lângă alte daruri și vase de cult, îi miluiește venitul anual de la o mare

² “ Documente privind Istoria României. Secolul al XVII-lea, B. Țara Românească, “ București, 1954, p. 350, p. 356.

³ op. cit. p. 370-371

⁴ “Doc. Romaniae Historica, B. Țara Românească. “, Vol. XXIII, p. 494-496

baie pe care a făcut-o, din temelie, în cetatea lui Gheorghie, chemată în graiul obștesc Ghiurghiov, pe malul râului Dunărea, cu multă cheltuială, pe un loc cumpărat de el, cu 100 taleri, de la un agarean (musulman, n. n.), anume Celebi. A făcut baia la dese rugăminți ale cetățenilor agareni din “învecinata nouă și țării noastre” cetatea Giurgiu, cu zidărie de piatră cioplită, fiind “pristavnic” Radu Șintescu din Popești, pentru folosința lor, căci fără ea trăiau foarte greu. De această milă arhiepiscopului Iasaf și soborului sinait, cu scrisoare pecetluită cu pecete de aur. Martori: mitropolitul Teofil, episcopii Ignatie, al Râmnicului și Ștefan, al Buzăului și dregători mireni. A compus Orest Năsturel al doilea logofăt. Scrie Alexandru Violt.”¹

Numeroase alte documente din vremea lui Matei Basarab amintesc de numele lui Gheorghe Caridi. Acesta era de neam grec, din Trikke (sau Tricala). Se refugiasse în Țara Românească, asemenea Cantacuzinilor, datorită conflictului dintre creștini și stăpânirea turcească.

După căsătoria sa cu Sofica lui Staicu din Sintești (documentele ulterioare anului 1645 vorbesc însă de Ioana), Gheorghe Caridi ajunge “vtori logofăt”, grație mării treceri de care se bucura pe lângă Leon Vodă, dar și dibăciei sale în administrarea treburilor domniei și gestionarea banilor .

Proaspătul însurat cu o fată de boier, Gheorghe Caridi, începe să adune averi: cumpără satul Vâlcănești de Ilfov (Frăsinetul de Jos), iar în anii ce vin adaugă și alte moșii: la Glupavi (Jud.Vlașca), Cornet, Dârza, Rumânești etc.

Totuși, în documente este amintit sub numele de “Gheorghe vistier Coridie ot Popești” (iunie 1643), ceea ce înseamnă că locuia statornic în acest sat de lângă București.

În vremea lui Matei Basarab este vistier, (la 1646, actele vorbesc de Gheorghe Caridi , “fost al doilea vistier” dar la 1647 el este menționat ca fiind din nou vistier și “ispravnicul scaunului Bucureștilor”, ținând locul lui Matei Vodă, pe perioada absenței sale din acest oraș.)²

Sub Constantin Vodă Șerban, boierul din Popești ajunge la rangul de vtori clucer și , din nou, vistier. Moare la 17 februarie 1655, ucis de seimenii răsculați.

Deși părea a avea numai calități de funcționar administrativ, Gheorghe Caridi din Popești era și un sânguincios cărturar. Între cărțile și manuscrisele aflate în posesia sa se aflau unele foarte rare, cum ar fi manuscrisul pravilei

¹ “ *Catalogul documentelor Țării Românești din Arhivele Statului. Vol. VI, 1645-1649* ”, București, 1993, p. 40-41.

² idem, p. 336.

“Îndreptarea Legii”, lucrare în zadar căutată de Mitropolitul Ștefan chiar la Constantinopol, dar aflată în biblioteca boierului popeștean, care o împrumută spre consultare înaltei fețe bisericești.¹ În acest mediu cărturăresc se va instrui nepotul său, Radu Popescu, ultimul mare cronicar al Țării Românești.

După moartea vistierului Gheorghe Caridi, moșia Popești este administrată de fiul acestuia, Hrizea, căsătorit cu Maria, fata vornicului Ivașco Băleanu, având moșii în satul vecin, Leordeni. Maria, Gheorghe Cluceru și Pătru Slugerul erau, așadar, nepoții Grăjdaniei, despre care am amintit mai sus.

Prin această legătură de rudenie între boierii din Popești și cei din Leordeni se realizează o alianță puternică împotriva Cantacuzinilor, care se va dovedi, însă, fatală vistierului Hrizea Popescu, ucis în mai 1680.

Hrizea Popescu a avut trei copii: o fiică, al cărei nume nu se cunoaște, măritată cu Pârvu Fărcășanul, logofăt la 1673 și 1703; Radu Popescu – Cronicarul și Gheorghe Postelnicu.

La rândul său, cronicarul Radu Popescu a avut mai mulți copii, dintre care unul, Iordache, vornic de Târgoviște, a murit înaintea tatălui. Din căsătoria lui Iordache cu jupânița Safta a rezultat o fiică, Smaranda Popescu, nora cronicarului din Popești. Aceasta a dat naștere unei fete, având același nume, Smaranda, care s-a căsătorit cu Costache Rosetti, comis la 1772, clucer la 1780 (s-a stins din viață în 1799).

Safta Popescu, văduva lui Iordache Vornicul, se trăgea din familia boierilor Brezoieni. A trăit ani îndelungați iar, pe la 1776, octogenară fiind, purta titlul de băneasă, trăind alături de nepoatele sale, din partea răposatei fiice, Smaranda Rosetti.

Pe la 1750, băneasa Safta cerea lui Racoviță Voievod să i se returneze moșia Vărăști - Ilfov, aflată anterior în proprietatea cronicarului Radu Popescu.

Una dintre nepoatele Saftei Popescu s-a căsătorit cu Alexandru Conduratu, grec din Fanar. Astfel se explică denumirea purtată de această comună, până la mijlocul secolului al XX-lea: Popești - Conduratu. El este acela care a facilitat strămutarea unor coloniști “pavlicheni” pe moșia sa din Popești, în primele decenii ale veacului al XIX-lea.

La moartea lui Alexandru Conduratu, moșia revine ginerelui său, Gheorghe Costa - Foru (1820-1876). Fiul acestuia, Constantin Costa-Foru (1856-1935) deținea proprietăți în special în partea comunei, locuită de “pavlicheni”.

La sfârșitul secolului al XIX-lea, s-a stabilit în comuna Popești-

---

¹ I. Bianu, Nerva Hodoș, “Bibliografia românească veche”, Tomul I, București, 1903, p.200.

Leordeni Alexandru Hagi Vasile. Acesta avea acareturile chiar lângă biserica din Popești, ctitorie a boierului Hrizea Caridi. Alexandru Hagi Vasile renovează biserica și construiește actuala casă parohială (1894).

El se înrudea cu Toma Vasile, grec de neamul său, între aceste familii existând relații de rudenie.

După Primul Război Mondial, moșiile celor amintiți se vor destrăma, fie prin împroprietărire, fie prin acte repetate de vânzare cumpărare. Un fenomen similar s-a petrecut și în 1945, când moșiile Cantacuzino, Costa-Foru etc vor fi vândute, pe parcele, de către proprietari, fie trecute în proprietatea statului, prin reforma agrară din 1945.

În perioada interbelică, fiica lui Toma Stelian, Plotina Nicolescu, stabilită la Paris, vinde prin licitație publică casa boierească, aflată peste drum de biserică. Casa a fost cumpărată de obște, care a decis să înființeze aici o școală pentru copiii comunei. În localul acestui conac boieresc funcționează în prezent Școala Generală nr. 29.

Popești - Pavlicheni

Dihotomia terminologică Popești - Români/Popești - "Pavlicheni" (bulgari / sârbi) exprimă confuzia privitoare la originea etnică a unei bune părți dintre locuitorii acestei localități. Chiar și în prezent, unii sunt înclinați să accepte faptul că originea lor este "bulgărească", ținând cont de dialectul vorbit, care este unul de origine slavă.

Întemeierea satului "Pavlicheni" trebuie circumscrisă fenomenului mai general de stabilire a unor coloniști trans - danubieni în unele provincii românești.

Este un adevăr de necontestat faptul că Dunărea nu a constituit în decursul istoriei o barieră în calea deplasărilor de populație, de pe un mal pe celălalt. Peninsula Balcanică, cu mozaicul său de popoare, având origini etnice diferite, dispuse ne-unitar, a "receptat" valuri de migratori, veniți din diverse colțuri ale lumii. Între aceste etnii a existat un proces de suprapunere sau întrepătrundere, marcat de momente de conviețuire pașnică dar și de confruntare.

Printre acestea, un loc aparte îl ocupă populația de limbă romanică-"vlahii", prezenți de la Marea Egee la Dunăre, de la Marea Mediterană la Marea Neagră. Vlahii sunt frații sud - dunăreni ai românilor. Ei sunt împărțiți în trei mari grupuri : sudic, nordic și apusean.

Grupul sudic al vlahilor este format din așezări situate în Munții Pindului și zonele înconjurătoare, până la Golful Corint. Zonele locuite de vlahi sunt cunoscute sub numele: Vlahia Mare (în Thesalia), Vlahia Mică (în Etolia și Acarnia) și Vlahia de Sus (în Epir).

Populația de origine vlahă poate fi întâlnită și în Macedonia, în ținutul Moglenei, în localitățile: Bitolia, Ohrida, Veria, Vlahoclisura, Moscopole etc. Așezări locuite de vlahi sunt răspândite și în Peninsula Calcidică, între Salonic și Muntele Athos.

Grupul de nord al vlahilor locuiește pe ambii versanți ai Munților Balcani, cu prelungiri spre Dunăre și spre Rumelia.

Grupul de apus este compus din populații de origine vlahă, așezate în Serbia, Bosnia, Muntenegru, Dalmația iar, ulterior, în Croația și Istria.

Primele știri despre vlahii din Balcani sunt consemnate în "Cronica" lui Kedrenos (976). Cea mai veche însemnare documentară în legătură cu vlahii apuseni se găsește în "Cronica preotului din Diocleea", prelat originar din Muntenegru (circa 1150).

În nordul Peninsulei Balcanice a existat un Imperiu Danubian care reunea, sub același sceptru, atât pe vlahi cât și pe bulgari: Statul Asăneșilor. În urma răscoalei vlaho - bulgare, din anii 1185-1186, conduse de frații Petru și Asan, români din regiunea Târnovo, se formează un stat cu capitala la Târnovo, lângă râul Iantra, pe versantul nordic al Balcanilor. Istoriografia

bulgară îl numește "al doilea țarat al bulgarilor", în timp ce istoricii români îl consemnează sub denumirea "Imperiul Vlaho - Bulgar". Statul acesta a fost condus de monarhi din dinastia vlahă a Asăneștilor (Asan, ucis la 1196; Petru, mort la 1197; Ioniță, 1197-1207; Ioan Asan al II-lea, 1121-1241; Căliman Asan, 1241-1246; Mihail Asan, 1246-1256 și Căliman al II-lea, 1256-1257).

Prin dispariția, pe linie bărbătească, a dinastiei Asăneștilor, Imperiul de Târnovo și-a pierdut definitiv caracterul românesc.

Ioan Asan al II-lea (1218-1241), nepotul lui Ioniță Asan I Caloianul, a reușit să confere Imperiului Vlaho-Bulgar un prestigiu de ne-egalat și cea mai mare întindere teritorială.

Legăturile de rudenie între familiile domnitoare de pe ambele maluri ale Dunării au întărit, într-un anumit fel, alianțele antiotomane, creștin - ortodoxe, mai ales în veacul al XIV-lea.¹

După moartea țarului Ivan Alexandru, Bulgaria se divizează în două formațiuni statale distincte: un țarat la Târnovo, condus de Ivan Șișman, fiul lui Ivan Alexandru, și un țarat cu capitala la Vidin, condus de fratele său vitreg, Ivan Stracimir. Acesta din urmă se înrudea cu voievodul Țării Românești, fiind nepot de fiică al lui Basarab I și soțul Anei, fiica lui Nicolae Alexandru Basarab.

În acest context istoric general, din care noi am prezentat doar câteva dintre aspectele sale semnificative, se poate mai bine explica prezența trans - danubiienilor pe teritoriul românesc. Fenomenul de imigrație și emigrație a fost favorizat de un complex de factori politici, economici, culturali și religioși, asupra cărora vom insista în cele ce urmează.

Imigrații trans - danubiene

Cauze politice

Expansiunea turcească spre granița de nord a Peninsulei Balcanice, cucerirea orașului Constantinopol de către putere otomană, dispariția statelor independente slave din Balcani, frământările interne, soldate cu conflicte sângeroase, problemele sociale, au făcut ca un mare număr de locuitori sud -

---

¹ Țarul bulgar Ivan Alexandru (1331-1371) era căsătorit cu Teodora, fiica lui Basarab I, iar Anca, fiica lui Nicolae Alexandru Basarab, era căsătorită cu țarul sârb Ștefan Uroș.

dunăreni să se stabilească pe malul stâng al Dunării, unde condițiile de existență erau mai favorabile.

În momentul de apogeu al puterii otomane în această parte a Europei (asediul Vienei), Balcanii devin teatrul unor conflicte repetate pentru cucerirea unor noi sfere de influență. Coloșii care se confruntau pentru a obține supremația în Balcani erau Imperiul Rus și Imperiul Habsburgic (aflate în evidentă ascensiune) iar de partea cealaltă, Imperiul Turcesc (aflat în declin).

Războaiele ruso - turce din secolele XVIII-XIX, exploatarea feudală, precum și alte fenomene sociale înrudite, au favorizat fenomenul de emigrare în masă a unor locuitori de la sud de Dunăre spre Țările Române.

În aceste condiții, spațiul românesc a devenit un veritabil loc de refugiu pentru fiii unor popoare oprimite din Balcani: bulgari, sârbi, albanezi, greci etc. Capitala, București, precum și alte orașe românești, vor constitui puncte de sprijin pentru Renașterea națională a popoarelor din Balcani.

Cauze economice

Imigrările de populație trans-danubiană aveau și alte motive, dintre care menționăm pe cele de natură economică.

Înflorirea comerțului în Principate i-a atras pe negustorii bulgari, sârbi, greci, albanezi, armeni ș. a., care au găsit în nordul Dunării condiții favorabile.

Meșterii bulgari s-au stabilit la Brașov, încă de la 1390, deci cu trei ani înainte de desființarea de către turci a statului lor (1393).

Comercianții trans - danubieni deveniseră atât de prezenți în viața economică a Țării Românești încât o stradă din București poartă și azi numele Gabroveni (după numele orașului Gabrovo, din Bulgaria centrală, de unde acești neguțători aduceau postavuri de cea mai bună calitate.)

De altfel, meșteșugarii sud - dunăreni au înființat un sat, numit Postăvari, situat între Popești - Leordeni și Frumușani.¹

În secolul XIX, un Stoian Băcanu, fiul lui Petre Steneț Gabroveanu, este consemnat, la 1817, drept ctitor al Bisericii "Sfinții Voievozi", aflată pe Calea Griviței.

Un număr apreciabil de sud - dunăreni s-au așezat și în alte localități din Muntenia. Indiferent de originea lor etnică (sârbă sau bulgară), aceștia

---

¹ C.C. Giurescu, "Istoria Bucureștilor", Ed. Sport-Turism, bucurești, 1979, p. 101.

erau numiți "sârbi". În acest fel, s-a ajuns ca multe cartiere orașenești să poarte numele generic de "sârbi" (în București, Târgoviște, Buzău etc.)².

În secolul al XVIII-lea, elementul sud - dunărean, mai ales cel de origine slavă, înregistra o însemnată pondere numerică, în raport cu numărul de emigranți existent în secolele precedente.

Astfel, un număr apreciabil de negustori și militari sârbi, croați, raguzani etc. se stabilesc la Craiova, începând cu 1644. Documentele vremii amintesc de un Pavel Giuro Marcovic, Ivan Nicola Antic ș. a., nume care dezvăluie, evident, originea etnică a acestora.¹

La începutul domniei lui Constantin Brâncoveanu, un prim val de imigranți provenind din orașele bulgărești Chiprovaț și Cobilovaț se va stabili în Țara Românească. Aceștia se alătură primilor coloniști-negustori, veniți de la sud de Dunăre, în anul 1638.

Imigranții bulgari s-au așezat și în alte sate din sudul orașului București: Vărăști și Valea Dragului, ambele situate pe malul stâng al luncii fertile, formate de Argeș și Sabar.

Politica de încurajare a imigrărilor, promovată de voievozii români, se adresa, în egală măsură, bulgarilor, sârbilor, albanezilor, armenilor, dar și grecilor (a se vedea originea etnică a boierului Gheorge Caridi, din Popești-Leordeni).

Un al doilea val masiv de imigranți sud - dunăreni, de data aceasta provenind din Serbia, a atins Principatele, mai ales Muntenia, cu prilejul revoltei eșuate a principelui Caragheorghe (1804-1812). După încheierea "Păcii de la București" dintre ruși (protectorii ingrați ai sârbilor) și turci, Caragheorghe, însoțit de mulți dintre supușii săi, este obligat să-și părăsească patria.

Într-o catagrafie datând din 1815² rezultă că, la începutul secolului al XIX-lea, în Muntenia trăiau circa 7799 de familii de "bulgari"- de fapt sârbi și bulgari- cei mai mulți stabiliți în județul Ilfov (2232 familii), precum și în județele Teleorman, Dolj, Ialomița, Gorj, Romanați, Mehedinți, Vlașca, Prahova, Vâlcea, Râmnic și Buzău³.

Acești coloniști s-au așezat, în câteva etape, în târguri sau chiar în apropierea unor localități mai însemnate. Alexandria (i s-a atribuit acest nume în cinstea lui Alexandru Dimitrie Ghica, cel care, printr-un decret din

---

² idem, op. cit. p. 269. În zilele noastre, în București, denumirea "Giulești-Sârbi" a ieșit din vocabularul cotidian, fenomen întâlnit și în cazul altor cartiere de "sârbi", din țară.

¹ C.C. Giurescu, "Istoria Românilor", IV, 2, p. 525

² Dionisie Fotino, "Istoria Principatului Dacia", Vol. III, Viena, 1818, p. 216-314

³ C.C. Giurescu, "Contribuții la studiul originii și dezvoltării burgheziei române la 1848", București, 1972, p. 58

1834, a dispus înființarea orașului) va absorbi pe coloniștii “bulgari”, așezați la Mavrodin, intrați în conflict cu stăpânul moșiei.

Același fenomen de absorbție va afecta și pe coloniștii “bulgari” din Bereasca (Prahova) și Slivenul Nou. Slivinenii cumpăraseră pământurile moșiei Bereasca, cu gândul de a întemeia un nou oraș, dar intrând și aici în conflict cu stăpânul moșiei, s-au mutat la Ploiești (1838), fiind asimilați dreptat de către populația localnică.

În anul 1830, mase întregi de populație bulgărească s-au stabilit la Brăila, Giurgiu, Oltenița sau Craiova, ca urmare a războiului ruso-turc ⁴, terminat prin “Pacea de la Adrianopol”.

De asemenea, cetățeni bulgari, originari din dreapta Dunării, se stabilesc în orașul Călărași ¹.

Printre cauzele care au favorizat emigrarea populațiilor din Peninsula Balcanică, la nordul Dunării, se numără și frecvențele războaie ruso - turce, care au avut loc în secolul al XIX-lea.

În urma unui asemenea conflict, soldat cu distrugerea târgului Arnăutchioi sau Arbănași (1810), mulți dintre locuitorii așezării s-au stabilit în Țara Românească. Aflat în apropierea localității Razgrad, târgul Arbănași era un important centru comercial, precum și un loc de popas cunoscut, aflat pe drumul ce lega Țara Românească de Constantinopol.

Se crede că domnitorul Vasile Lupu era originar din Arbănași. Aici, însuși Constantin Brâncoveanu clădise “case de piatră”. Ulterior, domnitorii Constantin Mavrocordat și Alexandru Ipsilanti au acordat ajutoare însemnate “școlii de elină” din acest oraș. Datorită faimei de care se bucurau locuitorii de aici, aromânii sunt cunoscuți și sub numele de “Arnăutchioi”.

Locuitori sud-dunăreni s-au așezat, de asemenea, la Câmpina. Printr-o poruncă a Divanului Domnesc (1828), aceștia au fost scutiți de bir. În același an, 60 de familii din satul Govor, situat în apropierea Silistrei, s-au stabilit în satul Fundeni, din Ilfov.

Alți imigranți din stânga fluviului s-au stabilit în anul 1836 pe moșia Frunzănești (Ilfov), aparținând lui Ioan Hagi Angheloiu.

Cauze religioase

⁴ C.N. Velichi, “Emigrarea bulgarilor din Sliven în Țara Românească în anul 1830”, în *Românoslavica*, X (1964), p. 229-300.

¹ Aici exista, în trecut, un vechi vad de trecere a Dunării. Localitatea a primit numele actual, începând cu sec. XVIII, deoarece acest vad era păzit de o unitate de pază, formată din “călărași”.

Pe lângă motivele enumerate mai sus, o cauză importantă care a contribuit la stabilirea de populație sud-dunăreană pe teritoriul românesc a fost cea religioasă.

Ca urmare a presiunilor tot mai puternice ale Imperiului Otoman asupra țărilor ortodoxe din Peninsula Balcanică, situația acestora a devenit extrem dificilă, ajungându-se până la dispariția lor ca state independente. Astfel, Țaratul de Târnovo va cădea sub ocupație turcească la 1393, o soartă similară având și Țaratul de Vidin, trei ani mai târziu.

Statele din Balcani vor intra sub suzeranitate otomană, unul câte unul: Bizanțul (1453), Serbia (1459), Imperiul grec de Trapezunt (1461), Bosnia (1463), Muntenegru (1469), Herțegovina (1483). Ulterior, Albania și Ungaria vor cunoaște și ele dominația Imperiului Turcesc.

O situație oarecum asemănătoare o vor avea și Țările Române, al căror statut special le va permite, totuși, păstrarea unei anumite autonomii de ordin intern, cu efecte pozitive chiar și asupra popoarelor vecine, care au fost trecute prin foc și sabie și supuse unui sever regim de ocupație militară turcească.

Drept urmare, numeroase biserici și mănăstiri ortodoxe din Balcani vor fi prădate, distruse sau transformate în moschei, iar preoții și călugării supuși unor persecuții tot mai accentuate.

Expansiunea otomană în Serbia, Croația, Bosnia sau Muntenegru i-a obligat pe mulți dintre prelații creștini să se adăpostească în teritoriile neocupate încă de Semilună, pe lângă curțile voievozilor români.

Unii dintre ei au ajuns să cârmuiască Mitropolia Ungrovlahiei, cum a fost, de pildă, Gheorghe Brancovici, din familia despoților sârbi, uns înalt ierarh sub numele de Maxim Brancovici.

De asemenea, învățați și oameni de cultură, originari din sudul Dunării, s-au refugiat în Țările Române, pentru a putea continua activitatea cărturărească.

Solidaritatea românilor, mai ales după prăbușirea statelor bulgar și sârb, s-a manifestat prin acordarea de găzduire fraților lor de credință creștină, prin ajutoare materiale consistente, trimise neîncetat mănăstirilor de la Muntele Athos, Ierusalim, Sinai, bisericilor și mănăstirilor din Grecia, Serbia, din tot cuprinsul Peninsulei Balcanice. Acest fenomen de migrare este rezultatul conștientizării rolului de apărător al Creștinătății avut de Țările Române. Prin aceasta, valorile creștinismului oriental au putut rodi și mai fertil în stânga Dunării.

Ferind valorile culturale și bisericești, de distrugerea nemiloasă a Islamului, sud-dunărenii au adus în țara noastră prețioase manuscrise

slavone, cum au fost, de exemplu, lucrările Sfântului Eftimie, ultimul Patriarh de Târnovo, pe care le-au răspândit în lumea ortodoxă liberă.¹

Originar din Serbia², Sfântul Nicodim de la Tismana se stabilește la nordul Dunării. El este considerat reorganizatorul vieții monahale în Țara Românească, reprezentant de frunte al curentului isihast. Moaștele sale se află la mânăstirea sârbească de la Epec, iar un deget al mucenicului se păstrează la Mânăstirea Tismana. Această biserică, asemenea celeia de la Vodița, poartă pecetea lui Nicodim, curentul isihast dezvoltându-se, ulterior, și în alte lăcașe de cult: Cozia, Snagov, Dealu, Glavacioc, Govora, Comana, Tânganu, Mărgineni, Bistrița ș.a.

Un alt prelat sud-dunărean care și-a găsit adăpost în Țările Române a fost Grigore Țamblac, cărturar strălucit, fiul spiritual al Patriarhului Eftimie al Târnovei. Lista acelor învățați sud-dunăreni (bulgari, sârbi, greci), care au adus cu ei lumina spirituală pentru frații lor creștini din țara noastră ar mai putea continua.

Ne vom opri doar asupra contribuției ieromonahului muntenegrean Macarie la dezvoltarea tiparului românesc. Sub luminata oblăduire a domnitorilor Țării Românești și prin meșteșugul lui Macarie și al ajutoarelor sale, la Mânăstirea Dealu apar primele cărți tipărite în limba slavonă: "Liturghier"-1508; "Octoih"-1510; "Tetraevanghel"-1512.

Macarie a fost organizatorul celei de-a doua tipografii ortodoxe, cunoscute până în prezent, funcționând într-o mânăstire din Cetinie, capitala de atunci a statului Muntenegru (Cerno Gora sau Zeta). După ocuparea de către musulmani a acestei țări, tipografia din Cetinie și-a încetat activitatea, Macarie reluându-și activitatea pe pământ românesc.

În acest fel, Târgoviștea este considerată, în ordine cronologică, cea de-a treia oficină tipografică de chirilică din Europa, după cele ce au funcționat la Cracovia (1491) și Cetinie (1493).¹

---

¹ În România au fost aduse, pentru a fi mai bine protejate, relicvele unor sfinți creștini. După desființarea țărilor bulgare de Târnovo și Vidin au fost așezate la Biserica Domnească de la Curtea de Argeș moaștele Sfintei Filoftea. La Suceava au fost depuse moaștele Sfântului Ioan cel Nou, considerat de atunci ocrotitorul Moldovei.

² Sfântul Nicodim era fratele cneazului sârb Lazăr.

¹ În ceea ce privește tipăriturile cu litere glagolitice, prima carte cu alfabet glagolitic, amestecat cu litere chirilice, a fost tipărită la Veneția, pentru croații de rit catolic.

Cărțile tipărite în limba slavonă, și apoi în limba română, reprezentând un pas înainte față de manuscrisele copiate, au avut nu numai un important rol bisericesc, ci mai ales cultural: prin circulația lor largă în teritoriile locuite români, ele au contribuit la înfăptuirea unității de limbă, credință și simțire a neamului nostru.

Se poate afirma că, prin intermediul tipăriturilor de factură religioasă, cultura românească a Evului Mediu timpuriu a avut de câștigat așa cum, în egală măsură, spiritualitatea sud-dunărenilor s-a putut perpetua, în forme specifice, prin ajutor și contribuție românească.

Totodată, prin răspândirea lor în Balcani, în teritoriile aflate sub ocupație islamică, tipăriturile religioase au slujit la menținerea spiritualității naționale a popoarelor de aici.

Limba primelor manuscrise religioase a fost medio-bulgara, limbă ecleziastică a Balcanilor, după cum latina a fost limba creștinilor catolici. Această medio-bulgară a fost folosită, o bună perioadă de timp, și în cancelariile domnești, totodată fiind limba liturgică a Bisericii Ortodoxe.

Problema primelor manuscrise religioase tipărite în țara noastră este destul de controversată. Unii savanți afirmă că originalele lor provin din sudul Dunării, dar sunt și păreri contrare acestei ipoteze.

Abordând problema cauzelor de ordin religios, care au determinat deplasări de populație în regiunea nord și sud dunăreană, trebuie să amintim și existența unor secte, erezii și fenomenul prozelitismului religios.

Documentele consultate conțin relevante date privind situația slavilor catolicizați, care au imigrat la nordul Dunării.

Se pare că primii sosiți au fost meseriașii care au participat la construcțiile ridicate de sași la Brașov. Tradiția orală relatează faptul că, la înălțarea zidurilor cetății, precum și a Bisericii Neagre din Brașov, au contribuit, la 1392, și meșteri bulgari. Aceștia și-au construit locuințe, dincolo de perimetrul cetății, alcătuind o suburbie distinctă, aproximativ în zona cunoscută sub numele de “Scheii Brașovului”.

Documente din secolul al XV-lea (liste de impozite pe anii 1480-1488) menționează existența a două străzi, “Plateea Bulgarorum”(actuala stradă a Prundului). Maghiarii și sașii obișnuiau să numească această parte a orașului “lunca bulgarilor” sau “bulgărima”.

În legătură cu prezența la București a meșterilor din sudul Dunării, unele documente din Evul Mediu aduc detalii prețioase. Astfel, Mihnea Vodă, dorind să termine zidirea Mănăstirii Troița, ctitorie destinată a adăposti osemintele membrilor familiei sale, precum și pentru ridicarea, în apropiere, a unui grandios palat domnesc, aduce diferiți meseriași din sudul Dunării. Unii dintre aceștia au învățat meșteșugul la Stambul, alții în

mânăstirile catolice de pe coasta Dalmației. Pentru a-i atrage în Țara Românească, Mihnea Vodă le-a promis “slobozenie” de biruri și dări.

Se pare că acești coloniști sud-dunăreni s-au așezat pe locurile “den jos” de Mânăstirea Radu Vodă iar acel cartier al orașului va fi cunoscute, mai apoi, sub numele de “Slobozia Domnească” (o localizare probabilă: strada Albinelor și Elena Cuza, de azi, care mai înainte se chema “Fraților”. Acest cuvânt provine din termenul “frăție”-fraterie- de unde și denumirea de “Bărăție”. De altfel, Biserica “Bărăției” (1666) amintește de primii preoți catolici care s-au stabilit în capitala Țării Românești.

Cu învoirea domnitorului Țării Românești, meșterii sud-dunăreni (constructori de case, dulgheri, cioplitori în piatră) s-au stabilit mai jos de Mânăstirea fraților Albu și Ivașcu din Golești, înălțată pe la 1560 și reparată ulterior de cei amintiți mai sus.

În vremea lui Alexandru Coconul (1623-1627), meseriașii sud-dunăreni participă la repararea curții domnești de la Radu Vodă. Hărnicia și îndemânarea care îi caracterizau fac pe domn să le acorde dreptul de a umbla liberi, oriunde vor voi, în Țara Românească.

Meșterii din “Slobozia Domnească” au avut un rol important în dezvoltarea și modernizarea construcțiilor civile și religioase ale orașului de scaun al Țării Românești. La mutarea lui Mihnea Vodă ca domn al Moldovei, el ia cu sine o parte dintre meseriașii stabiliți în “Slobozia Domnească”, pentru a lucra “case de piatră” la Movileni, pe Siret.

Constantin Cantacuzino, căsătorit cu Ilinca lui Radu Șerban Voievod, apelează din nou la priceperea acestor meseriași, pentru mărirea frumoasei sale reședințe, situate în Mahalaua Arhimandritului.

Ei vor contribui, de asemenea, la refacerea Curții Vechi de către Matei Vodă cât și la înălțarea Mânăstirii și Palatului Cotroceni, în vremea lui Șerban Cantacuzino.

Constantin Brâncoveanu i-a folosit la Potlogi dar nu numai aici: cu ei s-a înălțat Biserica Sf. Gheorghe din București, cât și marele han , ce-i va purta numele.

În secolul al XVIII-lea, Nicolae Mavrocordat va apela la meșteșugul acestor “bulgari catolicizați” pentru a ridica din temelii așezământul religios din Dealul Văcăreștilor, precum și “casa de priveală” din Mahalaua Foișor.

Un proiect abandonat (Nicolae Vodă Mavrocordat murind de ciumă), la care urmau să participe meșterii din “Slobozia Domnească”, era acela al construirii unui pod de lemn între “Foișor” și Mânăstirea Văcărești. Lemnul necesar urma să fie adus din pădurile aflate pe moșia boierului Radu Popescu-Cronicarul. În urmă cu 300 de ani, zona de sud a Capitalei era situată la marginea unei întinse păduri. Călătorii sosiți la marginea orașului

erau încântați de răcoarea și umbra codrilor de aici. Mănăstirea Văcărești părea o oază în mijlocul pădurilor din preajmă.

Cu vremea, “Slobozia Domnească” s-a extins, prin venirea altor familii din sudul Dunării, de diferite meserii. Astfel, s-a ajuns la nașterea unor mahalale, precum : Broșteni, Cavafi, Tabaci, Manu etc. În schimbul dreptului de a se stabili aici, acești meseriași aveau obligația de a reface, la început gratuit, apoi contra cost, casele distruse de cutremure sau incendii.¹

În ceea ce privește prezența populației catolicizate de origine sud-dunăreană pe teritoriul Țării Românești, istoricii pun această migrare pe seama acțiunii misionare a Episcopului catolic de Nicopole, Nicola Stanislavici. Ca urmare a victoriilor austriece asupra turcilor, precum și în urma înăbușirii sângeroase de către turci a revoltei locuitorilor din nordul Dunării, în special din regiunea Vidinului, are loc o migrare a locuitorilor catolicizați pe pământ românesc.

Mulți dintre ei s-au așezat în Transilvania de Sud, la Sibiu, Deva, Vințu de Jos, Alba-Iulia (sfârșitul sec. al XVII-lea) iar, ulterior, în Oltenia, la Craiova, Brădiceni și Râmnicu-Vâlcea (după 1718).

După retrocedarea Olteniei de către habsburgi (începând cu 1737-1738), mai ales în condițiile devenite nefavorabile pentru viața economică, socială și religioasă a acestor “catolicizați”, din vremea domniilor fanariote, o parte dintre locuitorii amintiți se vor stabili în Banat.

Cu acordul autorităților locale, ei vor întemeia sate bine închegate, cum sunt cele de la Vinga (“Theresien Stadt”), cu o populație de 8 500 locuitori, sau Dudeștii-Vechi.

Diaspora sud-dunăreană a atins și teritoriul Basarabiei, începând din a doua jumătate a veacului al XVIII-lea.

În anul 1769, în timpul războiului ruso-turc, documentele istorice amintesc pentru prima dată de existența unor băjenari sud-dunăreni în Basarabia. În catagrafia din 1817 sunt menționate numele a 12 sate basarabene, locuite de pribegi sud-dunăreni, situate între Ialpug și Lunga.

După răpirea Basarabiei de către Imperiul Țarist (1812), în condițiile favorizării de către țară a colonizărilor cu element etnic slav, numărul emigranților bulgari și găgăuzi¹, proveniți de la sudul Dunării, va spori considerabil. Autoritățile de la Moscova aveau în vedere în mod special Buceagul, teritoriu părăsit de tătari, unde s-au înjghebat circa 43 de sate bulgaro-găgăuze.²

¹ cf. G. Potra, “Bucureștii de altădată”, Editura Științifică, București, 1981, p.180.

¹ Găgăuzii sunt un neam de obârșie pecenego-cumano-turcă, creștinat, dar având ca limbă un dialect turc.

² cf. I. Nistor, “Istoria Basarabiei”, Ed. Humanitas, București, 1991.

Abordând problema acestor sud-dunăreni catolicizați, istoricul C. C. Giurescu remarca următoarele:

“ Tot coloniștilor li se datorează și așezarea de la Cioplea, întemeiată în anul 1812, de bulgarii catolici de lângă Nicopol, pe Dunăre: descendenții lor și-au păstrat până azi limba. Unii coloniști s-au stabilit la Popești-Pavlicheni, alții la Dobroiești, lângă Fundenii-Doamnei.”

(C. C. Giurescu, “Istoria Bucureștilor”.)

Unii dintre locuitorii din Dudești-Cioplea, ca și o parte dintre locuitorii din Popești-Leordeni, sunt urmașii primilor coloniști bulgari, catolicizați, în condițiile istorice pe care le-am prezentat în mod sumar mai sus.

Trebuie să menționăm faptul că, la mijlocul secolului al XIX-lea, aici, la Dudești-Cioplea, se afla centrul religios al catolicismului, răspunzător de soarta credincioșilor din regiunea danubiană (de o parte și de alta a fluviului.)

După obținerea independenței statului bulgar, autoritățile de la Sofia au rechemat conașionalii din diaspora nord-dunăreană. Persoanele revenite în Bulgaria s-au stabilit la Dragormirna, unde au format un cartier, numit “Mahalaua Bucureștenilor”, în timp ce locuitorii din Vinga și Beșenova au alcătuit “Mahalaua Bănățenilor.”

Cadrul etnic

Printre coloniștii sud-dunăreni care s-au așezat pe pământ românesc în ultimele 2-3 secole se numără și "pavlichenii" , provenind din jurul orașului Nicopol.

O parte dintre ei au fost colonizați pe moșia Popești de către nepoata cărturarului Radu Popescu, căsătorită cu Alexandru Conduratu. Aceasta se

întâmpla pe la începutul secolului XIX. Primii coloniști, în jur de 50-60 de familii de "pavlicheni" catolicizați, au format satele Dudești-Cioplea și Pavlicheni.

Denumirea satului, păstrată în nomenclatura administrativă până spre mijlocul veacului al XX-lea, arată clar originea lor, deosebită de aceea a "bulgarilor" de rit ortodox, prezenți și ei, de câteva sute de ani, în Țara Românească.

Fără îndoială, cunoașterea trecutului acestei populații presupune stabilirea strămoșilor lor îndepărtați, a locurilor lor de origine, reconstituirea traseului urmat, în urma căreia a rezultat așezarea lor pe aceste meleaguri. De aceea, ne propunem să oferim un răspuns la câteva întrebări esențiale: cine sunt, de unde vin și cum au ajuns acești "pavlicheni" în Dudești-Cioplea și Popești-Leordeni ?

"Pavlichenii" sau "paulicienii" își trag numele de la credința în Apostolul Paul (Pavel).

Originea primilor "pavlicheni" trebuie căutată în Mesopotamia de Nord, în apropiere de Samosata, pe malurile Eufratului.

Conform unei tradiții orale, de proveniență catolică, se pare că fondatorul sectei "pavlichenilor" era un anume Constantin, membru al unei comunități religioase dualiste, din localitatea Manalale. Membrii sectei amintite se considerau ei înșiși creștini deși, din punctul de vedere al bisericii orientale, "paulicianismul" reprezintă o erezie, opinie menținută neschimbată timp de secole.

Constantin și-ar fi luat numele de "Silas, companionul lui Pavel". Prima comunitate încheată de "paulicieni" a fost organizată la Kibossa, în Armenia, în timpul domniei lui Constantin al II-lea (641-668). Cu timpul, aceștia au fost strămutați în interiorul Imperiului Bizantin, cu care au avut numeroase conflicte. "Paulicienii" s-au instalat în jurul localității Phanareea, din thema bizantină Armenia.

După ce a condus comunitatea sa timp de 25 de ani, Constantin a fost lapidat, din ordinul bazileului Constantin III Pogonat. Până la sfârșitul veacului al VII D.H., "paulicienii" au fost persecutați dar, odată cu domnia lui Leon al III-lea Isaurianul (717-740), prigonirile au fost diminuate. Explicația constă în aceea că bazileul amintit căuta aliați în populațiile din Asia Mică pentru politica sa cunoscută sub numele de ICONOCLASM.

Originar din Germaniceea (Armenia), Leon al III-lea Isaurianul era reprezentantul populației rurale, predominantă în Podișul Anatoliei. Păturile acestea sărace erau ostile fastuoaselor ceremonii religioase, inclusiv "cultului icoanelor". În consecință, bazileul Leon al III-lea Isaurianul semnează un edict care condamnă "cultul icoanelor" (726)

Edictul amintit a transformat "iconofobia" în doctrină religioasă oficială a statului bizantin. În vremea aceea, "paulicienii", care respingeau în mod categoric "cultul icoanelor", dogmele rigide și ritualurile fastuoase ale bisericii orientale, chiar și semnul crucii, se alăturau curentului "iconofob". Musulmanii, la rândul lor, erau adversari ai cultului imaginilor, conform preceptelor coranice. Califul omeyad Yazid al III-lea (720-724) impusese măsuri iconoclaste, de natură anticreștină, chiar cu trei ani înaintea acțiunilor similare ale lui Leon al III-lea. Drept urmare, numeroase biserici ortodoxe din Palestina vor suferi distrugerii ale mozaicurilor și imaginilor pavimentare, mai ales ale acelor care înfățișau fapte însuflețite.

Se poate afirma că, în perioada sec. VII-IX, creștinii din partea de răsărit a Imperiului Bizantin, cât și aderenții sectelor orientale ("paulicienii" și "maniheeni") au contribuit, sub influența iconoclasmului musulman și a spiritului aniconic evreu la fundamentarea politicii religioase a Bizanțului.

Politica iconoclastă este continuată de urmașul lui Leon al III-lea, culminând cu ultimii 10 ani de tiranie ai bazileului Constantin V (740-775).

Urmează o scurtă perioadă de liniște, după care prigoana împotriva "cultului icoanelor" se întetește, mai ales sub domnia lui Leon V Armeanul (813-820). Politica iconoclastă ia sfârșit odată cu domnia bazileului Teophil (829-842). Se poate spune că abia acum epoca persecuțiilor împotriva adoratorilor icoanelor se va termina cu adevărat.

Dimitrie Cantemir, impresionat de suferințele îndurate de credincioșii persecutați pentru adorarea icoanelor, numește politica iconofobă a bazileului bizantin drept "haeretica iconoclastarum fatuitate".¹

Reversul acestei schimbări este previzibil: întărirea represaliilor contra populațiilor (inclusiv împotriva "paulicienilor") care alimentaseră, sprijiniseră și încurajaseră politica iconoclastă.

În această perioadă zbuciumată, lupta pentru putere în cadrul sectei "pauliciene" a condus la divizarea acesteia în mai multe ramuri rivale.

Printre figurile însemnate ale "paulicienilor", amintim pe Baanes. Pe la anul 775, acesta predica o doctrină care avea în prim plan comportări imorale. Pentru aceasta, i s-a atribuit cognomenul "Necuvinciosul".

Un alt personaj consemnat de istorici este Sergiu. Acesta a căpătat numele paulician Teshic, fiind considerat drept adevăratul reformator al "paulicienilor". El a trăit pe la începutul secolului al IX-lea, epocă în care secta "pauliciană" începe să creeze mari probleme bizantinilor. Ca urmare, bazileii ordonă reînceperea persecuțiilor antipauliciene, iar Sergiu este nevoit să se refugieze, împreună cu aderenții săi, în localitatea Argum, din

---

¹ "tâmpenia eretică a iconoclaștilor", D. Cantemir, în *"Istoria Moldo-Vlahică"*, Opere Complete, vol. IX, p. 317

Armenia musulmană, unde li se permisesse de către emir să se stabilească. De aici, "paulicienii", sprijiniți de către armatele musulmane, întreprind numeroase "razii" împotriva pozițiilor bizantine din Asia Mică.

Ca răspuns, bizantinii declanșează persecuții și mai sângeroase, atât împotriva "paulicienilor" din afara granițelor imperiului, dar mai cu seamă contra acelor care se găseau în interior

Conflictele dintre "paulicieni" și bazileii bizantini atinseseră puncte culminante, la începutul secolului al IX, în vremea lui Mihail I Rangabe (811-813). În scurta domnie a acestui bazileu, la curtea sa se afla faimosul abate Theodor, o mare influență având și "Studiții" (adeptii "cultului icoanelor"). Theodor îl convinge pe Mihail I Rangabe să exercite crunte persecuții împotriva "paulicienilor". Datorită acestei campanii sângeroase, "paulicienii" se vor retrage în Emiratul de Melitene, punând bazele unui stat propriu, cu reședința la Tephrike (oraș situat în Cappadocia, în centrul Asiei Mici), la granița bizantino-arabă.

Statul "paulician" astfel fondat devine un real pericol la adresa Imperiului bizantin; "paulicienii" erau aliații statornici ai arabilor în cursul repetatelor războaie duse de aceștia împotriva Imperiului Bizantin.

Începând cu anul 842, energica împărăteasă Teodora va ordona masacrarea a mii și mii de "paulicieni". În aceste condiții, conducătorul paulician Karabeas va organiza rezistența armată a supușilor săi împotriva atacurilor distrugătoare ale armatelor bizantine.

Supraviețuitorii masacrului ordonat de Teodora vor fi colonizați în Thracia, iar majoritatea acestora în regiunea orașului Nicopole, de lângă Dunăre (acesta fusese fondat în anul 629 D.H. de către Împăratul Heraklios). Numele nu le era străin "paulicienilor" deoarece, în timpul stăpânirii romano-bizantine, exista în Cappadocia o localitate numită Nicopolis, în jurul căreia se stabiliseră numeroși "paulicieni".

Pentru dislocarea masivă a nucleului "eretic" din Asia Mică, împărații bizantini vor adopta o politică de colonizări de populații în provincia Thracia, din Balcani, în special originare din Podișul Anatoliei sau din alte regiuni ale Asiei Mici.

Politica de schimburi de populație sau de colonizări a statului bizantin (atât de mândru de unitatea sa și caracterul său ortodox) viza un dublu scop: pe de o parte, coloniile din Asia Mică erau strămutați în regiunea de nord a Imperiului, ca o barieră împotriva gravului pericol apărut în Balcani-hanatul bulgar; pe de altă parte, o masă impresionantă de slavi bulgari, refugiați în interiorul Imperiului Bizantin, vor fi colonizați în Asia Mică (762-765).

Nikephor I, neavând încredere în foederații slavi localnici, mai ales după războiul bizantino-bulgar, colonizează la granițele macedoniene o numeroasă populație având obârșia în Asia Mică.

În ciuda reacțiilor energice ale armatelor bizantine (una dintre ofensive, cea din 837, a condus chiar la distrugerea Emiratului de Melitene), statul paulician continua să reziste, ajungând, sub domnia lui Karabeas, să nutrească chiar gândul de a cuceri întreaga Asie Mică.

În anul 869, Vasile I Macedoneanul negociază cu "paulicienii" condițiile unui armistițiu. Bazileul trimite un emisar, în persoana lui Petrus Sicilianus, prelat care a petrecut timp de nouă luni în mijlocul "paulicienilor". La întoarcerea în tabăra bizantină, acesta va așterne pe hârtie toate datele privind viața și credințele "paulicienilor", lucrarea sa fiind cunoscută sub titlul: "Istoria himericii și lipsitei de sens secte de maniheeni, numită secta pauliciană"¹.

După eșuarea tratatelor, Vasile I va ataca din nou pe "paulicieni": la început (871), fără sorți de izbândă, dar în anul următor el va obține o victorie zdrobitoare.

Artizanul acestui triumf este marele domestic Christoporos, socrul împăratului, care distruge din temelii orașul Tephrike, capitala statului "paulician" și îl ucide pe Chrysocheir, conducătorul armatelor "pauliciene".

Îmbătat de laurii victoriei, Vasile I inițiază o nouă campanie împotriva "paulicienilor", ocupând bazinul superior al Mesopotamiei, cu cetățile Samosata și Zapetra, dar va eșua în încercarea de a cuceri reînnoșcătoarea cetate Melitene (azi localitatea Malatya, situată pe malul stâng al Eufratului Superior), acolo unde se retrăseseră resturile armatei "pauliciene".

Secolul al X-lea este favorabil "paulicienilor". Acum, Împăratul Ioan Tzimiskes le încredințează "paulicienilor" paza frontierelor de nord ale Imperiului Bizantin, asigurându-le, totodată, libertatea religioasă.²

În veacul al XI-lea, "paulicienii" îl vor seceră pe Alexios I Comnen (1081-1118) în confruntarea acestuia cu Robert Guiscard, întemeietorul statului normand din Italia de Sud. Ca urmare a victoriei repute de Bizanț împotriva normanzilor, "paulicienii" vor obține tot felul de privilegii din partea împăratului bizantin, alăturându-i-se acestuia definitiv.

După anul 1115, "paulicienii" dispar din însemnările contemporanilor lor, fiind apelați, din ce în ce mai frecvent, sub denumirea de "poblicani",

¹ Textul lucrării lui Petrus Sicilianus, în limba greacă, va fi publicat pentru prima dată de Radler, în anul 1604, la Ingolstadt, și reeditat de Giesler, la Göttingen, în anul 1846.

² Împăratul le-a impus "paulicienilor" condiția de a nu veni în contradicție cu ideologia religioasă oficială- ortodoxia- condiție nerespectată, după cum vom vedea, de preotul Ieremia Bogomil.

așa cum îi menționează cruciatul Villehardouin, dar mai ales sub aceea de "bogomili".

Momentul așezării "paulicienilor" în Peninsula Balcanică îl vom consemna cu expresia "primul descălecat" iar stabilirea acestora în alte regiuni ale Europei, inclusiv la nordul Dunării, îi vom da numele generic de "al doilea descălecat al pavlichenilor"

După câteva secole de conviețuire în regiunea Balcanică, unde au adoptat limba slavă (fie bulgară, fie sârbă), "paulicienii", deveniți "bogomili" vor intra în contact cu diverse culturi, pe care le vor influența în mod subtil, vor fi din nou persecutați, ca eretici, vor migra iarăși sau vor fi convertiți la religia catolică, așa cum s-a întâmplat cu "pavlichenii" din Popești-Leordeni.

“Bogomili”-urmașii "paulicienilor"

Istorisirile Anei Comnena constituie un prețios izvor de date cu privire la trecutul "paulicienilor". Autoarea consideră că dislocarea în masă a "paulicienilor" în Tracia s-a făcut în vremea Împăratului Tzimiskes. Aceștia proveneau din Valea Eufratului, Siria, Anatolia, Armenia ("Armenia și Țara Chabylilor").

Potrivit tradiției, un preot - pe nume Ieremia Bogomil - aflat printre acești locuitori, ar fi revigorat ideile radicale ale "paulicienilor" (în perioada 927-950) fapt care a atras, evident, represaliile bizantine.

Un contemporan al Împăratului Alexe Comnenul, călugărul Euthimie Zygabenos, sursă primară, contemporană epocii de naștere a "bogomilismului" pe pământ balcanic, afirmă că ar fi fost martor al disputei ideologice dintre medicul Vasile, căpetenia "bogomililor" și Împăratul Alexe Comnen. În urma dialogului contradictoriu, Vasile a fost ars pe rug, împreună cu cei 12 discipoli ai săi, din ordinul bazileului. Acest moment a declanșat o nouă sângeroasă prigoană împotriva ereticilor "bogomili".¹

Euthymie Zygabenos oferă lămuriri asupra doctrinei "bogomililor" în lucrarea "Panoplia Dogmatica", tipărită pentru prima dată la Târgoviște, în anul 1710.

“Paulicianismul”, după cum îi arată și denumirea, își revendică filiația spirituală inițială de la Apostolul Pavel. Adepții acestei religii considerau ca fiind de inspirație divină numai Evangheliile și Epistolele Apostolului Pavel.

În linii mari, credința pauliciană susține că Iisus a fost un înger, trimis să salveze sufletele oamenilor din lumea fizică, creată de un Creator malefic, al cărui chip este oglindit în Vechiul Testament. Acest spirit rău a izvodit

---

¹ Arderea pe rug a medicului Vasile și a celor 12 discipoli ai săi a avut loc pe hipodromul din Constantinopol (în anul 1111).

Tainele, Preoția, Icoanele, precum și autoritatea civilă și ecleziastică. Aceasta explică aversiunea înverșunată a "paulicienilor" împotriva cultului icoanelor, față de învățăturile cuprinse în Vechiul Testament, față de puterea regilor și împăraților, față de autoritatea bisericească, în general.

Mai târziu, "bogomilismul" pune accent pe raportul antagonic dintre Dumnezeu, ca principiu al Binelui și Satan, reprezentând principiul Răului.

Dumnezeu este, în concepția "bogomililor", creatorul lumii spirituale, invizibile și eterne, pe când Diavolul este creatorul lumii materiale, vizibile și trecătoare. Satan a creat trupul Omului, dar Dumnezeu i-a dat Suflet. Satan a pus la cale căderea Omului în păcat și izgonirea acestuia din Rai, Satan stăpânind Lumea până la venirea Mântuitorului.

Ca urmare, "bogomilii" respingeau Vechiul Testament, motivând că acesta ar istorisi epoca în care omenirea era sub stăpânirea lui Satan.

"Bogomilii" considerau viața lor pe Pământ drept un popas către Viața cea Veșnică, viitoare. De aceea, ei disprețuiau lucrurile pământești și predicau o viață ascetică, o existență austeră.

După declanșarea persecuțiilor bizantine, "paulicienii" au adoptat înfățișarea unei secte militante, organizate pe principiile unei confrerii secrete, de tip militar.

Percepută, inițial, ca o erezie creștină antibizantină, cu focare situate în regiunea Adrianopol și Filipopol, mișcarea va căpăta pe parcurs coloratură socială și religioasă, extinzându-se spre nordul Imperiului Bizantin, în Bulgaria, dar și spre vestul Peninsulei Balcanice, spre Serbia, Bosnia, Herțegovina și Croația.

Luând exemplul de la bazileii bizantini, despotul sârb Ștefan Nemanja¹ arde pe rug pe "eretici", sau îi alungă dincolo de granițele țării.

În sec. XII-XIII, țarii bulgari Boril și Alexandru declanșează o acerbă luptă împotriva "bogomililor". Ei nu mai recunosc drepturile și privilegiile oferite "bogomililor" de țarul Petru (927-968), cel în timpul căruia "bogomilismul" a cuprins Bulgaria.

Invazia otomană a împiedicat extinderea ereziei "bogomile".

Prigoniți în Bulgaria, izgoniți din Serbia, "bogomilii" s-au retras în Bosnia, unde doctrina lor a fost declarată religie de stat, mai ales sub banul Kulin (1180-1224).

"Bogomilii" s-au menținut pe pământul Bosniei până în secolul al XV-lea, având o organizare bisericească de sine stătătoare, cu cler propriu. Preotul "bogomililor" se numea DJEDUL. Frapează asemănarea dintre acest

---

¹ În Serbia, erezia "bogomilă" pătrunsese de timpuriu și se răspândise cu precădere printre nobili, punând în grav pericol autoritatea jupanului Ștefan Nemanja. Erezia era cunoscută sub numele de "Babunska Vjera".

cuvânt și cuvântul DEDUL, utilizat de locuitorii "bulgari" din Popești-Leordeni, dar nu numai, pentru a desemna o persoană în vârstă, cu o mare autoritate morală .

Având unele afinități comune cu credința islamică , "bogomilii" din Herțegovina au fost destul de ușor convertiți la religia islamică.

În forme tradiționale, "bogomilismul" va supraviețui într-o zonă formată din 14 sate (Nicopol, Vidin, Filipopol, Moglena chiar), unde se poate constata chiar existența unor biserici proprii cultului "bogomilic".

La început, se puteau distinge două ramuri ale doctrinei amintite: una pur bulgărească, iar cealaltă cu specific macedonean, cunoscută sub numele de "Biserica Dragovița". Chiar și în prezent, o localitate din Macedonia se numește "Bogomili".

În ciuda persecuțiilor, "bogomilismul" continua să supraviețuiască atât în Macedonia bulgărească, cât, mai ales, în Bosnia.

La 1220, "bogomilii" aveau un Papă al lor -Belimansa- , care se socotea urmașul Sfântului Pavel, având scaunul papal în Bosnia.

În aceste condiții, cel dintâi ierarh al bisericii sârbe autonome, Sfântul Sava, a organizat lupta împotriva sectanților "bogomili", aceasta culminând cu Sinodul de la Zica (1221).

"Bogomilii" din Bosnia s-au despărțit de Ortodoxie, într-o manieră categorică. Ei și-au ales patron spiritual pe Sfântul Grigore (Episcop al Neocezareei, făcătorul de minuni, mort la 270 D.H.).

Refractari oricăror încercări de convertire la ortodoxism sau catolicism, mulți dintre "bogomili" au preferat religia islamică. Se poate spune că unii dintre bosniacii musulmani sunt descendenții "bogomililor" refractari. "Bogomilismul" a lăsat urme vizibile în istoria Bosniei și Herțegovinei, mai ales în cultura și spiritualitatea acestora. Astfel, în aceste regiuni ale fostei Iugoslavii există peste 60.000 de sarcofage și lespezi funerare, neîmpodobite, în majoritatea cazurilor.¹ "Bogomilii" considerau că numai "cei desăvârșiți" aveau dreptul la a avea monumente funerare propriu-

---

¹ Explicația acestei ciudățenii este următoarea: "bogomilii" nu admiteau icoanele, nici semnul crucii, deși considerau crucea ca fiind personificarea lui Iisus Hristos.

zise, împodobite. În Bosnia, acestea se numesc, în mod generic, "Stecak" dar pot fi întâlnite și în Dalmația, Muntenegru, Herțegovina, Serbia și Slovenia.

Cele mai frumoase monumente funerare se găsesc în jurul localității Duvno, din Bosnia, la Ladjevica, Donja Stupa, pe malul lacului Bljedinj.

În Bosnia, influența "bogomilică" s-a manifestat mai ales în domeniul arhitecturii funerare, a motivelor ornamentale, precum și în sfera tradițiilor populare, a superstițiilor etc.

Asemenea "bogomililor" din vestul Peninsulei Balcanice, cei din apropierea Dunării vor fi ținta unei persistente campanii de convertire la catolicism desfășurate, în special în veacul al XVII-lea, de către misionarii franciscani din Bosnia, veniți în mijlocul populației "bogomilice".

Mulți dintre urmașii "paulicienilor", deveniți "bogomili", s-au stabilit în România, în jurul marilor orașe: București, Craiova, Râmnicul-Vâlcea, Arad, Timișoara etc.

Convertirea la catolicism a constituit un moment crucial în viața acestei populații, comparabil, ca importanță, cu exodul lor din Asia Mică în Balcani.

Acțiunea de convertire la catolicism începuse pe vremea Papei Sixtus, Suveranul Pontif însărcinându-l pe Episcopul Ioan Torquemada să atragă la credința catolică pe "bogomilii" din Bosnia.

Episcopul Torquemada scrie o lucrare "Symbolum Veritatum Fidei Romanae Ecclesiae", publicată de Fr. Racki la Zagreb. Autorul expune, în 15 puncte, cele mai vulnerabile susțineri ale credinței "bogomilice", pentru a fi mai ușor combătute de preoții catolici, în acțiunea lor de convertire.

După distrugerea statului bulgar și a celui sârbesc, "bogomilismul" a continuat să se extindă, atât spre Țările Române, cât și spre centrul, nordul sau vestul Europei. În aceste părți ale continentului, "bogomilismul" a dat naștere unor erezii asemănătoare "paulicianismului", aderenții acesteia fiind cunoscuți sub diferite denumiri: "Patarini", în Italia de Nord, "Cathari" în Germania și Italia, "Albigenzi" ("Vaudois") în sudul Franței.

Împotriva "albigenzilor" se va declanșa de către Papa Inocențiu al III-lea o veritabilă Cruciadă.

În Evul Mediu, erezia "albigenzilor" mai era cunoscută și sub numele de "Eglise Esclavonne", iar ereticii purtau numele de "bulgari".

Deși împotriva "albigenzilor" s-a pornit o adevărată "vânătoare de vrăjitoare", în prima jumătate a veacului al XIII-lea, doctrinele "cathare" (de fapt "pauliciene" - "bogomilice") au supraviețuit masacrului preoților lor prin "trabaduri" care, prin a lor "gaie science", au răspândit în întreaga Europă ideile blamate de Inchiziție sau de ierarhii bisericii ortodoxe.

Alte erezii la sud de Dunăre

Învățătura creștină a fost răspândită în Balcani prin lucrarea misionară a Sfântului Apostol Pavel și a ucenicilor săi. Concomitent, aici au găsit teren de acțiune și curente religioase, considerate ca fiind eretice de către Biserică. Dintre acestea, menționăm:

“Arianismul”

Învățătura teologului Arie din Alexandria susținea că Fiul este o creație a Tatălui, fiind însă din altă substanță sau ființă decât acesta. “Arianismul” nega natura divină a lui Iisus Hristos. În urma Primului Sinod Ecumenic de la Niceea (325), Arie și învățătura sa au fost condamnate iar ereticul preot a fost exilat în Balcani, în părțile Illyricului, unde a reușit să convertească la doctrina sa doi tineri episcopi : Valens din Mursa (azi Osiek) și Urascius din Singidunum (Belgrad).

“Arianismul” a fost combătut de sfinții părinți ai Bisericii: Atanasie al Alexandriei, Vasile cel Mare, Grigore de Nazianz și Grigorie de Nissa.

Erezia “bonosiană”

Este denumită astfel după numele Episcopului Bonos (sau Bonosus), din Naisus (Niș). Acesta credea că Iisus a fost ființă umană, născut în mod natural de Maria, fiind conceput de aceasta cu Iosif.

“Bonosianismul” se înrudea cu erezia lui Fotin (Fotinos), Episcop de Sirmium (capitala Illyricului Occidental- azi, Mitrovița), erezie apărută în anul 344 D.H., precum și cu erezia Episcopului Marcel din Ancyra.

Cele două erezii menționate derivau din doctrina lui Pavel din Samosata, a cărui învățătură fusese condamnată de un sinod ecumenic desfășurat în anul 268 D.H. , în Antiohia.

Ideile ereziei “bonosiene” au fost îmbrățișate de goți, care au contribuit la răspândirea acestora în Europa de Apus.

Erezia “pneumatomahilor” sau a “ macedonenilor”

Înrudiți cu “arieni”, adepții acestei erezii considerau că Fiul este creația Tatălui, iar Duhul Sfânt este o creație a Fiului. Sinodul convocat la Constantinopol (381) de Împăratul Teodosie cel Mare a condamnat această doctrină.

Erezia “Nestoriană”

Arhiepiscopul Nestorie de Constantinopol susținea în 427 că Sfânta Fecioară Maria nu este născătoare de Dumnezeu, ci numai născătoare de Om. Erezia “nestoriană” a fost condamnată de cel de-al III-lea Sinod Ecumenic de la Efes (431), unde majoritatea episcopilor din zona Dunării s-au arătat favorabili învățaturii lui Nestorie, dar părerea lor nu a fost acceptată de marea masă a credincioșilor.

Erezia “monofizită”

Aceasta susținea că Mântuitorul, având o singură persoană, a avut numai o singură fire, cea Dumnezeiască. Exponentul acestei erezii a fost Eutihie, Arhimandrit de Constantinopol.

Putem spune că spațiul transdanubian nu a fost, în linii generale, ostil acestor curente teologice sau secte, considerate de părinții bisericii creștine drept erezii. Desigur, ele nu și-au câștigat decât puțini adepți, mai ales în rândul unor episcopi. Aceste curente schismatice, apărute în primele secole de creștinism, s-au manifestat mai mult sub forma unor dispute de ordin teoretic, dispute care au continuat și ulterior, conducând chiar la ruperea în două a bisericii creștine (“Marea Schismă”-1054).

Tulburările de ordin religios, cu efecte sângeroase, cum au fost cele din perioada Iconoclasmului, au favorizat deplasarea unor populații dintr-o zonă în alta a Imperiului Bizantin, în acest context înscriindu-se și prezența “paulicienilor”, deveniți ulterior “bogomili”, în spațiul balcanic.

Dacă în primele secole ale Creștinismului, ereziile apărute se diferențiau între ele doar prin unele aspecte, relativ neesențiale, erezia “pauliciană” a căpătat o culoare particulară, intrând în contradicție evidentă cu învățătura creștin ortodoxă, majoritară în partea aceasta de lume.

Soarta “pavlichenilor” a depins de echilibrele de putere și influență, stabilite între împărații Bizanțului și statul bulgar slavizat, sau dintre Imperiul Bizantin și puterea islamică, devenită tot mai amenințătoare.

În conjunctura creată de presiunile islamice asupra Balcanilor, de persecuțiile antieretice ale bisericii creștine de rit oriental, adepții acestor erezii, cum ar fi “bogomilii”, “adamiștii”, etc s-au retras spre nordul, nord-vestul Peninsulei Balcanice, iar când nici aici condițiile nu le-au fost prielnice, au migrat spre sudul sau vestul Europei.

Izvoarele “paulicianismului”

“Bogomilismul” a preluat și transmis în Europa esența ideilor filosofico-religioase ale “paulicienilor”. Ele nu sunt în totalitate originale, pe parcurs concepțiile acestora s-au modificat, ori au suferit influențe sensibile din partea culturilor cu care au intrat în contact. De aceea, considerăm necesar să prezentăm principalele surse care au stat la baza concepțiilor filosofico-religioase ale primilor “pauliceni”, în special izvoarele primare.

În general, “paulicianismul” a fost un sistem eclectic, amorf, care a preluat concepte caracteristice creștinismului primitiv (în special inspirate din opera Apostolului Pavel), din maniheism și alte religii orientale. Din nefericire, lipsa unor opere teoretice aparținând “părinților” spirituali ai acestei religii considerată eretică, face dificilă analiza concepțiilor acestora.

1. Apostolul Pavel

Considerat cel mai mare teolog și misionar creștin, Apostolul Pavel (Paul sau Saul, după numele său inițial) s-a născut la Tars (3-64 sau 67 D.H.).

Potrivit tradiției creștine, Apostolul Pavel a fost, inițial, un fariseu convins, aparținând unei comunități ce nu urma învățătura lui Iisus Hristos. Aflat în drum spre Damasc, Sfântul Pavel are o viziune mistică, în urma căreia devine un discipol fervent al Mântuitorului. Efectuează trei călătorii misionare în Asia Mică, Grecia și Macedonia. Închis la Ierusalim, este strămutat la Roma unde, în timpul lui Neron, are parte de un sfârșit martiric.

Opera sa teoretică, cu totul extraordinară (mărturie sunt cele 14 Epistole biblice), cât și cea misionară, îl consacără pe Apostolul Pavel drept al doilea fondator al Creștinismului.

Martirizarea și sanctificarea sa sunt considerate pietre de hotar, prin care religia lui Iisus se desparte, din punct de vedere conceptual, de ideile creștinismului primitiv.

2. Gnosticismul

Potrivit unei definiții comune¹, Gnosticismul este un curent religios care caută să îmbine teologia creștină cu filosofia elenistică greacă și unele religii orientale.

Acest curent de gândire susținea posibilitatea cunoașterii mistice.

Conform unei alte definiții, Gnosticismul reprezintă ansamblul sectelor de origine creștină, considerate eretice de către Biserică, la începuturile sale².

Fiind considerate eretice, textele gnostice au fost sistematic distruse, astfel încât ele nu au putut fi cunoscute decât prin intermediul scrierilor patristice³. Epistolele Sfântului Pavel fac și ele aluzie la gnostici.

Gnosticismul a cunoscut o mare înflorire în sec. I-IV D. H. În urma Edictului de la Milano (313), Creștinismul a devenit religie egală în drepturi cu celelalte culte din Imperiul Roman. Actul acesta a determinat însă divizarea doctrinară a Creștinismului. Pentru înlăturarea efectelor sale negative, a fost convocat la Niceea, în Asia Mică, primul Conciliu Ecumenic al Bisericii Creștine (325), care își dorea să restabilească unitatea Bisericii. Combătând tezele presbiterului Arie(Arius), care negau natura divină a lui Iisus Hristos, acest conciliu a pus bazele dogmatice și canonice ale Bisericii.

Cel mai vechi gnostic pare a fi Simon Magul, originar din Samaria. El este menționat și în "Faptele Apostolilor".

Deși este divizat în numeroase școli și curente, Gnosticismul se caracterizează prin credința că viața materială nu poate fi decât opera unui Dumnezeu rău - Demiurgul - care nu este altul decât Yahve (Demiurgul din Vechiul Testament). Ideea conform căreia Demiurgul este unicul autor al Răului în lume a influențat "paulicianismul". Gnosticii erau convinși că există două divinități distincte, dintre care cea negativă trebuie identificată cu Yahve. Aceste idei au fost vehement combătute de filosofii păgâni, precum și de reprezentanții Bisericii Creștine.

O altă teorie îmbrățișată de gânditorii gnostici este aceea a "Mântuirii". Ei credeau în existența a trei lumi suprapuse. În prima, se află divinitatea supremă, Dumnezeul Unic. În cea de-a doua, lumea intermediară, se află 365 de ceruri, fiecare fiind dominat de un "arhonte" și populat de "eoni". Lumea a treia este cea în care trăim.

Uneori, adepții gnosticismului au fost acuzați de săvârșirea unor fapte imorale. Logica lor se baza pe credința că printre condițiile mântuirii se

---

¹ Dicționarul Explicativ al Limbii Române, Ediția 1975, p. 377

² Jaques Brosse, "*Maestrii Spiritualii*", Ed. Albatros, București, 1992, p. 73.

³ Lucrările unor maeștri ai "paulicianismului" au putut, eventual, avea aceeași soartă tragică. Ceea ce se cunoaște în prezent despre această sectă este rezultatul unor izvoare indirecte, sau al unor opere polemice, antipauliciene.

numără și săvârșirea, în prealabil, a celor mai abjecte fapte, pe care orice suflet trebuie să le comită, înainte de a se purifica.

Dezvoltarea gnosticismului a fost favorizată de împrejurarea că, în scurta domnie a lui Iulian Apostatul (361-363 D. H.), a existat o puternică reacție anticreștină, materializată în încercarea de reînviere a cultelor păgâne, a obiceiurilor și moravurilor de dinainte de Creștinism.

Revigorarea păgânismului a fost, totuși, efemeră. Prin Edictul imperial din 391 s-a interzis frecventarea templelor și efectuarea jertfelor. În anul următor, un alt edict a interzis toate cultele păgâne, Creștinismul fiind considerat ca fiind unica religie oficială a Imperiului Roman.

În ciuda acestor riguroase măsuri, a continuat proliferarea sectelor, ceea ce a condus la necesitatea condamnării, a anatemizării oficiale a sectelor eretice. Această misiune avea să fie îndeplinită de cel de-al doilea Conciliu Ecumenic, ținut la Constantinopol (mai-iunie 381), care a condamnat "arianismul", de cel de al treilea, desfășurat la Efes (iunie 431), care a condamnat "nestorianismul", cât și de cel de-al patrulea, ținut la Chalcedon (451), unde doctrina monofizită a fost blamată.

Primele patru secole de Creștinism au fost martorele a două fenomene, care s-au derulat concomitent: unul dintre ele a fost acela al structurării noii religii monoteiste într-un sistem teologic evoluat, bine încheiat din punct de vedere teoretic, iar celălalt a fost nașterea și proliferarea unor diferențieri de ordin dogmatic sau ritual, generatoare de schisme. Fricțiunile de ordin religios au avut grave repercursiuni asupra unității Bisericii Creștine. Aceasta s-a despărțit, la 1054, în Biserica Creștină Orientală sau Biserica Ortodoxă (în grecește "ortodoxie"= opinie dreaptă) și Biserica Creștină Occidentală sau Biserica Catolică (în grecește, "catholicos"= universal).

Biserica Ortodoxă a luat naștere, inițial, din patriarhatele istorice Constantinopol, Antiohia, Alexandria și Ierusalim. Între ele s-au dus lupte surde pentru supremație în lumea Creștinismului Oriental.

3. Maniheismul

Timp de secole, maniheismul nu a fost cunoscut decât din relatările adversarilor săi, în special din cele ale Sfântului Augustin¹, marele gânditor creștin (354-430).

Creatorul acestei doctrine a fost Mani (377-386 D. H.), un nobil persan, a cărui existență este îmbrăcată în legendă.

Scrierile lui Mani erau chintesența unor rituri babiloniene, mazdeiste, zoroastriene, budiste și creștine.

Mani (Manicheus) se considera unul dintre marii profeți ai lumii, după Adam, Zoroastru, Budha și Iisus Hristos. A fost martirizat la Gundeshahapuhr.

Descoperirea ulterioară a manuscriselor sectei maniheiste a permis cunoașterea aprofundată a elementelor de origine iraniană, hindusă, budhistă și creștină din care s-au inspirat adepții acestei erezii.

Maniheismul se prezintă ca o GNOSĂ (în grecește "gnosis" = cunoaștere), sprijinindu-se pe o cosmologie foarte elaborată, în care se confruntă două puteri antagonice: Dumnezeu (sau Lumina) și Materia (sau Tenebrele).

Omul este rezultatul unor episoade dramatice, al unor creații succesive dar care, în final, va sucomba în fața forțelor Tenebrelor. Sufletul, în sinea sa, Luminos, rățăcește din Încarnare în Încarnare. Fiind prizonier al Materiei, acesta nu poate obține eliberarea sa decât printr-o totală stăpânire de sine, prin renunțarea la orice violență, la orice fapt abject.

Existau două categorii de credincioși : "auditorii" sau "catehumenii" și "aleșii", constrânși la respectarea unui riguros ascetism riguros¹. Aceștia din urmă vor fi eliberați de păcate, după moarte.

Maniheerii credeau că, la sfârșitul lumii, se va declanșa o conflagrație generală, care va dura 1468 de ani, în cursul căreia lumea vizibilă va fi

---

¹ În tinerețe (377-386), Sfântul Augustin a fost adeptul ereziei gnostice a lui Mani, în calitate de "auditor". Legenda spune că, auzind vocea unui copil , care îi spune: TOLLE, LEGE (Ia, citește!), Augustin va descoperi scripturile Apostolului Pavel, marcând astfel trecerea acestuia definitivă la Creștinism.

¹ Această dihotomie între "puri" și "credincioșii de rând" se va perpetua la cathari și albigenzi, prin intermediul pavlichenilor și al bogomililor.

incendiată și distrusă. Ultimele raze de lumină se vor întoarce la Dumnezeu, în vreme ce forțele Răului vor dispărea într-un hău imens.

Această explicație a sfârșitului lumii, atât de plastic redată, îi va seduce pe credincioși, timp de secole, deoarece ea face apel la sentimentele curate ale ființelor umane îndrăgostite de puritate.

Considerat drept o etapă finală a gnosticizării, maniheismul realizează o sinteză sincretică și în același timp o conciliere între religiile orientale (persană, babiloniană, indiană) și religiile iudaică și creștină. Toate aceste religii au un element comun: salvarea Sufletului.

Maniheismul este o religie a Ispășirii și Răscumpărării, în care dualismul Bine - Rău ocupă poziția centrală. Acest dualism, privit ca un mit, fundamentează o adevărată etică ascetică.

Ideea ascezei caracterizează atât curentele gnostice, cât și creștinismul primitiv. Eforturile omului de a-și stăpâni instinctele și de a-și învinge pasiunile le putem întâlni și la Pitagoreici; aceștia considerau că viața trebuie să însemne purificare, astfel încât scânteia divină să scape de învelișul ei.

După Platon, întruparea constituie principalul obstacol în calea existenței sufletului nemuritor.

Pentru Plotin (203-270 D. H.), marele mistic de la sfârșitul Antichității, calea izbăvirii este calea austerității, dusă la extrem, bazată pe disprețul față de corp, "fuga de lume", atât de necesară, după părerea sa, pentru cel care, consacându-se cercetării Adevărului, dorea să se unească cu Dumnezeu.

Cu Plotin se trece, de fapt, de la asceză la ascetism. Disprețul față de corp, instrument al păcatului, lupta înverșunată contra instinctelor, chinurile corporale la care a fost supus Iisus Hristos pe cruce au fost multă vreme considerate ca fiind o participare la opera de Mântuire.

În plan teoretic, opera lui Plotin a marcat un întreg curent de gândire creștină, prin operele lui Proclus, Sfântul Augustin și alți neoplatonicieni.

Pe plan practic, acest curent a dat naștere "isihasmului", considerat cheia de boltă a spiritualității orientale. Termenul "isihasm" pare că derivă

din grecescul "Hesychia", care înseamnă "liniște", "odihnă", "singurătate", "comuniune interioară".

Isihasmul a devenit una dintre practicile fundamentale ale vieții monahale ale bisericii orientale și a fost teoretizat, în special de Evagrie

Ponticul ¹, Ioan Climacos (sec.VII), Grigorie Palamas (1296-1359) sau Nichifor Solitarul (Isihastul).

Există, după cum se poate observa din cele prezentate mai sus, o linie de legătură între ideile “pauliciene”, “bogomilice”, de esență maniheistă și isihasm.

În fundamentarea teoretică a isihasmului, un rol esențial l-a avut teologul Grigorie Palamas, prin lucrările sale dogmatice, în primul rând "Triadele pentru apărarea sfinților isihaști", operă care constituie sinteza teoretică a spiritualității monahice.

Lui i se poate alătura sihastrul Grigorie Sinaitul (1285-1346), originar din Asia Mică (asemenea sectei "pauliciene").

Acesta a trăit o perioadă în Sinai, înainte de a se stabili la Muntele Athos, de unde a fost alungat de incursiunile otomane. El a poposit în Bulgaria, de unde discipolii săi, de origine slavă, printre care Ciprian, Mitropolitul Kievului, au introdus isihasmul în îndepărtata Rusie.

Cele mai cunoscute complexe isihastice se află la Athos și Sinai, dar și alte regiuni ale lumii oferă condiții propice vieții de tip monahal.

---

¹ Născut în anul 345 D.H., pe malul Pontului Euxin (Marea Neagră), Evagrie a murit în deșertul Egiptului, în anul 399. Este primul gânditor creștin care s-a retras în sihăstrie, pentru a putea crea opere spirituale.

În literatura de specialitate, există unii termeni care desemnează persoana ce a îmbrăcat haina ascetică: Anahoret ¹, Eremit, Pustnic, Sihastru, Schimnic, Monah ², Călugăr, Stâlpnic ³.

Acest mod existențial, bazat pe voluptatea contemplației, într-o stare de izolare deplină, renunțând la orice plăcere a vieții, constituie o veșnică atracție pentru omul religios. ⁴

Obiceiul sihaștrilor de a locui în locuri greu accesibile (peșteri sau chilii situate în zone montane) a fost răspândit de mult timp în România. Astfel, la Basarabi -Dobrogea, au fost săpate în stîncă astfel de lăcașuri isihaste, înainte de anul 1000. Lista monahilor care au practicat asceza de tip isihastic este extrem de lungă: Sfântul Nicodim de la Tismana (originar din spațiul transdanubian), Daniil Sihastrul, Sfântul Dimitrie cel Nou, Cuviosul Iosif de la Bisericiani, Cuviosul Simion Sihastrul de la Pângărați, Cuviosul Ioan de la Prislop, Cuviosul Neofit Sihastrul și mulți alții.

Prezențe "bogomilice" în spiritualitatea românească

Problema proliferării curentelor eretice în spațiul ortodoxiei a preocupat de multă vreme pe ierarhii acesteia. Marele Patriarh Teodosie al Târnovei a convocat două sinoade, ținute în anii 1350 și 1355, pentru condamnarea învățăturilor eretice și lămurirea dreptei credințe.

În secolul al XV-lea, în condițiile pericolului tot mai amenințător al cuceririlor islamice, "paulicienii", deveniți "bogomili" pe timpul șederii lor în spațiul balcanic, se vor bucura de unele momente de liniște din partea Bisericii Ortodoxe. În acest fel, prezențele "bogomilice", de o parte sau de alta a Dunării, vor lăsa în urma lor anumite influențe asupra spiritualității popoarelor din această regiune.

În corespondența purtată de marele cărturar ortodox Sfântul Eftimie al Târnovei (1375-1393) cu Mitropolitul Antim Critopol există unele referiri la situația religioasă din zona Dunării. Mitropolitul Antim Critopol cerea unele lămuriri asupra unor chestiuni dogmatice sau de cult, precum și informații privind fenomenul de proliferare al ereziilor în spațiul limitrof. Răspunzându-i, Patriarhul de Târnova se plânge fratelui său de credință de

¹ Anahoret= "cel ce stă deoparte"

² Monah= "singur" (din grecescul MONO)

³ Stâlpnicii erau asceți ce-și petreceau vremea cocoțați pe un stâlp.

⁴ Iudaismul a cunoscut, de asemenea, forme de viață ascetică, de grup, cum a fost, de pildă, "secta esenienilor", a "terapeuților" (semnalată în vechime în jurul Alexandriei din Egipt)

existența primejdiilor interne (erezia "bogomilică") precum și de cele externe (primejdia otomană).

Interesat de ecoul avut de concepțiile "bogomilice" printre credincioșii ortodocși, Nicodim de la Tismana corespundează cu Eftimie al Târnovei, solicitându-i explicații de ordin teologic asupra chestiunilor disputate: obârșia Răului în lume, nimicirea Diavolului prin Cruce etc.

Documentele demonstrează că "bogomilii" nu dispăruseră din regiunea danubiană, în ciuda persecuțiilor la care fuseseră supuși din partea țarilor bulgari. Sunt elocvente, în acest sens, aluziile conținute în mesajele trimise de Patriarhul de Târnovo ierarhilor bisericii ortodoxe române, privitoare la "neorânduiriile vremii de acum și tulburările ce ne-au cuprins pe noi, aici, ca și pe voi, acolo."

Mitropolitul Antim Critopol avea toate motivele să ceară informații asupra "bogomililor", ținând cont de contextul în care ajunsese pe scaunul mitropolitan al Țării Românești. În jurul anului 1370, unii răuvoitori l-au învinuit pe Mitropolitul Iachint, primul exarh al Mitropoliei Ungrovlahiei (recunoscut de către Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol, în anul 1359) că acesta ar dori o ruptură față de Patriarhie, urmată de obținerea autonomiei bisericești. Alarmată de această eventualitate, Patriarhia trimite în Țara Românească pe Daniil Critopulos (Critopol), sau pe numele său monahal de mai târziu, Antim Critopol, care era juristul Patriarhiei de Constantinopol¹, cu misiunea de a ancheta situația.

Cucerind simpatia lui Vlaicu - Vodă și a boierilor săi (care ceruseră Patriarhului de Constantinopol, Filotei, să numească în Țara Românească un arhieru tânăr și energic, deoarece Iachint, bătrân și bolnav, era destul de slab pentru a ține piept presiunilor venite de la sud de Dunăre sau din partea Doamnei Clara, a doua soție a lui Nicolae Alexandru Basarab și mama lui Vladislav - "Vlaicu" Vodă), Antim Critopol reușește să fie hirotonit mitropolit al unei părți din Ungrovlahia, adică al unei jumătăți (1370).

Tânărului ierarh al Bisericii din Țara Românească i se va conferi totodată și rangul de loctiitor al scaunului mitropolitan de Melitene (localitatea Eski Malatya de azi), fapt ce-i conferă un loc de frunte printre membrii Sinodului patriarhal de la Constantinopol (al VII-lea). În anul 1380 va obține și titlul onorific de "loctiitor al scaunului mitropolitan de Nicomedia".

Melitene, fostă eparhie a Imperiului Bizantin, situată în Armenia, pe Eufрат, era unul dintre leagănele "paulicienilor" (deveniți "bogomili"). În acest mod, tânărul și energicul ierarh din Țara Românească va avea posibilitatea să cunoască sectele eretice și să vegheze de aproape manevrele

---

¹ Dicheofilax, în grecește

și acțiunile concurenților ortodoxiei de extindere a credinței catolice dincolo de lanțul Munților Carpați.

Având în vedere aceste împrejurări, ne permitem să avansăm ipoteza conform căreia înființarea acelei misterioase "Mitropolii a Ungrovlahiei de către Severin" trebuie pusă în strânsă legătură cu expansiunea ereziei "bogomile" în Bulgaria și la nordul Dunării. Este evident faptul că această sectă neliniștea pe prelații bisericii ortodoxe din cele două țări vecine, după cum am arătat mai sus.

Noi credem că această a doua Mitropolie a Țării Românești avea ca scop întărirea rezistenței ortodoxe și stăvilirea influențelor "bogomilice" sau catolice, cu atât mai mult cu cât ambele credințe cucereau noi adepti la Sudul Dunării.

În condițiile prăbușirii statului bulgar și a dispariției centrului spiritual de la Târnovo, nu se putea găsi o altă soluție decât aceea a numirii pe scaunul mitropolitan al Țării Românești a unui arhiereu având autoritate în cele două eparhii (de la Dunăre și de pe Eufrat)

Prezența "bogomililor" în această parte a continentului a lăsat discrete urme în unele dintre domeniile vieții spirituale, cum ar fi religia, mitologia, folclorul, arta bisericească, literatura etc.

Din nefericire, fără a se cunoaște în profunzime originea etnică a "pavlichenilor", confundați adesea cu "bulgarii", există pericolul ca valorile lor culturale, credințele, obiceiurile, limba să se piardă în neant, ca însăși istoria lor să rămână în continuare necunoscută.

Unii dintre cei ce s-au aplecat asupra subiectului de mai sus au avut serioase rezerve privind influența "bogomililor" asupra spiritualității noastre, atitudine ce corespunde lipsei de comprehensiune față de chestiunea influenței culturilor slave asupra celei românești.

O atitudine mai nuanțată a avut-o Lucian Blaga. El ne încredințează că ideile "bogomilice", fertile în felul lor, s-au răspândit printre români, însă ele au căzut la întâmplare, "ca niște semințe de păpădie, cu soarta poruncită de vânt." ¹

Bogomilii n-au prins rădăcini în nordul Dunării, ca biserică sectară, cu ramificații serioase, deși ei au adus motive de origine "bogomilică" în cultura română.

Blaga considera că venirea "bogomililor" la nordul Dunării a putut să se petreacă, mai mult ca sigur, în secolul al XIII-lea, când Bizanțul va acționa hotărât contra acestor subversive curente religioase ce măcinau monolitul încremenit al Ortodoxiei.

---

¹ Lucian Blaga, "Izvoade", Ed. Minerva, 1972, p. 207-211.

De altfel, prin raționalismul concepțiilor lor, "bogomilii" nelinișteau însăși Papalitatea, motiv pentru care regii catolici întreprind incursiuni în Bulgaria, unde "bogomilii" prinseseră rădăcini.

Ideile "bogomilice" au pătruns la noi în popor - subliniază Lucian Blaga - dar sunt pentru români "un eres visat, iar nu un eres organizat", care ar fi putut servi drept punct de plecare unei gândiri filosofice.

Condițiile istorice prin care au trecut Țările Române nu au putut îngădui o gândire individuală, nonconformistă, ce ar fi condus la o filosofie, chiar dualistă. Această gândire metafizică, fecundată de "bogomilism", nu a putut înflori deoarece dogma bisericească ortodoxă, bizantină, ar fi zădărnicit o asemenea evoluție.

În paginile următoare vom creiona câteva aspecte mai puțin analizate în literatura de specialitate privind influența spirituală "pauliciană" și "bogomilică" în cultura română.

Scrierile Apocrife

Pe teritoriul țării noastre, ca și la alte popoare creștine, alături de literatura religioasă oficială, au circulat și lucrări lipsite de binecuvântarea Bisericii, manuscrise puse la Index. Ele sunt cunoscute sub numele de "cărți apocrife".

O întreagă literatură apocrifă a circulat în spațiul cultural românesc, având influențe profunde asupra credinței, datinilor și obiceiurilor, folclorului, artei populare etc.

Pe măsură ce biserica și-a cristalizat și impus dogmele, cărțile nerecunoscute oficial vor fi declarate interzise. Astfel, în sec. VIII-X D. H. au circulat câteva liste enumerând textele interzise.

Scrierile apocrife se pot clasifica în două mari categorii: Apocrife referitoare la "Vechiul Testament" și Apocrife în legătură cu "Noul Testament".

Textele din prima categorie fac trimitere la originea poporului evreu, iar cele din a doua se referă la originea creștinismului. În prima categorie sunt incluse "Legende Apocrife" iar cea de-a doua conține "Evangheliile Apocrife."¹

S-a observat faptul că pătrunderea motivelor de origine "bogomilică" în cultura română corespunde cu începuturile influenței slave asupra acestei culturi. "Apocrifele au pătruns în Țara Românească, odată cu scrierile în limba slavonă", spun savanții români dar se omite faptul că, în conținut,

¹ Dintre cele șapte Evanghelii Apocrife (unii consideră că ar fi chiar nouă astfel de Evanghelii), numai trei dintre ele au circulat la popoarele slave.

scrierile apocrife nu au nimic ce ține de cultura popoarelor salve, cu excepția limbii.

Scrierile apocrife au circulat la români în paralel cu cele canonice, întrucât traducătorii nu puteau face distincție clară între cele două categorii de lucrări teologice (unele valabile, altele "anatemizate" de canoanele religioase).

La români, studiul Literaturii Apocrife a fost inițiat de B. P. Hașdeu. Acesta a descoperit la Mănăstirea Mihai Vodă din București o colecție de manuscrise apocrife, datând din sec. XVI-XVII.

Gaster, care a analizat și alte manuscrise apocrife, a fost de acord cu teza vehiculată de B. P. Hașdeu, conform căreia există o certă influență "bogomilică" asupra Literaturii Apocrife.

Spre deosebire de cei doi, N. Cartoian neagă această influență, combătând cu argumente, de multe ori subiective, teza amintită mai sus, conform căreia legende de factură religioasă, cunoscute sub numele de "Legende Apocrife", trebuie să fie interpretate în strânsă corelație cu influența culturală "bogomilică" în spiritualitatea română.

Dintre cercetătorii străini care au susținut teza influenței "bogomilice" asupra textelor apocrife, amintim pe slavistul Fr. Racki: "*Bogomili și Patarini*", Opere, Acad. Jug. Rad. VII, VIII, X., Belgrad, 1869-1870. El a preluat, de fapt, opiniile slavistului Jagic, conținute în : "*Istoria Literaturii Sârbo - Croate*", Kazan, 1871.

Dintre Legende Apocrife, se remarcă legendele cu caracter apocaliptic. Adunate la un loc, manuscrisele respective se numeau "Sbornice" sau "Codice". Cele mai cunoscute sunt:

"Codex Sturzanus". Colecția poartă numele celui care a donat Academiei Române o serie de documente vechi (manuscrise slavone).

Hașdeu a împărțit manuscrisele acestei colecții de documente aparținând culturii române vechi în:

A) Texte "bogomilice" ("*Legenda Sf. Sisinie*", "*Călătoriile Maicii Domnului în Iad*", "*Apocalipsul Apostolului Pavel*".)

B) Texte "măhăcene" ("*Legenda Duminicii*", "*Legenda Sf. Vineri*", "*Legenda lui Avram*").

"Codex Todorescu". Acesta a fost copiat în sec. al XVI-lea, în Ardeal și conține: "*Crezul*", "*Tatăl Nostru*", câteva predici și două dintre legendele apocaliptice conținute în "Codex Sturzanus".

"Codex Marțianus". A fost copiat în secolul XVII. El adaugă la apocrifele din "Codex Sturzanus" și "Codex Todorescu" o nouă viziune apocaliptică privind sfârșitul lumii - "*Viziunea Sfântului Ioan Bogoslavul*".

"Codicele de la Cohalm". Descoperit de Ilie Bărbulescu în Ardeal, acesta conține: "*Prorocirea Sivilei*" și "*Viața Sfântului Alexie*".

Problema primelor traduceri din slavonă în românește

Bazele literaturii noastre vechi au fost puse odată cu primele traduceri de texte sacre în limba română. Deși nu s-au păstrat decât copii datând, probabil, din veacul al XVI-lea, aceste traduceri în limba română sunt cunoscute sub următoarele denumiri: "*Psaltirea Scheiană*", "*Codicele Voronețean*", "*Psaltirea Voronețeană*".

G. Sbierea susținea că prototipul codicelui Voronețean a fost tradus în sudul Dunării, în sec. al XIII-lea. În acest fel, Sbierea pune începuturile literaturii române sub influență bogomilică.

Această poziție a fost aspru criticată de N. Cartoian, care susținea că nu se poate stabili vreo legătură între textele religioase vechi (Legendele Apocrifă și Legendele Hagiografice ¹) și "bogomilism".

Printre susținătorii teoriei începuturilor "bogomilice" ale literaturii române amintim pe:

-I. G. Sbierea (1885) considera că textele rotacizante au fost traduse la sudul Dunării, în veacurile XII-XIII, sub influența paulicianismului bogomil.

-I. Ieșean (1912) susține aceeași ipoteză în lucrarea: "*Secta patarenă în Balcani și în Dacia Traiană, împreună cu istoria Balcanilor până la ocuparea lui definitivă prin osmani*" (p. 818 și urm.).

-B. P. Hașdeu (1879) atribuie "Apocalipsul Maicii domnului" grupului de opere "bogomilice". ²

-M. Gaster (1883) era convins că "Apocalipsul Maicii Domnului" are "o proveniență bogomilică indubitabilă"³.

-T. Bălășel (1935) prezintă creații religioase aflate sub influență bogomilică. ⁴

-N. Iorga (1904) susținea că traducătorul "Codicelui Voronețean" a fost unul și același cu traducătorul "Psaltirii", "Evangheliei" și "Crezului" (varianta Athanasiană din "Psaltirea Scheiană" ⁵)

¹ "*Legendele Hagiografice*" povestesc viața plină de miracole a marilor iluminați ai omenirii, care și-au sacrificat viața pentru triumful Creștinismului. Aceste legende prezentau calea spre mântuire parcursă de marii asceți.

² "*Cuvențe den Bătrâni*", II, p. 415-425

³ "*Literatura Populară Română*", București, 1883, p. 366

⁴ "*Texte bogomilice găsite prin Oltenia. Un vechi imn religios*", în Arhivele Olteniei, XIV, 1935, nr. 77-78, p. 163.

⁵ "*Istoria Literaturii Religioase*, p. 19, 31.

Adversarii influenței curentului "bogomilic" în cultura română își întemeiază critica pe o serie de argumente, dintre care cele mai puternice sunt cele ce pun în evidență incompatibilitatea unor elemente cuprinse în aceste texte și doctrina "bogomilică". Aceste critici au fost făcute de N. Cartoian și E. Turdeanu.

P. P. Panaitescu, Ion Gheție și Alexandru Mareș exclud "bogomilismul" din rândul curentelor religioase sau culturale care au influențat apariția și răspândirea celor mai vechi texte literare românești. După opinia acestora, curentele care au avut o anumită influență asupra literaturii române sunt: catolicismul, husitismul, protestantismul, luteranismul și calvinismul.

"Am exclus din expunere "bogomilismul": întâi de toate că nu avem cunoștințe asupra doctrinei promovate de aceștia în ceea ce privește introducerea limbilor naționale în biserică, iar apoi pentru că informațiile istorice despre o eventuală difuzare a "bogomilismului" printre românii din spațiul carpato - dunărean lipsesc cu desăvârșire", încearcă să explice doi reputați lingviști contemporani ¹ Excluderea acestui curent din sfera acelor care au influențat cultura română se bazează pe un considerent subiectiv: lipsa de documente originale, privind doctrina "pauliciană." Și totuși, această influență există.

Scrierea glagolitică și "bogomilismul".

Românii au împrumutat alfabetul chirilic de la slavii din sudul Dunării. Mai precis, la sfârșitul secolului XIII-lea sau secolul al XIV-lea, a fost preluată scrierea chirilică, în ortografia medio-bulgară. Documentele slavo-române, emise de cancelaria Țării Românești, în sec. XIX-XV, prezintă particularități specifice grafiei medio-bulgare și sârbești, în timp ce documentele de redacție moldovenească au particularități grafice atât medio-bulgare, cât și ruso-ucrainiene.

Suscită interes prezența câtorva litere glagolitice în unele texte rotacizante ("Psaltirea Hurmuzachi", "Psaltirea Scheiană", "Psaltirea Voronețeană", "Codicele Voronețean"), precum și în alte manuscrise: "Apostolul Iorga", "Manuscrisul Popii Bratul", "Antologhionul lui Eustatie de la Putna" etc.

Scrierea glagolitică este o variantă a scrierii chirilice, folosite în Croația, Bosnia și Herțegovina, respectiv în regiunile unde au fost semnalate puternice prezențe "bogomilice".

---

¹ Gheție, Mareș, "Începuturile scrisului în limba română", București 1985, p. 77

Putem afirma că înserarea unor litere glagolitice în aceste manuscrise dovedește apartenența copiștilor la un mediu religios sau cultural în care literele glagolitice erau în utilizare în mod curent.

Dacă se acceptă ipoteza conform căreia însuși conținutul manuscriselor rotacizante este influențat de curentul "bogomilic", se poate avansa ipoteza, la fel de plauzibilă, potrivit căreia același curent "bogomilic" ne-a transmis maniera de a scrie cu litere glagolitice.

În consecință, **literele glagolitice** și **rotacismul** reprezintă semnul distinctiv al apartenenței unui anumit manuscris religios la un curent, considerat eretic de către ierarhii ortodoxiei, prin urmare - "bun de nimică"

Influența "bogomilismului" în mitologia românească.

Romulus Vulcănescu, deși admite răspândirea "bogomilismului" dinspre Bulgaria spre Țările Române, apoi în vestul Europei, consideră că acesta nu a exercitat "o influență globală și profundă".¹

Totuși, dualismul autohton "FĂRTAT-NEFĂRTAT", deși este anterior dualismului "bogomilic" "BINE-RĂU",² s-a transformat în cuplul "DUMNEZEU-DIAVOL", sub influența ereziei "bogomilice". Astfel, în mitologia creștină medievală, antagonismul ireconciliabil dintre BINE și RĂU a devenit un cuplu indestructibil, în care principiul RĂULUI este reprezentat de Lucifer. Prin căderea sa din ceruri, acest arhanghel al lumii spirituale devine demonul întunericului material.

Treptat, numele și atributele lui Lucifer sunt preluate de Satana, apoi de Scaraoschi (al cărui nume este rezultatul unei aliterații: Iuda Iscarioteanul).

Se poate constata, de asemenea, faptul că "bogomilismul" a facilitat pătrunderea în mitologia românească veche a unor mituri creștine, fenomen care a dat naștere unei bogate "literaturi eshatologice"³, care a fost preluată de folclorul românesc.

Influența "paulicianismului" și "bogomilismului" asupra iconografiei murale ortodoxe.

¹ Romulus Vulcănescu, *Mitologie Română*, Ed. Academiei, București, 1985, p. 233

² Pe teritoriul locuit de români au existat cu mult înainte de pătrunderea "bogomilismului" așa numitele "divinități gemelare" (gemene, perechi), de tipul cabirilor, dioscurilor, cavalerilor danubieni, personaje ce posedau însușiri demiurgice.

³ Eshatologie (escatologie) este un termen ce poate fi definit ca fiind totalitatea concepțiilor religioase referitoare la soarta finală a omului și a lumii.

O problemă mai puțin abordată de către specialiști este aceea a influenței "bogomilice" asupra iconografiei ortodoxe.

Bisericile ortodoxe românești, datând din veacul al XVI-lea, în special cele din nordul Moldovei, se disting de celelalte lăcașe de cult din țara noastră, în special printr-o linie arhitectonică originală dar și prin temele picturale prezente atât în interiorul cât și în exteriorul acestora.

În raport cu arta post-bizantină, frescele exterioare ale mănăstirilor din Bucovina conferă acestora o notă de unicatitate, nu numai în spațiul balcanic dar și în lume.

Picturile murale ale acestor biserici pot fi comparate cu capodoperele artei bizantine renaștentiste.

Multe dintre temele iconografice ale bisericilor din nordul Moldovei se remarcă printr-o dezvoltare cu totul originală a subiectelor tradiționale. După cum au observat de la bun început cercetătorii, pictorii frescelor amintite au introdus elemente preluate din literatura populară precum și interpretări ale unor teme religioase conținute în textele apocrife.

Aceste picturi se deosebesc de frescele similare, existente în lumea ortodoxă, încât trebuiesc aflate cauzele acestei schimbări aproape inexplicabile a vechilor "Erminii" bizantine. Considerăm că aceste particularități pun în evidență alte dimensiuni ale influenței "bogomilice" în viața spirituală a românilor.

Teme picturale cu specific "pavlichian" ("bogomilic")

1. Tema "Arborele lui Ieseu".

Tema de mai sus este pictată pe pereții exteriori ai bisericilor bucovinene "Voroneț", "Humor", "Moldovița", "Sucevița" și "Sf. Gheorghe" din Suceava.

Tema amintită suscită atenție ca urmare a prezenței unor nume enigmatice de personaje laice.

Până în prezent, au fost descifrate numele: Elin Sokrat, Tzar Aristotel, Elin Plutarh, Elin Plato, Elin Aristotel (din nou), Elin Sofoklis, Elin Pitagor, Elen Saul, Solon etc.

În schimb, planează dubii asupra descifrării numelui a 12 "înțelepți", precum **Astakoe** sau **Atakue** (la "Sucevița", "Moldovița", inclusiv la biserica "Arbănași" (sec. XVII), din Bulgaria), **Vason** ("Sucevița"), **Umid**,

Udin, Selym, Zmovagl (prezente la "Vroneț", "Sf. Gheorghe" din Suceava), **Slman** etc.

Atât "Erminia lui Dionisie din Furna" (considerată manual de bază pentru pictorii de biserici ortodoxe), cât și alte "Erminii" mai noi sau mai vechi (Sroganof-1672) nu conțin asemenea nume.

Asupra descifrării numelui enigmaticului personaj, **Astakoe**, există două ipoteze. Prima dintre ele ¹ consideră că este vorba de deformarea numelui persan OSTANES, sau ASTANES, aflat ca atare și în colecția "Bentley" (Oxford, "Muzeul Bodleian")

A doua ipoteză susține că numele **ASTAKOE** este rezultatul transcrierii numelui ARISTOKRITOS, cu litere suprapuse, abreviate, dar cu confuzii între literele chirilice T și K. ²

кри
A^{RI}STA (o) K^{RI}TOS (ACTaKOC).

A doua dintre ipoteze pare mai apropiată de adevăr. Filosoful neoplatonician Aristokritos, discipol al lui Plotin, este un "înțelept" mai puțin cunoscut în istoria creștinismului, deci fără merite speciale, care să fi determinat introducerea sa în rândul personajelor demne de a figura într-o scenă religioasă pictată. Important este, însă, faptul că deseori, părinții bisericii l-au acuzat pe Aristokritos de "maniheism" (curent care, după cum am văzut, a influențat "paulicianismul"). Aristokritos este autorul unei lucrări de orientare maniheistă, intitulată "Theosofia", în care încearcă să demonstreze, printre altele, că iudaismul, păgânismul antichității, creștinismul și "manihesimul" reprezintă una și aceeași religie. ³

O formulă grecească de abjurare a "maniheismului"⁴ îl indică pe Aristokritos drept autor al "Theosofiei" ("*Înțelepciunea lui Dumnezeu*").

În această lucrare, autorul încearcă să demonstreze că diferențele dintre diversele religii rezidă doar în formule ceremoniale.

Un alt exemplu este acela al Mănăstirii "Cetățuia" (1669-1672), de la Iași. Aici există o inscripție în limba greacă, conținând numele Iosippos Iudaios. Or, după cum se cunoaște, acest gânditor aparține școlii alexandrine (alături de Porfirius și Aristokritos) fiind un discipol fervent al lui Plotin (mistic eretic, sec. III - IV d.H.).

Credem că o serie de filosofi ("înțelepți") din perioada creștinismului primitiv au fost incluși în "programul iconografic" ortodox, sub influența "bogomilismului". Grigore Nandriș susține că Filon, un alt heterodox, deși

¹ A. von Premerstein, "Griechisch heidnische Weise.....", 1926, p. 660

² Nandriș, Grigore, "Umanismul picturii murale postbizantine", Ed. Meridiane, București, 1985, vol II, p. 55

³ Isaac de Beasabre, "Histoire critique de Manichee et du Manicheisme", I, p. 435.

⁴ Cotelier, "Patres Apost...", I, p.544.

nu apare în frescele bucovinene, a fost introdus în "Erminia lui Dionisie din Furna", sub influența "bogomilismului" ¹

Pentru a opri proliferarea unor teme eretice în iconografia ecleziastică, Conciliul de la Niceea a interzis în modul cel mai categoric zugrăvirea chipurilor unor gânditori mistici, ne-agreați de biserică: "Este de datoria pictorilor să execute numai ceea ce Părinții bisericii comandă și prescriu."

"Paulicianismul", care este un curent eclectic, a preluat influențe religioase și filosofice specifice unei zone de convergențe culturale multiple.

În apropierea Eufratului Superior, locul de obârșie al "paulicienilor", se găseau focare de cultură grecească, arabă, ebraică, sasanidă, armeană - Edessa, Samosata, Alep ș.a. Prezența unor nume islamice (Selym, de exemplu) grecești, ebraice, armene, iraniene ș.a., pe pereții unor biserici din nordul Bucovinei, ar putea să semnifice faptul că pictorii acestor fresce transmiteau o tradiție pierdută în negura vremurilor, care includea în rândul "învățaților" omenirii "înțelepți" și "iluminați" aparținând altor popoare și religii decât cele creștine. Or, acest amalgam atât de divers de credințe, conviețuind laolaltă, nu putea exista decât în regiunea Asiei Mici, acolo unde s-a născut "paulicianismul".

2. Tema "Judecății de Apoi"

"Tema "Judecății de Apoi", care este prezentă în picturile bisericilor bucovinene, este în strânsă legătură cu tema "Scara mistică"² a lui Ioan Climax, precum și cu tema înrudită, "Vămile Cerești".

Reprezentările picturale ale acestor teme (la "Humor", "Moldovița", "Arbore" și "Voroneț") constituie transcrierea în manieră originală a unui subiect folcloric, cunoscut sub numele de "Vămile Văzduhului".

Tema este inspirată din legendele apocrife, despre care se admite că sunt rezultatul unei certe influențe "bogomilice". De aceeași origine este și tema "Zapisului semnat de Adam cu Diavolul."³

Temă prin excelență eshatologică, "Judecata de Apoi" poate fi o aluzie și un ecou al dualismului "maniheist": Trup-Suflet, Bine-Rău, fundamentat și de filosofia grecească și, "oricât ar părea de straniu, subscris de bogomilism".¹

¹ Nandriș, Grigore, op. cit., vol II, p. 131.

² "scara virtuților"

³ cf. E. Turdeanu, "Apocriphes bogomiles et apocriphes pseudobogomiles", în "Revue de l'histoire des religions", XXXVIII-XXXIX, 1950, p. 190

¹ Nandriș, Gr. Op. cit. Vol. II, p. 165

Tema iconografică a "filosofilor", redată într-o scenă compozită, alături de "Arborele lui Ieseu", se îmbină într-un sistem coerent cu tema "Judecării de Apoi", exprimând într-o manieră logică o concepție spirituală în care întrezărim urme de "paulicianism" și "bogomilism".

3. Tema "Sfinților militari"

Această temă apare în tabloul "Procesiunea Împăratului Constantin", ce poate fi contemplat la "Arbore", la "Pătrăuți" etc.

Imaginile picturale surprind o spectaculoasă cavalcadă a "sfinților militari". Această manieră de prezentare ar avea următoarea explicație: potrivit unor autori, "sfinții militari" ² își au originea în Cappadocia, deci în apropiere de locul de naștere al "paulicianismului". Tema amintită este întâlnită și în Țara Românească, inclusiv în iconografia pietrelor tombale.

4. Teme istorice.

Imaginile iconografice pictate pe pereții bisericilor bucovinene, având caracter istoric, pot fi clasificate în două categorii:

A) Istorie religioasă.

Acestea pun în evidență, într-o manieră strălucitoare, monumentală, episoade din istoria creștinismului (principalele concilii ecumenice, scene din viața unor sfinți: Sf. Ioan cel Nou de la Suceava etc.).

Tablourile nu respectă, însă, prescripțiile canonice, ci urmează tipicul "scrierilor apocrife". Astfel, reprezentarea iconografică a "Bunei Vestiri" urmează întocmai conținutul "Evangheliei Pseudo-Matei" sau al "Protoevangheliei lui Iacob".

"Botezul lui Hristos", cunoscut în literatura ortodoxă sub numele de "*Teofania*" sau "Iordan", temă pictată la "Sucevița" și "Dragomirna", prezintă următoarea particularitate: Hristos ține în mâna stângă un sul dezvelit, pe care se poate citi:

"RUKOPISA NIE ADAMVO" ("Zapisul lui Adam"). Această imagine este transcrierea artistică a cunoscutei legende apocrife despre "zapisul" dat Satanei de către strămoșul neamului omenesc, zapis nimicit, anulat, în clipa botezului lui Iisus Hristos în Iordan.

O altă temă, "Coborârea lui Hristos în Iad", respectă conținutul "Evangheliei Apocrife a lui Nicodim".

² După alte surse, "sfinții militari" ar fi originari din Egipt.

Merită să zăbovim o clipă și asupra poveștii vieții Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava, zugrăvită pe peretele nordic al pridvorului de la "Suceava" și pe peretele sudic de la "Voroneț".

Se ridică o legitimă întrebare: Cum se explică prezența acestui personaj, devenit patronul spiritului al Moldovei, în iconografia bisericilor bucovinene ?

Sf. Ioan cel Nou de la Suceava este originar din Asia Mică, de la Trebizonda (Trapezunt), deci dintr-o zonă limitrofă aceleia de origine a "pavlichianismului".

Negustor de meserie, născut în jurul anului 1300, Sf. Ioan cel Nou a străbătut Asia Mică în lung și în lat. Martirizat la Cetatea Albă, el a devenit un mucenic al Bisericii Ortodoxe.

În anul 1402, evlaviosul domn Alexandru cel Bun, la îndemnul și cu străduințele lui Grigorie Țamblac¹ și sub oblăduirea Mitropolitului Iosif Mușat, aduce la Suceava moaștele Sfântului Ioan cel Nou, Mare Mucenic al Moldovei, considerat apărătorul și ocrotitorul acesteia.

Semnificația transferului moaștelor Sfântului Ioan cel Nou la Suceava, în condițiile realizării autocefaliei Bisericii Ortodoxe a Moldovei, este aceea a unui gest spectaculos, aproape schismatic, născut din influențele manifestate pe plan ideologic de valul de teologi transdanubieni, migrați spre Nord, sub presiune otomană și în condițiile decăderii Imperiului Bizantin.

Prin aceasta, se dorea transformarea nordului Moldovei într-o hieropolă a românilor, construită în jurul unui sfânt martir, originar din Asia Mică, devenit "patronul spiritual" al acestei "porți a Creștinătății". Nu întâmplător apar, în interval de câteva decenii, Biserica "Sf. Ilie" (1487), "Rădăuți", "Pătrăuți" (1487), "Voroneț" (1488), "Arbore" (1502), "Reuseni" (1502), "Humor" (1530), "Moldovița" (1532), ale căror imagini iconografice se subordonează unui sistem teologic, având anumite particularități.

Putem să avansăm ipoteza conform căreia, primele traduceri ale sfințelor scripturi în limba română s-au efectuat tot în baza unui asemenea program teologic, din care s-au născut biserici cu o arhitectonică specială, cu picturi și teme iconografice caracteristice unui anumit curent

B) Istorie laică.

Câteva fresce bisericesti prezintă unele teme de istorie laică. Una dintre ele este "Asediul Constantinopolului". Aceasta înfățișează în mod

---

¹ Originar din Sudul Dunării, G. Țamblac este autorul unui manuscris intitulat: "*Mucenicia Sfântului și Slăvitului Mucenic Ioan cel Nou*", lucrare considerată ca fiind prima operă originală a literaturii române.

simbolic atacurile persanilor, avarilor și slavilor asupra metropolei bizantine (617)

Un interes aparte îl prezintă însă secvențele "Judecății de Apoi", ("*Hetimasia*"), tablou aflat pe pereții mănăstirilor din nordul Moldovei. Aici sunt înfățișați "osândiții pe veci", un veritabil amalgam de populații. În rândul popoarelor "ne-creștine" se află: evreii, cu Moise în frunte (!), turcii, tătarii, armenii, arabii, etiopienii și... "latinii".

Conform "*Triodion*"-ului, evreilor li s-a închis pentru totdeauna calea mântuirii, deoarece l-au trădat pe Iisus.

În rândul doi sunt înfățișați turcii, deveniți un adversar de temut pentru creștini.

Prezența armenilor se explică, conform unor exegeți, prin faptul că aceștia aparțineau sectei "eutichienilor".

Merită o discuție prezența "latinilor" în scena "Judecății de Apoi" (ei nu apar la "Voroneț", deoarece Ștefan cel Mare spera în realizarea unei mari coaliții creștine împotriva Semilunii.) Unii autori cred că includerea lor în rândul "popoarelor damnate" poate fi ecoul repulsiei ortodoxiei față de tentativele de uniație, întreprinse la Conciliul de la Florența.

Abia la sfârșit vin arabii. Ne întrebăm: de ce acest popor, în sânul căruia s-a născut Islamul, care a atacat creștinătatea (în Spania, în Balcani și Sudul Europei), este considerat un popor mai puțin damnat decât poporul armean ?

O altă nedumerire: de ce zugravii acestor mănăstiri înfățișează în scena "popoarelor damnate" neamuri cu care românii nu au avut niciodată confruntări directe: arabii, etiopienii, înfățișați în frescele de la Mănăstirea "Probota" ori latinii ?

Credem că explicația posibilă a acestei ciudate atitudini discriminatorii constă în faptul că nu românii ci "paulicienii" sunt cei care au venit în contact nemijlocit, în regiunea Asiei Mici, cu turcii, evreii, armenii, arabii¹.

În opinia noastră, "Latinii", popor creștin, apar în categoria "popoarelor damnate" din scena "Judecății de Apoi" ca urmare a represaliilor sângeroase declanșate de regii și împărații Europei de Vest împotriva catharilor și a albigenzilor, frații de credință ai "pavlichenilor" ("bogomililor").

Scena analizată are motivații mai degrabă politice decât religioase. Credem că zugravii "Judecății de Apoi" nu dădeau expresie unei concepții

---

¹ Arabii sunt zugrăviți în partea dreaptă a "*Hetimasiei*", în ultimele rânduri, ca o expresie a recunoștinței "pavlichenilor" față de sprijinul obținut din partea sarazinilor, ale căror emirate din Asia Mică le-au oferit protecție.

religioase, ci unei opțiuni politice. Morala ortodoxă susține că Umanitatea este una singură, iar grația divină trebuie să salveze întreaga Omenire, idee care, în tabloul menționat, nu este prezentă.

În opinia noastră, "Judecata de Apoi" este un document prețios al atitudinii "pavlichenilor" față de destinul lor istoric. Ei nu i-au uitat pe persecutorii lor din trecut.

În schimb, prezența unor tirani și prigonitori ai "creștinismului": Maximilian, Dioclețian, Mahomed, Herod, Caiafa, Iulian Apostatul, Nestorie și Arius (în calitatea lor de eretici), zugrăviți în șuvoiul de foc al Gheenei, ca simbol al responsabilității personale, este dovada atitudinii religioase a celor care au inspirat aceste fresce.

Influențe ale "paulicianismului" și "bogomilismului" asupra stilului artistic al monumentelor religioase românești.

Specialiștii în istoria artei au observat că planul bisericilor bucovinene are, din punct de vedere arhitectonic, un punct comun cu planul bisericilor siriene: așezarea tipică a absidelor laterale. Dar aceasta nu este singura uimitoare asemănare. Astfel, cupola bisericilor din nordul Moldovei, ridicată cu ajutorul tamburului și al turlei, are un stil asemănător cu acela al edificiilor ecleziastice din Asia Mică, apropiat de stilul bisericilor construite în timpul Împăratului Iustinian.

Aceste aparent inexplicabile similitudini au dat de gândit cercetătorilor, care au încercat să dea un răspuns acestei enigme. Istoricul de artă, Josef Strzygowski ¹ a analizat această chestiune în câteva din studiile sale.

El a presupus că picturile exterioare la mănăstirile din nordul Moldovei își găsesc originea în decorul cioplit sau realizat în relief, în stuc, din Trebizonda.²

Din păcate, Strzygowski găsește originea tehnicii de construcție a cupolei bisericilor moldovenești în îndepărtata Armenie.

D. Talbot Rice acceptă ideea conform căreia decorul exterior al mănăstirilor din Bucovina provine din Asia Mică -Trebizinda - dar crede că această influență s-ar fi transmis prin filieră caucaziană.

¹ Josef Strzygowski, "*Origin of Christian Art*", p.294

² idem, "*Byzantine Painting at Trebizond*", Part III, The Messel Expedition, 1929, London, 1936, p. 175-176.

Împotriva acestei teorii, aducem următorul argument: La Mănăstirea "Topolnița", cu hramul "Tăierea capului Sf. Ioan Botezătorul" ¹, pictată în frescă, în stil bizantin, tema "Judecării de Apoi" este dispusă pe fațada vestică, la fel ca la mănăstirile din nordul Moldovei. După tradiție, prima biserică de la Topolnița a fost zidită de Sf. Nicodim de la Tismana (sec. XIV), deci la o dată anterioară construcțiilor bisericesti din Bucovina de Nord.

Ținând seamă că biserica Mănăstirii "Topolnița" (din com Izvorul Bârzei, Jud. Mehedinți) se află la numai 7 km de Drobeta - Turnu Severin, deci foarte aproape de Dunăre, considerăm că modelul picturilor exterioare ne-a parvenit prin filieră trans-danubiană și nu caucaziană.

Arta bisericească din Țara Românească a suferit, la rândul ei, influențe "bogomilice", asemănătoare aceloră întâlnite la mănăstirile din nordul Moldovei.

Aceste influențe pot fi regăsite în teme comune, de esență "bogomilică", cum ar fi: "Arborele Vieții", Sfinții Militari", chenarele de tip "arabesc", precum și în stilul monumentelor funerare (artă religioasă tombală).

Tema "Arborele Vieții" sau "Crucea Vie" apare în veacul al XIV-lea. Ea este preluată din "Apocalipsă", mai exact din "Apocalipsa lui Ioan" (22, 2: "... și pe cele două maluri ale râului era pomul vieții....").

Reprezentarea acestei teme o putem întâlni pe piatra tombală a lui Vladislav I, aflată la biserica "Sf. Nicolae Domnesc", de la Curtea de Argeș.

Legat de acest motiv este și modelul "vârtejului solar", cunoscut și sub numele de "morișca cu raze curbate". Modelul este mai des întâlnit în cazul lespezilor de mormânt din Țara Românească, din veacurile XIV-XV.

Este un simbol inițiativ princiar, apărând pe lespezile funerare ale lui Pătrașcu Vodă (1558), de la Mănăstirea Dealul și Alexandru al II-lea Mircea, din Biserica mănăstirii "Radu Vodă" (1576), de la București.

Din punct de vedere artistic, cel mai bine realizat simbol solar este cel aflat pe piatra de mormânt a voievodului Neagoe Basarab, din Biserica "Mănăstirii Argeș". Aici, cele trei elemente ale legendei "*Adam la picioarele crucii*" (craniul lui Adam, simbolul solar și crucea) sunt embleme caracteristice ale tuturor pietrelor de mormânt ale membrilor familiei domnitoare a lui Neagoe Basarab.

Analizând acest model iconografic, specialiștii au ajuns la concluzia că modelul a fost preluat de la un "sunduk" (sarcofag) sud-dunărean, probabil originar din Bosnia. ¹

---

¹ Vlasie, Mihai, "*Mic Ghid al așezămintelor monahale din România*", București, 1992, p. 164

Tema "Arborele Vieții" este des întâlnită în Sudul Dunării. Ea apare pe monede sârbești și bulgărești, din secolul. al XIV-lea, deci anterior răspândirii ei în spațiul nord-dunărean, ceea ce ne face să credem că a fost împrumutată de aici.

Considerăm că, sub influență "bogomilică", acest motiv biblic a fost dezvoltat mai întâi la sudul Dunării și apoi transmis, tot prin intermediul "bogomililor", la nordul fluviului.

Tema "Arborele Vieții" re apare pe lespezile funerare din Țara Românească, la sfârșitul veacului al XVI-lea însă, de data aceasta, după un model de proveniență moldovenească, diferit - în părțile esențiale - de arhetipul existent în sudul Dunării.

Tema "Sfinților Militari", pe care am analizat-o atunci când am amintit de frescele din nordul Bucovinei, este prezentă și în modelele artistice ale pietrelor tombale din Țara Românească, din perioada 1529-1602.

Cele mai semnificative monumente funerare care prezintă această temă sunt cele aparținând lui Radu de la Afumați, de la Mănăstirea Argeș și boierilor Albu Golescu (Mănăstirea Vieroși), respectiv Stroe Buzescu (Mănăstirea Stănești).

Caracteristic acestei teme este faptul că, aici, crucea nu mai este privită ca un simbol al patimilor lui Iisus Hristos, care mântuiește pe Adam.

Radu de la Afumați, înfățișat pe lespede tombală ținând ridicat deasupra capului un buzdugan, amintește de "sfinții militari" din primele secole de creștinism, inclusiv de "sfinții militari" ce sunt zugrăviți în celebra scenă a "cavalcadei", de la Biserica din Pătrăuți.

Tema "sfinților militari" o putem întâlni și la alte monumente de artă bisericească medievală din Țara Românească. Astfel, pe ușile Mănăstirii Snagov apare un alt sfânt militar, "Sf. Dimitrie". Lucrarea a fost realizată în anul 1453, după un model asemănător celui existent pe piatra de mormânt a lui Radu de la Afumați.

Alegerea modelului unui "sfânt militar", pentru zugrăvirea chipului lui Radu de la Afumați, nu este un fapt singular, deoarece, în preajma lespezii funerare a voievodului, în pronaosul bisericii, se află o mare icoană, având ca erou același Sf. Dumitru. Aceste două simboluri vin să întărească semnificația atribuită de contemporani jertfelor acestui voievod întru apărarea credinței și neamului.

Noi interpretăm aceste opere de artă religioasă, având o temă identică cu aceea a "sfinților militari" din Cappadocia, drept încă o dovadă a

---

¹ Eleonora Costescu, "*Considerații despre pietrele funerare din Bosnia medievală*", în S. C. I. A., seria Arta Plastică, Tom 16/1969, nr. 2, p. 225.

influenței artei religioase din Asia Mică, transmisă în Balcani, și apoi la nordul Dunării de către "paulicieni" și "bogomili".

De interes teoretic sunt și reprezentările antropomorfe, existente pe pietrele tombale ale boierilor Albu Golescu și Stroe Buzescu. După cum se știe, în general, în biserica Ortodoxă sunt rare excepțiile în care apar imagini antropomorfe ("chipuri cioplite"). Prin urmare, considerăm că autorii acestor opere de artă aparțin, probabil, unei alte arii spirituale decât cea ortodoxă, unde asemenea reprezentări erau întâlnite în mod curent, cu alte cuvinte, ei nu erau autohtoni. Credem că sunt, mai degrabă, meseriași din sudul Dunării sau din vestul Peninsulei Balcanice, de pe coasta Dalmată, dintre cei ce s-au stabilit în București, mai jos de Mănăstirea boierului Albu Golescu, înălțată la 1560, și reparată de către aceștia.

Tema "arabescurilor". O altă temă iconografică, existentă pe pietrele tombale voievodale, având o origine orientală, este aceea a motivelor geometrice de tip "arabesc", în care decorațiile ornamentale au o funcție mistică și simbolică.

Motivele de ordin geometric ocupă un loc aparte în repertoriul ornamental al fațadelor bisericilor din Țara Românească, culminând cu cele ale bisericii lui Neagoe Basarab, de la Mănăstirea Argeșului.

Ornamentica acestor monumente medievale, dincolo de simbolismul lor mistic, dovedește proveniența orientală a surselor de inspirație.

După aspectul elementelor decorative ale lespezii de mormânt a voievodului Vladislav I (din Biserica Sf. Nicolae Domnesc), se poate deduce că artiștii care au cioplit-o nu erau localnici.

Tot la fel de interesantă este și piatra tombală a Stolnicului Neagoe (1504) de la Mănăstirea Căscioarele (aflată la Muzeul Național de Artă), unde se poate observa un motiv ornamental complex, de tip "arabesc", de certă influență orientală: două cercuri concentrice, întretăiate de împletituri. Acest model artistic se aseamănă izbitor cu modelul care împodobește turla cea mare de la Mănăstirea Dealul.

Aceste pietre tombale au inscripția votivă dispusă ca un chenar, în jurul câmpului central, fiind încadrată, la rândul ei, de o ramă imitând funii răsucite.¹

Chenarul marginal de pe piatra de mormânt a lui Radu de la Afumați prezintă un motiv ornamental, apropiat din punct de vedere tipologic, de arabescurile existente la Biserica lui Neagoe Basarab

Și alte pietre tombale de la începutul secolului al XVI-lea, dovedesc, prin volume, simbolistică și decorație, existența unor modele religioase

---

¹ Modelul acesta de ramă profilată, cu inscripții marginale, despărțit de câmpul propriu-zis al pietrei tombale, este caracteristic numai monumentelor din această perioadă.

trans-danubiene: piatra de mormânt a lui Vlăduț (1512), aflată la Mănăstirea Dealul, precum și piatra de re-înhumare, așezată deasupra osemintelor lui Vladislav al II-lea.

Modelul original al bisericilor bucovinene, inscripțiile lapidare în chip de chenar, ornamentația cu arabescuri și împletituri, pietrele tombale de tip "sunduk", sunt numai câteva exemple care vin să demonstreze existența unei școli artistice având surse de inspirație orientală sau născută într-o zonă de interferență culturală, situată în regiunea Orientului.

În finalul acestui capitol, subliniem o idee avansată de Grigore Nandriș, în urmă cu aproape o jumătate de secol, conform căreia "zugravii teologi de la Voroneț au avut propria lor interpretare a surselor biblice și au fost îndrumați de *autorități spirituale* (s. n.), rămase până azi necunoscute."¹

Ținând seamă de argumentele prezentate în paginile precedente (temele biblice "Arborele lui Ieseu", "Judecata de Apoi" etc., care susțin ideea mântuirii creștine prin putere de convingere și nu prin forță, ceea ce corespunde tradiției pauline a Bisericii Ortodoxe), considerăm că "*autoritățile spirituale*" care au îndrumat pe artiștii ce au construit, pictat sau sculptat monumentele religioase de secolele XV-XVI, sunt teologi influențați de curentul "bogomilic".

Decimați de bizantini, bulgari, turci, hăituiți în Europa, în veacul al XIII-lea, urmăriți caeretici de biserica ortodoxă și atrași spre catolicism, acești "pavlicheni", deveniți "bogomili" și-au găsit un loc de refugiu la nordul Dunării, în sânul unor comunități creștine, ce le-au arătat ospitalitate. În aceste condiții, ei și-au schimbat concepțiile lor teologice, dar au păstrat și transmis spiritualității române multe dintre valorile lor proprii.

"Bogomilismul" a influențat iconografia unor biserici din Bulgaria și Serbia precum și unele ramuri ale artei religioase din România. Asemănările dintre picturile exterioare ale mănăstirilor din nordul Moldovei și frescele zugrăvite pe pereții bisericilor Sf. Ana, Nakip Djami, Kurt Bogham și Sumela, de lângă Trebizonda (Asia Mică) sunt tot atâtea dovezi ale influenței acestui curent cultural-religios, originar din Asia Mică, asupra spiritualității române.

"Etimologicum Bogomilicum"

În domeniul interferențelor culturale româno - transdanubiene, un loc aparte îl ocupă transferurile lingvistice reciproce. Din multitudinea de

---

¹ Grigore Nandriș, op. cit. p. 162.

termeni de origine bulgară sau sârbo-croată, care au pătruns în limbajul românilor, vom alege câteva cuvinte, susceptibile să nască discuții polemice. În acest fel, dorim să reînviem interesul filologilor față de limba unei populații mai puțin cunoscute.¹

Sub titlul generic "Etimologicum Bogomilicum" am selectat doar câteva cuvinte asupra cărora dorim să atragem atenția.

Ele dovedesc prezența "bogomililor" în spiritualitatea românească.

-ARMINDENI- Nume popular al primei zile din luna mai, considerată în popor ca fiind începutul primăverii. Tot ARMINDEN se numește "pomul sau crengile verzi" care se pun, în ziua de 1 mai la poartă, ușă sau ferestrele caselor.

Lingviștii consideră că termenul provine din "Ieremiinu-Din", adică "Ziua Sfântului Ieremia".

Este de notat faptul că obiceiul întâmpinării primăverii în prima zi din luna mai nu este o sărbătoare specifică mitologiei salve ci este caracteristică popoarelor din întreaga Europă.

Mai degrabă, credem că simbolul religios al "Arborelui vieții" sau "Arborele lui Ieseu", simbol frecvent în iconografia cu specific "bogomilic", s-a transformat în obiceiul popular al împodobirii locuinței cu crengi verzi de arbori. Este tot atât de probabil ca numele ARMINDEN să aibă ca etimon "EREMIA BOGOMIL" și nu "Sf. Ieremia".

-BABA-NOVAC

Această baladă populară este răspândită la români, sârbi și bulgari¹.

BABA-NOVAC este tipul haiducului patriarh, de tipul "pater familias" (Hașdeu).

Numele Baba, este de origine turcă cu sensul "tată". El este întâlnit numai în baladele românești, pe când în variantele sârbești, de exemplu, cuvântul "tată" este redat prin "Starina".

Variantele mai recente ale baladei sunt contaminate de numele personajului istoric real, generalul sârb BABA-NOVAC, luptător în armata lui Mihai Viteazul (ucis la Cluj în anul 1601).

Evident, Baba-Novac este un simbol al eroului care luptă împotriva asupritorilor. O definiție de dicționar² îi prezintă pe "pavlicheni" ca fiind "participanți la mișcarea socială antifeudală, din secolul VII-IX, din Imperiul

---

¹ Academicianul Emil Petrovici, precum și slavistul Emil Vrabie au studiat graiul locuitorilor din Popești - Leordeni, rezultatele studiilor lor fiind materializate în două materiale, publicate la Sofia, sub titlul: " *Graiul bulgar de la Popești - Leordeni (Note preliminare)*" și "*Note asupra sistemului gramatical și lexicului graiului bulgar de la Popești - Leordeni*".(1965)

¹ cf. Miladinovtzi, "*Bilgarski narodni pjesni*", p.209-211

² "Dicționarul Explicativ al Limbii Române, " ed. 1975, p. 663

Bizantin, care, sub haină religioasă, a luptat împotriva claselor dominante, a inegalității sociale..."

La rândul său, BABA-NOVAC este un răzvrătit, un haiduc, un eretic. Chiar numele "haiduc" este de origine transdanubiană; în limba sârbo-croată termenul "Hajduk" are sensul: "om care se răzvrătește împotriva asupririi, părăsindu-și casa și trăind în păduri, singur sau în cete, pentru a ajuta pe săraci, prin jefuirea celor bogați."

Termenul "haiducie" (brigandaj) reflectă un fenomen social existent în zona danubiano-balcanică aproximativ în aceeași perioadă cu prezența "pavlichenilor" în această parte a continentului, nefiind însă caracteristic doar acestora. Haiducia a fost însă prezentă în Țările Române mai ales în secolele XVIII-XIX, când exploatarea socială se suprapunea peste împilarea națională.

În veacul al XI-lea, "Strategikon"-ul generalului Katakalon Kekaumenos amintește de "hainirea vlahilor", o populație "care nu ține niciodată credință cuiva." Această populație locuia în locuri inaccesibile, sustrăgându-se deseori autorității bizantine.

Motivul eroului însetat de dreptate, al haiducului, provine din folclorul transdanubian. În secolele VI-IX, acest model nu putea fi decât cel "pavlichian". Un astfel de erou este pe jumătate un răzvrătit, pe jumătate un eretic supus prigonirilor.

Înfățișarea fizică a lui BABA-NOVAC este aproape una ecleziastică: un patriarh înalt, cu plete și barbă albă. În unele variante ale baladei, ni se spune explicit că acesta a îmbrăcat "straie călugărești", s-a transformat în călugăr. În alte variante, BABA-NOVAC se închină domnului Hristos și Maicii Precista. Acesta este, deci înfățișat sub chipul unui monah.

În alte variante ale baladei populare, este sugerată originea nobilă a eroului. Este știut faptul că erezia "bogomililor" a proliferat în Serbia, în special printre nobili, purtând numele de "BABUNSKA VJERA". Înclinăm să considerăm că termenul BABA-NOVAC este o formă contrasă de la cuvântul "BABUNSKA"

De altfel, însuși simbolul corbului negru, cu un inel în gheară, care apare în această baladă, este un străvechi simbol de noblețe princiară, considerat ca atare în Țara Românească.

Pe de altă parte, Romulus Vulcănescu sublinia că "trăsătura comună Novăceștilor, după vitejie, este băutura", aproape dezmățul, cu hangițe și soții ori fiice de boieroaice ¹, ceea ce pare nepotrivit pentru "un patriarh", preot sau călugăr.

---

¹ Vulcănescu, Romulus, "Mitologie Română", Ed. Acad., București, 1985, p. 589.

Dacă acceptăm substratul "paulician" al eroului BABA-NOVAC, acest model "imoral" de comportament devine de înțeles: reamintim că, în veacul al VIII-lea, unul dintre conducătorii "paulicienilor", BAANES (775) predica imoralitatea, motiv pentru care și-a atras cognomenul "Necuvinciosul".

Se mai știe, de asemenea, că "paulicienii" se împotriveau căsătoriei. În lipsa acesteia, promiscuitatea devenea o realitate.

Poezia truverilor din Evul Mediu reflectă și ea o parte din trăsăturile morale ale acestor "cavaleri ai dreptății și iubirii".

Modelul epic al baladei transmite, peste secole, o vagă amintire a unor întâmplări din trecutul "paulicienilor", petrecute în Asia Mică. Atacurile surpriză ale haiducului și companionilor săi sunt efectuate după modelul "raziilor" arabe: atacuri surpriză, urmate de retrageri neașteptate.

În alte variante ale baladei, haiducul, acționând singur sau în grup, este înfățișat sub chipul unui pustnic, ducând o viață austeră, de sihastru retras în sălbăciea de nepătruns a codrilor, dar a cărui existență stă sub semnul luptei. Haiducii, asemenea "paulicienilor", "bogomililor", "catharilor", "albigenzilor" etc. sunt reprezentanții unei comunități războinice, supuse tot timpul represiunilor stăpânirii.

Iată de ce, considerăm noi, modelul epic al baladei BABA-NOVAC este acela al unui personaj "pavlichian", sud-dunărean.

BAN titlu și funcție de mare dregător în Țara Românească. Cel ce guverna Banatul Severinului mai purta și titlul de Mare Ban. În Muntenia, Banul era considerat cel mai înalt rang boieresc. Până la anul 1300, Banul Severinului era recunoscut ca fiind singurul suveran al Olteniei. Ulterior apar și bani locali: de Mehedinți, de Jiu. În perioada 1350-1450, în titulatura voievozilor munteni (Basarab Vladislav și Mircea cel Mare) apărea și sintagma "Ban de Severin".

Titlul Ban este întâlnit și în limba maghiară, desemnând funcția de guvernator al unei regiuni de graniță. Când stăpânirea maghiară s-a instituit asupra Mehădiei și Almașului, regii maghiari au creat funcția de Ban de Severin. Hașdeu consideră aceste nume drept "titlu de contrabandă", banii ungurești fiind un fel de reacție contra banilor basarabești.

Între 1189-1378, principele Bosniei se intitula Ban sau Mare Ban. În Slovenia, Croația și Dalmația, funcția de Ban apare pe la 1154, iar în Serbia, pe la 1270 (așa numiții Bani de Maciva, adică Bani Machovienses).

La sârbi, titlul de Ban se acorda, de obicei, la orice lider local sau principe puternic. În Muntenegru, avea sensul de "seigneur", "monsieur".

Hașdeu a demonstrat că acest cuvânt are origine orientală, mai precis persană: Ban = "possesor, dominus, vir magnus, illustris".

Cuvântul a trecut de la persani la toate națiile vecine acestora, iar prin pecenegi și cumani (neamuri turanice ce au stat mai mult timp în "coastele Persiei") acest cuvânt a pătruns și în regiunea locuită de români.

Considerăm ca justă etimologia stabilită de Hașdeu, dar ne manifestăm rezerve în ceea ce privește modul în care acesta a ajuns în Țările Române și de aici mai departe.

În ipoteza noastră, termenul a fost preluat din Orient de către "paulicieni" ("bogomili"), care l-au încetățenit în aria dunăreano-balcanică (români, sârbi, bosnieci, croați și dalmați).

Răspândirea cuvântului Ban într-o zonă anume: Oltenia, Banat ¹ coincide cu arealul "bogomilic". Pe la Severin, pe la Celei, vis a vis de Nicopole, călugării transdanubieni au pătruns pentru prima dată în Țara Românească.

La armeni există termenul MARZ-BAN, "comandantul oștirii". Credem că "paulicienii", a căror obârșie este situată în apropiere, au fost cei care au încetățenit acest cuvânt și nu pecenegii sau cumanii.

CARABAGEAC Patronimic, caracteristic locuitorilor de origine "pavlichiană", purtat și de unii locuitori din Popești - Leordeni. Pornind de la premisa conform căreia numele de familie păstrează în ele, în manieră lingvistică, urme ale trecutului, vom încerca să analizăm etimologia acestora

Astfel, numele CEAMUR (care înseamnă, stricto-sensu ": material de construcție constituit din lut frământat cu paie tocate, întrebuințat la tencuirea sau la construirea caselor țărănești, a cuptoarelor"), dezvăluie originea îndepărtată a acestui etimon: Asia Mică. (cf. ČAMUR, în limba turcă). Deci, strămoșii lui CEAMUR trebuie căutați în acea regiune. Oricum, "Pavlichenii" stabiliți în această parte a Țării Românești erau foarte buni constructori, iar acest nume poate proveni dintr-un cognomen, larg răspândit în lumea constructorilor.

Patronimicul CARBAGEAC este constituit din două părți CARA = "Negru" și Bageac = "deschizătură în formă de fereastră în acoperișul caselor țărănești, prin care pătrunde lumina și care servește drept horn." Ambele cuvinte, provenind din limba turcă, demonstrează originea orientală a cuvântului.

Șederea "pavlichenilor", timp de secole, pe pământurile de la sudul Dunării a lăsat amprente asupra numelor și prenumelor purtate de locuitorii din Popești - Leordeni: Slave, Stoian, Ivan, Mincu, Blaju etc

În ceea ce privește prenumele, acestea sunt inspirate de religia catolică: Maria, Magdalena, Margareta, Thereza, Iosif, Francisc, Petre etc.

¹ În secolul al XVI-lea, apare Banatul de Lugoj, precum și Banatul de Caransebeș. Ulterior, întreaga regiune limitrofă va purta numele BANAT.

Alte nume (Iozu, Doțe, Șutru, Rașu, Vochin) au o rezonanță stranie, care ne duce cu gândul la Orient: Iozu= Josua ?

Din zona Banatului, a Aradului sau a Ardealului par a veni și aceste nume: VINCENE (de la Vincențiu), CONȚU (de la GONCZ ?) etc

Foarte răspândit este și numele PAVEL. Să fie acesta, pe lângă rezonanțele sale biblice, o amintire a patronului spiritual al "pavlichenilor" ?

Studiile lingvistice, începute în urmă cu 40 de ani de academicianul Emil Petrovici, ar trebuie continuate. Ele ar fi utile pentru o cunoaștere mai profundă a trecutului "pavlichian". În acest mod s-ar scoate în evidență cât este de "bulgăresc", "sârbesc" sau "oriental" fondul principal de cuvinte, ce s-a păstrat și ce s-a pierdut din vocabularul strămoșesc.

Ce limbă vorbesc locuitorii din Popești - Leordeni ?

Purtătorii graiurilor bulgare actuale din țara noastră sunt răspândiți în multe localități românești, dar mai cu seamă în Muntenia și Banat.

În celebrul "Atlas Lingvistic" al lui G. Weigand ¹ (1898-1899), autorul prezintă localitățile din România în care se vorbea limba bulgară, la sfârșitul veacului trecut (Harta nr. 67 din Atlas).

Plecând dinspre vestul Munteniei spre est, sunt menționate următoarele așezări, unde se vorbește dialectul bulgar:

- Băilești, Urzicuța, Târnova (pe Desnăuți, la sud-vest de Craiova);
- Ciutura, Mârza, Runcul (la sud de Drăgășani);
- Piatra-Olt, Corlătești-Sârbi, Boanta, Frăsinet, Grădinile, Stoinești, Gostavăț, Seliștioara (lângă Corabia);
- Vătânești, Sârbii-Măgura (la confluența Cotmenei cu Vedele);
- Balta-Lungă (la sud-est de Roșiori);
- Caravonești, Butculești, Licurici, Săptărei, Calomfirești, Mârzănești, Atârnați;
- Storobăneasa, Găurici, Frumoasa, în jurul Alexandriei și spre Zimnicea;
- Turnu-Măgurele, Puntea cu Greci (pe Neajlov, la sud de Găiești);
- Sârbenii de Jos, Sârbenii de Sus, Gratia (pe râul Dâmbovița);
- Băleni Sârbi, pe Ialomița;
- Târgoviște, Ploiești;
- Copaci, Bila, Epurești, Domnești, Ciorogârla, Chiajna. Jilava, Băneasa, Tunari, Popești - Leordeni, Sârbi, Brănești, Fundulea, Seivoiu, Pârlita, Codreni, Plătărești, Frumușani (în jurul orașului

¹ G. Weigand, "*Linguistischer Atlas des Daco-Rumanischen Sprachgebietes*"

- București);
- Oltenița, Surlari, Mărgineni;
- Ceacu (lângă Călărași);
- Giurgiu, Brăila, Buzău;
- Tecuci, Vaslui, Huși.

Vorbitori de limbă bulgară există însă și în Banat: ei pot fi întâlniți la VINGA, DENTA, CEACOVA, BREȘTEA, BEȘENOVA-VECHE, COLONIA-BULGARĂ (sau Telep), de lângă Sânicolau-Mare.

În anul 1938, cu prilejul împlinirii a două secole de la stabilirea bulgarilor în Banat (1738-1938), este editată la Timișoara o lucrare ocazională având titlul: " 200 gudini u Banata (1738-1938)"- "života I obicaja na bannatiscite bulgare".

În acest documentar sunt cuprinse date istorice, referitoare la următoarele localități locuite de bulgari: Vinga (p. 23; 25-45); Beșenova (p. 23; 47-65); alte localități (p. 67-83).

Autorii studiilor afirmă că stabilirea bulgarilor în Banat a început să se facă după eșecul răscoalei de la CIPROVEȚ (CHIPROVAȚ), din anul 1688, îndreptată împotriva turcilor.

Într-o lucrare apărută tot la Timișoara¹, V. M. Popp, susține că așezarea bulgarilor la Beșenova a avut loc mai devreme cu 10 ani decât se admitea, respectiv în anul 1728.

Chestiunea coloniștilor bulgari în România a fost tratată atât de către cercetători străini (bulgari, mai ales ²), dar și români ³.

Aceștia din urmă au semnalat fenomenul de asimilare lingvistică, care a făcut ca multe dintre colectivitățile purtătoare de grai bulgar să se transforme din colectivități bilingve (vorbitoare de bulgară și română) în colectivități unilingve (doar vorbitoare de română).

În consecință, filologii, mai ales cei specializați în limbi slave, au efectuat o benefică muncă de cercetare științifică, analizând graiurile "bulgare" din Muntenia, în primul rând pe cele situate în apropierea Bucureștilor.

În această acțiune de cunoaștere a dialectului bulgar sunt demne de semnalat cercetările de teren efectuate de Gh. Bolocan în mijlocul

¹ Popp, V.M. " Populația Banatului în timpul lui Iosif al II-lea", în "Lucrările Institutului de Geografie al Universității din Cluj la Timișoara", Vol. VII, 1942, p. 19;

² Stoian Romanski, "Bulgarii din Țara Românească și Moldova", Sofia, 1930; L.Miletici, despre dialectul bulgar pavlikean, în "Omagiu lui Iorgu Iordan", București, 1958.

³ N. Iorga, " Istoria Statelor Balcanice în epoca modernă", Vălenii de Munte, 1913, p. 104; P. Constantinescu-Iași, "Emigrația bulgară la nordul Dunării", în " Studii istorice româno-bulgare", București, 1956, p. 9-15; C. Velichi, " Așezămintele coloniștilor bulgari din 1830", în Româno-Slavica, Vol. III, 1958, p. 118 și urm.; P.P. Panaitescu, "Studii istorice româno-bulgare", București, 1956; Colectiv, "Raporturi lingvistice, literare și culturale româno-bulgare", București, 1986;

vorbitorilor de bulgară din Brănești ¹, Z. Iuffu, printre bulgarii din Chiajna² dar mai ales studierea limbii vorbite în Popești - Leordeni de către academicianul Emil Petrovici și profesorul universitar Gh. Vrabie.

Rezultatele investigațiilor lingvistice efectuate între anii 1963-1965, de cei doi specialiști menționați mai sus s-au materializat în două articole de răsunset, publicate într-o revistă de specialitate de la Sofia: "*Graiul bulgar de la Popești - Leordeni (Note Preliminare)*" și "*Note asupra sistemului gramatical și lexicului graiului bulgar de la Popești - Leordeni*".

Atât în Beșenova, cât și în alte comune din Banat, există o populație bulgară compactă, care vorbește dialectul bulgar "pavlichean", același cu dialectul din Popești - Leordeni.

"Oameni, locuri, întâmplări din Popești - Leordeni"

Călătorii străini, sosiți în capitala Țării Românești, în vizită sau cu diverse treburi, după ce treceau vadul Dunării, pe la Oltenița, sau pe la Giurgiu, se opreau adesea din drum în Popești, unde se făceau ultimele pregătiri pentru intrarea în București.

La Văcărești, protocolul prevedea un popas tradițional pentru solii străini. Acolo, călătorii sau oaspeții de vază erau întâmpinați de către fiii domnitorului, însoțiți de înalți dregători, care îi conduceau cu mare alai la palatul lui Vodă.

Printre oaspeții care au avut ocazia să străbată acest drum ce lega capitala țării de Dunăre îl amintim pe diaconul Paul de Alep, tovarășul de călătorie al Patriarhului Macarie de Antiohia, cel care, la jumătatea veacului al XVIII-lea (1653), efectua o memorabilă vizită în Țările Române.

Venind din Orient, acești ecleziaști descriu, apoi, în jurnalul de călătorie popasurile făcute la Vărăști și Coeni, Grădiștea și Comana, Dobreni și - negreșit - la Popești. Vistierul Gheorghe Caridi din Popești, Udriște Năsturel, oameni învățați din partea locurilor, cunoscători de limbi străine, ieșiseră cu siguranță în întâmpinarea înaltelor fețe bisericești.

Un călător, de data aceasta originar din Occident, care a trecut prin Popești, pe la 1702, lăsând o descriere a drumului său, este Edmund Chishull¹, epigrafist și capelan al factoriei Companiei Turciei la Smirna. El se afla în suita lui William Paget, ambasadorul englez la Constantinopol. Iată cum descrie el itinerarul până la Văcărești: țara este frumoasă dar pustie. Cele două calești domnești sunt înconjurată de o strajă formată din 50 de

¹ Publicate în SCL 4/1958, p. 491-495 și în "Fonetică și Dialectologie", II/1960, p. 105-120

² A se vedea articolul privind dialectul bulgar din Chiajna, în "Româno-Slavica", nr. 7/1963.

¹ "*Travels in Turkey and Back to England.... Printed by W. Bowyer in the yeart MDCCXLVII*".

călăreți. La popasuri sunt organizate corturi bogate. Oaspeții trec prin Comana, cu zidurile ei mărețe, așezate pe malurile apei. Apropiindu-se de Popești, satul boierului cărturar Radu Popescu, solia engleză află vestea morții regelui William.

În Cronica lui Radu Greceanu ² aflăm că influentul diplomat englez este întâmpinat de înalții dregători, Toma Cantacuzino și Pătrașcu Brezoianu, încă de la trecerea Dunării. La Popești, îi ies în cale cei doi fii ai domnitorului valah: Constantin și Ștefan. Aceștia au alături un alt grup de boieri ai Divanului: Mihai și Șerban Cantacuzino, Radu Izvoranu ș.a.

În caretă domnească, alaiul pleacă din Popești, trece de Văcărești și ajunge la curtea domnească.

Un călător străin, care a lăsat valoroase relatări asupra Valahiei, la început de veac XVIII, este Antonio Maria Del Chiaro ³. Stând un timp mai îndelungat pe lângă curtea lui Brâncoveanu Vodă, acesta străbate șesul din sudul Bucureștilor, descrie bogăția pădurilor de stejar din zonă și, probabil, este primit de înțeleptul cronicar, Radu Popescu din Popești - Leordeni.

Începutul acestui secol XVIII este extrem de agitat, cu războaie și nenorociri, venite din toate părțile. Din descrierea unor călători străini aflăm că, la 1703, turcii veniți cu gânduri ascunse asupra capitalei Țării Românești și-au așezat corturile la Popești, pregătindu-se să atace orașul.

Alți vizitatori străini sunt impresionați de serele lui Mihail Manu, de la Leordeni. Aici, pe la începutul veacului al XIX-lea, se obțineau lămâi, portocale și ananas. O bună parte din aceste fructe plecau spre a fi așezate pe masa suveranului, sau la Stambul, ca dar pentru dregătorii de la Poartă.

Două secole mai târziu, la Popești - Leordeni, înspre Vitan - Bârzești, apar alte sere. Legumele și florile serelor din Popești luau, de asemenea, drumul străinătății. Acum, la cumpăna dintre milenii, acestea sunt, însă, în pericol să se ruineze. O, tempora .....!

Dar, în privința boierului din Leordeni, Mihail Manu, avem și alte relatări, deloc măgulitoare. Ion Ghica, vorbind de vremurile lui Caragea Vodă, dar mai ales despre rapacitatea unor boieri, amintește o zicală: "Belu belește, Goleșcu golește și Manu jupuește." ¹

La Leordeni au existat și oameni de suflet, cum a fost boierul Scarlat Grecescu, din familia fraților Radu și Șerban Grecescu. Aceștia au deschis o școală sătească la Furduiești, "pentru învățătura de copii pământeni, fără plată și simbrie." ²

² "Viața lui Constantin Vodă Brâncoveanu", Ed. Ștefan B. Greceanu, București, 1906

³ Del Chiaro, "Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia"

¹ Ion Ghica, "Scrisori către Vasile Alexandri", "Din vremea lui Caragea"

Ca orice localitate, Popești - Leordeni își are și ea legendele sale istorice.

Una dintre cele mai cunoscute spune că, în septembrie 1532, în apropiere de Popești, s-a înecat în apele Dâmboviței voievodul intrat în istorie pentru că a mutat definitiv la București capitala Țării Românești: Vlad Vodă "Înecatul"³.

Primul istoric consacrat al orașului București, D. Papasoglu, amintește o altă legendă privind trecutul localității Popești - Leordeni ⁴:

"..spre răsărit este satul Popești, proprietatea vechei familii a Popeștilor, unde se găsește până astăzi o biserică ruinată, pentru care tradiția zice că un fiu de domn (trebuie să fie Alexandru cel Frumos) ar fi păstrat ascunsă, în acea biserică, pe o jună frumoasă pe care o iubea, și dovedindu-se aceasta, de atunci, se află biserica părăsită; astăzi se numește la Culă, lângă Leordeni."

Radu Popescu, ultimul mare cronicar al Țării Românești

Personalitate de marcă a culturii românești a veacului al XVIII-lea, Radu Popescu s-a născut și a trăit în Popești - Leordeni.

Biografia sa a trezit polemici aprinse. Nu se cunosc cu exactitate nici data nașterii, nici anul morții. Unii (Sbiera, N. Iorga, B. Iorgulescu) i-au contestat chiar paternitatea principalei sale opere: "Istoriile domnilor Țării Rumânești", pe care i-au atribuit-o lui Constantin căpitanul Filipescu.

Puțini istorici literari pot preciza cu exactitate locul nașterii cronicarului. N. Iorga, de exemplu, menționează vag localitatea de baștină a cronicarului: "Radu Popescu din Ilfov, marele dușman înscris al lui Șerban Cantacuzino" ¹ Aceeași aproximativă localizare și la N. Cartoian.

În zilele noastre, opiniile biografilor sau exegeților operei lui Radu Popescu sunt nesigure: " Fiul marelui vistier Hrizea Carida, numit Popescu după moșia sa din Jud. Ilfov." ² Cum, în județul Ilfov există și alte localități cu numele Popești, se poate naște o posibilă confuzie.

³² N. Iorga, "Istoria învățământului românesc", Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1971, p. 57.

³ Un izvor transilvănean spune că, la 18 septembrie 1532, Vlad Înecatul, fiind după un chef prelungit, "mergând la Popești, den jos de București, în primblare, acolo s-au înecat în Dâmboviță." Deci, nu era gonit de tătari, cum credea D. Papazoglu. Vlad Înecatul este înmormântat la Mănăstirea Dealul, alături de tatăl său, Vlăduț, fost și el domnitor al Țării românești.

⁴ D. Papasoglu, "Istoria fondării orașului București", București, 1891, p. 16

¹ N. Iorga, "Istoria literaturii românești. Introducere sintetică", Ed. Minerva, București, 1977, p. 133

² "Scriitori români Dicționar", Coordonator Mircea Zăciu, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 381-383.

Dan Simonescu ³ susține că Radu Popescu s-a născut la București, ceea ce, cu o exactitate de 10-15 km, este o afirmație corectă.

"Dicționarul Literaturii Române de la Origini până la 1900", reia ideea unui Popești ubicuu: "satul Popești din Ilfov.... Moșie de la care își va lua numele cronicarul." ⁴

Asupra anului nașterii planează, de asemenea, incertitudini: Sbierea, C. Giurescu, Em. Panaitescu, I. Ionescu, Al. Piru, P. P. Panaitescu aleg ca dată a nașterii cronicarului anul 1655, în timp ce Dan Siomonescu plasează data nașterii în anul 1658. ⁵

Cu privire la anul morții, biografii nu sunt unanimi: unii cred că Radu Popescu ar fi murit în anul 1729, iar alții optează pentru 1731 ⁶

Să rememorăm câteva date din biografia lui Radu Popescu:

Gheorghe Caridi, bunicul cronicarului, ridicat la rangul de boier de divan, pentru serviciile aduse lui Leon Tomșa (1629-1633), ajunge vistier în vremea lui Matei Basarab.

Sofica lui Staico din Sintești, bunica cronicarului, era cumnată cu domnița Stanca, sora Elenei Doamna, fiica lui Năsturel Herescu și soția lui Matei Basarab. În acest fel, prin unchiul dinspre bunică, Radu Popescu se înrudea cu Matei Basarab și cu Udriște Năsturel, cunoscutul erudit. Într-un anumit fel, aceasta explică rapida ascensiune a lui Gheorghe Caridi, sub Matei Basarab și chiar menținerea sa în funcție, în timpul lui Constantin Vodă Șerban. El piere tragic, ucis de seimenii răsculați, la 1655.

Fiul lui Gheorghe Caridi, Hrizea, s-a căsătorit cu Maria, fata marelui ban Gheorghe Băleanu și soră a lui Ivașco Băleanu.

"Bălenii" - una dintre cele mai bogate familii boierești din Țara Românească - vor constitui cea mai de temut facțiune, dintre cele adversare Cantacuzinilor. Lupta dintre "Partida Bălenilor" și boierii din "Partida Cantacuzină" este, de fapt, lupta a două clanuri rivale: o grupare boierească filogrecească, condusă de Gh. Băleanu, și adversarii lor, Cantacuzinii, de partea cărora se va situa Badea Bălăceanu.

³ "Dicționar de literatură română", coord. Dim. Păcuraru, București, p. 311

⁴ "Dicționarul Literaturii Române de la Origini până la 1900", Ed. Academiei, București, 1979, p. 693.

⁵ C. Giurescu socotea că Radu Popescu s-a născut în anul 1650, "ceva mai mult sau mai puțin" deoarece, în prima domnie a lui Nicolae Mavrocordat "era acum un moșneag de peste 60 de ani" ("Contribuții...", p. 66, 69). P. P. Panaitescu contrazice opinia lui Giurescu, și acreditează anul 1658 ca dată a nașterii, deoarece Radu Popescu era încă un copil când autorul "*Cronicii Bălenilor*", probabil un dregător al curții, își redacta lucrarea

⁶ Pentru anul 1729 s-au pronunțat: C. Giurescu, "*Contribuțiuni....*"; N. Cartojan, "*Ist lit....*"; I. Ionașcu, "*Mărturii relative la cronicarul Radu Popescu*"; G. Călinescu, "*Ist. Lit. române. Compendiu*". În favoarea anului 1731 s-au pronunțat: Ștefan Ciobanu, "*Istoria lit. rom. vechi*" și I. Șiadbei, "*Ist. lit. rom. vechi*".

În contextul luptelor dintre cele două partide boierești, sub domnia lui Grigore Ghica (1660-1664), are loc o întâmplare sângeroasă, ce va marca multe decenii relațiile dintre cele două clanuri.

Dar, iată cum descrie Al. Odobescu drama aceasta:

"Să ne strămutăm cu gândul la anul 1662, când zidurile mănăstirii Snagovului păstrau încă caracterul lor primitiv. Era sâmbătă noapte spre duminică, 20 decembrie. Într-unul din paraclisele ce existau încă de pe atunci, un bătrân de o talie înaltă și trupeșă sta îngenunchiat. Capul său pleșuv, închinat la icoane, părea cu totul zdrobit de o cugetare adâncă și cuvioasă, ca ruga creștinului ce așteaptă ceasul său cel de pe urmă. La razele candeliei s-ar fi văzut, în trăsăturile accentuate și în coloritul oacheș al figurii sale, caracterele pronunțate ale tipului grecesc. Acesta era bătrânul postelnic Constantin Cantacuzino care, cu 30 de ani mai înainte, venise din Constantinopol, se împământanise la noi, luând de soție pe Ilinca Basarab, cea din urmă moștenitoare a vechii familii domnești, și prinse dor și dragoste de țară mai mult chiar decât mulți pământeni. El o scăpase, la 1660, de robia desăvârșită ce turcii cugetau a-i impune, prefăcând-o în pașalâc; el mijlocise atunci să așeze în scaunul domniei pe junele Grigorașcu Ghica, care-l făgădui să-l scutească toată viața lui de orice grijă, de orice bântuire. Acum însă, prin uneltiri viclene, doi boieri, dușmani ai postelnicului, și anume Stroe Leurdeanu și Dumitru Cămărașul, se unise cu doamna lui Grigorașcu, Maria, spre a pierde pe puternicul dar bătrânul boier care, prin retragerea sa la moșiile din Prahova, stânjenea planurile lor de jaf și asupriri. Nesocotitul domn se lasă în voia intriganților și venerabilul bătrân, ridicat fără veste din sânul familiei sale și adus noaptea sub pază la Snagov, aștepta acum, în rugăciuni, să sune ora uciderii sale.

A doua zi, de dimineață, postelnicul asistă la liturghie, în biserica cea mare, cu aceeași cucernică luare-aminte. Apoi, la ceasul cinei, îl duseră în trapezăria mănăstirii. Gâzii îl legară cu spatele de unul din stâlpii sălii, înfășurându-i trupul cu funii strânse, ca să nu se poată mișca; apoi, îi trecură de gât un ștreang ce înconjura stâlpul și aluneca pe un ochi; atunci, trăgând ștreangul cu furie, în mai multe rânduri, nenorocita victimă muri sugrumată. După aceea, familia fuse chemată să-și ridice trupul bietului postelnic Constantin Cantacuzino, muncit cu așa barbare chinuri, iar boierul fu înmormântat în a lui mănăstire de la Mărgineni."

Continuarea acestei crime ne-o istorisește Nicolae Bălcescu:

"Moartea lui Cantacuzino avu rele urmări pentru țara noastră. Fiii lui, vrând să-I reabiliteze memoria și să-l răzbune, deteră pricină de a se despărți toți boierii în două partide care sfâșiară țara și o aduseră la mare ticăloșie. În anul 1665, Grigore Ghica fugind în țara nemțească, Constantin, al treilea fiu al postelnicului Cantacuzino, se luă după dânsul și, după ce îl trase în zadar pe la judecata curții Austriei, întâlnindu-l în sfârșit la veneția, dobândi de la dânsul o carte prin care îl afurisise pe Leurdeanu, mărturisindu-I că el l-a îndemnat la acea crimă, cum și trei scrisori autografe ale lui Leurdeanu către comisul Constantin Vărzaru, scrise pe când acesta se afla în tabără, lângă domn și Leurdeanu caimacam, prin care îl silea să facă în tot felul să înduplece pe domn să omoare pe Cantacuzino. Ceilalți fii ai lui Cantacuzino, dobândind adevărate din partea

obșteștii adunări că părintele lor era nevinovat, cu aceste acte și cu scrisorile dobândite, ei cerură lui Radu Leon voievod, ce se orânduise domn să-l dea în judecată pe Leurdeanu. Dar domnul, cu toată trebuința ce avea de Cantacuzini, nu-l iubea într-atât cât să se strice cu partida opozantă. În același an (1669), fiind mazilit Radu Leon, vornicul din Popești, din județul Prahova, se urcă pe tron iar Cantacuzinii găsiră acum ocazie și se porniră cu plângeri către Domn, care decise ca Leurdeanu să fie judecat de Sfatul Domnesc, în sărbătorile Paștelui, la 20 aprilie 1669. Leurdeanu tăgădui totul, dar când îi arătă scrisoarea Ghicăi Voievod, prin care îl arăta de vinovat, el tăgădui din nou. Dar când Cantacuzinii scosese scrișorile lui către Vărzaru, el nu mai putu tăgădui și se mărturisi de vinovat. Atunci, Adunarea îl osândi la moarte, dar Leurdeanu căzu cu rugăminte către postelniceasa Elena Cantacuzino și la fiii săi, să-l ierte și să-l lase în viață. Rugămintea îi fuse ascultată, cu condiția de a se călugări tot la Mănăstirea Snagov, unde omorâse pe Cantacuzino. După ce-l preumblară prin târg, într-un car cu boi, îl duseră la mănăstirea Snagov. Spun că, văzându-se Leurdeanu că-l călugăresc fără voia lui, când auzi că I se pune numele de călugărie Silvestru, strigă cu furie: "Ba mai bine Mahomet". Astfel se răsplăti uciderea Postelnicului Constantin Cantacuzino. Această răzbunare-spune Bălcescu- însă ațâță mult timp dezunirea și furia partidelor, și țara trebui să sufere multă vreme din pricina lor.

Dar monahul "Silvestru" - Stroe Leordenu - nu se prea împacă cu viața tihnită a Mănăstirii Snagov. El izbuti să se furișeze prin păduri și ajunsese în Ardeal, pe lângă Ghica Vodă, aflat în exil. În 1672, când acesta veni a doua oară pe tronul Țării Românești, vornicul Stroe Leordeanu, care își azvârlise comanacul și își lepădase rasa, începu iarăși a prigoni pe boierii postelnicești.

Grigore Ghica nu a stat decât un an pe scaunul domnesc, fiind urmat în scaun de Gheorghe Duca Vodă (1673-1678), omul Cantacuzinilor.

Acesta urmă o politică chibzuită: nu se răzbună pe boierii din clanul Leordenilor, în care Hrizea Caridi deveni capul acestei partide, ci îi înalță fiul, pe Radu Sin Hrizii, în demnitatea de "ispravnic de scaun", alături de un reprezentant al familiei rivale: Șerban Cantacuzino.

Ajuns "logofăt de visterie", pe la 1675, Radu Hrizea Popescu trăiește, totuși, tragedia unei răzbunări venite din partea partidei Cantacuzine: sub pretextul unor nereguli financiare, părintele său este închis, schingiuit și executat, câteva luni mai târziu, tot la Mănăstirea Snagov, din porunca răzbnătorului Șerban Cantacuzino (1678-1688)

Pentru a scăpa cu viață, fiul vinde satele, moșiile, robii, face grele împrumuturi pentru a achita suma cerută de domnitor și fuge peste Dunăre, în țara turcească. Revine, pripășindu-se pe lângă curtea lui Duca - Vodă de la Iași, ca și alți boieri munteni, adăpostiți acolo de frica mâniei răzbnătoare a lui Șerban Cantacuzino.

Împreună cu fratele său, Gheorghe Postelnicul Popescu, Radu Popescu, viitorul mare cronicar, se reîntoarce în Țara Românească, în anul 1687, pentru a plăti datoriile răposatului lor tată. Acum, tronul este ocupat de Constantin Brâncoveanu (al cărui unchi, Stolnicul Cantacuzino era chiar fratele fostului domn, vrăjmaș al Bălenilor, Șerban Cantacuzino).

Printr-o conjunctură favorabilă, Radu Popescu ajunge "clucer de arie" (1692-1696) iar în 1698, cei doi frați răscumpără satul Popești, sat de zestre al bunicii lor, Sofia Caridi.

Acum, apar zile mai bune pentru Radu Popescu, care nu mai este considerat un dușman periculos al Cantacuzinilor. Totodată, se naște un conflict serios între aga Constantin Bălăceanu, ginerele lui Șerban Cantacuzino, și Constantin Brâncoveanu.

Radu Popescu se implică în complotul urzit de Dumitrașcu Corbeanu împotriva lui Constantin Brâncoveanu, vizând aducerea la domnie a lui Grigore Ghica.

Complotul eșuând, domnul îl "pedepsește puțină vreme cu închisoarea", dar apoi îl reabilitează. Brâncoveanu îi conferă boierului din Popești câteva însărcinări administrative: ispravnic pentru strângerea haraciului în Vâlcea (1701), ispravnic la ocna de la Râmnic (1703), mare vornic de Târgoviște (1712).

Totuși, relațiile dintre Radu Popescu și Vodă Constantin Brâncoveanu nu au fost dintre cele mai cordiale. Spre sfârșitul domniei, Cronicarul din Popești va cădea în dizgrație. Acest fapt îl determină pe Radu Popescu să treacă în tabăra lui Ștefan Cantacuzino (așa este în politică !)

În scurta domnie a Cantacuzinului (1714-1716), boierul din Popești primește câteva delicate însărcinări: însoțirea regelui Carol al XII-lea pe teritoriul Munteniei, de la intrare, pe la Giurgiu, până la ieșirea din țară (toamna anului 1714); delimitarea granițelor Țării Românești față de raiaua turcească a Brăilei, ai cărei supuși încălcau în mod frecvent suveranitatea vecinilor săi din Muntenia (1715).

Bun cunoscător al limbilor greacă, latină și turcă, Radu Popescu îndeplinise anterior misiuni asemănătoare, pe lângă generalul Heissler, comandantul armatelor imperiale. Aceasta se întâmpla pe la începutul domniei lui Brâncoveanu.

Prin urcarea pe scaunul de la București a fanariotului domn Nicolae Mavrocordat, cariera cronicarului din Popești va cunoaște, în sfârșit, o ascensiune notabilă.

El semnează acum cu numele de Radu Popescu și nu Radu Sin Hrizii. În 1716, primește și demnitatea de mare vornic de Târgoviște. În același an,

la recomandarea boierilor prieteni din "partida bălenilor" - Grigore Băleanu, Radu Golescu și Șerban Cantacuzino - este numit mare ban al Craiovei.

În unele situații este duplicitar față de Vodă, (cum ar fi aceea a semnării unui document prin care boierii din Țara Românească cereau prințului Eugeniu de Savoia alungarea lui Ioan Mavrocordat și numirea ca domn ereditar a lui Gheorghe, fiul lui Șerban Cantacuzino), iar în altele se dovedește foarte devotat acestuia, dedicându-i o cronică magnificentă ("Istoriile domnilor Țării Rumânești"). Prin abilitatea cel caracteriza, Radu Popescu a știut să se mențină, o lungă perioadă de timp, în fruntea boierilor din Țara Românească.

În timpul celei de-a doua domnii a lui Nicolae Mavrocordat (1719-1730), boierul din Popești este mare vornic, ceea ce însemna, în ierarhia rangurilor boierești, mare sfetnic al Divanului Domnesc.

La vârsta de 70 de ani, după patru ani de dregătorie în slujba lui Nicolae Mavrocordat, Radu Popescu decide să îmbrace haina călugărească:

"Fiind dvornic mare eu, Radu Popescu, în cinstea și dragostea măriei sale și viind la vreme de bătrânețe și de slăbiciune, socotind că și ale lumii sunt deșarte, singur din bună voie, am cerut voie de la măriia sa și am mers de m-am călugărit la mănăstire, la Radul-Vodă."

Sub numele de "Rafail" Monahul, cronicarul își continuă opera memorialistică, până ce moartea îl va răpi dintre cei vii. Din păcate, la Mănăstirea Radu - Vodă nu i se cunoaște piatra de mormânt.

Opera capitală a lui Radu Popescu, "Istoriile domnilor Țării Rumânești", consemnează evenimente petrecute între anii 1290 și 1728 (1731).

Bogăția izvoarelor folosite, alegerea cu simț critic a surselor, tratarea istoriei Țării Românești într-o manieră sincronică, corelând faptele istorisite cu evenimentele din țările vecine sau din Europa, limbajul ales, vioi, bogat colorat, largul orizont de cultură, fac din Radu Popescu una dintre figurile complexe ale culturii române și un prilej de mândrie pentru locuitorii din Popești - Leordeni, care au un strămoș atât de faimos.

Date documentare din arhiva "Așezămintelor Brâncovenești" privitoare la cronicarul Radu – Popescu

I-a fost dat acestei așezări din apropierea orașului București să cunoască zile zbuciumate: războaie, epidemii de ciumă și holeră (în trecut,

în vecinătate - Cocioc, Dudești, Cioplea - se născuse o adevărată “Vale a Plângerii”, unde cioclii orașului aruncau, de-a valma, trupurile nefericiților atinși de molimă¹), zăzanii și nesfârșite certuri pentru moșii.

Multe dintre aceste evenimente dramatice sunt cuprinse în documente uitate, dintre care unele oferă neașteptate date, ce întregesc biografia cronicarului din Popești – Leordeni.

Pământul Popeștenilor, al celor din Leordeni, al Glinenilor sau celor din Dudești – Cioplea, aflat în lunca Dâmboviței, este extrem de fertil, numai bun pentru grădinărit. Multe procese s-au judecat pentru această luncă bogată, în care protagoniști erau deținătorii de proprietăți funciare: mănăstiri, boieri sau localnici. Astfel, dintr-un document emis la 4 august 1623 de Radu – Mihnea (1620-1623), aflăm că, judecând un litigiu iscat între Mănăstirea Radu – Vodă ² și grădinari sud-dunăreni, domnul Țării Românești poruncește “acestor grădinari ce șad pe ocina Ciumernicului a mănăstirii Radu – Vodă, să fie în pace și slobozi”.

Este încă o dovadă a faptului că domnitorii încurajau crearea de “slobozii”, adică “zone – libere”, cum am spune în limbajul de azi, aici în preajma Capitalei, încurajând așezarea de imigranți.

După cum știm, Mănăstirea Radu – Vodă fusese refăcută cu ajutorul unor meseriași originari din sudul Dunării, care au primit în schimb dreptul de a se stabili fie în București, fie de a lucra pământurile mănoase din Ciumernic (lunca Dâmboviței), aparținând călugărilor de la Mănăstirea Radu – Vodă.

Din păcate, Vodă nu ocrotea întotdeauna interesele grădinarilor din Ciumernic. Așa s-a întâmplat în vremea lui Matei Basarab, când domnitorul dă câștig de cauză preoților mănăstirii și nu celor ce lucrau grădina (30 mai 1646), deși dreptatea era de partea acestora din urmă.

Așa cum am mai spus, Radu Popescu, ale cărui moșii se învecinau cu cele ale călugărilor “radulioți” se apropie și mai mult de aceștia, retrăgându-se, la bătrânețe, la mănăstirea Radu – Vodă.

Fapt ciudat, dacă ne gândim că, în cursul timpului, Radu Popescu avusese numeroase certuri cu apriții călugări de la această mănăstire.

Dintr-o scrisoare adresată de Constantin Brâncoveanu boierului Răducanu Dudescu (1708), aflăm de supărarea pricinuită de Radu Popescu

---

¹ Deoare Sp. Sf. Visarion devenise neîncăpător pentru ciumați, domnitorul Alexandru Moruzi întemeiază în anul 1796 Spitalul Dudești. A cest spital a fost ridicat în timp de trei luni de zile, servind ca spital de ciumați și în vremea “ciumei lui Caragea”, din 1813 – 1814. Nu se știe când a fost dărâmat.

² Biserica Mănăstirii Radu – Vodă, poartă chiar numele ctitorului ei, Radu – Mihnea. Ea a fost reclădită, între anii 1614-1623, pe locul unei biserici din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, Sf. Troiță, distrusă de turci, la 1595.

averilor călugărilor de la Radu Vodă. Cronicarul ridicase pe teremurile sale un zăgaz, ca să abată cursul apei pe matca cea veche a Dâmboviței, dar neglijase săparea șanțului de evacuare a apelor, în caz de inundații. Venind într-acel an puhoai mari, apa s-a revărsat și a înecat livezile și morile mănăstirești. Brâncoveanul poruncește ca Radu Popescu să taie zăgazul și să plătească călugărilor de la Radu - Vodă pentru paguba pricinuită.

Din fondul de documente al “Așezămintelor Brâncovenești”, câteva înfățișează date interesante privind ultimii ani ai vieții cronicarului Radu Popescu.

Astfel, aici se găsește dosarul procesului din 1731, legat de moșii aflate la Popești - Leordeni.

Pe scurt, pricina era următoarea: Daniil, egumenul Mănăstirii Cotroceni, împreună cu părintele Averchie, protoegumenul, fac un schimb de moșii. Pământurile mănăstirii Cotroceni, aflate la Furduiești “ot sud Elfov” (satul Leordeni de azi), precum și o parte din moșia Ciurnicului, sunt schimbate cu moșia Zgârțiți “ot sud Vlașca”, proprietatea logofătului Manolache Lambrino. Acestuia îi era de trebuință o proprietate în apropiere de București, unde voia să ridice “case de piatră”, în timp ce călugării de la Cotroceni doreau moșia Zgârțiți, aflată în apropierea moșiei vecine, Pietrele, ce le aparține.

Terenul cedat de călugări, aflăm din documentele cercetate, avea următoarea așezare: “de la hotarul călugărului Chir Rafail (Radu Popescu), în jos, până la hotarul Leurdenilor, al răposatului Gheorghie banul Băleanul, adică 767 stânjeni, den câmp, din pădure, din siliștea satului, din matca Dâmboviței cea veche, de peste tor hotarul, după cum scriu cărțile ceale bătrâne”.

Terenul schimbat făcea parte din moșia Ciurnicului, peste matca cea veche a râului, la vale, în luncă, cu livezi de fân și cu tot pometul, inclusiv bălțile ce se fac din vărsarea Dâmboviței, “din cin în cin, numai 600 de stânjeni”. Din acest motiv, egumenul Daniil vinde lui Manolache Lambrino, cu voia domnului Mihai Racoviță, și cealaltă parte din moșia Ciurnicul, adică 840 stânjeni. În felul acesta, cumpărătorul, Manolache Lambrino stăpânește toată moșia din lunca Dâmboviței (1440 stânjeni), și alți 767, rezultați din schimbul de moșii mai sus amintit.

Însă, cele două terenuri aparținuseră, înainte vreme, banului Radu Năsturel din Fierești (Herești) și cumnaților lui: Mihai și Mihnea Sin Savei, logofăt Șufariul, din Furduiești (Leordeni), boieri din spița Bălenilor, cu care Radu Popescu se înrudea prin soția sa, Maria, fata vornicului Băleanu, din Leordeni. Aceștia, mai de voie, mai de nevoie, au vândut (sau le-au fost confiscate) moșiile amintite de către domnitorul Șerban Cantacuzino,

adversarul Bălenilor. Acesta, la rândul său, le-a închinat mănăstirii sale, Cotroceni.

Schimbându-se vremurile (adică domniile), Rafail Călugărul (Radu Popescu), vecin cu moșia Furduiești, “zavistiindu-l pururea “ pe Manolache Lambrino, din cauza celeilalte părți din moșia Ciurnericului, sau poate din alte cauze, se adresează protectorului său, domnul Nicolae Mavrocordat, cerând acestuia să-i facă dreptate.

Și cum putea domnul să nu răspundă acestei cereri, mai ales când venea de la un supus prea – plecat, care lucra la o cronică encomiastică ! Ca urmare, Nicolae Mavrocordat a “zăticit” (a anulat) schimbul mai sus arătat, deși Manolache Lambrino pornise construcția “caselor pe temelie de piatră” și a dres, pe cheltuială proprie, cu multe eforturi, o biserică de piatră, aflată pe moșia astfel obținută.

Așadar, zapisele au fost “sparte” (anulate), iar moșiile au fost “întoarse”: Mănăstirea Cotroceni a redobândit moșia Furduiești și Ciurneric iar Manolache Lambrino, refuzând, pe bună dreptate, moșia Zgârciți, a primit în mână bani mulți de la “călugărașii lui Daniil egumen și chir Averchie.” Bieții călugări, spune documentul, și-au amanetat odoarele mănăstirii Cotroceni pentru a achita banii datorăți lui Manolache Lambrino.

Vedem, astfel, că Mavrocordatul ținea și la obrazul lui Manolache Lambrino¹. Și cum să nu țină, căci acesta fusese, în perioada 1716-1722, mare ispravnic la ridicarea Mănăstirii Văcărești, ctitorie a Mavrocordaților, dar este silit să-și părăsească țara, refugiindu-se la Brașov.

După plecarea din domnie a lui Nicolae Mavrocordat (1731), Manolache Lambrino revine pentru a se răzbuna pe adversarii săi, mai ales pe chir Rafail. La 1731, pe când avea calitatea de “mare ispravnic al scaunului Bucureștilor”, el redeschide procesul privind moșia de la Leordeni (20 iunie 1731). Mihail Racoviță dă câștig de cauză lui Manolache Lambrino, refăcând schimbul inițial de proprietăți.

Aceste documente sunt extrem de interesante, deoarece pot elucidă chestiunea datei morții lui Radu Popescu. Pe de altă parte, actele amintite ne înfățișează o imagine neașteptată a localității Popești - Leordeni, de acum aproape 300 de ani în urmă.

Ele dovedesc faptul că, la 20 iunie 1731, “călugărul chir Rafail den Popești”¹ mai era în viață: “am dat noi dumisale toată moșia Furduiești ot

---

¹ Paharnicul Manolache Lambrino, grec din Fanar, era unul dintre fiii lui Andronic Rangavi, marele Hartofilax al Patriarhiei din Constantinopol. El s-a căsătorit, la 26 oct. 1708, cu Domnița Bălașa, fiica lui Constantin Brâncoveanu.

¹ “Așezămintele Brâncoveneși. O sută de ani de la înființare, 1838-1938. “ Ed. Emil și Ion Vârtosu, București, 1938, p. 30 (doc. 40 și urm.)

sud Elfov, ce am avut de la hotarul călugărului chir Rafail din Popești, în jos până la hotarul Leordenilor, al răposatului Gheorghie banul Băleanul...”.

Câteva săptămâni mai târziu (12 august 1731), numele lui Radu Popescu apare din nou în documente, fără apelativul “răposatul”: “moșia ce se cheamă Furduiești ot sud Elfov, care moșie se hotărăște pe den susu cu Popeștii lui Rafail Călugărul, ce l-au chemat pe mirenie Radul Popescu biv vel vornic”².

Credem că Radu Popescu a decedat după această dată, deoarece la 7 octombrie 1731, numele cronicarului este menționat, nu întâmplător, în felul următor: “răposatul Rafail Călugărul, ce l-au chemat pe mirenie Radul Popescu biv vel vornic”³.

Documentele analizate fac distincție foarte clară între persoanele în viață și cele decedate: astfel, la 20 iunie se vorbește de răposatul Gheorghie banul Băleanu, în timp ce Radu Popescu este “călugărul chir Rafail”; la 20 august 1731 este amintit răposatul Șerban Cantacuzino, răposatul Nicolae (Mavrocordat, n. n.) Vodă, răposatul Climent Ieromonahul, dar numele lui Rafail Călugărul este redat de două ori, fără mențiunea “răposatul”.

Spre deosebire de documentele precedente, cel datat 7 octombrie 1731 specifică de trei ori numele “răposatului Rafail Călugărul”. Cu aceste dovezi, credem că am adus o undă de lumină în controversata problemă a datei morții cronicarului Radu Popescu.

Considerăm că ipoteza morții lui Radu Popescu, la 1729, a fost generată de confuzia existentă în documente între numele vel vornicului Radu Popescu, a cărui semnătură ultimă este cea din 8 ianuarie 1724¹ și fiul său, vornic de Târgoviște, precedat. Aici este cazul să menționăm că N. Cartoian (“Istoria Literaturii române Vechi”, p. 441) greșește când admite că Radu Popescu a stat în funcția de mare vornic până în anul 1723 (așa cum se poate constata, el semnează documente chiar la începutul anului 1724- la 8 ianuarie, precum și la 20 ianuarie 1724, când este consemnat “pan Radul Popescu, velichi vornic”, primul dintre credincioșii boieri cei mari ai Divanului²).

Frapant este și faptul că ultima consemnare din cronica lui Radu Popescu este ulterioară anului 1729, presupusa dată a morții. Aceasta duce la concluzia fie că Radu Popescu a trăit ulterior acestui an, fie că altcineva i-a adăugat câteva capitole la cronograful său.

² op. cit. p. 32, Doc. 43.

³ idem, p. 34, Doc. 44

¹ op. cit. p. 25, Doc. 29

² cf. George Potra, “Tezaurul documentar al Județului Dâmbovița (1418-1800)”, Tîrgoviște Muzeul Județean Dâmbovița, 1972, p. 616.-

Revenind la actele evocate mai sus, în documentul datat 7 octombrie 1731, este descris modul în care s-a desfășurat delimitarea hotarelor moșiilor Furduiești (Leordeni) și Ciumernic de cele ale moșiei lui Radu Popescu.

În acea zi de toamnă, 12 boieri veliți (vornicul Iordache Crețulescu, logofătul Barbu Grecianu, spătarul Constantin Dudescu, vistierul Constantin Văcărescu, toți trei având proprietăți în această parte a Capitalei, precum și alți boieri din Divanul Domnesc), ajung la moșia răposatului Radu Popescu, din Popești - Leordeni. În prezența reclamantului, Manolache Lambrino, și a lui Pană, ispravnicul moșiei jupânesei Safta, nora cronicarului Radu Popescu, are loc măsurătoarea cadastrală. Ar fi trebuit să fie prezent și Matei Băleanu, nepotul banului Gheorghe Băleanu din Leordeni, dar acesta “au dosit” de la adunare, spune documentul amintit.

Mai întâi, a fost stabilit hotarul cel vechi, al Ciumernicului, “den sus, despre Radul vornic Popescu”. Acolo, “într-o vâlcelușă, lângă un stejar mic”, s-a pus piatra de hotar. Apoi s-a mai pus o piatră, la dreapta, în livezi, la marginea drumului, și o a treia bornă, la malul Dâmboviței celei vechi, în lungul Ciumernicului. Acesta era hotarul de separație între moșia lui Radu Popescu și moșia Ciumernicului.

În continuare, de la prima bornă, așezată în vâlceaua de la marginea drumului, s-a pus funie în latul moșiei, “tot prin luncă și pe din jos de Cula, până la hotarul Leurdenilor, unde s-a pus piatră de hotar, între răscrucile drumului.

O altă bornă s-a pus în dreapta, pe malul Dâmboviței celei vechi, iar în stânga, prin livezi, asupra bălților, s-a așezat o altă piatră, prin Măgura Hoților. Încă o piatră s-a pus pe linia Ciumernicului, pentru a separa această moșie de aceea a Leurdenilor.

Lungimea moșiei a fost socotită din matca Dâmboviței celei vechi, până ce aceasta s-a împreunat, “în capete”, cu moșia Dudeștilor și a Săcuienilor.

Pentru moșia Furduiești, s-au tras hotarele în patru locuri, după cum urmează: la mijlocul drumului, ce se numea “drumul banului Gheorghie Băleanul”, s-a pus o piatră și s-a trecut în linie dreaptă prin siliștea situată în susul viilor și al caselor, spre piatra cea veche, din coastă, care separa hotarul Stâlpenilor de gardul stupinii.

A doua latură a moșiei Furduiești pornea din hotarul de sus al Leurdenilor, de la piatra pusă pe marginea “Drumului Bucureștilor”, trece peste drumul părăsit al banului Gheorghie Băleanu, drept spre hotarul Stâlpenilor și se termină la marginea crângului, chiar în fața pietrei de la stupină.

A treia latură a moșiei începe din hotarul Leurdenilor, în sus, pe lângă drumulețul ce merge la Berceni, drept peste vâlcea, pe din dosul puțului părăsit, până în hotarul Stâlpenilor, unde s-a pus o bornă de hotar, lângă stejarul cel mare, din mijlocul “Drumului Bucureștilor”.

Cea de-a patra latură, dinspre Berceni, pornește din hotarul Leordenilor, spre coastă, unde s-a pus o bornă, ajunge în susul puțului lui Ion Cățel, vătaful de postăvari, în sus pe “Drumul Bucureștilor”, până la vâlcea, apoi în stânga, pe câmp, peste troianul de țelină, ce formează hotarul Stâlpenilor, unde s-a pus ultima piatră, peste troian, în josul stejarului stufos, ce este în câmp.

Așadar, din acest banal act de hotărnicire aflăm că în urmă cu aproape 300 de ani, în Popești - Leordeni existau: livezi, vii, stupine, păduri de stejar, crânguri, vâlcele, culturi de țelină, precum și albia cea veche a Dâmboviței. Pe aici treceau și drumuri: “Drumul Bucureștilor”, “Drumul Bercenilor”, precum și drumul părăsit al lui Gheorghe Băleanu banul.

Rețin atenția, de asemenea, o serie de toponime: Furduiești, Cula, Ciurnic, Leordeni, Dudești, Săcuieni, Stâlpeni, Berceni, sau nume de persoane și ocupații: Ion Cățel, vătaful de postăvari.

Alte personalități din Popești - Leordeni

Alexandru Conduratu

Safta Popescu, din familia boierilor Brezoieni, soția lui Iordache vornic de Țirgoviște, era nora cronicarului Radu Popescu. Nepoata acesteia, pe nume Smaranda, s-a căsătorit cu Costache Rosetti, comis la 1772 și clucer la 1780. Aceasta a avut câteva fete, măritate cu feciori de boieri, dintre care unele primiseră ca zestre, de la Racoviță Voievod, moșia Vărăști - Ilfov, care aparținuse cândva cronicarului Radu Popescu.

Una dintre nepoatele Smarandei Popescu s-a căsătorit cu Alexandru Conduratu, un grec din Fanar.

În vremea aceea, datorită unei epidemii de ciumă și holeră, populația Țării Românești se împușinase în mod considerabil ¹. Invaziile oștilor

---

¹ De exemplu, în 1828 au murit de ciumă 1700 de oameni iar în anul următor alți 25 000. Molima bântuia atât la București cât și la Iași, precum și în alte 30 de orașe și târguri și în sute de sate. Localități întregi au fost decimate, rămânând pustii. În anul 1831, holera, bântuia prin Capitală și prin împrejurimi, de parcă molimele din vremea lui Caragea Vodă nu fuseseră îndeajuns.

turcești sau tătărești erau urmate, din nefericire, de izbucniri ale cumplitului flagel - ciuma sau holera - aduse de soldații invadatori, deja infectați.

După războiul ruso-austriaco-turc, încheiat prin "Pacea de la Iași" - 1792, Țara Românească a fost pustiită de o cruntă epidemie de ciumă.

Izbucnită în vara anului 1792, la București, imediat după înscăunarea noului domn, Mihail Șuțu, molima a depășit, în câteva luni, granițele Capitalei, răspândindu-se în întreaga țară.

Dintr-o anafora a ispravnicului de Ilfov, serdarul Vintilă Prejbeanu, aflăm că bolnavii sau suspectii de ciumă din București trebuiau să fie izolați în zone din preajma Bucureștilor.²

Alții se adăposteau îngroziți în pădurile din apropiere sau plecau în bejenie. Deoarece molima a continuat și în anul 1793, mulți dintre locuitorii Capitalei sau a împrejurimilor au pierit, astfel încât numărul brațelor de muncă a scăzut îngrijorător, inclusiv în Popești – Leordeni. În aceste condiții, Alexandru Conduratu și soția sa sunt nevoiți să aducă familii de grădinari din sudul Dunării, de lângă Nicopole, precum și pavlicheni, de la Vinga, de lângă Arad, pentru a fi folosiți la munca câmpului.

Același fenomen s-a petrecut și în alte localități limitrofe Bucureștilor. Amintim cazul comunei Bragadiru - Bulgar³, care a aparținut vel pitarului Stroe Leurdeanu, încă de la 1671. Pe atunci se numea Măicănești. Și aici, datorită molimelor de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui următor, stăpânii moșiei sunt forțați de împrejurări să colonizeze familii de grădinari, pentru a lucra fertilele terenuri situate între Sabar și Argeș, la Cornetu, Clinceni sau Bragadiru. Numai că, spre deosebire de Popești -Leordeni, acești truditori ai pământului, veniți de la Sud de Dunăre, au fost repede asimilați de populația autohtonă. Pe la începutul veacului al XX-lea, nu mai rămăsese decât numele Bragadiru-Bulgar, care să amintească de coloniștii veniți în urmă cu 100 de ani în această localitate, situată la numai 8 km de București.

Numele lui Alexandru Conduratu apare în volumul IV din "Antologia poetică" - "*Stoicheia tes hellenikes etoi Anthologia poietike meta scholion palaion*" - editată la Viena, în 1813, de către V.P.P.Eftimie, lucrare în care sunt cuprinse liste ale dascălilor și elevilor de la Școlile din București.

El era fiul clucerului Ștefan Conduratu, dascălul și ocrotitorul lui Zilot Românul, unul dintre ultimii cronicari de seamă ai Munteniei. Acest Ștefan Conduratu, "stăpân înțelept și judecător preadrept", îl sfătuiește pe Zilot Românul să copieze "Manualul de Legi" al lui Mihai Fotino. Pe la 1811,

² cf. V. A. Urechia, "Istoria Românilor", IV, București, 1892, p.112-113.

³ A.V. Gâdei, "Monografia comunei rurale Bragadiru-Bulgar, din plasa Sabaru, Județul Ilfov", București, 1905.

pravila era gata și din prefața acesteia, scrisă sub formă de versuri, aflăm că a fost dedicată chiar boierului Conduratu Această importantă lucrare pentru cunoașterea evoluției deptului din țara noastră a fost păstrată în casa lui Alexandru Conduratu, fiul lui Ștefan, cel ce a rămas în toponimia localității Popești multă vreme. Urmașii săi au donat pravila amintită Muzeului de Antichități din București, fiind preluat la Biblioteca Academiei, la 10 februarie 1903.

Ajuns stolnic, Alexandru Conduratu s-a căsătorit cu o fată a paharnicului Constantin Almăjan ¹. Din stolnic a ajuns clucer iar la 24 aprilie 1855 îl întâlnim în documente cu rangul de agă. ²

Familia Costa – Foru

După moartea lui Alexandru Conduratu, moșia rămâne pe mâinile ginerelui său, Gheorghe Costa-Foru (1820-1876)

Neamul Costa - Foru își are rădăcinile îndepărtate în macedo-românii sud-dunăreni din Thessalia (Grecia), mai exact din orașul Larissa.

Pe la 1740, unul dintre strămoși, pe nume Gheorghe Costa-Foru, este adus la București de un unchi de-al său, pe când avea numai doi ani, și lăsat în grija unui alt unchi. Acest Gheorghe Costa-Foru a avut un fiu, Costache, care s-a căsătorit de timpuriu cu Elena (Neneca) Pandrav, sora poetului Ion Pandrav, având împreună numeroși urmași, printre ei: Dimitrie (1813-1883). Militar; Athina (1817-1882); Gheorghe (1880-1876), om de stat; Ecaterina (1824-1890); Vasile (1829-1899), general.

Deși numeroasă, familia Costa-Foru era destul de bogată, deținând, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, câteva proprietăți imobiliare în București (în str. Enăchiță Văcărescu nr. 10 bis, în Aleea Parlamentului nr. 7 etc.).

---

¹ Șt. D. Grecianu, "Genealogiile", I, p.22

² BA.ms.872, f.49 v, nr.538 și f.68.

Ginerele lui Alexandru Conduratu face strălucite studii universitare ¹, fiind primul român doctor în drept la Paris. La încheierea studiilor universitare, se întoarce în țară (1850), îmbrățișând cariera universitară. În anul 1854 se căsătorește cu Maria, fiica stolnicului Alexandru Ștefan Condurato, proprietarul moșiei din Popești - Leordeni.

Maria și Gh. Costa-Foru vor avea 6 copii: Alexandru (n. 1855), decedat la vârsta de 3 ani și jumătate; Constantin; Elena (n. 1860), căsătorită în 1880 cu Gheorghe Cantacuzino, cu care a avut un băiat și o fată; Maria (n. 1861), căsătorită cu Rodrig Manu, fără urmași; Constanța (n. 1862), căsătorită cu George Boldur Voinescu și Gheorghe (mort în etate de doi ani și jumătate).

După 19 ani de conviețuire cu Maria Conduratu, Gh. Costa-Foru divorțează, căsătorindu-se, a doua oară, cu Zoe C. Brăiloiu, cu care a avut încă o fiică, moartă la vârsta de un an.

Gh. Costa-Foru este primul rector al Universității din București (1864-1871) fiind, în repetate rânduri, vicepreședinte al Camerei, apoi al Senatului, ales din partea Partidului Conservator, al cărui lider important se număra.

A fost unul dintre colaboratorii apropiați ai lui Alexandru Ioan Cuza. După anul 1866, a fost numit ministru al învățământului, apoi al justiției.

Între anii 1871-1873 a fost numit ministru de externe, în cabinetul conservator, condus de Lascăr Catargiu.

Gheorghe G. Costa-Foru a ocupat funcția de șef al misiunii diplomatice române de la Viena.

Moare la 28 noiembrie 1876. Deviza acestui ilustru om de stat a fost: "iubește frumosul, adică adevărul, luptă-te, suferă și vei învinge !"

La 26 octombrie 1856 venea pe lume, la București, cel de-al doilea copil al lui Gheorghe Costa-Foru, pe nume Constantin, cel ce avea să devină, ulterior, unul dintre democrații de frunte ai României.

Tatăl său avea un frumos conac, la Berca, în Jud. Buzău, înconjurat de plantații de pomi fructiferi, terenuri de viță de vie și pământ cultivat. Acolo, familia Costa-Foru se retrăgea în timpul verile fierbinți.

Onorându-și stirpea de cărturari, Constantin G. Costa-Foru urmează de timpuriu școli străine: la nouă ani învață la Heidelberg, apoi la Paris, la Colegiul "Sainte -Barbe". În 1872 se afla la studii, la Dresda, și din nou la Paris.

Avocat, ziarist și om politic, G. C. Costa-Foru se va dedica cu devoțiune unei pasiuni destul de ciudate pentru acele vremuri, - prospecțiuni miniere și petroliere.

---

¹ Absolvent al Școlii de la Sf. Sava, unde este coleg cu Costache Aricescu, Nicolae Bălcescu, Dimitrie Bolintineanu, Nicolae Lahovary, Alex. Orăscu, Ioan Zalomit, Alecu Zane ș.a.

În anul 1893 se va căsători cu Maria Ion Paspatti (1872-1935), cu care va avea 10 urmași: Gheorghe (n. 1895), erou mort în septembrie 1916, lângă Brașov; Maria (n. 1895), căsătorită cu inginerul Ion Edeleanu; Ion (Dan), născut în anul 1896, inginer petrolist; Dumitru (n. 1897)- decedat sub vârsta de un an; Alexandru (Leon), născut în anul 1899, inginer, a condus mai multe societăți industriale; Nicolae (n. 1900); Xenia (n. 1902), profesor universitar, doctor în psihologie; Elena (Sașa), cercetător universitar, născută în anul 1906; Andrei (n. 1909); Olga (n. 1912).

G. C. Costa-Foru va contribui la crearea primei Companii de Cărbune din România (1903).

Nepotul lui Alexandru Conduratu, fiul lui Gheorghe Costa-Foru a fost un republican convins, subliniind adeseori că România Mare nu poate fi decât o democrație liberă, un stat cu un regim sincer constituțional.

C. G. Costa-Foru a fost unul dintre fondatorii și liderii "*Ligii Drepturilor Omului*" (*L. D. O.*), organizație căreia îi va fi secretar. Se stinge din viață la 15 august 1935.

Maria Costa-Foru, mama sa, a murit în anul 1928, la vârsta de 96 de ani.

Din nefericire, locuința familiei Costa-Foru, din Popești - Leordeni, a avut o soartă tragică. După devastatorul cutremur din anul 1977 casa, grav avariată, devine treptat o ruină, sub privirile indifferente ale autorităților de atunci și cu contribuția negativă a unora dintre locuitori.

Familia Mano

Familie de origine venețiană, trăind de mai multe generații la Constantinopol. În veacul al XVIII-lea, o ramură a familiei a imigrat în Țările Române. Din această spiță boierească s-au desprins două ramuri, una stabilită în Țara Românească și alta în Moldova.

În secolul al XIX-lea, câțiva dintre reprezentanții acestui neam au ocupat funcții înalte în viața politică și publică din celor două Țări Române.

Dintre membrii familiei Mano, unii dintre ei s-au afirmat și în domeniul literar: Constantin Manu, născut la 12 octombrie 1777, mort în anul 1831, poet și traducător; Manoil Manu, născut în anul 1815 și mort în anul 1866, de asemenea poet și traducător.

De interes documentar incontestabil privind cunoașterea familiei Manu, implicit a trecutului localității Popești - Leordeni, este lucrarea lui Constantin George Manu (1871-1959), intitulată "*Documente din secolele*

*XVI - XIX privitoare la familia Mano. Culese, adnotate și publicate de C. G. Mano. Cu o notiță istorică și genealogică și o serie de portrete vechi).*¹

O figură foarte cunoscută din această spiță boierească este Mihail Mano (n. 1 martie 1762 – m. septembrie 1835). El era al doilea fiu al marelui postelnic Iordache Mano (ajuns la 1766 caimacam al Craiovei) și al Ruxadrei Suțu.

Mihail Mano s-a căsătorit la 25 mai 1796 cu Smaranda Crețulescu, nepoata lui Constantin Brâncoveanu. Prin aceasta, Mihail Mano devenise cumnat cu Constantin Ipsilant Vodă, căsătorit cu Safta Crețulescu și cu vorniceasa Ecaterina Dimitrie Bibescu, mama lui Gheorghe Bibescu Voievod și a lui Știrbei Vodă.

El a avut doi fii, Constantin (1780 – 1835) și Ion (1803 –1874), căsătorit cu Ana, născută Ghica, precum și o fiică, pe nume Anica (1807 – 1861), căsătorită în 1832 cu Feodor (Teodor) Kociubei, colonel de geniu, unul dintre primii instructori străini ai armatei române, rămas în țară după 1834.

La 8 septembrie 1835, Mihail Mano este îngropat la biserica Domnița Bălașa din București. Prin aceste relații de rudenie se explică de ce boierul din Leordeni este înmormântat în necropola brâncovenilor din București precum și averile deținute în Popești – Leordeni de către “Așezămintele Brâncovenești”.

Familia Ghermani

Frații Ghermani (Nicolae, Ioan și Gheorghe) erau în veacul al XIX-lea printre cei mai mari bancheri din Țara Românească.

După “*Banca României*”, fondată în 1865 prin act de concesiune decretat de Alexandru Ioan Cuza și constituită prin acest act în Societate Anonimă², urmează, din punct de vedere cronologic dar și ca importanță “*Societatea Financiară a României*”, fondată la București de N. Ghermani și fiii, reprezentați de Menelas Ghermani (1834 – 1899), bancher, om politic, ministru de finanțe (1888, 1889-1891, 1891-1895). Printre coacționari amintim pe frații Hillel Manoach, S. Halfon și fiii, T. Mehedințeanu, T.J.Negropontes, frații A.H. Elias, etc.

Pe lângă această instituție de credit destul de importantă, exista în București și Banca “N. Ghermani și fiii”, aparținând acestei familii.

¹ Publicată la București, la Tipografia Curții Regale, F. Gobl. Fii, în anul 1907

² Prin Legea din 6 iunie 1869, Statutul Băncii a fost modificat, punându-se bazele Băncii Naționale a României.

Averile clanului Ghermani erau destul de mari, permițându-le achiziționarea a numeroase moșii. Unul dintre frații bancheri Ghermani cumpără de la Maria Trăsnea Clucereasa moșia Ileana din Ilfov, cu trupurile Pârlita, Crătinești, Sărulești, Polcești și Oața, pentru suma de 18 250 galbeni.

La data de 22 martie 1861, un alt Ghermani, pe nume Enache, un bancher foarte prosper, căsătorit cu o prințesă Obrenovici, cumpără moșia Leordeni, pentru suma de 25 000 galbeni. Soția lui Enache Ghermani se înrudea cu prințul sârb Miloș Obrenovici, stabilit în prima jumătate a secolului al XIX-lea la Herești.

Acest Miloș Obrenovici acumulasă importante averi, din exportul de sare, provenind din Țara Românească, către țările din Peninsula Balcanică.

Era atât de avut încât, la 1840, însuși principele Al. Ghica datoră prințului sârb, nu mai puțin de 5 000 000 de groși.

Lui Miloș Obrenovici îi erau datori zeci de oameni. Printre aceștia se număra și bancherul Hristof Sachelarie, victimă a unei speculații bancare făcute de Mișa Anastasievici, omul de afaceri al Prințului Obrenovici. Pentru o datorie de 62 000 de galbeni, Hristof Sachelarie este obligat să-și vândă toată averea: moșiile din Teleorman și Ilfov, casele din București și depozitul de mărfuri de la Brăila.

În cripta din pronaosul Bisericii din Leordeni, erau înmormântați Ioan A. Ghermani, împreună cu Efrem I. Ghermani (1836-1898), precum și fiii celui din urmă, morți la vârste fragede.

Date importante privind trecutul familiei Ghermani se pot găsi în documentarul Nadejdei Gr. Romalo și Ștefan Balș, privind casa familiei Mano, din Leordeni.¹

Familia boierilor Văcărești

Prin Ancuța Băleanu, satul Leordeni intră în proprietatea boierului Radu Văcărescu, fiul lui Ianache Văcărescu. Acest Ianache Văcărescu, era rudă și capucehaie a domnitorului Constantin Brâncoveanu la Constantinopol. A împărțășit aceeași tragică soartă.

Fiii lui Ianache Văcărescu au fost: Constantin Văcărescu (1680-1732), cărturar, Radu Văcărescu și Ienăchiță Văcărescu.

Cumnatul Ancuței Băleanu nu era altul decât Ienăchiță Văcărescu (1740-12.07.1797), poet și filolog, istoric.

Din căsătoria lui Ienăchiță Văcărescu cu Elenița Rizu se naște Alecu Văcărescu, iar din a doua căsătorie a aceluiași Ienăchiță cu Elena Caragea se

¹ Nadejda Gr. Romalo, Ștefan Balș, "Casa din Leordeni", Buletinul Comisiunii Pentru Monumente Istorice (B.C.M.I.), an XXXVIII, 1945, p. 55-70.

va naște poetul Nicolae Văcărescu (1785-1825). El este soțul Ruxandrei (Luxandra) Băleanu, fiica logofătului Grigore Băleanu, cunoscut mai ales pentru simpatii filoeteriste.

Smaranda Văcărescu (1774-1859), fiica lui Constantin Văcărescu și a Anicuței Crețulescu, s-a căsătorit cu Nicolae Mano (Manu), satul Leordeni intrând astfel în posesia acestui boier vestit din veacul al XIX-lea, de care vom mai avea ocazia să istorisim câteva întâmplări.

Bălenii

Neam vestit de boieri din Țara Românească, deținând numeroase proprietăți funciare, în special în județele limitrofe Capitalei. O localitate din Județul Dâmbovița poartă chiar numele Băleni (Băleni-Sârbi și Băleni Români).

Banul Udrea din Leordeni este ctitorul Mănăstirii Panaghia din Târgoviște, căreia îi dăruiește satele Lupșanul, Lunga, Culcați, Mărcești, Mărculești, Fâlfăiești și Racovița (1598). Osemintele Banului Udrea se află la Mănăstirea Panaghia.

Mănăstirea Nucetu din Dâmbovița este tot ctitorie a Bălenilor. La 1692, nepoții banului Gheorghe Băleanu (Gligorie Postelnicu, fiul lui Ivașco Vel Logofăt, împreună cu unchiul său, Ivașco Vornicul, fiul clucerului Pătru Ceaușu Băleanu) hotărăsc ca Mănăstirea Panaghia să fie metoh al Mînîstirii Nucetu.

Dintre numeroasele spițe ale acestui neam de boieri din Țara Românească (Udrea Banul, Badea Postelnicu Băleanu, fratele Grăjdanei, și Radu Cluceru Băleanu au moștenit efectiv Leordenii) vom aminti pe un urmaș al acestora, din secolul XIX: Grigore Băleanu.

El întemeiază, la Brașov, "Societatea Literară Română", împreună cu Em. Florescu, Nicolae Văcărescu, Ion Câmpineanu, Ilarion- Episcop de Argeș ș. a. Prin aceasta, se urmărește realizarea unor reforme politice, sub învelișul unor revendicări sociale.

Emil Băleanu, din ramura Bălenilor, va participa la crearea "Societății Filarmonice", care va contribui la dezvoltarea mișcării teatrale din țara noastră, a muzicii și a literaturii. El va fi prezent și la organizarea "Partidei Naționale" (1838), societate secretă aflată sub îndrumarea dr. Tavernier (fost ofițer francez în armata imperială, refugiat în Principatul Munteniei).

“Zilot Românul”- cronicarul Țării Românești - fiul spiritual al unui boier luminat din Popești - Leordeni.

Enigmaticul Ștefan Fănuță, “Zilot Românul” (1780-1853), jurist, istoric și poet de seamă din prima jumătate a veacului al XIX-lea, cunoscut mai mult pentru creația sa de cronicar¹, a lăsat posterității o operă cu valoare de monument.

În domeniul dreptului, “Zilot Românul” a avut o contribuție importantă, adaptând opera cunoscutului jurist Mihail Fotino la realitățile românești. Drept pentru care a fost apreciat drept “una dintre figurile neluate până acum în seamă ale culturii juridice de la începutul de secol: figură de secretar-grefier al boierilor judecători, copist de texte juridice, capabil să “prefacă” la nevoie aceste texte (cum pretinde el însuși, cunoscător al istoriei și obiceiurilor țării, că a făcut-o pentru *Manualul de Legi al lui Fotino*), comparându-se, fără a pierde simțul proporțiilor, cu Fotino, care și el a prefăcut dreptul bizantin”.²

În sfera creației literare, opera lui prezintă interes atât pentru istoria literaturii, cât și a limbii române.

Este important să subliniem faptul că Zilot Românul³ ne oferă posibilitatea să cunoaștem câteva date interesante cu privire la istoria unor figuri marcante ale localității Popești - Leordeni, de la sfârșitul veacului al XVIII - lea și începutul celui următor. Este vorba, mai întâi, de clucerul Ștefan Conduratu, un vestit jurist al vremii.

---

¹ În calitatea sa de cronicar, Zilot Românul a zugrăvit perioada 1796-1823 (adică domnia lui Alexandru Ipsilanti, Constantin Hangerli, Alexandru Moruzzi, Mihai Suțu, Constantin Ipsilanti, Ian Gheorghe Caragea) în cronică intitulată: “Istoria Țării Românești de la domnia lui Alexandru- Vodă Ipsilanti până la sfârșitul domniei lui Ioan-Vodă Caragea: 1796-1818”, inclusiv Revoluția de la 1821 a lui Tudor Vladimirescu și perioada ce a urmat acesteia.

² Val. Al. Georgescu, “Un al treilea manuscris ieșean al “*Manualului de legi*” -Νομικόν Προχρον - din 1766 al lui Mihail Fotino (Fotinopolis)”, Bibl. C.U. Iași, mss. Gr. V 42, în “Studii”, revistă de istorie, an XIV (1961), nr. 6, p. 1509, nota 1. N. Iorga îl evocă pe Mihail Fotino astfel: “Ștefan Racoviță dădu sarcina alcătuirii unei “condici politicești” lui Mihail Fotino din Chios, om vestit și pedepsit în cele bisericești și priceput în ale legilor, prea-cinstitul și prea-învățatul între filosofii Bisericii celei Mari a lui Christos. Marele Paharnic și gramatic Mihail Hiotul întrebuintează în compilația sa și obiceiul pământului și, combinând deosebitele elemente, putu să înfățișeze Domnului său lucrarea practică ce i se comandase, la 1765. Zilot Românul copie și el această nouă Condică pentru patronul său, Clucerul Ștefan Conduratu”. Cf. “Istoria Literaturii Române în secolul al XVIII-lea (1688-1821)”, vol. II, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1969, p.359;

³ “Zilot Românul” este un pseudonim al lui Ștefan Fănuță, având semnificația de “Românul Zelos”.

Zilot Românul și-a început cariera de cărturar la “un mare om, stăpân al lui”, pe nume Ștefan Conduratu, din Popești - Leordeni, boier cu reală cultură juridică și, de asemenea, cu atribuții judecătorești.

Cronicarul de mai târziu avea 15 ani când a intrat în slujba clucerului Conduratu, stând pe lângă acesta aproape 13 ani. Prin boierul din Popești - Leordeni, “Zilot Românul” avea să învețe “ale patriei trebi și obiceiuri”, să iubească citirea istoriei “atât bisericești, cât și politicești”.

La îndemnul dascălului și stăpânului său, Zilot Românul s-a pregătit pentru a fi jurist, meserie căreia i se va dedica. În timpul Războiului ruso-turc din anii 1806-1812 a lucrat pentru stăpânul său. În paralel, a consemnat toate evenimentele perioadei, pentru a le insera în viitoarea sa cronică.

După învățătura primită de la clucerul Ștefan Conduratu, la care a stat până prin 1814-1815, el capătă slujba de logofăt, devenind apoi, medelnicer (1817) și serdar (1827).

Zilot Românul îi va păstra clucerului popeștean Ștefan Conduratu o vie amintire, recunoscând că, la îndemnul acestuia, s-a apucat să compileze adunarea de pravile împărătești, făcută spre povața norodului de aici, prin osârdia înțeleptului aceluia paharnic Mihail Hiotul: “Este această pravilă prescrisă de mine, din îndemnarea vestitului aceluia clucer Ștefan Conduratu, supt carele mă aflam aici și se află acum la fiu-său, Alexandru Conduratu ⁴ și să se caute căci este în adevăr un luminător Luceafăr pentru patria noastră. Cf. și bucata către Ștefan Conduratu, “stăpânul și dascălul meu din a căruia poruncă am prefăcut cea înapoi pomenită pravilă și să află și acuma la coconii dumnealui.”⁵

În prefața acestui manuscris de 343 pagini există o poezie în limba română, alcătuită din strofe de către patru versuri, în total 64, închinată domnului Scarlat Ghica, precum și clucerului Ștefan din Popești Leordeni, cel din a cărui inițiativă a fost copiat acest “giuvaier”:

“Prescriitorul către cetitorul său stăpân și obște”

“ Așa un chip fu și acum

---

⁴ Alexandru Conduratu, ajuns stolnic, s-a căsătorit cu fata paharnicului Constantin Almăjan (St. D. Grecianu, “Genealogiile”, I, p.22). Manuscrisul “Manualului de legi” , copiat de Ștefan Fănuță (“Zilot Românul”), s-a aflat la familia boierilor Conduratu din Popești - Leordeni, de unde a ajuns la Muzeul de Antichități din București. Prin Decretul Regal nr. 519 din 10 februarie 1903, manuscrisul a fost preluat de către Biblioteca Academiei (B.A., ms.grec.378)

⁵ N. Iorga, op. cit., p 359-360, nota 70.

Cu osebite oareşcum,
Stăpâne înțelepte,
Judecător preadrepte,
Răvnişi să aibi acest
giuvaier,
Plăcut şi nouă şi la cer,
Oglindă ce arată
Dreptat-Adevărată
N-am zăbovit să mă silesc

Porunca să ți-o îndeplinesc

Cu toată a mea credință
Pre cât îmi fu putință.
Însă nu c-aceea să fac
Ce a lor lucrare să-ți prefac,
Care o și privște
Mă rog și o primește.” (1811)

În “Adunare de Stihuri”, întâlnim aproximativ aceeași dedicație, purtând titlul: “**La Clucerul Ștefan Conduratu, stăpânul și dascălul meu,** din a cărui poruncă am prefăcut cea înapoi pomenită adunare de pravili, și să află și acum și la coconii dumnealui”

“Prea blândule și bun al meu
Stăpâne, după Dumnezeu,
O, mult prea înțelepte !
O, judecător drepte !
Răvnişi să aibi-cest giuvaier
Ca o lumină de la cer,
Oglindă car-arată
Dreptat-adevărată,
Iată dar mult m-am sârguit
Cu râvnă-ți voia d-am unit
Cu toată-a mea credință,
Pre cât îmi fu cu putință.
Deci primește-l, bun al meu
Stăpâne, după Dumnezeu,
Căci ție e cu cale/
A-ți da dintr-ale tale. (1832)

Un boier din Popești - Leordeni salvează Capitala

O istorie legată de Revoluția lui Tudor Vladimirescu de la 1821 are ca personaj principal un localnic din Popești - Leordeni: Mihai (Manolache) Manu, din Leordeni.

Așadar, ne aflăm în primăvara anului 1821, în luna mai. Armata turcă, intrată în țară pe la Călărași și Calafat, primește ordinul de a ajunge negreșit la București, pentru a stârpi zavera.

Primul dintre năvălitori, Chehaia Bei Hassan, pașa de Silistra, este deja în preajma Capitalei, pe la Cățelu, spre spaima și groaza bucureștenilor.

În haosul creat, doi curajoși cetățeni ai capitalei Țării Românești ies în întâmpinarea turcilor, pentru ca orașul să nu fie trecut prin foc și sabie: unul dintre ei este vornicul Mihail (Mihalache) Manu, “grec țarigrădean de fel, dar de tânăr venit aici și căsătorit cu româncă Văcărească, soră cu doamna Zoia a lui Constantin-Vodă Ipsilanti, tata lui Alecu Ipsilanti, căpetenia zavergiilor”¹, iar celălalt este negustorul Ianache Băltărețu.

“ Să povestesc acum invazia în București a armatei turcești venită din Silistra cu Gingir Efendi Chehaia bei, spune D. Papazoglu:

Pe dată s-a aflat în Capitală de sosirea turcilor la satul Tânganu, au dus spre întâmpinarea lor caimcamul (locotenentă domnească) vornicul Mihail Manu, logofătul Samurcaș, Negri și Băltărețu (un fruntaș comerciant din Capitală, prieten cu Gingir Efendi). Aceștia se opriră la comuna Leordeni, pe Dâmbovița, fosta proprietate a bătrânului caimacam Mihalache Manu, unde-și avea palate frumos împodobite. Primiră acolo pe Gingir Chehaia bei al pașei Silistrei și comandant suprem al trupelor de invaziune. Cele dintâi întrebări pe care Gingir Efendi le făcu caimacamilor fură următoarele:

- Cum este raiaua în oraș ?

Mai este vreun revoluționar grec în oraș ? Spuneți-mi drept, căci altfel chiar viața d-voastră este în pericol.

La această întrebare, caimacamii răspunseră:

- Nu sunt în oraș decât, poate, vreo câțiva greci din cei ce locuiesc în București, cu prăvăliile și meseriile lor.

Chehaia bei le zise iar:

- Eu vă întreb de cei ce au luat arme împotriva noastră și, ca să fiu mai sigur, îți opresc, domnule vornic și caimacam Manu, pe amândoi fiii d-tale cei mari, Costache și Iancu, ca amanet că, dacă s-ar întâmpla ceva de la răsculați, voi porunci ca să se taie capetele

¹ “Zilot Românul”, Opere Complete, Editura Minerva, București, 1996, p.156.

fiilor d-tale în tabăra mea; apoi voi pleca cu oștirea mea spre Capitală și atunci nu va fi bine nici de d-voastră.

Vornicul Manu a primit această condițiune și lăsând pe amândoi flăcăii lui ca amanet în tabăra turcească de pe câmpiile Leordeni, Pantelimon și ale satului Dudești, a plecat cu Chehaia Bei în capul avantgardei și a intrat în Capitală ”.²

Dar adevăratele fapte de curaj ale boierului popeșten aveau să urmeze peste câțva timp: un grup de arnăuți, veniți în București în frunte cu Bimbașa Pașa, aflând de uciderea acestuia, s-a retras în biserica Olteni. După o luptă eroică, ce a durat o zi și o noapte, biserica începu a arde iar arnăuții conduși de Anastasie Himariotul ieșiră și se răspândiră care încotro, prin cartierele vecine. Atunci, Chehaia bei a hotărât ca manafii și delii turci să plece pe străzile Capitalei și unde vor găsi vre-un grec să-i taie capul, să-l aducă la cartierul său general, unde isprava va fi plătită cu câte o monedă de 5 lei, numită beșlic. Timp de 4 ore a durat nemaîntâlnitul măcel. “S-au dus atunci la pașă, în trăsurile lor, caimacamii țării, armașul Mihail Manu, Samurcaș și Băltărețul, amicul lui Chehaia Bei, ca să-l roage să ordone a înceta măcelul, căci turcii începuseră a tăia, pe strade, și din raiaua împărătească, precupeți și alți oameni români, ba încă tăiară și pe un biet căprar al Agenției Nemțești, pe care-l întâlniseră pe stradă și-l văzură în uniformă albă militară și cu tesacul pe gât.”³ Astfel a încetat baia de sânge de pe străzile Capitalei.

Acest Mihail Manu ⁴ fusese numit caimacan după moartea domnului Alexandru Suțu, după cum spune D. Papazoglu, care avea vreo 10 ani în vremea Eteriei. Când toți boierii fugiseră la Brașov, doar caimacamii și comercianții care nu-și puteau părăsi prăvăliile rămăseseră în București. Dar în oraș domnea haosul: “toate averile mișcătoare se așezau în lăzi, care apoi se pecetluiau și se închideau în podurile bisericilor”. Această stare de lucruri a durat până în anul 1823, când pe tronul țării a venit bătrânul și înțeleptul domn: Grigorie D. Ghica (1823-1828).

---

² Dimitrie Papazoglu, “Istoria fondării orașului București”, Editura Minerva, București, 2000, p. 72;

³ idem, op. cit. p. 78-79.

⁴ Mihail Manu (1 martie 1762-sept.1835) a fost al doilea fiu al marelui postelnic Iordache Mano și al Ruxandrei Suțu. Din căsătoria sa cu Smaranda Văcărescu (1774-1859) au rezultat doi fii : Constantin Mano (1800-1835) și Ion (1803-1874), căsătorit cu Ana, născută Ghica. Fiica sa, Anica (1807-1861), s-a căsătorit în anul 1832 cu Feodor (Teodor) Kociubei, ajuns colonel de geniu, unul dintre primii instructori ai armatei române.

Același Zilot Românul dedică o poezie plină de laude boierului din Popești - Leordeni: ⁵

“La dvornicul Mihalache Manu”
Mărime de suflet, ție, cerul țe-au trimis atunci
Ca să stai cu bărbăție, să nu te-ngrozești de turci.
Că toți ziceam: “Manul grecul, încă și unchi lui Ipsilant ⁶,
Bănuț de turci urmează, deci nu scapă de gelat.”
Iar tu, negândind d-acestea, te hotărâși ca să fii
Ori izbăvitor, sau jertfă, cu cucoană, cu copii ⁷.
Și întâi învățași norodul cu supunere să stea,
Apoi plecași înaintea turcilor carii venea.
Îndemnând d-au mers cu tine și alți mulți din orășeni,
Ca să ia credință turcii că-s prieteni, nu dușmani.
Așadar, vornice Mane, turcimea o îmblânziși
Și de fier, foc și robie pe norod îl izbăviși
Deci și ție se cuvine încununări de la noi,
Că te-ai dat cu totul jertfă pentru rătăcite oi.
Iar de la Dumnezeu plată și în veacul curgător
Și în cel ce va să fie, de care mai mult ai dor.⁸”

Dar boierul din Popești - Leordeni, cel care a fost pentru puțin timp un fel de șef al statului, nu a fost singurul care a reușit această performanță. Fiul său, Ion Mano, va reedita performanța tatălui, fiind unul din cei trei caimacami care au condus Țara Românească, în perioada octombrie 1858-ianuarie 1859, alături de Emanoil Băleanu și Ion Al. Filipescu.

Situația Comunei Popești – Leordeni

⁵ Zilot Românul, op. cit. p. 170

⁶ Mihail Mano, mare vornic la 1802 și caimacam al Craiovei la 1805, se căsătorise la 25 mai 1796 cu Smaranda Văcărescu, fiica lui Constantin Văcărescu, marele logofăt, și a Saftai Crețulescu, strănepoată a lui Constantin Brâncoveanu. Smaranda Mano (Văcărescu) a avut ca surori pe Doamna Safta, soția lui Constantin Ipsilanti –Voievod, și pe vorniceasa Ecaterina Dimitrie Bibescu, mama domnitorului Gheorghe Bibescu și a lui Știrbei Vodă.

⁷ Mihail Mano și-a lăsat ca zălog turcilor pe cei doi fii ai săi: Constantin (22 ani) și Ion (18 ani). Acesta din urmă, pe nume Ion sau Iancu Mano (1803-1874), s-a căsătorit cu Anica Ghica, vară primară cu Ion Ghica, scriitorul. Casele lor se aflau pe locul unde se găsește azi Biblioteca Centrală Universitară.

⁸ Mihail Mano va fi îngropat la data de 8 septembrie 1835 la Biserica Domnița Bălașa din București.

la sfârșitul Primului Război Mondial

La Filiala Municipiului București a Arhivelor Statului, unde se păstrează Fondul Primăriei Comunei Popești – Leordeni, există un interesant document, datat 1919, care constituie un răspuns al autorităților locale, la un chestionar primit din partea Prefecturii, în care sunt prezentate sintetic câteva date cu privire la situația socio-economică a localității, la sfârșitul Primului Război Mondial (Arh. Statului, Filiala Municipiului București, Fond Primăria Comunei Popești – Leordeni, Dosar 2/1919, f. 1-3)

1. Situația școlilor:

În comună sunt 3 școli, toate având local propriu.

- a) două în satul Popești – Pavlicheni, unde predau doamna Maria N. Mănescu, domnișoara Niculina Ionescu și domnul Mihail Șeandrea;
- b) o școală în satul Leordeni, unde predă domnișoara Gheorghina Manoilescu.

Toate școlile au nevoie de reparații.

2. Situația bisericilor

În comună sunt 3 biserici, dintre care 2 ortodoxe și 1 catolică, după cum urmează:

- a) Satul Popești Pavlicheni (1 biserică catolică, preot Iosif Bonof)
- b) Satul Leordeni (1 biserică ortodoxă, fără preot)
- c) Satul Popești Români (1 biserică ortodoxă, preot M. C. Străinescu, acesta servind și la biserică din Leordeni. Biserica din Popești – Leordeni are nevoie de reparații).

3. Ce instituții de stat funcționează în comună ?

În comună nu sunt instituții ca: penitenciare, azile, spitale etc.

4. Comerțul

În comună sunt 4 cârciumi, cu tot felul de băuturi spirtoase și 2 cârciumi numai cu vin, după cum urmează:

a) Popești Pavlicheni

- Cârciumi cu băuturi spirtoase :

1. Costache Stănescu
2. Nedelcu Istrătescu
3. Dobrică Rădulescu

- Cârciumi cu vin:

1. Ivan Tănase Trancioveanu

b) Leordeni

- Cârciumi cu tot felul de băuturi:

1. Ion Ghiță.

5. Numărul populației	capi de familie	număr de suflete
a) Popești Pavlicheni	408	1702
b) Popești Români	43	176
c) Leordeni	150	635
Total	601	2513

2. Dacă sunt brutării în comună ?

Nu

6. Moșiile existente în comună:

În comună sunt 5 moșii:

- a) Moșia “Popești - Români”, din satul Popești – Români; proprietar Plotina Stelian, arendaș Gh. Bălănescu, suprafața: 540 ha.
- b) Moșia “Costa - Foru”, Lot 1; proprietari: E. Cantacuzino, Constanța și Constantin Costa – Foru și Rodrigue Mano.

- c) Moșia “Conduratu”, Lot 2; satul Popești – Români, proprietar Gh. Hristodorescu, suprafața: 517 ha.
- d) Moșia “ Popești – Conduratu”, Lot 3; din satul Popești – Pavlicheni, proprietatea uzufructuară doamna Maria Alexandrescu, arendaș Xenia Aslan, suprafața: 599 ha
- e) Moșia “Cula – Ciuernicu”, situată în satul Leordeni; proprietatea “Așezămintelor Brâncovenești”, lucrată în regie, acum expropriată, suprafața: 714 ha

1. Situația viticulturii

În comună există două vii:

- a) “Via Eftimiu”, din satul Popești - Pavlicheni, în suprafață de 2 hectare; se lucrează de către proprietar.
- b) “Via Leordeni”, Moșia Leordeni, aparținând lui I. B. Grueff, în suprafață de 2,5 ha, situată în satul Leordeni.

2. Dacă sunt măcelării ?

Nu există măcelării în comună.

3. Dacă sunt mori în comună ?

Nu există mori în comună.

“Eroi au fost, eroi sunt încă” !

Sintetizând situația României după terminarea primului Război Mondial, Constantin Kirițescu (1876-1965)² remarcă: “Războiul mondial a dat României hotarele firești ale neamului românesc. După aproape două mii de ani, poporul român este adunat la un loc, formând un stat unic, alcătuit așa ca să-și poată asigura toate condițiile unei propășiri normale. Această unire este efectul voinței unanime a poporului românesc, hrănită veacuri de-a lungul în sufletul românesc. A trebuit însă marea zguduire a războiului mondial, ca să se desăvârșească această operă de justiție istorică. Astfel,

---

² Constantin Kiriță, “Istoria Războiului pentru întregirea neamului”, Vol II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p. 502.

hotarele noi ale țării au fost tăiate cu sabia. Și sabia produce răni, România a ieșit din marea încercare, întregită, dar cu trupul însângerat.”

Printre cei care au sângerat sunt și locuitorii din Popești – Leordeni, care - indiferent de limbă, origine sau religie – și-au făcut datoria față de țară.

Cu prilejul mobilizării, popeștenii chemați sub drapel, aparținând contingentelor 1906-1916, au fost repartizați la diferite arme și regimente: infanterie (Regimentul 36,76,80) artilerie (Regimentul 13), căi ferate, depozite de arme, artilerie călare, etc.

La o populație de aproximativ 2500 de locuitori, cât existau în Popești - Leordeni în preajma începerii războiului, numărul bărbaților mobilizați a fost de circa 300 de persoane.

Dintre aceștia, în campania 1916-1919 următorii au trecut în rândul
EROILOR PATRIEI:

DIANU V.GRIGORE	Sergent
NEȘCU I. MARCU	Sergent
MITU Fr. COSTIN	Sergent
ILIE M. NICU	Caporal
PETRE I. IOZU	Caporal
PAVEL T. IVAN	Caporal
PAVEL PETRE IVAN	Caporal
MINCU IVAN COSTIN	Caporal
STOICA T. MATEI TOMA	Caporal
ACON Fr. PETRE	Soldat
ANTON ISPAS	Soldat
CEAMUR T. IOZU	Soldat
CEATLOȘ ANDREI	Soldat
COSTACHE LORIN	Soldat
CRISTEA DOȚE	Soldat

DELICOI IVAN	Soldat
DINU COSTACHE	Soldat
DUMITRU ILIE	Soldat
DURBAC TUDOR	Soldat
ENACHE GHEORGHE	Soldat
FRANCISC ANGHEL	Soldat
GHEORGHE Fr. RAFAIL	Soldat
GHEORGHE Fr. PETRE	Soldat
GHIȚĂ ION	Soldat
GUNCIU M.GHEORGHE	Soldat
GUNCIU M. IVAN	Soldat
ILIE NICULAE	Soldat
ION LIXANDRU	Soldat
IOZU MATEI	Soldat
LALCIU Gh. MARCU	Soldat
LALCIU MARCU	Soldat
LORIN PETRE	Soldat
MANEA STOIAN	Soldat
MARCU IVAN	Soldat
MARIN IVAN	Soldat
MINCU BLAJU	Soldat
MINCU D.NICOLAE	Soldat
NEȘCU FRANCISC	Soldat
NEȘCU I. MARCU	Soldat
NICULAE IVAN	Soldat
NICULAE MARIN	Soldat
NICULAE MARIN	Soldat
NICULAE NAE	Soldat
NICULCEA PETRE	Soldat
PAVEL MANEA	Soldat
PANDUR Fr. PETRE	Soldat
PAȘCULEA IACOB	Soldat
PASCULEA I. IOZU	Soldat
PĂȘU I. FILIP	Soldat

PAVEL T.IVAN	Soldat
PAVEL MATEI	Soldat
PETRE A. ANDREI	Soldat
PETRE A. TĂNASE	Soldat
PETRE FRANCISC	Soldat
PETRE STANIU	Soldat
PETRE T. PAVEL	Soldat
RĂDAN I. PAVEL	Soldat
STOICA P. IVAN	Soldat
TATOI PETRE	Soldat
TATOI R. PETRE	Soldat
TUDOR PAVEL	Soldat
TUDOSE CONSTANTIN	Soldat
UNGUREANU Gh.	Soldat
UNGUREANU P. IVAN	Soldat
VINCENTȚ GRIGORE	Soldat
VINCENȚIU GRIGORE	Soldat

Tuturor celor căzuți pentru PATRIE în Primul și cel de al Doilea Război Mondial, căror mormânt este cunoscut sau nu, urmașii le vor păstra o veșnică recunoștință.

Unitatea națională a poporului român, rod al unei lungi evoluții istorice, săvârșită cu jertfa celor mai buni dintre fiii acestor pământuri, este astăzi bunul cel mai de preț.

Referindu-se la această neprețuită comoară, Constantin Kirițescu spunea în anul 1924 : “Stropită cu sânge, sfințită cu lacrimi, nici o mână nelegiuită nu poate fi lăsată să se atingă de ea. O țară de șapte milioane a putut să o îndeplinească; un popor de paisprezece milioane de români va ști să o păstreze.”³

Aeroportul Militar de la Popești – Leordeni

În secolul trecut, localitatea Popești - Leordeni a constituit un obiectiv strategic și militar de prim rang, în apropierea Capitalei. În planurile strategice ale armatei române, zona de sud a orașului București a fost apărată prin diverse mijloace, în eventualitatea inițierii unor atacuri venind din această direcție. Este de ajuns să amintim existența forturilor de pe linia de

³ C. Kirițescu, op. cit., vol. 2, p. 504

centură, precum și a unor unități militare, situate pe Șoseaua Olteniței, limitrofe Comunei Popești - Leordeni. Un astfel de obiectiv militar strategic l-a constituit, în perioada celui de-al Doilea Război Mondial, Aeroportul Militar Popești - Leordeni.

Așadar, în anul izbucnirii mării conflagrații, izlazul comunal a fost transformat, cu voia sau fără voia locuitorilor, în teren de aterizaj al avioanelor aparținând forțelor militare române. Evident, în partea de nord a Capitalei existau deja baze aeriene (Băneasa-Pipera etc.), dar aceea preconizată la Popești - Leordeni a căpătat un rol important în conjunctura războiului. Să reamintim în acest sens că, în perioada 1939-1943, în fruntea comunității locale, în calitate de primar, s-a aflat un militar, Lt. Col. Dumitru Zotta.

Primul raid aerian, de fapt primul bombardament al aviației americane împotriva României, a avut loc la data de 12 iunie 1942, având ca obiectiv orașul Ploiești și regiunea petrolieră din apropiere. Atunci, un număr de 23 de bombardiere "Liberator" (B-24), care au participat la misiunea purtând numele de cod "HALPRO" (Halverson Project), decolând din Khartoum, au survolat spațiul aerian al Turciei, au ajuns la Constanța, de unde s-au îndreptat spre Ploiești. De la o înălțime de 4 000 m., piloții americani au efectuat un bombardament lipsit de eficacitate, avioanele fiind obligate de către apărarea antiaeriană și escadrilele de românești să facă drum întors. Cu acest prilej, un avion I.A.R.-80, de fabricație românească, condus de către adjutantul aviator Vasile Pascu, din Grupul 8 de Vânătoare, a reușit să doboare primul bombardier "Liberator", care a căzut în zona localității Viziru, de lângă Brăila.

Americanii⁴ au considerat acest prim raid drept unul catastrofal, astfel încât, timp de un an, până la 1 august 1943, au suspendat orice misiune de bombardament asupra teritoriului României. De altfel, zona petrolieră Valea Prahovei a fost cea mai bine apărată "fortăreață strategică" din întreaga Europă împotriva bombardamentelor aliate.

Acesta primă misiune de bombardament a pus în evidență rolul aeroportului de la Popești - Leordeni,⁵ împotriva unor atacuri venite pe calea aerului de la bazele militare anglo-americane din Orientul Mijlociu sau dinspre Marea Mediterană.

---

⁴ "4 avioane au ajuns la baza din Hablania, 3 pe aeroporturile din Irak, 2 la Alep, în Siria și 4 în Turcia, unde echipajele au fost internate", cf. Șerban Constantinescu, "Bombardamentele anglo-americane efectuate asupra României în al Doilea Război Mondial", Muzeul Național de Istorie al României, București, 1995, p. 5

⁵ Baza de la Popești - Leordeni era integrată unui sistem de apărare, din care mai făceau parte și aeroporturile de la Pipera, Târgșor, Mizil, Ziliștea și Galați.

În general însă, avioanele aliate pătrundeau în spațiului aerian românesc, pe direcția Vest, de la bazele din nordul Africii (Benghazi), iar apoi, din septembrie 1943, din sudul Italiei, de la Foggia. Aici, pe malul Adriaticii, au fost construite 22 de aerodromuri, unde erau concentrate mii de aparate de zbor americane și britanice: B-17 (“Flying Fortress”), B-24 (“Liberator”), avioane americane de bombardament, respectiv P-38 (“Lightning”) și P-51 (“Mustang”), de vânătoare, cărora li se alăturau bombardierele “Wellington” (bimotoare) și “Lancastair” (cvadrimotoare), de fabricație britanică.

Foggia se afla la o distanță de numai 900 de kilometri depărtare de teritoriul țării noastre, iar Flota a 15-a Aliată, de sub comanda generalului locotenent Nathan Twining, avea ca misiune specială distrugerea zonei petroliere din România, principala sursă de aprovizionare cu carburant a Germaniei, precum și a căilor de comunicații, a instalațiilor portuare, a unităților industriale și chiar a unor orașe românești, pentru a se crea o stare de spirit ostilă luptei purtate alături de Germania, grăbind astfel ieșirea țării noastre din război.

După un an de liniște, duminică 1 august 1943, la orele 7 și 15 minute avea să debuteze cea mai spectaculoasă și mai celebră bătălie aeriană din cel de-al Doilea Război Mondial, considerată “cea mai îndepărtată misiune aeriană a războiului, ca durată (peste 11 ore) și lungime a traseului, într-un singur raid (3 500 km)”⁶. Misiunea este cunoscută sub numele de “Tidal Wave” (“val nimicitor”) și este citată în toate istoriile militare ale celui de-al Doilea Război, ca fiind unică. Fiecare bombardier participant (întregul traseu s-a efectuat fără protecția avioanelor de vânătoare) avea în rezervoare peste 12 000 litri de carburant, inclusiv 2 000 kg de bombe. Au decolat 178 de avioane cvadrimotoare B-24, în 7 valuri succesive, din care au ajuns deasupra României 167. Deși a fost cea mai spectaculoasă acțiune aeriană din tot războiul, raidul de la 1 august s-a soldat cu pierderi uriașe pentru USAAF (Forțele Aeriene ale SUA). Doar 88 de aparate s-au mai întors la bază, din care 55 avariate, 53 au fost doborâte, 23 au aterizat la diverse baze aliate, cu avarii importante la bord, 8 au aterizat în Turcia. Au pierit în luptă 446 de oameni din echipajele participante. Efectiv, în România s-au prăbușit 36 de bombardiere, au murit 147 de membri ai echipajelor și s-au luat 116 prizonieri, din care 54 erau răniți.

La acest prim succes au contribuit, pe lângă apărarea antiaeriană din zonă, și îndemânarea piloților români, inclusiv a acelor de la baza aeriană de la Popești - Leordeni. Aici era sediul Grupului 6 Vânătoare, condus de

---

⁶ Cf. Șerban Constantinescu, op. cit. p. 7

căpitanul aviator Dan Vizanty. În dotarea acestui grup existau escadrile de avioane de tip I.A.R. 80 și 81, fabricate la Brașov.⁷

Personalul bazei era alcătuit din piloți, armurieri, mecanici, navigatori, tehnicieni, radio-telegrafiști etc.

Aeroportul militar de la Popești - Leordeni se afla în legătură cu postul de comandă al Aviației din Balcani, de la Otopeni, purtând numele de cod "Tigru". Comandantul era colonelul german Eduard Neumann, unul dintre cei mai buni piloți de vânătoare. Postul de comandă era echipat cu un sistem ultraperformant de detecție a zborurilor avioanelor, de tipul "Fraja" și "Wurtzburg". Sistemul, precursor al radarului de azi, indica pe un mare ecran poziția, direcția, viteza și numărul avioanelor inamice, aflate în zbor deasupra Mării Adriatice sau Peninsulei Balcanice. Imediat ce sistemul de detecție înregistra decolarea unor avioane, se declanșa alarma, punând în stare de luptă întregul sistem de apărare teritorială, inclusiv bazele aeriene.

La începutul anului 1944, aviația militară română dispunea de circa 300 de aparate, însă jumătate dintre ele se aflau pe frontul de răsărit, din nord-estul Moldovei, pentru luptele cu aviația anglo - americană rămânând doar 130-140 de avioane.

Ținând cont de performanțele aviatorilor Grupului 6 Vânătoare Popești - Leordeni, Comandamentul Militar American a decis distrugerea la sol a avioanelor I.A.R.- 80 aflate pe acest aeroport, printr-un atac surpriză. Acțiunea a avut loc la data de sâmbătă, 10 iunie, 1944, la raid participând 100 de avioane de vânătoare "Lightning", care urmau să se apropie de obiectiv, la joasă înălțime, pentru a nu fi detectate de sistemul de alarmare menționat mai sus.

Era o superbă dimineată de vară, care nu anunța nimic deosebit. Cerul era senin, iar piloții știau că niciodată avioanele aliate nu au atacat obiectivele strategice de pe teritoriul românesc, mai devreme de ora 10, a.m. De data aceasta, la ora 8 s-a declanșat alarma de luptă, ofițerul de serviciu de la Otopeni avertizând că un grup de aparate de vânătoare "Lightening" se

---

⁷ Avionul I.A.R.-80 a fost un avion de vânătoare, conceput, proiectat și construit la Brașov, între 1938-1939. Atingând o viteză de 510 km/h, la data respectivă se număra printre cele mai reușite aparate din lume, fiind depășit, ca viteză, doar de avionul de vânătoare american Curtiss P-37 (550 km/h), de cel german Messerschmitt -109 (520 km/h) și britanic Hurricane (520 km/h). I.A.R.-80 avea o construcție integral metalică, tren de aterizare escamotabil, elice cu pas variabil, flapsuri comandate hidraulic și post de pilotaj cu instalație de oxigen, pentru zboruri de mare altitudine. Atingea un plafon maxim de 10 500 m, raza de acțiune era de 940 km, motorul avea o putere de 1 050 C.P., cântărea 2360 kg și avea la bord 4 mitraliere, calibrul 13,2 mm. La Brașov s-au fabricat, sub licență, cele mai bune avioane de vânătoare germane: Messerschmitt-109 G, dotate cu motoare Daimler Benz 605 A-1, de 1475 C.P.

îndreaptă spre Popești - Leordeni. Prima escadrilă din cadrul Grupului 6 Vânătoare de la Popești - Leordeni a decolat după 1 minut și 36 de secunde, urmată de restul avioanelor de pe acest aeroport. Ajunse la înălțimea de 1 500 m, avioanele grupului de piloți de vânătoare au interceptat escadrilele inamice, care se îndreptau la joasă altitudine, spre instalațiile aeroportului de la Popești - Leordeni, venind dinspre direcția Est.

De data aceasta, cei surprinși de această neașteptată situație au fost piloții americani, care s-au văzut atacați de aparatele I.A.R.- 80, venite în picaj, deasupra lor, cu viteze de aproape 1 000 km/h. Primul doborât a fost chiar comandantul misiunii americane, care a scăpat cu viață, restul echipajelor pierind. Lupta dintre avioanele bazei Grupului 6 Vânătoare și cele aliate s-au desfășurat pe cerul comunei Popești - Leordeni, la o înălțime de până la 200 de metri, sub ochii îngroziți ai localnicilor. În numai 12 minute, cât a durat confruntarea aeriană, au fost doborâte 24 de avioane de vânătoare americane, restul au degajat și au părăsit lupta, prin tehnica cercului defensiv, plecând spre bazele lor, la Foggia.⁸

Această strălucită realizare a minunaților piloți de la Popești - Leordeni a fost evocată într-un elogios articol dintr-un ziar bucureștean: “Aviația noastră de vânătoare s-a impus din nou prin spiritul său de luptă pentru apărarea teritoriului național. Aviatorii noștri au dat o splendidă replică, obținând unul din succesele cele mai strălucite. Unitatea căpitanului Vizanty, care s-a remarcat continuu contra avioanelor americane, a reușit în câteva minute să doboare 24 de avioane inamice. Felicități de conducătorii aviației imediat după aterizare, zburătorii vânători se bucură de simpatia populației, în numele căreia ei vorbesc cu spiritul lor de jertfă și cu suma rezultatelor obținute prin dârzenia lor.”⁹

Comandantul Grupului 6 Vânătoare, căpitanul aviator Dan Vizanty, menționa că, în bombardamentele efectuate asupra unor obiective de pe teritoriul românesc, aliații au pierdut 325 de bombardiere și 65 de avioane de vânătoare. Au murit 1 400 de aviatori americani și englezi, iar 1 590 au căzut prizonieri, fiind internați în localitatea Timișul de Jos. Aici, autoritățile române le-au acordat un tratament umanitar deosebit, fapt recunoscut chiar de către prizonieri.

Piloți prizonieri aliați au fost eliberați imediat după 23 august 1944, înainte ca trupele sovietice să pătrundă în București. Atunci, pe aeroportul de la Popești - Leordeni au aterizat pentru prima dată în România avioanele americane, deoarece aeroportul de la Pipera se afla prea aproape de trupele

⁸ Dan Vizanty, “Un oublié...le I.A.R. – 80”, în “Pionniers - Revue aéronautique des Vieilles Tiges”, nr. 74, octombrie 1982, p. 23-27

⁹ “Universul”, nr. 161, din 13 iunie 1944.

germane aflate în retragere, cât și de cele sovietice, care intrau în Capitală, pe la Colentina.

Îmbarcați în primele avioane americane ce au aterizat pe aeroportul de la Popești - Leordeni, militarii proaspăt eliberați au fost trimiși la Foggia.

Cu tot eroismul bravilor noștri zburători, în condițiile în care, în unele bătălii aeriene, raportul numeric de forțe era de 1 la 40 în defavoarea piloților noștri, 51 de aviatori au murit în luptele din spațiul aerian românesc, ceea ce a dus la decimarea aviației de război. Ca urmare a diminuării drastice a numărului de aparate de zbor de tipul I.A.R.- 80, la data de 4 iulie s-a primit ordinul ca avioanele rămase să decoleze numai pentru dispersare, pentru a evita distrugerea lor de către marea de avioane aliate.

Dar istoria acestui aeroport a continuat și după anul 1944. În 1949 s-a strămutat pe acest aeroport Unitatea Specială de Aviație a Ministerului de Interne, care fusese înființată în 1947, având inițial baza pe Aerodromul din Dudești – Cioplea. Această unitate a funcționat la Popești – Leordeni în perioada 1949 – 1960, când aerodromul a fost definitiv închis, iar avioanele Ministerului de Interne s-au mutat la Otopeni. În anul 1973 această unitate de aviație a fost desființată.

Totuși, aerodromul din Popești- Leordeni a intrat în istoria aviației militare române printre altele și pentru faptul că aici a funcționat prima Școală de Parașutiști Militari din România. Astfel, la 10 mai 1941, prin Ordinul Marelui Stat Major al Aerului cu numărul 5945/1941 s-a organizat Școala de Parașutiști de pe lângă Centrul de Instrucție al Aeronauticii, de la Popești – Leordeni. Primul ei comandant a fost lt. Ștefan Soverath. Acesta a creast prima companie de parașutiști din armata română (16 ofițeri, 14 subofițeri și 100 oameni de trupă). În perioada războiului, aici la Popești – Leordeni au fost pregătiți peste 3000 de parașutiști militari, care au primit brevet de parașutist profesionist. Aceștia au constituit primul batalion de desant din armata țării noastre. De atunci, în fiecare an, la 10 mai, se sărbătorește Ziua Parașutistului.

Dezvoltarea comunei Popești - Leordeni în a doua jumătate a secolului XX

Aflându-ne la începutul celui de-al 3-lea mileniu, o privire aruncată asupra realităților socio-economice de la mijlocul veacului trecut ne poate

edifica asupra evoluției înregistrate de comunitatea din Popești - Leordeni în ultima jumătate de veac.

Am ales ca punct de reper anul 1967, deoarece atunci a fost efectuat un prim studiu cu valențe sociologice evidente asupra vieții economico-sociale din comuna Popești - Leordeni. Acest document, din care am extras datele cele mai importante, constituie un veritabil tezaur de informații cu privire la unele aspecte demografice, economice și sociale relevante pentru istoria localității.

Din nefericire, din arhivele consultate, un singur act anterior anului 1940 ar putea îndeplini, în condiții mulțumitoare, cerințele unui studiu obiectiv cu privire la situația infrastructurii comunii Popești - Leordeni. Este vorba de un tabel din care rezultă denumirea de atunci a străzilor, lungimea și lățimea acestora, suprafața și starea pavajului, podețe, piețe, parcuri, monumente, fântâni publice, rețele de electricitate, conducte de gaze și apă curentă.

Acest tabel sinoptic arată concludent că localitatea avea o șosea și un număr de 30 de străzi și fundături.¹⁰

Dintre acestea, doar Șoseaua Olteniței, care parcurgea localitatea pe o distanță de 5,4 km, îndeplinea cât de cât cerințele unui sistem stradal civilizat: lățime 20 de metri, din care pavajul avea o lățime de 5 metri, fiind din piatră cubică, având pe una din părțile laterale o rețea de transport curent electric. Strada Școalei, având o lungime totală de 180 metri și o lățime de 16, era pavată pe o distanță de 70 de metri cu bolovani. Aceste două străzi menționate erau singurele care erau pavate.

Cele mai lungi străzi ale comunei erau: Str. I. Gh. Duca, actualmente Șos. Leordeni, (3 km), Principele Nicolae (1,2 km), Alexandru Ioan Cuza, actualmente Șos. Leordeni (1 km), Șos. Popești - Români (0,9km), Str. Matei Basarab (0,6 km), etc. dar nici una dintre ele nu avea trotuare, pavaj, curent electric, gaze sau canalizare.

La acea vreme, în comună existau: un Monument al Eroilor, 20 de podețe din tuburi de beton și unul din lemn, precum și 10 fântâni publice, un obor de vite, o piață și încă una ce urma să se realizeze la intersecția Străzii Școlii cu Șoseaua Olteniței.

Aceasta era întreaga zestre edilitară a unei comuni aflate la 10 kilometri de Capitală !

---

¹⁰ Șos. Olteniței, Șos. Popești-Români; Străzi: Școalei, Regele Ferdinand, I. Gh. Duca, Cazărmei, Mihai Bravu, Cimitirului, Plantelor, Mircea Vodă, Țepeș Vodă, Câmpului, Oituz, Sf. Iosif, Sf. Maria, Matei Basarab, Cuza Vodă, Mihai Viteazul, Viitor, Vânători, Triumfului, Agricultori, Colții, Anton Pan, Viilor, Alexandru Ion Cuza, Principele Nicolae; înfundături: Copacului, Clopotului, Secerei.

Rezultatele cercetărilor demografice efectuate în secolul trecut au evidențiat o creștere constantă a numărului de locuitori din Popești - Leordeni: 2 592 (1912); 3 489 (1930); 6 700 (1956); 8 926 (1966); 8 936 (recensământul din martie 1967); 9 675 (1968); 14 830 (1977) și aproximativ 18 000 în anul 2002.

Conform recensământului din anul 1966, situația locuitorilor, pe sexe, se prezenta astfel: 4 720 femei și 5 280 bărbați. În perioada 1956-1966 s-au născut 875 copii, dintre care 413 băieți și 462 fete. Mortalitatea generală a fost de 392, din care cea infantilă a fost de 64.

Sporul natural al populației - 1.176 -, precum și numărul de căsătorii: 1 572, cu o dinamică de 8 căsătorii pe lună (în intervalul 1964-1966), explică, în parte, rata de creștere demografică din această comună.

Pe grupe de vârstă, din 5 în 5 ani, media populației era de aproximativ 700 de persoane.

În deceniul al șaptelea al secolului trecut, vârsta medie la încheierea căsătoriei a fost de 23 de ani la bărbați și 20 de ani la femei. În schimb, în perioada 1946-1966 au fost înregistrate 62 de divorțuri, reprezentând 0,6% din numărul căsătoriilor.

În aceeași perioadă, numărul mediu de progenituri pe familie a fost de doi copii.

Ca urmare a dezvoltării economice a comunei Popești - Leordeni, în deceniului al șaptelea, numărul celor veniți din alte localități pentru a găsi un loc de muncă a fost de circa 200 de locuitori anual.

Totodată, locuitorii comunei efectuau deplasări zilnice la București și, periodic, în alte localități, statistica anului 1968 dezvăluind un număr mediu de 2 136 de persoane, locuitori ai acestei comune, care utilizau mijloacele de transport în comun.

Studiile tehnico-economice, demografice, geografice, social-culturale, gospodărești-edilitare și urbanistice efectuate în lunile noiembrie-decembrie 1967, în vederea delimitării teritorial-administrative a localității Popești - Leordeni, au scos la iveală date relevante privind dezvoltarea acestei localități, la mijlocul veacului trecut.

În primul rând, ele au demonstrat existența unei populații compacte, numeroase ca pondere, o infrastructură relativ dezvoltată, ceea ce a permis organizarea localității ca o unitate administrativ-teritorială distinctă. Prin urmare, așa cum prevedea Legea de Organizare Administrativ - Teritorială a României, această așezare a căpătat statutul de comună suburbană a Municipiului București.

Comuna se întindea pe o suprafață de 3 507 ha, având o populație de 9 000 de locuitori. Densitatea medie pe comună era de 255 loc/km. p., cu un maxim de 12.751 loc/km. p. în vatra satului.

Numărul mediu de persoane, pentru o gospodărie, era de 3,8.

Până la delimitarea administrativ-teritorială din 1960 (cu modificările aduse în 1965) comuna era alcătuită din 3 sate distincte ¹¹: Comuna Popești, satul Popești - Români și satul Leordeni.

În anul 1965, constatându-se că, din punct de vedere economic, social, și cultural aceste sate au o populație compactă, numeroasă, legată prin interese și tradiție, ele s-au unit sub denumirea de comuna Popești - Leordeni.

Delimitarea administrativ-teritorială din anul 1965 s-a păstrat și în anul 1968, comuna având un număr corespunzător de unități de învățământ, cultură și sănătate, unități comerciale, industriale și cooperatiste.

Din fișa comunei, întocmită cu acel prilej, rezulta că existau 7 unități alimentare și de alimentație publică, 4 școli, 2 grădinițe (60 de copii), un spital, 5 unități de deservire a populației etc.

În anul 1968, comuna Popești - Leordeni număra 9 675 locuitori, organizați în 2 783 gospodării.

Dintre aceștia, 2 136 de cetățeni erau salariați ai întreprinderilor de pe raza comunei și Municipiului București, iar 1 250 erau membri C.A.P. Cu alte cuvinte, din cei aproape 9 000 de locuitori, circa 3 400 erau salariați, iar restul de aproximativ 5 500 erau copii, pensionari sau casnice.

Din suprafața de 3 507 ha, terenul agricol se întindea pe o suprafață de 3 340 ha (respectiv 3 080 teren arabil, 163 ha livezi de pomi și 73 ha suprafețe viticole).

În perioada 1957-1960, pe raza acestei localități s-au creat 3 întovărășiri agricole, care au reunit pe țăranii săraci și mijlocași. Unirea acestor trei întovărășiri a condus la apariția unei cooperative (septembrie 1961). Dar, înainte de a prezenta câteva date privitoare la activitatea agricolă din această comună, este util a înfățișa un document referitor la prima formă de organizare cooperatistă din Popești – Leordeni, înfipată la începutul veacului trecut:

Înființarea Cooperativei Agricole din Popești – Leordeni

---

¹¹ Tot din trei sate distincte era alcătuită și comuna vecină, Jilava: Jilava, Odăi și Mierlari.

Localitate situată în preajma Capitalei, așezarea Popești – Leordeni cunoaște la începutul veacului XX una dintre primele forme de asociere a țăranilor în cadrul unei cooperative agricole.

După cum se știe, Cooperatiya a luat naștere în Anglia, prin organizarea primului magazin cooperatist în localitatea Rochdale.

Mișcarea cooperatistă s-a dezvoltat cu repeziciune în diferite țări europene: Elveția, Olanda, Belgia, Franța dar mai ales în cele nordice: Danemarca, Finlanda, Suedia etc. Ca urmare, a luat ființă o Alianță Universală Cooperatistă, cu centrale naționale în diverse țări din lume.

Activitatea cooperativelor se bazează pe proprietatea privată, individuală a asociațiilor și pe folosirea în comun a mijloacelor și capitalului. În cadrul acestor cooperative este respectată libera voință a membrilor.

Ideea înființării unor forme moderne de organizare economico-sociale, în special în rândul țăranimii, a fost promovată și susținută din punct de vedere teoretic încă din secolul al XIX-lea de către o serie de gânditori români, dintre care amintim pe Ion Eliade Rădulescu și Theodor Diamant, acesta fiind cunoscut pentru organizarea la Scăeni – Prahova a unui falanster (un fel de asociație de producție și consum, după modelul socialistului utopic francez Charles Fourier).

Ideile cooperatiste au găsit susținători în rândul economiștilor români cum ar fi Virgil Madgearu, a unor oameni de știință: Ion Ionescu de la Brad, P. S. Aurelian, Spiru Haret ș.a.¹².

Un mare doctrinar al mișcării cooperatiste, recunoscut pe plan mondial, este românul Gr. Mladenatz.

Mișcarea cooperatistă din România apare consemnată oficial prin crearea primelor bănci populare la sate, astfel încât, în perioada 1891- 1900, au fost înființate 33 de cooperative de credit.

După 1900, Spiru Haret îndeamnă preoții și învățătorii satelor să îmbrățișeze ideile cooperatiste, astfel încât mișcarea de asociere a țăranilor se dezvoltă în mod spectaculos.

Un studiu statistic din anul 1912 demonstra că din totalul cooperativelor, băncile populare constituiau 75% din total, urmate de cele de consum și aprovizionare, cu 7,7%, obștile de arendare, cu 10,6%, forestiere, cu 3,8%, diverse, cu 2,9% din ponderea totală.

Numărul de membri ai băncilor populare a sporit de la 20 600 în 1901, la 563 000 în 1912. În aceeași perioadă, în cadrul obștilor agricole, numărul asociațiilor țărani a crescut de la 6 400 la 57 100.

---

¹² În perioada interbelică au susținut ideea cooperatistă personalități politice precum: I. G. Duca, Ion Mihalache, M. V. Pienescu, G. Tașcă, Victor Slăvescu, I. N. Angelescu, precum și Victor Jinga, Ion Răducanu, C. I. Băicoianu, Mitiță Constantinescu etc.

În anul 1903, este adoptată o lege specială a băncilor populare sătești și a Casei Centrale, care stipula condițiile înființării și funcționării băncilor din mediul rural, al căror rost principal era acela al acordării unor credite ieftine țăranilor doritori să-și cumpere și cultive pământul.

Aceste bănci populare percepeau dobânzi ieftine pentru creditele acordate, de circa 10%, adică la jumătate din cât cereau băncile comerciale ce acordau credite.

În 1914, funcționau 2 935 bănci populare, cu 124,3 mil. lei capital.

După anul 1908, în urma răscoalelor țărănești, apare Casa Rurală, care acorda țăranilor credite în vederea cumpărării de pământ.

În acest context, un grup de fruntași ai localității inițiază constituirea unei asociații de producție agricolă, al cărei Act Constitutiv îl reproducem mai jos:

“Act Constitutiv”
(copie)

Subsemnații locuitori, cultivatori de pământ, domiciliați în comuna Popești – Leordeni, Județul Ilfov, împrumărați de Casa Rurală pe moșia Leordeni, ne constituim în Societatea Cooperativă Agricolă, sub denumirea de “Leordeni”, pentru care declarăm următoarele:

4. Sediul Societății va fi comuna Popești – Leordeni, plasa Pantelimon, Județul Ilfov;
5. Scopul Societății este de a vinde în comun recoltele și oricare produse ale gospodăriilor membrilor, de a cumpăra și a exploata în comun sau individual orice mașini, instrumente și unelte agricole; de a cumpăra, întreține și întrebuința în comun animale de prăsilă; a asigura în comun recoltele pe câmp contra grindinii și incendiului, iar produsele recoltate, magaziile, acareturile și mașinile agricole contra incendiului; de a putea face orice fel de reparațiuni și de a participa la orice fel de asociațiuni financiare și culturale; precum și a înființa orice fel de industrii anexe agriculturii, tinzând toate la îmbunătățirea culturii pământului;
6. Durata Asociației este nelimitată;
7. Suma capitalului subscris este de 3200 lei, din care s-a vărsat acum, la constituire, 10% (adică 320 lei), urmând ca restul să se

verse treptat iar după ce acest capital subscris va fi complet vărsat, fiecare din membri va putea să și-l mărească, până la suma de 5 000 lei, cu aprobarea Adunării Generale;

8. Societatea va putea funcționa în baza Legii Băncilor Populare Sătești și a Casei lor Centrale și a Statutului semnat de noi și autentificat odată cu prezentul Act Constitutiv;

9. Consiliul de Administrație se compune din următoarele persoane:

- Iosif Pavel
- Nicolae Slave
- Tănase Ivan Trancioveanu;

În calitate de cenzori, au fost desemnați:

- Velicu Nicolae
- Petre Ivan Trancioveanu
- Anghel Anghel

Următorii sunt desemnați cenzori supleanți:

- David Ivan
- Nicolae Marian
- Matei Năstase.

În calitate de membri: Petre Trancioveanu, Nicolae Slave,

Tănase Ivan Trancioveanu, Anghel Anghel, Iosif T. Nencu, Velicu Nicolae, Matei Năstase, Nicolae M. Ilie, David Ivan, Iosif Pavel, Anghel Banu, Mozacu Năstase, Pavel I. Trancioveanu, Pavel I. Carabageac, Ivan I. Isidor, Rafail I. Tatoi, Gheorghe D. Radu, Gheorghe I. Ungureanu, Gligur Ilie, Ivan Voichin, Niculae Tudor, Ivan Nencu, Voichin P. Conțu, Petre Gabriel, P. I. Ungureanu.”

Actul Constitutiv a fost înregistrat la Primăria Comunei Popești – Leordeni, în luna februarie 1913, fiind semnat de primarul I. Pavel (cf. Arhivele Statului, Filiala Municipiului București, Fond Primăria Comunei Popești - Leordeni, Dosar 1/1913, p. 15-16.)

Revenind la situația agriculturii din Popești – Leordeni, în deceniul al optulea al veacului trecut, sunt de reținut următoarele date:

Terenurile agricole, proprietate a membrilor cooperatori, însumau o suprafață de 1 605 ha, din care 1 350 ha erau destinate producției de legume și cerealiere.

La început, în anul 1962, sectorul legumicol realiza o producție medie de 8 tone la hectar, urcând la 24 tone în anul 1966. Irigațiile efectuate pe 170 de hectare ridicau producția la 42 tone legume la hectar.

La nivelul anului 1968, producția agricolă anuală a fostului C.A.P. era de 15 milioane lei, rezultată în urma activității desfășurate în legumicultură, zootehnie și cultura mare. Cea mai mare parte a acestei producții era destinată aprovizionării Capitalei cu legume, fructe, lapte și carne. La nivelul aceluși an, retribuția muncii la CAP era de 31 de lei/zi muncă, ceea ce corespundea unui salariu de circa 900 de lei lunar, pentru perioadele de vârf de campanie.

Principalele culturi erau: grâu, cu o producție medie de 2 800 kg/ha, porumb 3 500kg/ha, orz 3 000 kg/ha, iar la legume irigate 45 tone la hectar.

Sectorul zootehnic cuprindea 365 bovine (cu o producție medie de 2 900 litri de lapte pe cap de vacă furajată) și 8 000 de păsări.

Pe teritoriul localității a funcționat un I.A.S., printre primele întreprinderi de stat din agricultura României, care dispunea de 4.264 hectare, dar o parte dintre terenuri se aflau întinse și în zona altor comune învecinate. Efectiv, suprafața situată pe teritoriul localității era de 2 435 ha. Dacă producțiile medii de cereale sau legume erau asemănătoare, în schimb, producția de lapte pe cap de vacă era superioară în fermele de stat: 4 200 litri. IAS-ul din Popești - Leordeni dispunea de 385 taurine și 4 404 porcine (la nivelul anului 1968), ele având condiții optime de adăpost și hrană.

În sectorul pomicol, IAS-ul avea 139 ha, cu soiuri de cireși, vișini, piersici, pruni, peri, meri, caiși. Astfel, în anul 1966, această unitate agricolă a produs 400 de tone de fructe, din care 360 pentru Capitală și 40 la export. Producția din ramura zootehnică înregistra, în același an, 1 000 tone carne porcine și 400 tone carne bovine, inclusiv 15 000 hl. lapte.

O altă unitate agricolă de stat, IAS – Sere “Popești - Leordeni”, s-a dezvoltat, cu accent pe horticultură și legumicultură, producțiile sale fiind apreciate foarte mult la export. Pentru muncitorii de la sere s-au construit printre primele blocuri de locuințe din Popești - Leordeni

În comună existau o moară pentru măcinat porumb, cu o capacitate de 18 tone în 24 de ore, precum și două cazane de fabricat rachiu, proprietate cooperatistă.

Potențialul uman al localității era utilizat în diverse sectoare de activitate industrială existente pe raza comunei: 20 de secții și ateliere ale întreprinderilor republicane, majoritatea celor 6 200 de angajați ai întreprinderilor de nivel republican (Uzina de Anvelope “Danubiana” și Fabrica “Viscofil”) provenind din Popești - Leordeni.

Pentru a asigura transportul fluxului de forță de muncă și al locuitorilor spre București și către Popești - Leordeni, localitatea avea la dispoziție curse regulate de autobuze cu traseu orășenesc: 144, 154 și 244, care aveau puncte terminus, în acei ani, la Piața Unirii, Piața Sudului (la

Văcărești, sau Mandravela), respectiv la Cimitirul Belu, iar capete de linii “Danubiana” și Leordeni. În plus, pe Șoseaua Olteniței circulau autobuze care făceau legătura între Capitală și localitățile din sud, până la Oltenița.

La mijlocului veacului trecut, uzina “Danubiana” era una dintre cele mai mari (65 000 m. p. spațiu construit) și moderne unități industriale din ramura cauciucului și negrului de fum: aici se fabricau anvelope și camere destinate autovehiculelor. La acea vreme, “Danubiana” poseda instalații agregat complet automatizate și un personal format din 2 700 de angajați, popeșteni, bucureșteni sau angajați proveniți din alte localități limitrofe.

După anul 1970, în perimetrul comunei au luat ființă noi obiective economice, de nivel republican, care au creat locuri de muncă pentru locuitorii din Popești - Leordeni: Fabrica de Mezeluri și Conserve - București (1971), dezvoltarea Rezervelor de Stat, alte unități industriale în perimetrul “Tabără” dar și în apropierea localității: I.M.G.B.

În cadrul cooperăției de consum, pe raza comunei Popești - Leordeni funcționau 14 unități comerciale, cu o suprafață comercială de 214 m. p., din domeniul alimentației publice, alimentare, produse industriale, cu un volum de desfacere de 15 760 000 lei, la nivelul anului 1967 (produse alimentare, metalo-chimice, textile, librărie, centru de carne, centru de pâine, bufete, croitorie, frizerie, tutungerie, etc.)

Cooperativa de Consum dispunea de un număr de 40 de salariați.

În comună existau, în perioada mijlocului de veac XX, 2 cizmari, 7 croitori, 2 dulgheri, 3 zidari, 2 tâmplari, etc. O perioadă limitată de timp, 1968-1970, când s-a experimentat un embrion de economie de piață (“mandatarii”), unii dintre locuitorii din Popești - Leordeni au inițiat câteva mici afaceri: patiserie, cofetărie, localuri publice, etc.

Deși comuna era complet electrificată, doar 82% dintre gospodării utilizau curentul electric pentru activități casnice sau gospodărești.

Consumul de energie electrică pentru utilizări casnice era de 20 milioane kw anual. În industrie acesta se cifra la 100 milioane kw, în timp ce în agricultură atingea 1,5 milioane kw.

În acele vremi, în comună se foloseau pentru încălzitul locuințelor lemne și cărbuni, iar pentru pregătirea produselor alimentare se utilizau butelii de aragaz, existând un Centru special de înlocuire al acestor butelii. De menționat faptul că prin comună treceau două conducte de foarte mare presiune de distribuire a gazelor naturale, în lungime de 13 km, care alimentau din punct de vedere energetic, întreprinderile “Danubiana”¹³ și

---

¹³ Uzina de anvelope “Danubiana” a fost construită în perioada 1960-1962, cu ajutorul specialiștilor din Marea Britanie. În anii 70 ea producea 1 200 000 de anvelope pe an, destinate uzului intern și exportului.

“Viscofil”,¹⁴ unități productive care consumau, la nivelul anilor 70, circa 18 milioane m. c. de gaze.

Zestrea edilitară a localității Popești - Leordeni era în acea vreme de 2 266 locuințe, din care peste 1 200 se construiseră în perioada 1947-1967. Astfel se face că suprafața locuibilă totală a comunei era de 52 963 m .p., revenind aproape 6 m. p. pe cap de locuitor.

Aceleași statistici efectuate prin anii 70 ai secolului trecut arătau că venitul mediu anual, realizat pe o gospodărie, era de circa 3 000 de lei pentru forța de muncă angajată în agricultură și de 8 000 de lei, pentru forța de muncă angajată în industrie.

Ca urmare a acestor venituri obținute de către locuitorii din comună, au fost achiziționate televizoare, aparate de radio¹⁵, mobilă, aragaze, frigidere, aparatură electro-casnică, etc.

Astfel, o statistică a acelor vremi indica existența unui număr de 1 180 aparate de radio, 870 de televizoare, 1 800 de mașini de aragaz, 420 frigidere, 850 biciclete, 72 motociclete, 6 autoturisme, etc.

Cheltuielile făcute de stat pentru nevoile social-culturale ale locuitorilor din Popești - Leordeni se ridicau la un total de 390 lei, anual, pe o familie, sau de 80 de lei, pentru un locuitor.

De menționat că pe teritoriul localității au existat, la un moment dat, trei echipe de fotbal și trei stadioane (Danubiana, Viscofil și Leordeni), unii dintre fotbaliștii de divizia A provenind din Popești – Leordeni.

Dintre dotările social-culturale, amintim: clădirea Primăriei, cu serviciile administrative, Căminul Cultural și Cinematograful local, cu un număr de 350 de locuri, 4 școli generale, cu 30 de săli de clasă, 1 539 elevi și 65 cadre didactice, 2 biblioteci sătești, un spital (“Cula”), cu 210 paturi, care servea drept punct de izolare a bolnavilor psihici, precum și centru de dezalcolizare, un Dispensar comunal, subordonat Spitalului Unificat nr. 9, din București, o Farmacie, două Cofetării, un Centru de încărcare al buteliilor de aragaz, etc.

Tot în acei ani, pe raza comunei a existat o colonie penitenciară, care ulterior a fost desființată, și s-a construit noul sediu al postului de poliție (miliție).

---

¹⁴ Fabrica “ Viscofil” a fost construită în anul 1935 (600 de angajați) și specializată pe producția de fire de mătase, făcând parte din întreprinderea “Apretura”. Producția inițială era de 1 000 kg pe zi., ajungând, în perioada 1965-1970, la peste 4 500 kg pe zi (1200 de salariați).

¹⁵ În perioada acelor ani, rețeaua de radioficare era un fel de precursor al televiziunii prin cablu, din zilele noastre.

Câteva notițe cu privire la activități culturale educative în localitatea Popești – Leordeni

Un sondaj socio-statistic al populației, în funcție de gradul de instruire școlară, pune în evidență următoarele date:

Absolvenți a 4 clase primare = 5 086; absolvenți a 7-8 clase primare = 3 100; absolvenți de liceu = 720; absolvenți de instituții de învățământ superior = 20.

Intelectualitatea se prezenta, din punct de vedere numeric, astfel: 27 de învățători, 38 profesori, 2 medici, 5 economiști; 2 ingineri agronomi; un medic veterinar.

Pentru a avea o imagine a evoluției vieții intelectuale din localitatea Popești - Leordeni, amintim câteva date privind trecutul școlilor din această localitate: înainte de anul 1916, exista o singură școală (4 clase, 12 elevi), cu un singur învățător. Între 1916-1922, au fost doi învățători iar în anul 1934, mărindu-se numărul elevilor, s-au închiriat două camere în sat, transformate în săli de clase.

Din inventarul efectuat în anul 1939 de către Comisia de Inventariere a Imobilelor Publice a Primăriei Popești - Leordeni, am extras câteva date referitoare la anul construcției unor clădiri de interes obștesc, aflate în Popești - Leordeni:

a) Clădirea Primăriei: a fost construită în anul 1903 și mărită în 1932. Construcția era din cărămidă arsă cu var și acoperită cu tablă. Avea în componere 8 camere și trei săli, în suprafață de 349,32 m. p. Terenul pe care era construită avea o suprafață de 1 390,60 m. p.

b) Școala din Popești - Români, construită în anul 1872, din cărămidă arsă, cu var și acoperită cu tablă, se compunea dintr-o sală de clasă și trei camere (120 m. p.), ce serveau ca locuință a Directorului, plus o magazie (80 m. p.), inclusiv un teren adiacent în suprafață de 2 500 m. p.

c) Școala nr. 1 s-a construit în anul 1939, pe un teren în suprafață de 1 119,50 m. p, situat în centrul comunei. Clădirea era compusă din 11 camere și două verande, în suprafață totală de 188,40 mp., fiind construită din cărămidă arsă cu var și acoperită cu țiglă.

d) Școala din satul Conduratu avea o singură sală de studiu și încă trei camere, în continuare, care serveau drept locuință a Directoarei.

Ulterior, după terminarea celui de al Doilea Război Mondial, s-au construit 3 localuri de școli, cu 16 săli de clasă, cel mai recent fiind localul școlii din Leordeni.

În deceniul al șaptelea al veacului XX, în Popești - Leordeni existau Școala 101,105,106 și 210, în care învățau aproape 1 500 de copii, precum și Grădinițele 66 și 67, cu orar redus, frecventate de 60 de copii. Numărul dascălilor atingea cifra de 65, din care 2 educatoare. În zona comunei Popești – Leordeni a funcționat un grup școlar (liceu, școală profesională, școală de maiștri), destinat pregătirii forței de muncă necesare puternicei platforme industriale de la Popești – Leordeni.

Înainte de anul 1944, în proprietatea Comunei Popești - Leordeni mai exista clădirea “Centrului Pomicol”, situată pe un teren de 10 hectare. Clădirea era dată în folosința Ministerului Agriculturii și Domeniilor, fiind utilizată ca “Școală de Pomicultură”. Avea 14 camere și două săli, suprafața construcției fiind de 150 m. p. A fost zidită în anul 1929, din cărămidă arsă cu var și acoperită cu tablă. Terenul provenea din rezerva acordată prin Reforma Agrară, Primăria fiind împroprietărită cu această suprafață, în anul 1927.

Căminul Cultural din Popești - Leordeni a fost construit în anul 1960, prin contribuția voluntară a cetățenilor din această comună.

În legătură cu terenul pe care a fost construit imobilul Căminului Cultural a existat în secolul trecut o dispută între Primărie și Biserica Romano - Catolică din localitate.

În urma Reformei Agrare de după Primul Război Mondial, Ministerul Agriculturii a realizat un plan, care a fost aprobat, privind parcelarea noii vetre a satului Conduratu. Terenul provenea din preluarea unor suprafețe de teren care au aparținut moștenitorilor moșiei Conduratu. La data de 17 iunie 1927, planul de sistematizare a vetrei satului prevedea un teren destinat realizării unei piețe publice, situat chiar pe locul unde se află în prezent clădirea Căminului Cultural.

La intervenția Parohiei Bisericii Romano - Catolice din Popești - Leordeni, se solicită acest teren pentru construirea unei noi biserici. În anul 1933, Serviciul Agricol Ilfov, prin Ordinul 1556, predă parohiei locul solicitat, pe bază de Proces-Verbal.

Ulterior, în anul 1938, Primarul Comunei Popești - Leordeni, Pavel Ceamuru solicită anularea actului de predare a terenului, sub motivul că

acesta era destinat inițial creării unei piețe publice, iar cultul romano-catolic mai avea o biserică proprie în această comună.

Ca urmare a intervenției primarului de atunci, prin Decizia nr. 14962/1938 a Ministerului Agriculturii se revine asupra actului de predare a terenului către Parohia Bisericii Romano - Catolice din Popești - Leordeni și se redă Primăriei locul în litigiu, pentru a se realiza o Piață Publică, prin parcelare cadastrală.

În urma acestei situații, Parohia a chemat în judecată la Tribunalul Ilfov, atât Primăria cât și Statul, prin Ministerul Agriculturii pentru ca, în contradictoriu cu acestea, să declare nul Procesul - Verbal din martie 1938, împreună cu actele ce serveau drept fundament și, pe cale de consecință, să oblige pe părți (Primăria și Ministerul Agriculturii) să lase Parohiei Bisericii Romano - Catolice din Popești - Leordeni în deplină proprietate și posesie acest teren.

Între timp, pe o porțiune din acest teren a fost construit un dispensar și o baie comunală.

După terminarea războiului, același primar Pavel Ceamuru dorește stingerea litigiului cu privire la acest teren și, prin Decizia 904/1946, Primăria donează Parohiei Romano - Catolice terenul amintit, întocmindu-se act notarial legal valabil. Prin aceasta, se stinge și procesul, Parohia renunțând la acțiune.

Actul este aprobat de către Ministerul Afacerilor Interne prin Hotărârea 22 321/ 18.11.1946 ¹⁶, de Direcția Administrației și Finanțelor Locale, respectiv de către Ministerul Cultelor¹⁷.

În baza acestor demersuri legale, Arhiepiscopul de București, Mitropolit Romano - Catholic în România, Alexandru Th.Cisar, adresează părintelui canonic dr. Gustav Muller, administrator parohial al bisericii catolice din Popești - Leordeni, la data de 20 martie 1947, o scrisoare în care se menționează că Arhiepiscopia și Mitropolia Romano - Catholică dă “aviz favorabil” și “aprobarea bisericească” pentru planurile noii biserici din Popești - Leordeni, pentru începerea construcției, conform planurilor alcătuite de arhitectul Romano de Simon. Biserica urma să se construiască pe terenul în suprafață de 2 423,40 m. p. donat de Primărie, situat la

---

¹⁶ În actul amintit se precizează: “apreciind asupra necesității acestei donațiuni, APROBA, donarea sus menționatului teren în scopul construirii unei noi biserici.”

¹⁷ Decizia nr. 11380/ 02.02.1947 autorizează Parohia Bisericii Romano-Catolice din Com. Popești - Leordeni, să accepte donația făcută de Primăria din Com. Popești - Leordeni, în “scopul și condițiunile prevăzute de actul de Donație, autentificat sub nr.5266/din 23 noiembrie 1946, la Tribunalul Ilfov, Secția Notariat.”

intersecția Străzii Școlii cu Șoseaua Olteniței, în fața imobilului Dispensarului.

Totuși, în luna aprilie 1951, Președintele Sfatului Popular al Com. Popești - Leordeni, Florea Ianculescu, se adresează cu un memoriu Sfatului Popular al Raionului “Nicolae Bălcescu”, arătând următoarele:

“ 1. Până în prezent, Parohia nu a început nici o lucrare pe acest teren, deși au trecut 5 ani.

2. Locul destinat pentru construirea bisericii este mai bun să fie întrebuințat pentru construirea unui “Ateneu Popular”, care este mai necesar astăzi în comună.....

3. În comună mai există o biserică suficient de încăpătoare pentru credincioșii de acolo, iar dacă preotul catolic de acolo dorea să aibă o biserică, trebuia să doneze locul său, care era învecinat cu acesta de care se discută astăzi. Preotul a socotit că e mai bine să-l vândă și să ia de la comună un alt loc, pentru construirea unei noi biserici.

2. Pe locul unde urmează să se construiască Atheneul Popular, adică pentru locul inițial destinat pieței publice, mai există o serie de edificii (dispensar și baie comunală), clădiri care intră într-un ansamblu de lucrări, ce sunt de directă utilitate și necesitate publică.”

Se propunea, în consecință, anularea actului de donație, urmând ca Sfatul Popular al comunei Popești - Leordeni să ceară, printr-o hotărâre, anularea actului de donație, urmând ca Oficiul Juridic să facă lucrările necesare.

Aceasta a fost istoria Căminului Cultural din Popești - Leordeni. În ciuda istoriei sale zbuciumate, instituția amintită a jucat un rol important în viața culturală a locuitorilor.

Aici activau numeroase formații de artiști amatori: (brigadă artistică, orchestră de muzică populară și ușoară, soliști vocali și instrumentali, echipe de dansuri populare, echipe de teatru amator, recitatori, etc.). Totodată, aici aveau loc vizionări de filme, conferințe, recenzii și simpozioane, organizate de către cadrele didactice din comună, inclusiv se desfășurau spectacole ale unor teatre profesioniste sau formații consacrate de muzică ușoară sau populară, soliști cunoscuți ș. a.

Biblioteca comunală existentă avea prin acei ani de început peste 13 000 de volume, și un număr de 2 400 de cititori.

Înregistrări document ale unor datini din comuna Popești – Leordeni, în Arhiva “Institutului de Etnografie și Folclor” din București

Datinile, tradițiile și obiceiurile locuitorilor din Popești – Leordeni, în special cele ale locuitorilor de religie catolică, au trezit interesul unor cercetători, încă de la sfârșitul veacului al XX-lea. Reamintim cele scrise în această privință de I. Alessandrescu:

“Îmbrăcămintea locuitorilor este lucrată de femeile lor. Femeile și fetele poartă capul acoperit și tradiționalul costum sârbesc, cu oarecari schimbări de cum erau când au emigrat din Bulgaria.

Nunta la ei e cu totul orientală.”

Cam pe la mijlocul secolului trecut, prezența în apropierea Capitalei a unor locuitori vorbind o limbă slavă, având obiceiuri interesante, a trezit preocuparea unor lingviști și etnologi, care au descoperit la Popești – Leordeni un câmp fertil de cercetare.

Mai întâi au fost etnografii, în 1960, care au efectuat o muncă de cercetare pe teren, înregistrând pe bandă de magnetofon o serie de datini, melodii și texte ritmate, caracteristice folclorului din Popești – Leordeni.

Ei au fost urmați de filologi (de exemplu, acad. I. Petrovici, 1962-1964) și sociologi, ale căror cercetări pluridisciplinare se constituie în tot atâtea izvoare ale cunoașterii trecutului localității.

Una dintre aceste echipe de specialiști, formată din prof. univ. Eugenia Comișel și B. Jeleu, a efectuat la data de 10 aprilie 1960 o înregistrare în mijlocul unor artiști populari din această comună.

Documentele sonore, înregistrate pe bandă magnetică, se păstrează actualmente în arhiva Institutului de Etnografie și Folclor din București, cota MGT.1688 (a,b,c,d,e,f,g,h,i,j,k,l,m,n,o,p,r,s,t).

Înregistrările efectuate sunt de o mare valoare, ținând cont de faptul că, în prezent, există un mare pericol ca aceste tradiții străbune ale locuitorilor comunei să se piardă, să se uite. Pentru locuitorii de rit catolic, cauzele sunt multiple: apropierea de București, răspândirea prin intermediul mas – mediei a curentelor și modelelor muzicale, a muzicii comerciale, dar și faptul că unii dintre tinerii locuitori vorbesc din ce în ce mai rar limba “bulgară”, cântă din ce în ce mai puțin melodii aparținând ariei lor etno – culturale.

Înregistrările aflate în arhiva institutului conțin atât interpretări instrumentale, cât și vocale. Interesează în mod special jocurile de copii, descântecul și bocetele.

Rapsozii populari din Popești – Leordeni din acele vremi și anume Grun Maria, Gonciu Ivan, Francisc Iosif, Francisc Petre, Iane Maria, Stancu Petre au interpretat câteva dintre creațiile populare caracteristice tradițiilor

comunității bulgare din această comună Astfel, acordeonistul Gonciu Ivan a prezentat următoarele: “Cimpoiul” (joc sârbă), “Haidi Ianki” (joc sârbă), “Geamparale”; Francisc Iosif : “Numărătoare” (joc de copii), “Bâz-Bâz” (numărătoare, joc de copii); Francisc Petre: “Sărăoacă Oacă” (Sorcova); Stancu Petre: “Na Bali” - pentru dinte – (formulă magică); Iane Maria: “Formulă pentru Gărgăriță” (Joc de copii); Grun Maria: “Formulă pentru Barză” (Joc de copii); “Colină Molină” (Cântec); “Pena na Maica” (Cântec); “Saldatin pita razpitna” (Cântec), “Pentru Mama” (Bocet).

Ar fi benefic pentru această comunitate de rit catolic dacă formațiile artistice din această localitate: corurile școlare, soliștii vocali și instrumentiști ar încerca să cunoască și să reinterpreteze aceste interesante creații, aparținând melosului și etnosului străbun.

Fișa comunei Popești – Leordeni (1968)

Nr Crt	Indicatori	u/m	Date la nivelul anului 1967
1	Numărul total al populației	Pers	9.675
2	Numărul total al salariaților cu locul de muncă în comună:	Pers	720
	din care: cadre didactice, medici, farmaciști, personal mediu sanitar, specialiști în agricultură, etc.	nr.	113
3	Numărul total al gospodăriilor	nr.	2786
4	Numărul clădirilor de locuit	nr.	1841
5	Suprafața totală a comunei	Ha	3507
6	din care: a) suprafață agricolă	Ha	3340
	b) suprafață arabilă	Ha	3081
	c) pășuni	Ha	1
	d) fânețe	ha	-
	e) livezi și pepiniere pomicele	ha	163
	g) vii și pepiniere viticole	ha	73
7	Suprafața fondului forestier	ha	21
8	Alte suprafețe	ha	166
9	Unități agricole de stat	nr	3
10	CAP	nr	1

11	Familii înscrise în CAP	nr	1250
12	Număr de membri cooperatori apti de muncă	nr	430
13	IAS	nr	2
14	Salariați permanenți	nr	1543
15	Numărul total al șeptelului	nr	5868
	din care: a) bovine	nr	895
	b) porcine	nr	4662
	c) ovine	nr	311
16	Mori de măcinat	nr	1
17	Frizerii	nr	1
18	Croitorie	nr	1
19	Băi comunale	nr	1
20	Unități comerciale	nr	7
21	Restaurante, bufete, bodegi	nr	2
22	Grădinițe	nr	2
23	Școli cu clasele I-IV	nr	1
24	Școli de cultură generală cu clasele I-VIII	nr	3
25	Spitale	nr	1
	a) paturi	nr	200
	b) medici	nr	5
26	Dispensare	nr	1
	a) medici	nr	3
27	Farmacii	nr	1
28	Cinematografe	nr	1
29	Cămine Culturale	nr	1
30	Numărul gospodăriilor electrificate	nr	2275
31	Procentul față de numărul total de locuințe	%	82%
32	Drumuri naționale	km	5
33	Drumuri comunale	km	35
34	Distanța până la reședința de județ	km	11
35	Distanța până la stație de cale ferată	km	10
36	Distanța până la autogară	km	11
37	Numărul salariaților din Popești - Leordeni care se deplasează în București:	nr total	2110
	Din care: a) industrie	nr	1308
	b) transporturi	nr	82
	c) construcții	nr	480
	d) comerț	nr	75
	a) administrație	nr	120
38	Numărul salariaților care se deplasează în alte orașe:		
	Oltenița c) construcții	nr	16
	Ploiești c) construcții	nr	10
39	Numărul salariaților din alte localități care lucrează în mici unități de pe raza comunei	nr	
	Provin din BUCUREȘTI și lucrează în domeniul:	nr	
	a) comerț	nr	20

	b) administrativ	nr	12
	c) învățământ	nr	38
40	Numărul salariaților din Popești - Leordeni care lucrează în mari unități economice de pe raza comunei		
	a) la "IMGB"	nr	30
	b) la "Danubiana"	nr	313
	c) la "Viscofil"	nr	518
	d) la IAS Popești - Leordeni	nr	396
	e) la alte întreprinderi	nr	245
		total	1502
41	Situația stării de sănătate		
	a) număr de medici	nr	2
	b) număr de farmaciști	nr	1
	c) personal cu studii medii	nr	10
42	Mortalitatea generală		
	a) adulți (1956-1966)	nr	328
	b) pediatrie (1956-1966)	Nr	64
		Total	392
43	Sporul natural al populației (la 23.XII.1967)	Nr	1176
44	Longevitatea medie a vieții	nr ani	64

Fișa Comunei (2003)

Suprafața și regimul juridic al terenurilor.

La data de 30 iunie 2003, suprafața localității Popești-Leordeni este de 5645 ha, repartizată pe categorii de terenuri după cum urmează:

1. *după destinație:*

- a) în intravilan - 970 ha
- b) în extravilan - 4 675 ha

2. *după felul proprietății:*

- a) **proprietate publică** - 2 911 ha
din care:
  - domeniu public - 27 ha
  - domeniu privat - 2 884 ha
- b) **proprietate privată** - 1 847 ha

Comuna Popești – Leordeni este o unitate administrativ – teritorială de rangul IV, în conformitate cu prevederile Legii nr. 351-2001 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național, Secțiunea a IV –a , „ Rețeaua de localități”

Comuna nu are sate componente, localitatea de reședință fiind Popești – Leordeni.

Populația și structura după ocupații

Colectivitatea locală este formată din 15 114 locuitori, conform datelor înregistrate la 18 martie 2002, față de 14. 096 locuitori, în anul 1992. În ultimii 10 ani, rata de creștere a fost de 10,73 %

După ocupații, structura populației este următoarea:

- agricultură	- 17%
- unități neagricole	- 83% din care:
În unități economice	35 %
În unități economice din București	48 %

Căile de comunicații și categoria acestora

Comuna Popești – Leordeni se află pe șoseaua DN 4 București – Oltenița, la 9 km de centrul Capitalei, fiind în lungime de 5 km. Această șosea se află în responsabilitatea Administrației Naționale a Drumurilor.

Un alt drum este Dj 100 A, sosea betonată, denumită și Linia de Centură, având o lungime de 10 km, aflată în întreținerea Consiliului Județean Ilfov.

Străzile din Popești – Leordeni, în lungime de 21 km, betonate sau pietruite, sunt de categoria a III-a, conform „Inventarului bunurilor care aparțin domeniului public al comunei Popești – Leordeni , (Anexa 32 la H.G. 930/16.09.2002).

Principalele instituții publice

a) Învățământ:

- în învățământul preșcolar există 380 copii, ocrotiți în 7 grădinițe, din care 2 grădinițe cu program prelungit și altele 5 cu program redus (4 de stat și 3 private).

Există 5 școli de cultură generală:

- Școala nr. 1 (15 săli);
- Școala nr. 2 (11 săli);
- Școala nr. 3 (5 săli);
- Școala nr. 4 (3 săli);
- Școala de meserii „ Oratoriu” (2 săli).

Până în anul 1997 a existat un liceu pe raza comunei, în prezent desființat.

Cultură

- a) Cămin Cultural (fiind parte a domeniului public, fiind administrat de către Consiliul Local) și o sală de festivități (pe platforma SC Danubiana SA);
- b) Biblioteca Comunală (15 000 volume);

Culte

În comună există 4 biserici (2 creștin – ortodoxe: „Vintilă - Vodă”, „Sf. Voievozi”; 2 romano – catolice: „Regina Sf. Rozariu” și „Sf. Maria”), precum și „Mănăstirea Sf. Agnes”, respectiv „Institutul Sf. Maria”, pe lângă care funcționează „Căminul de bătrâni Sf. Maria” (penmtru circa 60 de persoane). O altă instituție de ocrotire, patronată de „Fundăția romano – catolică F.A.R.A.”, este „Căminul de copii orfani” (pentru aproximativ 20 de copii).

Pe teritoriul comunei Popești - Leordeni mai există câteva instituții cultural – educaționale creștine, sub patronajul călugărilor iozefini și surorilor congregației „ Inima cea Sfântă a lui Iisus”

(„Oratoriul”, frecventat de aproape 80 de copii, cu vârste cuprinse între 7 – 18 ani).

Sport

În Popești – Leordeni există 3 stadioane de fotbal, din care unul în administrația Primăriei, altul în subordinea S.C. Danubiana S. A. și celălalt în subordinea S.C. Viscofil.

Monumente istorice

Biserica „Vintilă – Vodă”, construită în anul 1676, declarată monument istoric;

„Monumentul Eroilor”, dedicat celor căzuți în Primul Război Mondial;

„Monumentul Eroilor Martiri de la Timișoara, căzuți în timpul Revoluției din Decembrie 1989” (monument ridicat pe locul unde a fost aruncată cenușa martirilor).

Sănătate

Pentru asigurarea asistenței medicale a locuitorilor din Popești – Leordeni funcționează:

- a) 2 dispensare;
- b) 1 policlinică;
- c) Cabinete medicale în cadrul unor societăți comerciale sau instituții;
- d) Spitalul Sf. Ioan, aflat la 2 km depărtare de centrul civic al comunei;
- e) Spitalul Județean Ilfov, situat pe raza municipiului.

Prin Protocolul nr.9 215/2002, încheiat de Primăria Popești – Leordeni, s-a asigurat asistența medicală în regim de spitalizare la spitalul Sf. Ioan cel Nou.

Principalele funcțiuni economice

Din totalul populației comunei, forța de muncă activă este ocupată în unități neagricole (83%), iar restul de 17 % în activități agricole.

În prezent, în Popești – Leordeni funcționează 747 de societăți comerciale, din care 25 sunt societăți pe acțiuni, peste 200 sunt asociații

familiale și persoane fizice autorizate, iar marea majoritate sunt societăți cu răspundere limitată.

Societățile comerciale mai sus menționate contribuie la realizarea bugetului local din venituri proprii în proporție de aproape 50 %.

Servicii Publice

- a) Alimentarea cu apă: din lungimea totală a străzilor, 50,75% au rețele de distribuire a apei.
- b) Canalizarea: 52,50% dintre străzi au rețele de canalizare.
- c) Colectarea reziduurilor: localitatea dispune de un depozit de deșeuri ecologizat, Ochiul Boului Glina.
- d) Transportul în comun: este asigurat de către R.A.T.B. prin liniile 144,244,245 și 154.

Rețele electrice

Toate străzile acestei comune sunt electrificate. De-alungul DN 4, precum și în zonele de locuințe, funcționează un sistem de iluminat public modern, cu corpuri electrice de iluminat, model Philips LVS de 150 W.

Gaze naturale

Rețelele stradale de gaze naturale sunt realizate în proporție de 97%, lucrarea continuând pe străzile nou înființate.

Rețele de telefonie

Locuitorii din Popești - Leordeni au la dispoziție rețele naționale și internaționale de telefonie, prin cablu de fibră optică, astfel încât 57 % din locuințe dispun de abonamente telefonice. Un număr important de locuitori beneficiază de telefoane mobile, tip G.S.M.

Simboluri si sărbători locale

1. Prin HG nr. 1. 328 / 2002, s-a aprobat stema comunei Popești – Leordeni, redată și descrisă în Anexa publicată în M.Of. nr. 928/18.12.2002. Elementul principal al stemei este chipul Fecioarei Maria.
2. 8 Septembrie – Ziua localității. Coincide cu sărbătoarea creștină dedicată Fecioarei Maria, Înălțarea Maicii Domnului. Aceasta este patroana localității și simbolizează încrederea comunității în ajutorul lui Dumnezeu și în protecția divină a Fecioarei.

Popești – Leordeni: repere contemporane

Suprafața totală a comunei este de 5580 ha, din care, în intravilan, 613 ha la 01.01.1990 iar prin P.U.G. aprobat 970 ha.

A. Realități economice:

În pragul dintre milenii, comuna Popești - Leordeni se prezintă cu un nou veștmânt material, care îi conferă o nouă înfățișare și îi întărește aspirațiile legitime de a i se conferi statutul de oraș.

În prezent, în localitatea Popești - Leordeni funcționează numeroase unități economice, dintre care unele au apărut recent, ca rezultat al inițiativei particulare.

Dintre întreprinderile cu o vechime apreciabilă, trebuie menționată Uzina de anvelope "Danubiana" (construită prin anii 60 ai secolului XX, cu tehnologie englezească). Ea se află situată, aproximativ, pe locul unde, în timpul ultimului război mondial, a existat un aerodrom militar. Pe acest aerodrom au aterizat, în 1944, primii soldați ai armatei americane.

În localitate, există și alte unități economice: ECOREC Popești - Leordeni, TMUCB (filiala Popești - Leordeni), TIAB (Prefin și Apres),

SECOM, STAR FOOD'S, CHIPITA, SOMECS, SOMCIFS, LA FESTA INTERNATIONAL, IACOB TRANS, HELMATEX, BI-AL, ROM-FĂINĂ, OVERALL, ARSLAN-BIFA, NICOS COMANGRO, OMEGA PRODINVEST, NRG'AUTO, OCAZ IMPORT, FRANCE PREFABRICATE, MOBIMPEX, MEGA PRIM PRODUCT, IVCO, V.I.P., LEOSER, etc.

Există, de asemenea, depozite de materiale de construcții, ateliere de reparații, întreținere, Service - Auto, brutării, restaurante, magazine de desfacere a unor produse alimentare, electro - casnice etc.

O parte dintre obiectivele economice, mai mari sau mai mici, apărute în ultima vreme, sunt rezultatul contribuției unor investitori privați autohtoni sau străini.

Din nefericire, alte obiective economice (din domeniul agricol, al industriei chimice, al construcțiilor industriale sau al industriei alimentare) și-au redus activitatea, au fost închise sau sunt într-o situație critică ("Agropol" S.A., "Viscofil", etc.). Acestea asigurau locuri de muncă pentru locuitorii din această localitate.

B. Perspective de Dezvoltare urbanistică

Prin Hotărârea de Guvern 221/1998, a fost aprobat proiectul "Alimentarea cu apă a localității Popești - Leordeni". În baza acestuia, până în prezent au fost forate 9 puțuri de 145 m adâncime și a început construirea a două rezervoare de 1000 m. c. fiecare.

Rețeaua de alimentare cu apă va dispune de o modernă stație de pompare și tratare a apei, care va îngloba tehnologie de ultimă oră.

Din acest proiect de mare însemnătate pentru viața comunei, s-au executat pentru rețeaua de aducțiune lucrări în lungime de 3 km, precum și peste 24 km din rețeaua de distribuție a apei potabile.

În paralel, s-au început și lucrările pentru realizarea rețelei de canalizare. Aceasta este compusă din 3 canale colectoare principale, precum și din rețele secundare, în lungime de 24 km.

Întreaga investiție (apă plus canalizare) a fost evaluată, la nivelul sfârșitului anului 1999 la suma de 75 miliarde lei.

În perspectivă, toate străzile urmează să fie conectate la rețelele de distribuție a apei, gazelor și de canalizare.

Edilii comunei au în vedere amenajarea, repararea și pietruirea sau asfaltarea tuturor drumurilor și străzilor din comună.

În ultimii ani, au fost instalate rețele de gaze naturale, iar investiția continuă, cu fonduri provenite inclusiv din bugetul Primăriei (la nivelul anului 2000, Consiliul Local a aprobat suma de peste 3 miliarde de lei pentru extinderea acestor rețele în satul Leordeni).

În intervalul 1996-2000, a fost instalată o centrală telefonică cu 1200 de posturi iar, până în anul 2001, circa 2000 de familii vor dispune de telefon (nu sunt incluse aici telefoanele mobile, tip G.S.M.).

Iluminatul stradal, marcajele pietonale și semafoarele au devenit deja o prezență cotidiană în această localitate, care începe din ce în ce mai mult să îmbrace aspectul citadin. Deja, ea este străbătută de 3 linii de transport urban (Autobuzele 144, 244 și 154, pentru satul Leordeni).

Comuna dispune, asemenea orașelor, de un serviciu de salubritate, care asigură curățenia localității. Firma locală ECOREC a preluat administrarea gropii de gunoi "Ochiul Boului" - rampa Glina.

Înainte de anul 1989, în Popești - Leordeni au fost construite numeroase blocuri de locuit, cu 3-4 nivele, al căror grad de confort urmează a fi ridicat, prin racordarea lor la rețelele menționate.

Edilii intenționează să realizeze Centrul Civic al localității, unde să fie construite sedii de firme, de bănci, CEC, notariat, magazine, clădirea unui liceu, a unui spital ș. a.

Totodată, numeroase familii și-au construit locuințe noi, sau au re-amenajat și refăcut vechile case de locuit.

Pentru cei aproape 19 000 de locuitori, există un dispensar cu 6 medici și doi stomatologi, două farmacii - una aparținând firmei „SIEPCOFAR”, respectiv Farmacia „Denis”, un cămin de bătrâni, patronat de Institutul "Sf. Maria", un cămin de copii orfani, patronat de Fundația F.A.R.A., un notariat etc. De asemenea, sunt în construcție două edificii culturale educaționale creștine (realizate de călugării iosefini și surorile congregației „ Inima prea sfântă a lui Iisus”: oratoriu și o grădiniță modernă.)

Recent (septembrie, 2000) în centrul localității s-a amenajat o mică piață de legume-fructe.

Toate aceste realități confirmă și îndreptătesc aspirațiile locuitorilor săi ca această comună să capete, în viitorul apropiat, statutul de așezare urbană, un oraș satelit al Capitalei.

C. Viața Spirituală

Populația comunei Popești - Leordeni era în 1992 de 17850 locuitori stabili, din care 1652 sunt copii de vârstă școlară ¹ iar alți 282 sunt înscriși la grădinițe. ² Conform recensământului din 2002, populația stabilă a comunei este de circa 15 000 de locuitori, deci a scăzut cu aproape 2000 de suflete.

Școlile din comună au fost racordate, în ultimii ani, la rețeaua de gaze naturale, având centrale termice proprii și dispunând de apă potabilă curentă (din rețeaua publică, instalată recent în localitate).

Școlile din comună (Școala 1,2,3 și 4), au în dotare tehnică modernă (faxuri, copiatoare, calculatoare) ³.

Totodată, toate școlile posedă cabinete școlare, profilate pe următoarele specialități de învățământ: Istorie, Geografie, Matematică, Limba Română, Limbi Străine, Religie, Cultură Civică, Biologie, amenajate la nivelul unui învățământ modern.

O statistică din anul 2000 arată că 30% dintre cadrele didactice ale școlilor din comună au Gradul Didactic I, iar marea majoritate Gradul Didactic II. Rămân, oarecum, deficitare încadrările cu personal calificat la unele discipline, cum ar fi: Desen, Educație Fizică, Educație Tehnologică, Limbi străine (Parțial), unde orele sunt acoperite cu suplینitori.

Mulți dintre acești elevi au obținut la Olimpiadele școlare, la nivel de Capitală, rezultate meritorii, iar la examenele de capacitate, din anul 2000, de exemplu, note peste media pe Județul Ilfov.

Dintre generațiile anterioare de absolvenți ai școlilor din Popești - Leordeni, mulți dintre ei au absolvit cursurile unor instituții de învățământ superior. Printre ei amintim pe: ing. Grigore Trache, actualul primar, reales pentru un al doilea mandat consecutiv în această funcție, pentru perioada 2000-2004, fiind considerat, la cei 33 de ani, cel mai tânăr primar din Județul Ilfov; juristul Giovanni Luigi Sachetti, secretarul Consiliului Local; ing. Ionică Pașculea; prof. Iosif Năstase, Directorul Școlii nr. 2; Cristian Ojog, medic veterinar; prof. Petre Anton; ec. Dorel Tudor; ing. Francisc Gheorghe; ing. Anton Nicolae; ec. Mihaela Niță; Florentin Petre, fotbalist de Divizie Națională, membru component al echipei „Dinamo” și al naționalei României. Lista cu numele licențiaților în Drept, Litere, Științe etc. ar putea continua pe pagini întregi.

De menționat că un mare număr de locuitori din Popești - Leordeni au lucrat sau lucrează în străinătate, iar mulți dintre ei trăiesc în prezent în

¹ Școala nr. 101 (903); Școala nr. 105 (424); Școala nr. 106 (230); Școala nr. 29 (95).

² Grădinița nr. 93 (93); Grădinița 103 (79); Grădinița nr 275 (60); Grădinița nr. 67 (50)

³ La sediul Primăriei, în fiecare birou există calculatoare, tehnică de birou, legătură la INTERNET,

diferite țări din Europa (Germania, Italia, Franța etc.) sau în S.U.A., Canada, unde au reușit să se adapteze noilor condiții de viață.

Pagina pe *Internet* a comunei se afla la adresa:

[-www.ppl.ro](http://www.ppl.ro)

ANEXE

Din trecutul bisericilor din Popești – Leordeni

1. Biserica “Vintilă Vodă” din Popești - Români

A fost zidită de familia boierilor Caridi, în perioada în care vistierul Hrizea din Popești avea o maximă influență pe lângă curtea domnească. Construirea bisericii a fost terminată la 25 septembrie 1676, având hramul “Sfânta Troiță”. Biserica este cunoscută în prezent sub numele de Biserica “Vintilă Vodă”, făcând parte din patrimoniul național.

Denumirea bisericii este, probabil, rezultatul unei confuzii între numele voievodului Vlad Înecatul (1530-1532), care și-a găsit un tragic sfârșit în apele Dâmboviței, în apropiere de această comună, și numele domnitorului ce i-a succedat la tron, Vlad Vintilă de la Slatina (1532-1534).

Pisania de piatră (având dimensiunile 169/79 cm) cu litere în relief, glăsuiește astfel:

“ Cu vreria Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvârșitul Sfântului D (u) hu, zidetu-s-au acea(s)tă Sfântă și Dumnezeiască biserică întru censtia și slava Sfintei Troiță, dentru ostenia la robului lui Dumnezeu Hrizea v(e)l vistier și Maria, care s-au început în zilele răposatului Ion Grigorie Voievodu și s-au săvârșitu acumu în zecele luminatului domn Ion Duca Voievod. sep(tembrie) 25 dn(i) 1676, l(ea)t (7185). “

Părinții cronicarului Radu Popescu sunt, deci, ctitorii acestei biserici, declarat monument istoric, care a supraviețuit timp de peste 300 de ani.

Biserica are construcția sub formă de plan dreptunghiular, cu absidă pentru altar, aflată la răsărit. Turla se află pe naos iar clopotnița pe pronaos.

A fost restaurată în anii 1889-1890, prin contribuția Alexandrinei Hagi - Vasile, proprietara moșiei, precum și cu ajutorul doctorului Ioan Nicolescu și a arendașului moșiei, Dumitru Georgescu.

În veacul al XIX-lea, peste vechea pictură, originală, s-a așezat un strat nou de vopsea, care a acoperit vechile însemnări, eventual și portretele ctitorilor.

Se presupune că, în partea dreaptă a pronaosului, s-ar afla mormintele membrilor familiei cronicarului Radu Popescu. Ținând cont de faptul că la Biserica Mănăstirii Radu Vodă nu există piatra de mormânt a cronicarului, este posibil ca însuși Radu Popescu (“chir Rafail”) să fie depus în cripta familiei din pronaos.

Pictorul Gh. Ioanidis a executat, în ulei, decorația interioară a bisericii (1889-1890), într-un stil ce aparține școlii lui Tătărescu. Semnătura autorului picturii se găsește pe icoana “Judecata lui Iisus în fața lui Pilat”.

Biserica are o construcție foarte solidă, motiv pentru care nu au fost necesare operații de refacere a acesteia. Ca o curiozitate, precizăm că, în colțul de nord-vest al bisericii se află o scară secretă, care ducea la clopotniță. De asemenea, pisania prezintă o curioasă hexagramă.

Partea superioară a bisericii (turla și clopotnița) a fost refăcută în trecut, astfel încât înfățișarea sa de azi este departe de aceea inițială.

Specialiștii consideră că și absida altarului a cunoscut modificări. ¹

Pentru strădaniile de peste câteva decenii, pentru păstrarea acestui valoros monument de cult din veacul al XVII-lea, printre puținele din București care s-au menținut într-o asemenea stare de conservare, merită subliniată strădania teologului cărturar, omul de o mare distincție morală, preot dr. Nicolae Turcu ². Acesta este autorul primei monografii dedicate

¹ cf. N.Stoicescu, “Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale”, București, 1961

². Hirotonisit diacon, la 25 iunie 1967 și preot, la 29 iunie 1967, preotul consilier dr. Nicolae Turcu este absolvent al cursurilor de doctorat ale Institutului Teologic Universitar din București, în specialitatea Istoria Bisericii Ortodoxe Române.

comunei Popești - Leordeni, lucrare de o valoare științifică ridicată, care a adunat în ea un bogat tezaur de date și amănunte istorice.

Autorul prezentei lucrări îi aduce mulțumiri sincere pentru datele puse la dispoziție, în special cele referitoare la istoria bisericilor ortodoxe din Popești - Leordeni, date pe care le-am utilizat în prezentul capitol.

Prin osârdia sa, a fost restaurată biserica ortodoxă din Popești – Români. La 25 septembrie 1976, preotul dr. N. Turcu a marcat evenimentul împlinirii a 300 de ani de existență a bisericii “Vintilă Vodă” din Popești - Leordeni, ridicând o cruce de marmură, în memoria ctitorilor, pusă în curtea bisericii.

Parcurgând monografia preotului dr. N. Turcu aflăm numele unor slujitori ai acestei biserici: Șerban Sin Udrea, hirotonisit preot la 8 septembrie 1778, pentru biserica din Foișor, apoi mutat la Popești.

Constantin Grămăticul, feciorul lui Stan, hirotonisit diacon la 5 februarie 1788, apoi hirotonisit preot la biserica din comună.

Un alt “grămătic” a fost Iordache Grămăticul, feciorul popii Radu, hirotonisit diacon la 5 februarie 1788 și sfințit preot la 21 iulie 1789.

Venind cu șirul slujitorilor altarului acestei biserici către zilele noastre, amintim pe Gheorghe Păunescu - Sachelarie (1890-1919), Marin Străinescu (1920-1924), Valerian Ștefănescu (1924-1928), Ghenadie Petrescu (1928-1929), Ioan Ene (1929-1967) și Nicolae Turcu (1967- în continuare).

Cărțile vechi de cult ale acestei biserici aparțin mai ales veacului al XIX-lea: “Triodul”, tipărit la Buda, la 1816; “Antologhion”, tipărit în anul 1825 la Mănăstirea Neamț etc.

De o valoare istorică și artistică demne de menționat sunt icoanele din secolul al XVIII-lea și al XIX-lea (printre care Sf. Nicolae și Sf. Treime, îndeosebi icoana înfățișându-l pe Iisus Hristos.¹

2. Biserica „Sfinții Voievozi” din Leordeni

Biserica “Sfinții Voievozi”, din satul Leordeni, a fost zidită de marele vornic Mihail Manu, la începutul sec. XIX (1807-1811). După cum am arătat anterior, a mai existat și o altă biserică mai veche, “dreasă” (adică

---

¹ Această icoană, datând din anul 1785, este pictată cu negru, pe fond galben, având următoarea inscripție, în limba greacă: “ Rugăciunile lui Mihail Șuțu, Domnul Daciei, ale Doamnei Sevastia, ale copiilor, primește-le cu bunăvoință și, ca un îndurător, slobozește-i de datorii. Nu te mânia pe cei care te slăvesc și învrednicește-i să fie părtași împărăției Tale celei veșnice.”

reparată) de paharnicul Manolache Lambrino, în prima pătrime a veacului al XVIII-lea.²

Biserica a fost sfințită la 26 martie, 1811. Inițial, ea fusese concepută ca un paraclis, pe lângă “Casa din Leordeni” a Smarandei Văcărescu, căsătorită cu vornicul Manu.

Potrivit inscripției păstrate în proscomidier, pictura este opera celebrului pictor de biserici, din veacul al XIX-lea, Mincu Zugravu (8 mai 1810).

Un alt artist renumit, care a zugrăvit portretele ctitorilor, este Nicolae Polcovnicu, autorul, printre altele, picturilor bisericii Mănăstirii Cernica.

Picturile pun în evidență numele ctitorilor acestei biserici: vornicul Manu, împreună cu soția, Smaranda, și cei opt copii ai lor: Ana³, Dimitrie, Nicolae, Constantin, Alexandru, Ioan, Gheorghe și Grigore.

La această biserică au fost instalate și unele piese sculptate mai vechi (baldachinul mesei din altar, catapeteasma, amvonul și iconostasul), aduse de la biserică din satul Furduiești, de lângă Cula, probabil cea despre care amintește Manolache Lambrino.

Un obiect de interes artistic este policandrul cel mare, care avea în vârf stema Patriarhiei Bizantine-vulturul imperial bicefal. Acest simbol avea o semnificație legată de trecutul familiei Mano, ai cărei strămoși au fost, timp de două secole, mari logofeți și mari eclesiarhi la Constantinopol.

În pridvorul bisericii se aflau, până în anul 1977, pietrele funerare ale membrilor familiei Ghermani: Ioan A. Ghermani (1808 – 1866); Efrem I. Ghermani (1836-1898); Ioan E. Ghermani (1862-1863); Thomanie E. Ghermani (1865-1868) și Alexandrina E. Ghermani (1875).

Cutremurul din anul 1977 a distrus aproape în întregime această biserică, cu excepția peretelui de la intrare, cu portretele ctitorilor (!).

S-au putut salva piesele sculptate mai vechi, precum și portalul de intrare în biserică. După cutremur, biserică a fost restaurată complet¹. Aici au fost aduse și o parte dintre obiectele de artă biserică aparținând uneia dintre bisericile dărâmate în București în urmă cu aproape 20 de ani (Alba – Postăvari).

Din însemnările existente pe unele cărți de cult, s-a putut reconstitui numele câtorva dintre preoții acestei biserici. Amintim doar pe cei care au slujit în veacul al XX-lea: Constantin Popescu (1901-1912); Gh. Păunescu - Sachelarie (1912-1919); Alexandru Pop (1921-1925); Alexandru Popescu (1927-1952); Constantin Dumitrescu (1952-1958); Constantin Stănescu

---

² supra, p. 81

³ Ana Manu va deveni, mai târziu, principesa Kociubei.

¹ Biserica a fost reparată, anterior, în anii: 1928, 1939, 1943, 1949, 1964-1965.

(1958-1966); Gheorghe Marinescu - Udo (1966-1975), Ștefan Popa (din 1981).

Cărți vechi, existente la această biserică: "Minee" (pe anul 1805, cel mai vechi), "Chiriadromion"² (1801), "Evanghelie" (Buda -1812), "Liturghier" (Râmnic, 1817), "Triod" (1816), "Octoih" (Râmnic, 1831), "Cazanie" (Sibiu, 1850) etc.

Parohia este păstorită din anul 1981 de Pr. Paroh Ștefan Popa. Absolvent al Facultății de Teologie, seria 1961, hirotonosit preot în anul 1973, la parohia Plopeni - Prahova, unde a funcționat până în anul 1981, părintele Ștefan Popa a fost transferat prin concurs la parohia din Leordeni.

Din anul 1990 și până în prezent, parohul din Leordeni este Protoiereul Județului Ilfov. Este iconom stavrofor iar pentru merite în slujba credinței, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST i-a acordat Crucea Patriarhală în anul 1999.

Mulțumim părintelui paroh Ștefan Popa pentru prețioasele mărturii istorice puse la dispoziție cu ocazia întocmirii acestei lucrări, reproducând, cu permisiunea domniei sale, un fragment din istoricul bisericii din satul Leordeni:

“ Biserica din Leordeni”

“În anul 1807-1808, marele vornic Mihail Manu, ridică un lăcaș de cult, considerat paraclis al curții boierești de la Leordeni. "Casa de la Leordeni" a fost primită ca zestre de la soția sa, Smaranda, născută Văcărescu.

Împrejurată de un zid gros, înalt de 2-3 metri, cu contraforți și creneluri, biserica, purtând hramul "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril", a fost sfințită la 26 martie 1811 și a pierit în distrugătorul cutremur petrecut la 4 martie 1977.

Planul inițial al bisericii era de tip treflat, cu abside semicirculare. Pridvorul deschis se sprijinea pe stâlpi masivi de zidărie, cu muchiile teșite și scobite. În interior, în pronaos, se afla un balcon, sprijinit pe colonete de lemn, în timp ce naosul avea ca element de bază o boltă sferică, sprijinită de pandantivi. Fațada bisericii era decorată cu panouri, delimitate de pilaștri

---

² Lucrare teologică de explicare a "Evangheliilor".

realizați în stil neoclasic, precum și cornișe, realizate din profile de tencuială.

Catapetasma bisericii data din secolul al XVIII-lea, și aparținea altei biserici, probabil demolate, ca și amvonul, de altfel.

Biserica avea un frumos portal de piatră sculptată, în stil brâncovenesc, reprezentând stema dublă a Munteniei și Moldovei, lucru de înțeles pentru perioada domniilor fanariote, când unii domnitori se aflau pe scaunul de la Iași sau București, după cum voiau turcii.

Se pare că de la vechea biserică existentă în satul Furduiești sau Cula (anterioară ca dată bisericii "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril") au fost aduse tâmpla, baldachinul din altar, jilțul arhieresc, tetrapodul și alte obiecte de lemn sculptat, datând din secolul al XVIII-lea.

Autorul picturii bisericii este Mincu Zugravu, care a zugrăvit în pronaos pe ctitori. Textul în limba greacă, care acompania tabloul votiv, glăsuia astfel: " Această biserică are hramul arhanghelilor și apostolilor. Cine a înălțat-o ? Spune-mi tu, biserică: Mihail Manu, pe care l-a născut Bizanțul. EL a clădit-o în chip strălucit, cu multe cheltuieli ale sale. S-a căsătorit cu Samaranda, din neamul strălucit Văcărescu, și a luat drept zestre acest loc pe care-l vezi. Pictorul portretelor este semnat sub pictură. S-au zugrăvit aceste portrete de Nicolae polcovnicul Zugrav. 1825 octombrie 23."

La proscomidie se află o inscripție în limba română, cu litere chirilice: "1810 Mai 12 Mincu Zugravul".

După cutremurul din 7 martie 1977, s-a început construcția unei noi biserici, după planul celei vechi (abside semicirculare, pridvor deschis, sprijinit pe stâlpi masivi din beton, cafas sprijinit pe colonete de beton), care a fost dotată cu obiecte de cult ce au fost aduse de la alte biserici din București, demolate înainte de 1989 (candelabrele, icoanele împărătești, iconostasul, jilțul arhieresc provin de la Biserica Postăvari, din zona actualului Centru Civic.) De la vechea biserică s-a păstrat portalul ușii de intrare, sculptată în stil brâncovenesc, cu stema dublă a Țărilor Române.

Înălțarea noii biserici a început în anul 1985 și a durat până în 1992 când, la 8 noiembrie, de hramul acesteia, s-a târnosit noul locaș de cult. Ceremonia sfințirii a fost onorată de prezența P. F. P. Teoctist, de sobor de preoți și diaconi de la Centrul Eparhial al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, mulțime de preoți din parohiile vecine, un mare număr de credincioși, reprezentanți ai oficialităților locale din Popești - Leordeni.”

Pr. Ștefan Popa, Protoiereul Jud. Ilfov

3. Biserica Romano - Catolică din Popești - Leordeni

În prezent, Biserica Romano - Catolică dispune în Municipiul București de un număr de 17 lăcașuri de cult ¹. Dintre ele, biserica parohiei Dudești - Cioplea era cunoscută sub denumirea: "Biserica Pavlichenilor Bulgari". Aici a fost odinioară sediu episcopal.

La recensământul din anul 1992, populația Municipiului București a înregistrat un număr de 2. 354. 410 locuitori (populație stabilă), din care 32.454 (1,38%) sunt de confesiune Romano - Catolică.

Comparativ, în comuna Popești - Leordeni sunt circa 5000 de credincioși romano-catolici, la o populație de aproximativ 17 850 de

---

¹ Prezentăm mai jos lista acestora, anul sacralizării și adresa: 1. Biserica Italiană, "**Prea Sfântul Mântuitor**", 1915, Bulevardul N. Bălcescu, nr. 28; 2. Biserica Bărăției "**Sf. Maria a Harurilor**", 1833, Bd. I.C. Brătianu nr. 27 (Str. Bărăției); 3. Catedrala Arhiepiscopală "**Sf. Iosif**", 1875, Str. Gen. Henry Berthelot, nr.17-19; 4. Biserica "**Sf. Elena**", 1914, Str. Cuza-Vodă, nr. 102; 5. Biserica franceză "**Sacré Coeur**", 1930, Str. Cpt. Av. Gh. Demetriad, nr. 3; 6. Biserica "**Sf. Anton**", 1932, str. Magnoliei nr. 113; 7. Biserica și așezământul "**Sf. Tereza**", 1935, Șos. Olteniței nr. 5-7; 8. Așezământul Cioplea - "**Nașterea Fecioarei**" (fostă Catedrala Episcopală și biserica Pavlichenilor Bulgari), 1853, Str. Râmnicu Sărat nr. 3-5; 9. Capela **Nunțiatunii Apostolice a Sf. Scaun al Vaticanului**, 1900, Str. Pictor Constantin Stahi, nr. 5-7; 10. Capela "**Sf. Ana**" a cimitirului Bellu-Catolic, 1875, Șos. Olteniței, nr. 5; 11. Capela **Institutului Nôtre Dame de Sion** (a fost desacralizată în anul 1948, acum Facultatea de Instalații pentru Construcții), 1900, Bv. Pache Protopopescu, nr. 66; 12. Capela Institutului "**Sf. Maria**"- Pitar Moș (desacralizată în 1948, acum Biblioteca Ministerului Sănătății), 1859, Str. Pitar Moș, nr. 7-15; 13. Biserica "**Maica Îndurerată**", 1990, Str. Liniștei nr. 13; 14. Institutul "**Sf. Maria**"-Pitar Moș și Mănăstirea "**Sf. Agnes**", 1992-1995, Șos. Olteniței nr. 8, (Popești - Leordeni); 15. Biserica "**Sf. Cruce -Nouă**", 1992-1998, Șos. Mihai Bravu nr. 259; 16. Așezământul "**Adormirea Maicii Domnului**", 1995, Str. Drumul Taberei nr. 34-42; 17. Capela Congregației "**Sf. Ioan**", 1998, Str. ing. Pătulea, nr. 13-15.

Sediul Arhiepiscopiei Romano-Catolice București se află în Str. Gen. H. Berthelot, nr. 19.

locuitori.

Prezentăm, în continuare, câteva date de ordin istoric, privitoare la religia Romano - Catolică și începuturile acesteia în România.

Încă de la 1040, pe teritoriul Transilvaniei este semnalată prezența *benedictinilor* (în 1062 se înființează *Abația benedictină* de la Cluj, apoi cea de la Sâniob-1088). Alte ordine catolice, care au desfășurat activitate misionară în această provincie românească, sunt: *canonicii premonstratensi*, (1131), la Oradea; *franciscanii minoriți*, (1229); *dominicanii*, începând cu 1220. La 1238 este înființată, pentru scurt timp, "Episcopia Transalpină de la Severin"². Papa Eugeniu al II-lea desemnase această episcopie să administreze, împreună cu călugării minoriți din Bosnia, bisericile catolice din Țara Românească, Moldova și secuime, până la restaurarea episcopioilor catolice din Siret și Bacău. Totodată, în Ardeal au existat trei episcopii catolice, și anume: la Oradea, Cenad și Alba Iulia. În acest din urmă oraș, a fost sediul "Episcopiei Transilvaniei" (până la Concordatul din 1927-1930).

În fața pericolului invaziei cumanilor și tătarilor, pentru întărirea celor trei episcopate catolice menționate, pe teritoriul Transilvaniei au fost făcute colonizări de populație catolică (sași veniți din Flandra, la 1131). Totodată, "*Cavalerii Teutoni*" și cei "*Ioaniți*" au fost chemați să se stabilească pe pământul Ardealului. "*Cavalerii Teutoni*" au fost colonizați în Țara Bârsei (1211-1223), în timp ce "*Ioaniții*", sau "*Cavalerii de Malta*", sunt instalați în părțile Făgărașului și ale Caransebeșului: 1247-1260. Ei părăsesc definitiv Ardealul, pe la 1310.

Călugării Dominicani trec munții și reușesc să înființeze o episcopie pentru cumanii catolicizați, maghiari, sași și români, cu capitala la Milcovia (1228) Aceasta a fost distrusă la 1241- 1242, în urma invaziei tătarilor. După retragerea acestora, călugării *franciscani* și *dominicani* reiau activitatea misionară, astfel încât asistăm la apariția unor episcopate catolice în Moldova: Episcopia de Siret (1370-1434); Episcopia de la Baia (1420-1510) și Episcopia Milcoviei (1337-1525).

Un rol important în răspândirea catolicismului în Moldova l-au avut *franciscanii conventuali* (*franciscanii* se despărțiseră în două ramuri: *franciscanii conventuali* și *franciscanii minoriți* sau *observanți*.)

La sfârșitul sec. al XVI-lea, episcopul Qerini, care face o vizită în Țările Române, oferă primele date privind existența populației catolice din Moldova ¹

Prin intermediul său aflăm că, în anul 1590, existau în Moldova 15 orașe și 16 sate unde trăiau credincioși catolici (în total 10 700 de persoane,

² C. Auner, " *Episcopia catolică a Severinului*", Revista Catolică, II, 1913, p. 47-62

¹ N. Iorga, "*Istoria românilor prin călători*", Ed. Eminescu, București, 1981, p. 190-191

respectiv 1 691 de familii). Aceștia erau răspândiți în următoarele localități: Bacău (două biserici catolice: "Sf. Maria" și "Sf. Nicolae"), Baia (două biserici), Târgul Neamț (două biserici), Huși (o biserică), Cotnari (trei biserici), Suceava (două biserici), Roman (două biserici), Vaslui. Existau comunități catolice și în sate: Săbăoani (o biserică de piatră), Berindești, Tămășani, Răchiteni, Giudeni, Lăcășeni și Trebeșul (sat lângă Bacău).

Un alt prelat catolic, Marcu Bandini, Episcop de Marcianopolis (lângă Varna), vizitează teritoriile de la nordul Dunării (1644), lăsându-ne o interesantă relație de călătorie, în care descrie situația comunității catolice existente în Moldova, în acea perioadă.

Episcopiile catolice din Moldova (care au avut un caracter misionar) erau conduse de episcopi trimiși din Polonia sau din alte țări. Mai ales, după domnia lui Ieremia Movilă, episcopii catolici de Bacău erau prelați poloni. Deseori, aceștia veneau doar în inspecție, trimițând superiorilor lor rapoarte cu informațiile culese în timpul vizitelor întreprinse.

În Țara Românească a existat, de asemenea, o episcopie catolică, care a avut sediul la Argeș¹ (1381-1644).

În ceea ce privește Muntenia, spune Iorga, episcopatele de aici au fost lăsate în seama *franciscanilor observanți* din Bulgaria, al căror centru era Nicopole²

Date utile pentru cunoașterea situației credincioșilor catolici din Țara Românească, din vremea lui Matei Basarab, ni le oferă un alt călător străin, nimeni altul decât Petru Bakšic, arhiepiscop de Sofia.

Acesta găsește la Craiova 200 de case de catolici, o biserică frumoasă, cu cinci cupole și alte biserici de lemn.

În Câmpulung el numără 500 de catolici. Aceștia aveau o biserică "Sf. Iacob", arsă de tătari și una a "Sf. Elisabeta". Mai întâlnește alți catolici la Râmnicu Vâlcea.

Arhiepiscopul de Sofia găsește la Târgoviște o situație interesantă: aici, *franciscanii* aveau mănăstirea "Maicii Domnului" (20 de camere), cu clopotniță mare, precum și întinse proprietăți: lor le aparțineau satele Șotânga și Bezdead, inclusiv plantații de viță de vie.

Lângă piața centrală a orașului exista o altă biserică catolică: "Sf. Francisc". Aceasta era, odinioară, destul de impunătoare dar, acum, ajunsese o ruină. Vizitatorul constată că negustorii armeni, ne-având biserică proprie, se duceau să se închine la catolici.

Ajungând la București, Petru Bakšic remarcă biserica nouă, dar deplânge numărul mic de credincioși.

¹ C. Auner, "Episcopia catolică a Argeșului", Revista Catolică, III, 1914, p. 439-451

² N. Iorga, op. cit., p. 218

Un alt episcop de Sofia, Petru Bogdan Deodato, care a vizitat Țara Românească, remarcă la Câmpulung biserica "Sf. Iacob", având trei altare, deservită de un preot din Bulgaria, dar care vorbea și predica în limba română.

În vremea lui Constantin Brâncoveanu, catolicii din Țara Românească se aflau sub autoritatea arhiepiscopului de Sofia. Acesta sta mai mult pe la București, decât în Bulgaria, unde nu se simțea în siguranță.

N. Iorga face o interesantă observație cu privire la credincioșii catolici de la sudul Dunării, care ne ajută mai bine să înțelegem istoria comunității catolice din Popești - Leordeni. Iată ce spune marele nostru istoric: "Episcopul de Marcianopol (Varna) se sprijinea pe *franciscanii* bulgari, foarte numeroși, căci vechii **pavlichieni bogomili** au fost prefăcuți de biserica catolică în catolici adevărați" ³

Acțiunea de catolicizare a acestei populații sud dunărene este opera episcopului Stanislavich. El îi ajută pe cei convertiți la catolicism să se stabilească în Țările Române, în Ardeal (la Vinți), mai ales în Banat, dar și la Craiova, în special pe cei originari din zona Chiprovaci.

Prin urmare, pe la 1731, pentru bulgarii catolicizați, stabiliți în Bănie, urma a se organiza o școală latinească, unde predau călugări "*piarum scholarum*", adică *Piariști* ¹.

În ceea ce privește Transilvania, situația catolicilor de aici a fost deosebit de grea, începând cu secolul al XVI-lea, ca urmare a pătrunderii pe acest teritoriu a ideilor *luterane* (în Transilvania de Sud), a celor *calvine*, în nordul și estul Transilvaniei), ori *unitariene*.

În aceste condiții, pentru revigorarea catolicismului, Ștefan Bathory aduce pe *iezuiți* în Transilvania, (mijlocul veacului al XVI-lea). Aceștia pun bazele *Colegiului Iezuit* din Cluj (1570), dar sunt izgoniți de urmașul lui Ștefan Bathory, fiind obligați să treacă în Moldova.

Petru Șchiopul cheamă din Polonia alte grupuri de *iezuiți*, cu scopul de a stăvili răspândirea *protestantismului* în Moldova. Cotnarii reprezintă un centru *iezuit* de primă mână, asemenea focare fiind la Iași, Botoșani, Bărgăuani, Iugani, Mihăileni ș. a.

În ciuda eforturilor întreprinse pentru renașterea catolicismului în Transilvania de către *franciscanii observanți* de la mănăstirea Șumuleu-Ciuc, situația aderenților catolici devenea, pe zi ce trece, din ce în ce mai grea.

---

³ idem, p. 270

¹ N. Iorga, "*Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a românilor*", ediția a II-a, București, 1932, Vol. II, p. 103; idem, "*Gesch. des Rum. Volkes*", II, p. 152-155; Hurmuzaki, VI, p. 413, 495-497.

În urma prigoanei principilor maghiari din Transilvania (unii dintre ei protestanți sau calvini) călugării catolici s-au refugiat în Muntenia, unde au înființat mănăstiri, numite "*bărății*" (de la slav. "*brat*" adică frate): la Râmnicu Vâlcea, Craiova, Târgoviște, Câmpulung, București,

Pentru sprijinirea catolicismului din Țara Românească, s-a organizat o episcopie catolică misionară la Vidin (Nicopole).

În urma răscoalei populației de la Sudul Dunării împotriva turcilor (1688), soldată cu represalii îngrozitoare, numeroși bulgari catolicizați sunt colonizați la Deva și Vințu de Jos. Pentru a atrage și alți catolici bulgari, care să populeze în mod special Banatul, Austria (eminamente catolică) acordă acestora, după 1718, importante privilegii.

Până în anul 1853, centrul religios de la Deva, al *franciscanilor observanți*, avea în subordine pe catolicii bulgari din Transilvania, Valahia și Bulgaria.

Episcopii catolici vizitau frecvent Țara Românească. Prin anii 1735-1739 au înființat o rezidență provizorie la Craiova, ulterior una la Cioplea.

Din 1825 au început să cumpere imobile în București, pentru a organiza o rezidență permanentă în Capitală.

După 1866, un nou climat se instalează în viața catolicilor din țara noastră.

Constituția României de la 1866 prevedea că "deosebirea credințelor religioase și a confesiunilor nu va putea fi opusă nimănui ca un motiv de excludere sau de incapacitate în ceea ce privește bucurarea de drepturi civile și politice", ceea ce însemna, în drept, înlăturarea discriminărilor de ordin religios.

După obținerea Independenței de stat a României, Vicariatul Apostolic din Muntenia s-a transformat în Episcopia București (1879).

În aceste condiții, între cele două războaie mondiale, au apărut în România noi ordine călugărești: *Călugării Asumptioniști*, *Surorile Oblate Asumptioniste*, etc.

În 1948, Biserica Romano - Catholică avea 25 de ordine și congregații, 79 de mănăstiri, cu 451 de călugări și 124 mănăstiri cu 1648 călugărițe, adică un total de 203 mănăstiri cu 2 107 suflete pioase, 421 de instituții școlare de toate gradele, spitale, orfelinate, aziluri, alte așezăminte, proprietăți care aduceau venituri proprii.

După 1949, din cele 25 de ordine și congregații romano - catolice, au mai rămas doar 10, iar în 1959 doar 8 ordine mai funcționau (cu 211 călugări). În ceea ce privește numărul credincioșilor romano - catolici, recensământul din 1930 menționa cifra de 1 234 151 de persoane (la care se

adăugau greco - catolicii, în număr impresionant și ei: 7,9% din populația țării).

În 1951, existau 1.111 parohii romano-catolice, cu 1.312 preoți, care deserveau 1.037 000 credincioși.

La ultimul recensământ, din 1992, bisericile romano-catolice din România înregistrează 1 144.820 credincioși.

Relațiile românilor cu biserica Romano - Catholică cunosc numeroase pagini luminoase, dintre care vom menționa doar câteva:

Doi mari teologi, care au intrat în istoria întregii creștinătăți, sunt originari din părțile noastre: Ioan Cassian (360-436) și Dionisie Exiguul (Smeritul). Acesta din urmă a trăit ca monah la Roma, între 500-545. Aici, el a ajuns starețul mănăstirii cu hramul "Sf. Anastasia", de la poalele Palatinului.

Primul dintre ei își avea obârșia la Vicus Casiaci (Sciția Minor), de unde și-a luat și numele: Cassianul. Este considerat autorul primului regulament destinat vieții mănăstirești ("*Reguli Monahale*").

Al doilea, Dionisie Smeritul, a intrat în memoria întregii lumi deoarece este cel care a stabilit începutul Erei Creștine (respectiv, data nașterii lui Iisus Hristos). Calendarul său este valabil și în prezent (cu mici corecții).

Dionisie Exiguul a tradus în latinește canoanele primelor patru sinoade ecumenice.

Un alt teolog, originar de prin părțile noastre, a fost Ioan Maxențiu. Acesta este considerat cel mai erudit dintre "*călugării sciți*" (geto-romani). El a prezentat la Constantinopol și apoi la Roma formula "**Teopashită**" ("*Unul din Sfânta Treime a suferit cu trupul*"), pe care a reușit să o impună Bisericii Creștine, încă de timpuriu.

Sf. Niceta Remesianul și-a desfășurat activitatea de arhipăstor, catehetică, misionară și teologică în spațiul daco-roman de la Sudul Dunării precum și - ipotetic- prin misionari, la nordul fluviului.

Este menționat în *Poemele XVII și XXVII* ale Sf. Paulin de Nola, căruia i-a fost prieten.

Toate operele Sf. Niceta Remesianul sunt scrise în limba latină. Lui îi datorăm imnul "**TE DEUM LAUDAMUS**" (Pe Tine, Dumnezeule, Te laudăm), sau, pe scurt, "Te Deum", imn cunoscut în întreaga Creștinătate.

Acest Imn cuprinde trei părți: O laudă a **Tatălui**, o mărturisire a **Sfintei Treimi** și o invocare a **Fiului**. Mai târziu, s-a adăugat o rugăciune de dimineață.

Câteva secole mai târziu, un alt român a intrat în analele Bisericii Catolice: este "fra Ieremia Valahul".

Plecat din Țara Românească în Italia, Ieremia trăiește într-o mănăstire din Neapole, până în anul 1625, când moare și unde, pentru faptele sale, a fost trecut în rândul sfinților venerați de Biserica Catolică.¹

Este necesar să amintim că înalți prelați catolici au intrat de mult în istoria românilor, ei fiind amintiți în manualele de istorie pentru contribuția lor la cunoașterea poporului român în lume.

Printre primii ecleziaști catolici, trebuie să-l menționăm pe magister Rogerius, capelanul Cardinalului Giovanni Toletano, a cărui lucrare, "*Carmen Miserabile*" (Cântec de Jale) constituie o timpurie și prețioasă mărturie istorică privind situația populației românești din Transilvania, în prima jumătate a veacului al XIII-lea (1241)².

Un loc aparte în inima românilor îl ocupă, însă, Papa PIUS al II-lea (1405-1463)³, a cărui cunoscută lucrare "Cosmografia." interesează în cea mai mare măsură cultura română.

Acest Papă este primul umanist din Europa acelor timpuri care susține cu tărie originea latină a poporului nostru: "Valachi genus italicum sunt. Questa stirpe ha conservato sino ad ora la lingua romana, che sebbene essere alterata in gran parte, puo essere ancona capito do un italico" Papa Pius al II-lea are și cuvinte de laudă privitor la vitejia românilor, pe care îi apreciază drept "fortissimi et bellicosissimi".

Afirmațiile Papei de la Roma au făcut carieră, fiind apoi generos preluate de către primii cronicari români.

Revenind în zilele noastre, menționăm faptul că, în cursul vizitei Sanctității Sale, Sfântul Părinte IOAN PAUL al II-lea la București, în cursul lunii mai 1999, în mediile culturale din România s-a vehiculat informația, conform căreia Suveranul Pontif, originar din Polonia, ar avea printre strămoșii săi și vlahi, vorbitori de română (a se vedea articolul pe această temă, publicat de revista de cultură "România Literară", în cursul lunii mai, 1999).

Totodată, despre Sf. Maica Tereza, de felul ei din Albania, care a fost prezentă și pe meleagurile din Popești - Leordeni, se afirmă că ar fi fost foarte apropiată sufletește de aromânii trăitori în țara de obârșie, dacă nu o fi fost, cumva, chiar de această origine.

Cu aceste necesare considerații privitoare la prezența catolicismului în România, în ultimul mileniu, vom trece la prezentarea istoriei Parohiei Romano - Catolice din Popești - Leordeni.

¹ N. Iorga, "*Quelques nouveaux renseignements touchant l'histoire des Roumains*", III. "Un saint roumain en Italie: San Geremia Valacco", Buletin de la Section Historique de l'Academie Roumaine, III, 1915, nr. 2, p. 127-133.

² G. Popa-Lisseanu, "*Români în izvoarele istorice medievale*", București, 1939, p. 198 și urm.

³ Este cunoscut în lumea laică sub numele de Enea Silvio Piccolomini.

În lucrarea "*Schematismul Arhiepiscopiei Romano-Catolice din București*", semnată de Iulius Hering (1933), este menționat faptul că Parohia Romano - Catholică Popești - Leordeni a fost înființată în anul 1826, dată ce trezește oarecare dubii, deoarece, în arhivele Bisericii, primele înregistrări din "Matricola Botezaților" datează din anul 1836.

Primul paroh cunoscut este misionarul apostolic, Nicola Penov, purtător al unui nume bulgăresc, deși era născut la Cioplea, în anul 1811. A funcționat la Biserica Romano - Catholică din Popești - Leordeni timp de aproape 4 decenii, până la sfârșitul anului 1872, când a decedat.

Lui i-au urmat în pastorație pr. Alfons Maria Molinaro (1873-1874) și pr. Iosif Mirandi (1874-1876).

În "*Marele Dicționar Geografic al României*" (sub redacția lui Em. Lahovary) se menționa, la începutul secolului al XX-lea, că Biserica Romano - Catholică din Popești - Leordeni este deservită de un preot din Dudești!

Pagini din trecutul comunității romano-catolice din Popești - Leordeni

Conform unei tradiții, datând din secolul al XIX-lea, transmise din generație în generație în mediul ecleziastic romano-catolic din Popești - Leordeni, primii coloniști așezați pe aceste meleaguri, nu mai mult de 20 de familii de pavlicheni romano-catolici, ar proveni din regiunea Nicopole (satele Belini, Orăști, Tranciovița etc.). Ei s-au așezat pe moșia boierului Alexandru Conduratu, adăugându- li-se câteva familii din satul Cioplea, tot pavlicheni catolicizați, unde exista deja o comunitate Romano - Catholică, încă din anul 1812.

Boierul Alexandru Conduratu și soția sa Elena, născută Almăjan, dețineau o moșie apreciabilă - 2 150 ha.

Prin reforma agrară din vremea lui Cuza, s-a expropriat cam 1/4 din moșia boierului popeștean iar restul a revenit urmașilor săi. Una dintre fiicele lui Alexandru Conduratu, Constanța, s-a căsătorit cu Otto Sutz.

Cealaltă fiică, Maria, trecută la cele veșnice la vârsta de 96 de ani, în 1928, căsătorită de două ori, prima dată cu Gheorghe Costa-Foru iar din 1872 cu Grigore Alexandrescu, a rămas în memoria locuitorilor din Popești - Leordeni sub numele de "Coana Marița". Era bună cu sătenii iar aceștia îi purtau un adânc respect.

Ne-existând încă o biserică Romano - Catholică pentru această comunitate, credincioșii se deplasau Cioplea, iar pentru înmormântări venea un preot la Popești, care oficia serviciul religios într-un șopron. Ulterior, s-a construit o bisericuță din pământ bătut, în care slujea un preot din Cioplea.

Morții erau îngropați în jurul bisericii. Ulterior, a fost ales un teren pentru cimitir. Pe atunci, acesta se afla la marginea satului și era înconjurat, la început, cu un șanț, apoi cu un gard de lemn.

Printre preoții din Dudești - Cioplea care au slujit în primii ani de existență ai comunității catolice din Popești - Leordeni este menționat Carol Pooten, originar din Germania. Acesta cunoștea bine limba bulgară. El a scris un catehism, a compus rugăciuni și cântece în această limbă. Manuscrisul există și acum. Mai târziu, Carol Pooten a fost vicar al Episcopului de Nicopole, apoi Arhiepiscop de Antivari, în Muntenegru.

Prima mențiune documentară certă cu privire la comunitatea Romano - Catholică din Popești este "Matricola Botezaților", care consemnează faptul că, la data de 15/27 august 1834, Pr. Ștefan Monetti, din Cioplea, l-a botezat pe Ivan, fiul lui Nicolae Tranciovean și Rada, nașă fiind Neda, soția lui Nicolae Bancio zis Gaidar. Matricolele "Căsătoriților" și "Morților" încep cu anul 1836. În orice caz, pe la 1840, în localitate nu existau mai mult de 50-60 de familii de rit catolic.

Întâiul preot paroh al comunității romano-catolice din Popești-Conduratu a fost Nicola Penov (decembrie 1835 - decembrie 1872), misionar apostolic. El a decedat la 1 februarie 1875, fiind îngropat în biserică.

După unele izvoare documentare consultate, preotul Nicolae Penov, cunoscut de locuitorii din Popești-Conduratu sub numele de "părintele Nicula", era originar din Bulgaria (localitatea Belini). După terminarea studiilor teologice la Roma, a fost hirotonisit și trimis ca misionar în Bulgaria, iar apoi a fost trecut în Muntenia, la Cioplea.

După alte surse, Nicolae Penov s-a născut la Cioplea și a murit în vârstă de 64 de ani. Potrivit înregistrării făcute de Pr. Iosif Mirandi în "Matricola Morților", Vol. II, pag. 9, anul 1875, nr. 1, "acest preot a trăit ca paroh în acest sat timp de 39 de ani și, ca un bun păstor, mereu a muștrat, a îndemnat și a certat poporul"

Țăran autentic, "părintele Nicula" lucra adesea cu sapa în grădină. Foarte sever, el nu permitea fetelor și flăcăilor să joace la horă iar când auzea că tinerii s-au adunat într-un loc ascuns, pleca în căutarea lor, pentru a-i amenința cu bastonul. Pe cei căzuți în greșeala "cântatului la horă", părintele îi pedepsea să aducă un anumit număr de lumânări pentru biserică sau un litru de untdelemn pentru candelă. Având o evidentă aversiune față de

distracțiile la care luau parte tinerii satului, acesta oficia în timpul verii câte două vecernii, una la ora 15 iar cealaltă la orele 17. Dealtfel, în tot timpul anului, părintele Nicula ținea slujba de vecernie, zilnic, chiar dacă nu venea nimeni la biserică, cum se întâmpla în zilele călduroase de vară.

"Oficia serviciul divin cu evlavie, ținea regulat predici în graiul popular și preda cu drag religia la copii și tineri. Căuta să păstreze credința strămoșească în popor și bunele moravuri, de aceea se silea să împiedice jocurile și dansurile tineretului la cârciumi, în lipsa părinților. El făcea tot posibilul să slăbească obiceiul oriental, ne-creștinesc, după care flăcăii luau fetele fără știrea și învoirea părinților, ducându-i la ei acasă fără prealabilă cununie."

Un document memorialistic, care zugrăvește viața religioasă a popeștenilor catolici în secolul al XIX-lea, menționa că "poporul era cinstit, bisericos și darnic față de biserică și preoți. Oamenii erau harnici, muncitori, economi și-și creșteau numeroși copii, în frica Domnului, îndemnându-i la rugăciune și la muncă. Veneau cu mic cu mare la Sf. Liturghie și Vecernie, nu numai Duminicile și sărbătorile ci și în zilele de lucru, dis - de - dimineață, când primeau adeseori Sf. Taine ale Spovedaniei și Cuminecăturii. Pentru Sf. Cruce, simbolul mântuirii noastre, aveau o deosebită venerațiune și mergeau să o sărute după fiecare slujbă religioasă. Venitul parohului în bani era neînsemnat. El primea de la fiecare cap de familie câte un leu pe an. La botez îi dădeau 25 de bani și un ștergar, la înmormântare ștergarul legat de lumânare, iar pentru o liturghie cântată patru lei. Întreținerea o avea însă de la enoriași. Câte două familii îi aduceau pâine și mâncare gătită pentru o zi. "

Din dările către stat și comună ale fiecărei familii, 7 lei erau destinați pentru întreținerea cultului.

Nicola Penov a fost înmormântat în cimitirul comunei și, după câțiva ani, a fost adus în biserică, fiind depus în cripta din partea dreaptă. Locul este însemnat cu o cruce. Rudele acestuia mai trăiau în comună, în secolul al XX-lea.

Legenda spune că, atunci când a venit pentru prima dată la Popești, a citit Sf. Liturghie într-un grajd de oi. A strâns cu răbdare bani și a clădit prima biserică a comunității, chiar pe locul unde se află cea actuală. Era făcută din scânduri, iar între scânduri era pământ bătut. Acoperișul era din trestie.

Se spune că, în anul 1843, primind ajutorul episcopului de Nicopole, Iosif Molajoni (1825-1847), pe atunci Administrator Apostolic al Valahiei, Pr. Nicola Penov a construit o casă parohială din cărămidă, cu șase camere, adică 5 odăi, o bucătărie, o cămară și o sală, iar pe acoperiș un mic horn

pentru clopot, care există și astăzi (conf. Can. Iulius Hering, "*Schematismul Arhiepiscopiei Romano-Catolice de București*", 1933).

O altă opinie este aceea susținută de canonicul Dr. Gustav Müller (paroh la Popești - Leordeni din 7 septembrie 1926), care credea că era imposibil ca Pr. Nicola Penov să fie construit pentru sine o încăpătoare casă parohială, contrastând cu biserica, de dimensiuni modeste. Mai degrabă, spune dr. Gustav Müller, casa a fost construită de boierul Conduratu, care a donat-o bisericii.

Acest personaj aproape legendar al comunității romano-catolice din Popești - Conduratu a jucat un rol de seamă în timpul și după Revoluția de la 1848. Trupele turcești și rusești intraseră în țară iar ocupația ținu vreo trei ani. La Popești erau încartiruiți soldați ruși, care făceau însă grave excese în sat. Parohul Nicola Penov se adresa episcopului A. Parsi (1847-1863), semnalând samavolniciile comise. Drept urmare, superiorul bisericii catolice trimise plângerea parohului din Popești comandantului armatelor de ocupație rusești, generalul Duhamel, cu rugămintea de a întreprinde cele necesare pentru "a opri purtarea brutală și demoralizatoare a soldaților".

Între soldații ruși se găseau și polonezi catolici care, la 1850, de Paște, "s-au spovedit și s-au grijit" în biserica satului.

Un episod asemănător a avut ca loc de desfășurare, din nou, biserica Romano - Catholică din Popești. După cum se știe, în Războiul de Independență de la 1877-1878 au luat parte și locuitori din această comună. Mai mulți dintre ei au murit pe câmpul de luptă sau din cauza rănilor, a bolilor. Atunci, în sat erau încartiruiți soldați ruși, între care și soldați polonezi, de origine catolică. Aceștia din urmă veneau cu bună credință la slujbele catolicilor iar când au plecat în Bulgaria, "s-au spovedit și s-au grijit cu vădită evlavie". Mulți dintre ei au pierit dincolo de Dunăre.

Același preot a jucat un rol important în împrăștierea locuitorilor din comună. Prin Legea de la 1864, Cuza a desființat claca iar țăranii deveneau proprietari, cu condiția de a achita proprietarului costul pământului, timp de 10-15 ani. În ceea ce-i privește pe popeștenii catolici, stăpânii moșiilor din comună s-au opus împrăștiării, afirmând că ei nu erau clăcași ci "tocmași". Atunci, Pr. Nicola Penov interveni și dovedi cu bilete de clacă că aceștia erau, într-adevăr clăcași, astfel că, la 1866, s-a făcut și în Popești reforma agrară. Prin aceasta, fiecare cap de familie a primit câte 7 pogoane pământ arabil, curți și grădini, aproximativ 500 de pogoane, în total. Totodată, s-au împărțit 77 loturi de case în vatra satului. "Osebit de aceasta, s-au dat bisericii catolice 17 pogoane de pământ, afară de locul unde se află biserica și casa parohială."

În ultimul an de păstorie, el a fost ajutat de Pr. Alfons Molinari (numit în alte izvoare Molinov), italian, membru al Congregațiunii Pasioniștilor (C.P.) Acesta nu a stat mult ca paroh (4 mai 1873-19 iunie 1874). Înainte de a veni la Popești, a fost preot la Belini, în sudul Dunării, în apropiere de Cișlov. Dar, intrând în conflict cu comunitatea de acolo, s-a retras în Muntenia iar apoi a plecat în Italia.

Un alt preot romano-catolic italian, Iosif Mirandi (30 iulie 1874-7 noiembrie 1876), a oficiat pentru scurt timp la biserica din Popești-Conduratu. În anul 1869 slujea la Brej (în Bulgaria), după aceea la Belini. Sosit la București, în 1874, va oficia la Popești, din vara aceluiași an până în vara următoare. Revine în Bulgaria, funcționând din nou ca preot la Belini (1883), apoi iarăși la Brej. Moare la Rusciuc, în 1930.

Succesorul lui la biserica din Popești a fost Pr. Ignazio D`Alessandro (29 noiembrie 1876 - 4 februarie 1885). Originar din Italia, membru al Congregației Pasioniștilor, ca și cei doi predecesori ai săi, părintele Ignazio cunoștea limba bulgară, deoarece fusese misionar în localitatea Belini. De aici a fost alungat cu sila.

În istoria vieții religioase a localității, acesta are meritul de a fi lansat inițiativa adunării de fonduri necesare clădirii unei noi biserici. A îndemnat sătenii să furnizeze cărămizi și a strâns 12 000 lei, adică aproape o jumătate din costul total de 31 018 lei, cât s-a ridicat devizul viitoare biserici.

Se istorisește despre acesta că, într-o zi a anului 1885, veni la el un enoriaș, cu numele Gostin Toma Rașiu, care îi ceru să-l căsătorească cu o țigancă ortodoxă. Părintele s-a opus, încercând să-l determine pe sătean să nu facă acest pas. Gostin Toma Rașiu și-a strâns rudele și prietenii și, cu toții, au pornit spre parohie pentru a-l amenința pe părinte. Bietul preot "nu i-a mai rămas altceva de făcut decât să fugă și fugit a rămas". Evident, a revenit în patria natală, Italia.

Timp de câteva luni, biserica din Popești avu ca preot pe Stanislav Petrov (21 martie 1885-26 august 1885), originar din Bulgaria. În legătură cu acesta, se istorisește că, pe vremea cât slujea la biserica din Belini, nu-i avea la inimă pe preoții misionari italieni, instigând pe credincioși să-i alunge, pentru a fi înlocuiți cu alții de origine bulgară.

Se reproșa preoților italieni că încearcă să înființeze, după modelul congregațiilor de călugărițe de la Roma, sau al asociațiilor religioase de credincioase, întocmiri similare și în Bulgaria. A aduna femei sau tinere în casa unui preot romano-catolic era desigur rău interpretat, așa că părintele Stanislav Petrov, care "preda bine catehismul, predica frumos și se prezenta bine" intră în conflict atât cu preoții italieni dar și cu superiorii de la Roma.

Un alt preot de la sfârșitul secolului al XIX-lea trebuie menționat la loc de cinste în istoria comunității romano-catolice din Popești - Leordeni: P. Francisc Paterok (18 oct. 1885 -3 aprilie 1902). Acesta era preot mirean, format la Seminarul din București. De origine, era polonez din Silezia Germană. "Era mare și puternic și nici un om din Popești nu se putea măsura cu el. În biserică slujea frumos. Avea o voce puternică. Trăgea palme la oamenii care înjurau și predica și în timpul săptămânii, la Sf. Liturghie."

Avea 17 pogoane de pământ, ale bisericii, pe care le cultiva în felul următor: Duminica dimineața, la orele 5, cânta Sf. Liturghie și apoi pornea cu tot satul la câmp, cu cai și cu căruțe, iar până apunea soarele, câmpul era arat și semănat. La sfârșit, cinstea lumea cu vin. La fel proceda și în vremea de seceră sau treierat.

Acesta a călătorit mult prin Germania pentru a colecta fondurile necesare ridicării unei biserici corespunzătoare. Planul arhitectonic este similar bisericilor din Sliezia, mai precis aceleia din satul natal al părintelui "Franz" (Francisc). Proiectul inițial a fost conceput de inginerul Des Villiers.

Un document bisericesc original atestă că "biserica aceasta Romano - Catolică din Popești - Condurat a fost începută a se clădi la 7 ale lunii iunie 1886. Un zidar Valentin dell'Antonio a început-o și a sfârșit-o. Un al doilea zidar, Gheorghe, a lucrat cam 5 luni. Oamenii din sat au ajutat și cu mâinile și cu carele. În anul 1886 s-au clădit numai zidurile până la acoperiș, s-au pus ferestrele cu fereastră rotundă dinainte. În anul 1887 s-au făcut turnul, bolțile și tencuielile pe dinafară.... Arhiepiscopul Paul Iosif Palma (1885-1892) ne-a dat banii, care erau adunați de predecesorul meu P. Ignazio d'Alessandro..... Sătenii s-au obligat să ajute la toate câte vor putea.... să aducă nisip, să stingă var, să aducă tot materialul trebuincios pentru clădirea bisericii și să servească la zidire de hamali.... Eu, subsemnatul paroh Francisc Paterok am fost de trei ori în Silezia, cerșind și strângând bani și daruri de la binefăcători. Din partea sătenilor au dat zecimea în grâu și porumb și deasupra în câțiva ani au dat bașca grâu și porumb, precum este însemnat aici. Eu, Francisc Paterok, am dat din venitul meu, din pământ, cult și mise, precum este scris aici și la care bani am drept.....".

Într-adevăr, până în anul 1903 s-au cheltuit circa 50.000 lei aur, din care aproape 25.000 lei reprezintă contribuția popeștenilor catolici la ridicarea acestei biserici (bani au fost adunați timp de 27 de ani !), 11.000 lei aur au fost colectați de preotul paroh din Silezia, iar 14 000 lei au fost din banii personali ai P. Francisc Paterok.

Fiecare cap de familie avea să dea câte o dublă de grâu și de porumb. "Coana Marița" a donat atunci 1000 de lei pentru această biserică !

Sfințirea bisericii s-a făcut în anul 1893 când, în linii generale, clădirea a fost terminată, dar lucrările din interior s-au finalizat cu adevărat abia în anul 1903. În 1899 biserica s-a zugrăvit, s-a poleit și s-au vopsit altarele și amvonul. Suma totală a devizului a fost de circa 66 000 lei aur.

Planurile de construcție s-au făcut de către arhitectul Surber din București, dar nu au fost respectate. Printre altele, în interior erau prevăzuți stâlpi din cărămidă dar, în lipsa preotului paroh, în 1893, au fost modificate planurile inițiale, fiind montați piloni din fontă.

Începând cu anul 1901, ținând cont de creșterea numerică a credincioșilor romano-catolici din Popești - Conduratu, Episcopia a permis preotului paroh să celebreze și a doua Liturghie în zilele de duminică și sărbători legale ale anului, pentru a da posibilitatea tuturor enoriașilor să ia parte la oficiul divin.

În 1903, ca urmare a unor divergențe apărute între preotul paroh și comunitatea credincioșilor romano-catolici din Popești - Leordeni, părintele Francisc Paterok și-a dat demisia. El a fost transferat la Tulcea, apoi la Câmpina și Caramurat. În 1914 a plecat în Germania, de unde nu a mai revenit în țara noastră. A slujit la o biserică din Polonia, până la moarte.

Înlocuitorul său a fost r. d. Iosif Petre, originar din Cioplea. Acesta a studiat la Seminarul din București și în Italia, la Colegiul Teologic din Genova. La Popești - Leordeni a slujit timp de 15 ani, până în toamna anului 1918, când a fost trecut ca paroh la Râmnicu Vâlcea.

În timpul ocupației din 1916-1918, soldații bulgari l-au tratat pe părintele Iosif Petre ca pe un inamic, fiind în pericol de a fi chiar împușcat de aceștia. Catolici și vorbind bulgărește, tinerii din Popești - Leordeni și-au făcut datoria față de România, până la supremul sacrificiu. În luptele din Primul Război Mondial, 33 dintre ei au murit, numeroși alții au fost răniți sau au căzut în prizonierat în Bulgaria, unde, timp de doi ani, au avut parte de rele tratamente.

În locul preotului Iosif Petre a oficiat, pentru numai un an, un alt preot originar din Cioplea, pe nume Iosif Bonov. Teolog desăvârșit dar și priceput administrator, părintele Iosif Bonov slujise la Râmnicu Vâlcea timp de 27 de ani. În 1919, el este mutat în funcția de vicar patriarhal la Catedrala Sf. Iosif din București. A murit în anul 1925 și, potrivit dorinței sale, a fost înmormântat la cimitirul din Cioplea, alături de rudele sale.

În scurtul timp ce l-a petrecut la Popești - Leordeni, Pr. Iosif Bonov a făcut câteva reparații urgente, a cumpărat un armoniu pentru biserică etc.

Pe locul rămas liber, Arhiepiscopul Raymond Netzhammer (1905-1924) numește la parohia Romano - Catholică din Popești - Conduratu pe r.d. Iosif Schubert (18 sept. 1919-22 mai 1924). Originar din București, având

studii teologice strălucite la Universitatea din Innsbruck (Austria), acesta își propune să efectueze lucrări de consolidare la clădirea bisericii.

Canonicul Iosif Schubert a fost un mare ctitor. Pentru meritele sale, el a fost paroh al Catedralei Sf. Iosif din București, în perioada 1931-1952. (Catedrala este opera străduințelor primului Arhiepiscop de București, Ignatio Paoli, fiind sfințită în anul 1884).

Acestui preot, care și-a făcut în tinerețe ucenicia la Popești - Leordeni, îi datorăm lucrările de restaurare și consolidare din interiorul și exteriorul Catedralei Romano-Catolice "Sf. Iosif" din București, atât de afectate de cutremur și bombardamente.

În monografia de față este prezentat un fragment autobiografic, intitulat "Din evenimentele parohiale 1919-1924", în care canonicul Iosif Schubert rememorează anii petrecuți la parohia din Popești - Leordeni.

După plecarea acestuia din localitate, revine pentru câteva luni Pr. Iosif Petre, dar la scurtă vreme moare și locul rămâne vacant. Din nefericire, un alt paroh r. d. Sebastian Huber (4 iunie 1925-1 aprilie 1926), cu studii teologice la București și în Ungaria, la Strigoni, abia numit ca paroh la Popești - Leordeni, se îmbolnăvește și moare.

În ziua de 7 septembrie 1926, sosește în Popești - Leordeni canonicul dr. Gustav Müller, craiovean de origine. Acesta a studiat la București și la Genova - Italia iar în parohia din Popești - Leordeni a avut o prezență îndelungată și benefică.

În anul 1928, acesta a luat inițiativa cumpărării de la Biserica Italiană din București a altarului de marmură de Carara, care a costat 250.000 lei, suma fiind achitată de comunitate, timp de doi ani. Cu ocazia montării altarului, în locul pardoselii de scânduri din presbiteriu a fost turnat mozaic. În anul următor s-au inițiat lucrări de reparație și de schimbare a tablei acoperișului.

În 1930 s-a comandat banca de împărțășanie din marmură, care a costat 50.000 lei iar în anul 1931 s-a achiziționat ușa din alamă la banca de împărțășanie, în valoare de 20.000 lei.

În perioada interbelică, pentru a mări devoțiunea credincioșilor către Maica Domnului, patroana bisericii romano-catolice din Popești - Leordeni, s-a înființat "Confraternitatea Scapularelui", în care s-au înscris numeroși popeșteni. Aceștia purtau cu drag iconița sfântă și recitau cu conștiinciozitate rugăciunile prescrise. Totodată, s-a înființat și o filială "Progresul", care nu avea capelă proprie, numărând 6 familii cu 30 de suflete.

Cutremurul de pământ din 9 noiembrie 1940 a produs bisericii și casei parohiale mari stricăciuni. Turnul bisericii a fost complet dărâmat și zidurile deplasate, astfel că incinta bisericii nu a mai putut fi folosită. Totuși, cele

600 de familii de rit romano-catolic au decis să ridice o biserică din lemn, pe un teren viran din apropiere, până la repararea clădirii avariate de cutremur. În anul 1942, după terminarea renovării, biserica este sfințită de către Arhiepiscopul Alexandru Cisar.

În anul 1946 s-a introdus iluminatul electric în biserică și casa parohială.

Periodic, dat fiind faptul că biserica este clădită pe un teren slab, fără fundații de beton, clădirea bisericii a necesitat reparații, mai ales după cutremurul din 1977, care i-a afectat structura de rezistență.

În prezent, se desfășoară construcția unui nou sediu parohial, situat în apropierea vechii case parohiale.

În cursul anilor, în cadrul Parohiei romano-catolice din Popești - Leordeni au slujit, în calitate de preoți ajutători, numeroși clerici care și-au făcut aici ucenicia duhovnicească. Unii dintre ei au rămas, devenind parohi ai bisericii, cum a fost P. Vasile Begu (venit în această comună, de la 1 octombrie 1947, slujind până la pensionare). Dintre aceștia amintim pe: Pr. Artur Hollinger 1939-1940; Pr. Petre Morosievici 1940-1941; Pr. Eduard Kozanowski 1943-1947.

Pr. Alexandru Cobzaru, născut la 15 august 1944 în Horgești, Jud. Bacău, va urma studii cantonale și teologice la Institutul Teologic din Iași, în perioada 1961-1971. Debutează ca vicar la parohia din Popești - Leordeni (1 ianuarie 1972), unde va sluji comunitatea catolică până la 1 august 1975, când este transferat ca paroh la Ploiești. Pentru pasiunea depusă și frumusețea slujbelor în limba română, credincioșii catolici din această comună îi vor păstra o vie amintire.

Pr. Victor Iacobec (1 august 1975-1 august 1990) s-a născut la 20 oct. 1923, la Govora. Părinții săi, Lucia și Albert, au avut patru copii: Gheorghe, Titi, Victor și Lucia, pe care i-au educat în credința lui Dumnezeu. Victor, rămas orfan de tată, de timpuriu, se mută împreună cu mama în Capitală unde, în ciuda tuturor greutăților, urmează Școala Primară la Sf. Iosif și Seminarul Teologic, "Sf. Duh", la București.

Participă la luptele de la Păuliș, în 1944, unde se remarcă prin acte de eroism. Ar fi putut îmbrăca uniforma militară, dar biserica a fost idealul vieții sale. În anul 1949 a fost hirotonisit preot de Excelența Sa, Arhiepiscop Alexandru Cisar, activând ca vicar în Moldova, la Iași, precum și în alte parohii din dieceza de București. De la 1 august 1975 va fi numit paroh la Popești - Leordeni unde, timp de 15 ani, va sluji cu pasiune credința, fiind ajutat, rând pe rând, de cei 13 vicari care s-au succedat la această parohie. A trecut la cele veșnice la 27 iulie 1997.

După numai 2 ani de la venirea sa în Popești - Leordeni, biserica a trecut printr-o mare încercare: cutremurul din 4 martie 1977 a afectat grav clădirea acesteia, precum și casa parohială.

Ajutat de preoții Mihai Dascălu și Iosif Cobzaru, colaboratorii pr. Iacubec, acesta începe munca de reconstrucție a sediului bisericii și de amenajare a casei parohiale.

Biserica a fost dărâmată din temelie, tronson cu tronson, și apoi cu aceleași cărămizi, curățate cu grijă, a fost reclădită. Construcția a fost fortificată în interior cu stâlpi de beton armat, înconjurată cu o centură de beton armat, provenind de la metrou, și acoperită cu tablă nouă, astfel încât, în preajma Crăciunului aceluiași an, 1977, ea va fi dată din nou în folosință.

Efortul preoților și dăruirea comunității locale au fost exemplare. În vara aceluși an, slujbele se țineau în interiorul unei biserițe instalate provizoriu, cu dimensiunile 20/30 m, realizată din plăci de PAL. Locuitorii veneau la slujbe și, cot la cot cu preoții bisericii, munceau pentru refacerea clădirii avariate de cutremur. În primăvara anului 1978 a fost demolat și turnul, la reconstrucția cărui s-a lucrat timp de 3 luni. Apoi, i s-au montat și trei clopote, unul de 500 de kg, care au răsunat pentru prima dată de Paști, în anul 1979. Tot atunci s-a extins cu 6 m. p și sacristia, plus etajul.

Întreaga instalație electrică din interiorul bisericii este din cupru și a fost executată de unul dintre enoriași: Isidor Grigore.

După data de 1 mai 1979 au fost executate tencuielile interioare și exterioare, ramele metalice de la geamuri, tocurile de la uși. Partea de sudură interioară și exterioară a fost asigurată de o echipă vrednică, din care s-au remarcat: Iosif Manea, Ignat Anton, Șutru Matei, Năstase Anton și alții.

Lucrările de tinichigerie de pe acoperișul bisericii și casei parohiale au fost făcute de Benone și Emil Dascălu, frații preotului Mihai Dascălu.

În perioada 1980-1981 a fost pusă marmură de Simeria și s-au finalizat lucrările la altarul principal și părțile laterale. În anii 1982-1983 s-au montat vitraliile (autor, artistul plastic Brețcan) iar în 1982 s-a introdus instalația de apă potabilă.

“Calea Crucii”, împreună cu basoreliefurile, au fost executate de către artiștii plastici Kocys și Feissig.

În anul 1986 s-au instalat orga cu fluiere, confesionalele și noile bănci din lemn, cu schelet metalic, respectiv au fost montate caloriferele și a fost pusă în funcțiune instalația de încălzire centrală, pe bază de păcură.

În anul următor, 1987, a fost instalată stația de amplificare fonică, și boxele.

Pe strada "Bateriei" s-a inaugurat noul cimitir al parohiei romano-catolice, în suprafață de 6.700 m. p., căruia, în anul 1989, i-a fost construit o capelă.

La început, morții erau îngropați în jurul bisericii, iar din 1833 se pomenește de existența primului cimitir al satului. În 1831, cu ocazia epidemiei de holeră, la Popești au murit câțiva locuitori din cauza acestei molime. În 1832 au murit 5 copii, iar în 1837 au decedat 13 persoane.

Cimitirul a fost înconjurat mai apoi cu un șanț, spre a fi ferit de intrarea vitelor, iar în 1890 s-a împrejmuțat cu un gard. În 1924, în acest cimitir s-a așezat o Cruce mare, din lemn. Cu timpul, acest cimitir a devenit insuficient, fapt pentru care, ulterior, Primăria a oferit o suprafață de 1 ha pentru un nou cimitir.

În luna august, 1979, s-a început restaurarea casei parohiale, atinsă și ea de ravagiile cutremurului din 4 martie 1977: au fost consolidați pereții, s-a schimbat tâmplăria la uși, s-au efectuat tencuieli interioare și exterioare, s-a montat parchet și s-a introdus apă curentă. S-a cumpărat mobilier nou, covoare, dotări moderne, atât la camerele deja existente, dar și la extensia clădirii (sufragerie și beci), realizată odată cu modernizarea casei vechi. Noua instalație de curent a fost asigurată de familia Grigoraș.

În prezent, parohul bisericii romano-catolice din Popești - Leordeni este părintele Mihai Dascălu.

Născut la 11 august 1950, în localitatea Răchiteni- Mircești, Jud. Iași, preotul Mihai Dascălu a terminat cantoratul și studiile teologice la Institutul Teologic din Iași (1964-1975). A activat în funcția de vicar la parohia din Popești - Leordeni, în perioada 1975-1984. În anul 1984 a efectuat un pelerinaj la Roma, la mormântul Sf. Apostoli Petru și Pavel, iar din 1 august 1990 a primit numirea de paroh la Popești - Leordeni.

La 26 decembrie 1992, la ora 11,00, parohul Mihai Dascălu a concelebrat slujba, împreună cu cardinalul Lopez T., Episcopul Ioan Robu și mons. V. Blasutti, cu participarea Pr. Neculae Iojă și Pr. V. Iacobec.

În anul 1991, primăvara, au fost desființate vechile clădiri șubrede, aflate în curtea Parohiei, iar la 20 oct. 1995 s-a inaugurat încălzirea cu gaze în biserică și casa parohială. În luna iulie 2000 s-a început clădirea noii case parohiale, care se apropie de finalizare.

Printre evenimentele notabile petrecute în perioada parohiatului Pr. Mihai Dascălu amintim:

- 1 februarie 1997: stabilirea în această parohie a maicilor misionare aparținând congregației "Sf. Inimi a lui Iisus". Ele locuiesc pe Str. Leordeni nr. 25 și se ocupă cu catehizarea și grădinița de copii. La

- data de 13 iunie 1997, la orele 11, a avut loc Primiția Pr. franciscan Petru Ceroluca;
- În anul 1999 s-au stabilit în Parohie preoții Iosefini, care se ocupă cu tineretul. Aceștia au finalizat, în vara anului 2000, clădirea noii școli confesionale.
  - În toamna anului 1999 s-a inaugurat Grădinița “Sf. Gabriel”, de pe Str. Anton Pann.
  - În perioada iulie-noiembrie 1999, s-a vopsit tabla la biserică și casa parohială, s-au montat uși din aluminiu și geamuri din termopan, s-a reparat orga mare;
  - În luna mai 2000 s-au efectuat zugrăveli la biserică și la casa parohială;
  - Parohia dispune de computer, încă din 1999, iar din februarie 2001, acesta este conectat la INTERNET.

Programul Sfintei Liturghii la Biserica Romano - Catholică din Popești Leordeni este următorul: duminica și sărbătorile legale: 7,30: 9,30: 11, 00: 18, 30: 19, 00, iar în zilele lucrătoare: 7, 30 și 18, 30, când se efectuează adorație sau Sf. Rozariu.

Educația religioasă, în special a tineretului, ocupă un loc aparte în cadrul acestei comunități religioase: în timpul anului școlar, preoții parohiei pregătesc copiii pentru prima împărtășanie și pentru mir, sâmbăta, unde participă și tineretul.

În vederea pregătirii tinerilor pentru taina căsătoriei, este efectuată o pregătire specială, care durează timp de 2 luni.

Lunar, preoții catolici din această parohie vizitează câte 100 de bolnavi, de Vinerea I-a.

Documente privind Istoria Parohiei Romano-Catolice din Popești - Leordeni

Documente din arhiva Bisericii Romano - Catolice

1. Construirea Bisericii romano-catolice (1886-1903), potrivit însemnărilor Pr. Paroh Francisc Paterok (29 sept. 1885-3 aprilie 1903)

"Biserica aceasta Romano - Catholică din Popești-Condurat a fost începută a se clădi la 7 ale lunii iunie 1886.

Un zidar, Valentin dell Antonio, a început-o și a sfârșit-o. Un al doilea zidar, Gheorghe, a lucrat cam cinci luni. Oamenii din sat au ajutat și cu mâinile și cu carele. În anul 1886 s-au clădit numai zidurile până la acoperiș. S-au pus 10 ferestre și fereastra rotundă dinainte.

În anul 1887 al doilea s-a făcut turnul, bolțile și tencuiala pe afară. Turla mică nu era pe desen, am pus-o eu, cu banii de la maică-mea.

Arhiepiscopul Paul Iosif Palma ne-a dat banii, care erau adunați de predecesorul meu, P. Ignățio D'Alessandro, care bani au fost dați cu împrumut Arhiepiscopului Ignățio Paoli pentru catedrală.

Sf. S. P. Vicarul, Vasile Laurezi, cu P. Paroh din Cioplea, Constantin Bibiella, fiind trimiși de Arhiepiscopul Paul I. Palma aici, la Popești, în anul 1885, duminica II în Noiembrie, după vicernele, au fost convocați toți bărbații în casa parohială și fiind aproape toți adunați, le-a spus următoarele: că sătenii trebuie să aducă cărămizile de la Fabrica Tonolla din București, trebuie să aducă nisip, să stingă var, să aducă tot materialul trebuincios pentru clădirea bisericii și să servească la zidire ca hamali. Sătenii s-au obligat să ajute la toate câte vor putea.

Arhiepiscopul, zice P. Vicarul, are să vă dea 12 000 de lei pentru biserică.

Eu, subsemnatul paroh, Francisc Paterok am fost de trei ori în Silesia, cerșind și strângând bani și daruri de la binefăcători. Din partea satului: au dat zecimea în grâu și porumb și deasupra în câțiva ani au dat bașca, grâu și porumb, precum este aici semnat tot.

Eu, Francisc Paterok, am dat din venitul meu, din pământul, cult și misse, precum este scris aici și la care bani am drept și le pretind.

În anul 1893, interiorul bisericii a fost prefăcut: stâlpi din cărămidă luați și în locul lor stâlpi de tuci puși; podeaua pusă, tencuită, ferestrele dinainte și poarta pusă etc.

În anul 1899 a fost zugrăvită tot aproape numai cu banii mei.

1886, la 7 iunie, fondul bisericii, păstrat la Arhiepiscopie.. 12000;
bani puși de Pr. Fr. Paterok din Germania 3000;

În 1887 am mers din nou în Germania și am adus 1500;

M-am îmbolnăvit de tifos.

În 1887 s-a făcut reparația la casa parohială și înăuntru 1632;

În 1892 am fost în Germania, am vizitat frații și surorile mele.

Mama era bolnavă și am stat mai mult timp cu dânsa.

M-am îmbolnăvit și eu și am rămas mai mult. Am trecut pe la

Ploiești pe la 20 decembrie.

Locșitorul meu a fost P. Iosif Widowski. A făcut câteva reparații la casă, a dărâmat bolțile din biserică, care erau din cărămizi și amenințau să cadă, a cheltuit tot ce a adunat. Când am venit, în casă n-am găsit nimic.

În 1893 am început din nou să cerșesc bani și produse: grâu, porumb, ovăz, fân, lumânări.

Am umblat prin București cu condica pentru cerșit, multe ore nemâncat, chiar dat afară din case 642 lei

Am adunat din satele vecine 724 lei.

În 1893 este sfințită biserica."

* * *

2. Extras din arhiva bisericii:

“În 1894, contribuția pentru biserică era de 6 lei.

Între anii 1898-1902 contribuția a fost de 4 lei.

În anul 1900 erau 193 de familii, cultul era de 50 de bani.

În anul 1904, la 30 octombrie, s-a pus tabla pe biserică (paroh Pr. Iosif Petre).

Între anii 1919-1924, pr. Paroh Iosif Schubert face noi reparații la biserică.

În anul 1924 parohia avea 456 familii.

* * *

3. Extras din arhiva bisericii.

Nr. 17/1948

Popești - Leordeni, 13 august 1948

Către

Ven. Arhiepiscopie și Mitropolie Romano -
Catolică de București

Prin prezenta vă transmitem următoarele acte originale ale Parohiei Romano-Catolice din Popești - Leordeni pentru a fi depuse și păstrate în Arhiva Ven. Arhiepiscopii:

- Proces-Verbal din 9 iunie 1908, încheiat de Primăria Popești - Condurat, prin care se specifică averea bisericii parohiale;
- Proces-Verbal din 1 aprilie 1927, încheiat de Primăria Popești - Leordeni, prin care se dă Parohiei în proprietate cimitirul;
- Proces-Verbal din 25 mai 1933, încheiat de Primăria Popești - Leordeni, prin care se definesc hotarele dintre pământurile bisericii și cele ale locuitorilor;

- Proces-Verbal din 2 iunie 1933, încheiat de ing. delegat al Serviciului Agricol Ilfov și Primăria Popești - Leordeni, prin care se dă în primire bisericii lotul de 3553,16 m. p. (fost piață) pentru construirea unei noi biserici;
- Proces-Verbal din 31 martie încheiat de inginer delegat al Circ. Agricole Pantelimon Ilfov, prin care se deposează biserica de lotul de 3553,16 m. p.;
- Act de donațiune, încheiat la 23 noiembrie 1946, între Primăria Popești - Leordeni și Parohia Romano - Catolică din Popești - Leordeni prin care se donează bisericii locul de 2424,41 m. p.;
- Deciziunea nr. 11580 din 27 februarie 1947 a Ministerului Cultelor, prin care se autoriză Parohia Bis. Catolice Pop.-Leordeni să accepte Donațiunea de 2424,41 m. p.;
- Proces-Verbal din 30 martie 1947, încheiat de Primăria Popești - Leordeni și Parohia Bisericii Catolice de predare și preluare a lotului de 2424,41 m. p.;
- Titlul de Proprietate nr. 96 din 12 decembrie 1937 pentru lotul de 10.000 m. p. Cimitirul Nou (Obștea Agricultorului).

Al Ven. Ordinariat prea supus
Paroh G. Muller.

4. Extras din arhiva bisericii.

Declarație

Petre Trancioveanu, fostul Primar al Comunei Popești - Leordeni, în 1943, la 24 nov., declară despre împrumutarea din 1927:

"Comuna Popești - Leordeni este compusă din 3 sate:

1. Popești - Conduratu cu 2700 suflete;
2. Popești cu circa 50 de case;
3. Leordeni, cu 1200 de suflete.

Fiecare sat a primit alt grup de loturi. Cei din Popești - Conduratu au fost toți catolici, afară de domniile de la Primărie și învățătorii care se schimbau mereu.

Grupul de loturi destinat satului Popești - Conduratu a fost cam de 370 de loturi. Celelalte două sate au primit alte două loturi deosebite.

Loturile au fost date luptătorilor și orfanilor de război. Numai locuitorii satului Popești - Conduratu au lăsat din grupul loturilor lor un lot pentru școală, unul pentru bancă, unul pentru piață și patru loturi pentru Biserica Catolică și Casa Parohială Catolică, ei fiind cu toții catolici, deși mulți care aveau dreptul să fie împrumutați au rămas neîmprumutați, din lipsă de loturi."

(Declarația este dată în legătură cu lotul de 2.424,41 m. p. de la Căminul Cultural, unde urma să se facă biserica.)

* * *

5. Extras din "Monitorul Oficial"- 3 martie 1947

" Nr. 11.580 din 1947 se autoriză Parohia Bisericii Romano-Catolice din Comuna Popești - Leordeni să accepte donațiunea făcută de Primăria Comunei Rurale Popești - Leordeni, constând dintr-un teren în suprafață de 2424,41 m. p. în scopul și condițiile prevăzute în actul de donațiune autentificat sub nr. 52.666 din 23 noiembrie 1946 de Tribunalul Ilfov, Secția de notariat."

* * *

6. Extras din arhiva bisericii:

"Statistici ale Parohiei Romano-Catolice din Popești - Leordeni"

-1835	30 familii cu 150 suflete
-1855	80 familii cu 400 suflete
-1885	172 familii cu 800 suflete
- 1895	182 familii cu 1000 suflete
- 1900	193 familii cu 1050 suflete
-1905	260 familii cu 1300 suflete
-1915	300 familii cu 1500 suflete
-1925	514 familii cu 2400 suflete
- 1930	527 familii cu 2118 suflete;
- 1944	721 familii cu 2886 suflete;
- 1952	852 familii cu 3375 suflete;
- 1977	1560 familii cu 5100 suflete;
- 1991	2028 familii cu 5292 suflete;
- 1995	2015 familii cu 5269 suflete;
- 2000	2004 familii cu 5095 suflete.

Deci, în primii 100 de ani, numărul familiilor de religie Romano - Catolică din Popești - Leordeni a crescut de peste 10 ori (de la 193 la 2004) Se constată faptul că, ulterior, în interval de aproape 50 de ani, în perioada 1930- 1977, numărul locuitorilor de religie catolică din localitatea Popești - Leordeni a cunoscut din nou o creștere impresionantă, de la 2118 la 5100 persoane.

În intervalul 1900-1977, o familie de popeșteni era formată, în medie, din 4 persoane, după aceea, după cum se observă, reveneau mai puțin de trei persoane pentru fiecare familie, iar în anul 2000, dimensiunea medie a unei familii este de 2, 5 persoane.

În perioada 1977-1991, indicele de creștere a numărului populației a fost mai redus, în comparație cu rata de natalitate anterioară, dar a atins un maxim de 5292 locuitori, în anul 1991.

După acest an, se constată o tendință de descreștere îngrijorătoare a numărului de locuitori din Popești - Leordeni.

Din datele bisericii catolice rezultă că, la 1 ianuarie 2001, erau înregistrate doar 2004 familii de religie catolică, cu 5095 suflete.

Redăm mai jos o statistică pe ultimii 10 ani, din care se observă, comparativ cu statistica anului 1977, tendința negativă de descreștere a numărului de locuitori: scade atât numărul căsătoriilor, cât și acela al botezurilor, comparativ cu sporirea ratei deceselor.

	1977	1991	1995	2000
Nr. de familii	1560	2028	2015	2004
Nr. de locuitori	5100	5292	5269	5095
Botezuri	112	67	48	43
Căsătorii	45	36	19	25
Decese	32	65	45	60
Miruiți	470	86	57	61
Prima Împărtășanie	148	92	67	74

Tendința aceasta este asemănătoare și pentru locuitorii de religie ortodoxă din Popești - Leordeni.

* * *

7 Extras din arhiva bisericii

Botezuri

Anul	Nr. de botezuri
1835	7
1840	8
1845	12
1850	19
1855	22
1860	17
1865	32
1870	41
1875	42
1880	46
1885	41
1890	47
1895	47
1900	51
1905	49
1910	72
1915	102
1920	76
1925	102
1930	100
1935	108
1940	99
1945	75
1950	114
1955	132
1977	112
1991	67
1995	48
2000	43

* * *

8. Extras din arhiva bisericii

(Fragment din Jurnalul Pr. Dr. Gustav Müller)

-1928. ...."La 16 noiembrie am început să ne pregătim serbarea "Jubileului" de 100 de ani de când s-au stabilit prin aceste locuri părinții actualilor locuitori. Am hotărât să o sărbătorim în felul următor. Serbarea va dura o săptămână de zile, adică de la 18-25 Noiembrie, cu următorul program: În zilele de 22, 23 și 24 noiembrie, părintele Iosif Tălmăcel va ține o misiune cu câte două predici pe zi; una la orele 11,00 a.m., pentru a putea asista și lăptarii și alta la 3,00 d. m. În zilele hotărâte, misiunile s-au ținut cu succes. De asemenea, s-au obligat oamenii să se împărtășească de trei ori în timpul acelei săptămâni: o dată pentru părinții lor morți, o dată pentru părinții părinților lor și o dată pentru preoții morți, care au funcționat în această parohie.

Sf. Spovadă s-a primit în tot decursul săptămânii de către parohul din Popești, dr. Gustav Müller, parohul din Cioplea, A. Gonska și părintele Tălmăcel, paroh de Bacău.

La 25 noiembrie - sărbătoare mare: dis- de dimineață drumurile sunt pline de bărbați și femei, care împodobesc străzile cu fel de fel de pânzeturi, lucrate în felul lor tradițional. La ora 9 trebuiau să fie gata, căci soseau preoții invitați, împreună cu seminariștii, dintre care o parte serveau la Sf. Liturghie, și alta cânta în cor. La orele 9 și jumătate a sosit Excelența Sa, însoțit de doi preoți. Solemnitatea a fost înălțătoare. Predica a ținut-o Excelența sa Arhiepiscopul.

După masă, la vecernie, a predicat părintele Wiercinski. Întregul popor, cu mâinile ridicate, a promis ascultarea conducătorilor bisericești și credință până la moarte bisericii catolice.

După Vecernie, a urmat "Hora Unirii" sufletește în fața bisericii, la care a asistat și Excelența Sa.

Pe la orele 6 d. a. a început să plouă și oamenii s-au risipit."

-1945 " Câțiva au fost cu frontul până în Cehoslovacia și sunt încântați de frumusețile care le-au văzut acolo. *"Biserica noastră pe lângă una din Cehoslovacia, zicea unul, este ca grajdul în care s-a născut pruncul Iisus pe lângă o biserică de acolo. Să vezi, părinte, cât sunt de bine îmbrăcați oamenii de acolo. Nu găsești nici unul nespălat sau desculț, nici la țară, nici la oraș. Cum se întâlnesc cu cineva, numai despre bisericile din Cehoslovacia vorbesc. "Și să vezi, părinte, ce cinstiți sunt ! Nu există furt."*

* * *

9. Caracterul locuitorilor catolici din Popești – Leordeni

"În general, sunt aspri și copiii față de părinți și părinții față de copii. Nu au frică de moarte, când sunt împărțășiți. Nici rudele nu au multă milă față de un muribund. Când se îmbolnăvesc puțin, cer Sf. Maslu. *"Sigur e sigur"* - spun ei - *"și de acum încolo, cum o vrea Dumnezeu"*.

În doctor și farmacie nu prea au încredere, însă au multă încredere în preot, cu toate că eu îi trimit mereu la doctor.

Mai este de remarcat că 99% din acei care se căsătoresc sunt băieți care au rămas curați. Înainte de a fi recrutați, dau câte trei liturghii, pentru ca Dumnezeu să-i ferească și la ultima liturghie se împărțășesc toți, împreună cu frații, surorile și părinții lor.

Taxele de liturghie le-am ridicat la 15.000 lei și totuși ar trebui să fim trei preoți, ca să le spunem pe toate. Mai toate liturghiile sunt pentru morți. Nu există mort în sat, al cărui nume să nu fie pomenit cel puțin o dată în două luni, atât cât mai are nepoți. Pentru ei, Religia este totul. **Religia și Patrie.**

La băutură sunt tari. Aproape fiecare a doua familie își are viișoara ei. Cam 1/4 dintre ei bea prea mult. Cu toate acestea, nu e mult față de alte națiuni, unde procentajul este mult mai mare. Italienii mei din Iacob Deal treceau peste măsură, cam în toate. "

10. Extras din arhiva bisericii

(Mărturii privind învățământul școlar din Popești - Leordeni)

"În primele decenii de existență, nu exista școală în sat. Preotul învăța pe copii adevărurile religiei, rugăciunile și istoria biblică în limba bulgară, fie în biserică, fie în casa parohială.

De abia în anul 1864 s-a înființat o școală comunală. Capii de familie trebuiau să plătească pe învățător cu câte 3,20 lei dar copiii nu prea umblau pe la școală. Astfel, un inspector școlar, în mai 1879, nu găsește nici un copil în școală. Școala nu avea local propriu, ci se muta dintr-o casă în alta, luată cu chirie.

Școala actuală s-a clădit în 1908. Până în 1881, erau numai două clase. În 1884, erau înscriși 38 de copii, în 1891 erau 44. În 1895 frecventau 96 din 103 înscriși, dar la examen s-au prezentat doar 12 elevi.

Lipsa copiilor de la școală a fost și este și azi cauza faptului că există în sat atât de multe persoane care nu știu carte.

De câțiva ani încoace, copiii frecventează în număr mai mare și mai regulat școala, care are 4 clase primare, în două săli mari. Dimineața învață clasele III, IV iar după amiaza clasele I, II. În anul 1925, frecventau școala un număr de 143 băieți și 33 fete.

În 1901 s-a înființat și "Grădina de Copii" (Grădinița).

La școală se predau câte 3 ore de religie, zilnic. În afară de aceasta, aveau loc cursuri serale de religie (catehizare), la care au luat parte, în 1926, 230 copii, precum și tineri: 74 de fete și 83 de flăcăi.

Din parohia Popești au ieșit, în decursul a 58 de ani de când există Seminarul Catolic de la București, doar 2 preoți, dintre care unul a murit la 4-5 ani după hirotonie.

* * *

11. "Din evenimentele parohiale 1919-1924"

(Iosif Schubert)

Paginile următoare fac parte din însemnările Mons. Iosif Schubert, fost vicar – general la București.

Mons. Iosif Schubert a fost consacrat episcop de către Nunțiul General Patrick O'Hara. Arestat la 17 februarie 1951, acesta este eliberat în vara anului 1964.

"Frumoasa parohie din Popești – Leordeni" avea să fie prima treaptă în ascensiunea exemplară a mons. Iosif Schubert. Arhiepiscopul R. Netzhammer, care îi oferise acest prim post, îl cunoscuse pe Iosif Schubert încă din anul 1915: "Aseară, pe când mă întorceam pe jos de la Dârste, mi-a făcut o surpriză studentul în teologie Schubert, pe care "Doamnele Engleze l-au trimis la învățătură pentru dieceza de București, și care acum studiază la iezuiții din Innsbruck".(cf. Raymond Netzhammer, "Arhiepiscop în România", București, 1993, p. 64)

Sub titlul “Din evenimentele parohiale 1919 – 1924”, înserăm aici unele fragmente revelatoare pentru modul în care era văzută comunitatea romano – catolică din Popești – Leordeni, de către un tânăr preot, felul în care s-a zbatut pentru a izbândi în opera sa misionară.

* * *

“ În septembrie 1919, Exc. Arhiepiscopul Raymund Netzhammer mă numește paroh al frumoasei parohii Popești – Leordeni, înlocuind pe P. Jos. Bonov.

Deși nu aveam decât trei ani de preoție, arhiepiscopul credea că voi putea duce la îndeplinire dezideratele ce mi le-am impus din capul locului: instrucția religioasă a copiilor și tineretului, restaurarea bisericii mari, care prezenta defecte constructive dezastruoase. Aceste defecte au produs și crăpături în zid, lăsând goluri diagonale de sus până jos, mai cu seamă în partea stângă a sacristiei.

Când biserica s-a construit de către P. Francisc Paterok, cu schițele arhitectului Surber, planul a prevăzut o biserică masivă, cu stâlpi și bolți de cărămidă. Sătenilor nu le-a plăcut stâlpii și, într-o vară, când preotul era plecat în Silezia pentru a colecta bani, au dărâmat stâlpii și i-au înlocuit cu stâlpi de fontă, iar bolțile au fost lucrate ușor, din trestie, șipci și tencuială. Zidurile însă au pierdut astfel legătura de centură și, cu timpul, s-au dislocat. De aici au provenit crăpăturile. Un neajuns mare era și igrasia, la bazele zidurilor. Alt neajuns însemnat: slăbiciunea turlei zidită în cărămidă, dar fără legături de centură și fără prevederile necesare față de zdruncinăturile provocate de mișcările schelăriei clopotelor. Nici acoperișul nu era mai bun. Față de această stare, aveam un mandat pe care arhiepiscopul îl urmărea persistent iar eu, în elanul tineresc, socoteam o astfel de însărcinare ca un stimulent din cele mai fericite, deși prevedeam toate greutățile materiale și organizatorice. Dar mă simțeam tare și dornic de muncă.

Îmi surâdea și realizarea arhitectonică și artistică, căci mă gândeam și la zugrăvirea bisericii după terminarea restaurării.

Îmi trebuia, desigur, timp. Strângeam de la început fonduri. Cultivam spiritul enoriașilor cu o expoziție întregă de imagini ale bisericilor sătești din străinătate, mai ales din Elveția. Unii erau refractari, văzând atâta frumusețe, alții se entuziasmau. Unii voiau să joace un rol, din nefericire prea negativ.

* * *

Instrucția religioasă se făcea, până la venirea mea, în timpul Postului Mare, seara, în zilele libere. Motivul: în vremea iernii, copiii și tineretul erau liberi; în timpul primăverii, până toamna, erau ocupați la câmp cu pășunatul vitelor.

* * *

La școală nu prea mergeau copiii. Antecesorii mei aveau toți avantajul că vorbeau bulgărește și, astfel, instrucția se făcea, ca și predica și rugăciunile, în limba bulgară. Eu nu știam bulgărește și nici nu puteam să dobândesc o cunoștință suficientă a jargonului vorbit de dânșii.

Arhiepiscopul m-a îndemnat să învăț repede bulgărește, ca să pot predica în această limbă. Dar, cu timpul, am înțeles că este mai bine să nu o fac. Cât îmi trebuia pentru catehism, spovadă și rugăciuni am prins. Puteam să le arăt că eu știam chiar lucruri pe care ei nu le știau. Mai ales, pentru Întâia Împărtășanie, pentru cântecele bisericești și pentru devoțiunile curente, nu-mi rămânea altceva de făcut decât să știu cât îmi trebuia.

Legile școlare fiind mai aspre, de la o vreme încoace, copiii frecventau mai regulat școala. Eu am preluat orele de religie în toate clasele și mă duceam regulat, cu toate că în clasa I-a eram chinuit, deoarece copiii multă vreme nu înțelegeau mai nimic.

Duminica am organizat instrucția religioasă a tineretului, după Vecernie. Am avut greutăți, totuși a mers foarte bine. Pregătirea pentru Întâia Împărtășanie o făceam separat, în afara orelor școlare. Copiii erau greoi, priceperea redusă, cunoștințele de limbă ale acestora erau foarte limitate. Toate erau urmări ale faptului că, înainte, nu se prea făcea școală, nici părinții nu se pricepeau să inițieze pe cei mici, decât în cele elementare de tot.

Dintre tinerii mai răsăriți, unii erau minunați în bunăvoință și zel, atât fete cât și băieți.

De aceea, am organizat corul bisericii, cu greu, dar măcar unele lucruri s-au fixat bine. Am început să inițiez o fată la harmoniu. Mi se părea că va merge bine, cu timpul, mai ales că de ani de zile, la Cioplea, cânta o femeie la orgă. Nu am reușit decât în parte.

* * *

Pentru a înțelege cele ce urmează, vorbesc imediat de instituția

e p i t r o p i l o r. În gestiunea materială a bisericii, epitropii erau aleși de enoriași, iar epitropii credeau că ei sunt cei puși să taie veleitățile preotului. În genere, le lipsea încrederea calmă față de preot și căutau să pună piedici, ba la fixarea cotei anuale, ba la datinile de natură, ba la inovații... Am nimerit și o perioadă de instabilitate economică, urcare de prețuri și valori. Dar, dacă pentru produsele lor ei știau să se acomodeze cu folos personal, pentru ceea ce se cuvenea preotului li se părea greu, deși nu eram de loc exagerat și nici nu țineam pas cu devalorizarea banului. Unii bărbați erau ambițioși să ajungă epitropi și se făleau, la cârciumă, că ei vor ști să fie stavilă, zicând că satul vrea așa. !

* * *

Restaurarea bisericii am luat-o mai energic în program în anul 1923. Iarna, zăpada zbură prin crăpăturile zidului, putea să exist și primejdia prăbușirii zidului din spate etc.

Un așa-zis antreprenor lucrase la fațada Bărăției din București și am intrat în legătură cu el. Curând, însă, am văzut că nu era om priceput, nici sincer, fiindcă P. Iovanelli a trebuit să plătească suplimente în cursul lucrărilor. Acest om făcuse un deviz și pentru Popești. Dar, după experiența neplăcută a P. Iovanelli, m-am îndoit și m-am sfătuit cu parohul Cioplea, P. Gonska. Acesta mi-a zis să mergem la dl. arh. Hoeflich, care are birou cunoscut și serios, împreună cu arh. Fantolli.

La început, mă temeam că va fi prea scump sau că nu se vor interesa de noi, la distanța aceasta, când știam că au lucrări însemnate. Dar dl. Hoeflich ne-a primit cu bine și ne-a spus simplu: dacă omul acela vă face lucrarea pentru suma prevăzută de dânsul – 300 000 lei -, atunci să o facă, este peste măsură de avantajos. Dar nu o va putea face, cunoscând prețul manoperei și al materialelor ce sunt necesare. Afară de aceasta, devizul cu planuri trebuie să fie bine specificate, căci altfel nu există nici legământ, nici justificare, nici puncte de verificare.

Dl. Fantolli și dl. Hoeflich au venit apoi la Popești cu un antreprenor rutinat, au luat măsuri etc. și mi-au arătat ceea ce ar fi necesar: izolarea zidurilor împotriva igrasiei, consolidarea turlei, legături de fier betonate cu brâuri – jos, la mijloc și, mai ales, sus – apoi ar fi bine să se prelungească absida și, concomitent, să se construiască două sacristii. Tavanul să fie dat jos și să fie refăcut cu rabiț și gips masiv, ferestrele - prea mari și prea multe – să fie preschimbate, făcând din două una, în rame de fier, în stil gotic, portalul nou iar, în jurul zidurilor, un trotuar de beton, cu asfalt deasupra, pentru a opri scurgerea apelor la temelii.

Propunerile erau, din punct de vedere tehnic, bine stabilite și chibzuite iar nici una dintre ele lipsite de temeii. Costul aproximativ a fost calculat, informativ, și se urca la circa 650 000 lei.

În primăvara anului 1924 am început restaurarea. Am convocat satul, am convocat și epitropi; satul era pentru lucrarea, epitropii, instigați de interesași din afară, care voiau să-i exploateze, nu erau toți de acord. Totuși, i-am convins.

Aveam numai 200.000 lei. Restul s-a stabilit, după calcul, astfel: fiecare familie capabilă dă lei 1400; transporturile nisipului, ale cărămizilor, varului, pietrișului, materialelor de construcții etc. se fac de către săteni, pe rând.

Primul bucluc l-am văzut când am încercat să câștig de la vecinul Petre Gavril o îndreptare de teren, pentru sacristia din dreapta. În lipsă de acte, n-am putut să dovedesc că terenul a fost aliniat curios, nici n-am pretins că dumnealor nu sunt stăpâni de drept pe curtea lor; dar am crezut că o fâșie îngustă de tot, pentru îndreptarea terenului și facerea trotuarului și de partea aceea, ar putea fi cedată.

Mijlocirea pe lângă P. Jacob Ciamurov (Gavrilă) mi-a atras o scrisoare aspră, în care mi se răspundea: ce nevoie este de a face o sacristie în care ar putea să întoarcă un car cu boi ?!

Alt bucluc l-am avut cu săparea unui puț în curtea parohiei. Chiar arhitecții m-au sfătuit să fac acest lucru, încă de la începutul lucrărilor, deoarece am economisi multe cheltuieli, dacă apa ar fi în imediata apropiere a construcției. Răuvoitorii au găsit prilejul să-mi creeze o atmosferă urâtă pe lângă alții. La urma urmelor, ce grozăvie era să aibă preotul puțul său în curte ? .....

* * *

Amintesc aici un bucluc pe care mi-l făceau în fiecare toamnă cu adunatul puilor, cum era tradiție. Ori de câte ori chestiunea devenea acută, aceeași răscolitori voiau să desființeze obiceiul, adică să se strângă puii dar nu cum era datina, pentru preot, fiind – pe lângă celelalte – o contribuție în natură, ci pentru Biserică. Eu mă opuneam, pentru că nici pentru mine, nici pentru urmașii mei întru păstorire, nu voiam să creez greutate inutile, pentru a satisface ambiția unor încăpățânați. Dar mi-am creat dușmani, pe care nu puteam să-i întorc nici cu faptul că, la Cioplea, nimeni nu spunea nimic. În genere, nu folosea la nimic să le arăt că Cioplenii sunt mai largi, mai

înțelegători. Nu folosea la nimic că Cioplenii râdeau de vederile strâmte ale Popeștenilor opoziționiști.

Treburile au mers înainte, deși săparea ascultării lucra mai departe. Cei buni, majoritatea absolută, își vedeau de drum: fapt că toți banii necesari restaurării s-au adunat fără greutate. Dar se lucra în direcția discreditării și cu un argument plauzibil: unde intră atâția bani ? Nu se vede nimic .....

După terminarea construcției, am propus zugrăvirea întregii biserici. Propunerea a fost acceptată. Am declarat că va fi nevoie de o nouă contribuție. Contribuția s-a strâns.

Domnul Anton Kaindl a făcut proiectele, un zugrav evreu, foarte priceput și îndemânat (făcea decorurile în curbatura corului cu mâna liberă) a preluat lucrarea.

Scandalagii nu se astâmpărau. L-am rugat pe Episcopul Cisar să intervină personal. Cu greu s-a decis, fiindcă își dădea seama că nu se poate vorbi cu astfel de oameni. A venit, totuși. Rezultatul era nul .....

Și după ce intervenția Episcopului a rămas fără rezultat, m-am dus la Episcopie și i-am spus Episcopului că, în astfel de condiții, nu pot să mai stau la Popești, îl rog să mă scape de acolo. Imediat a fost de cord. O consfătuire cu Vicarul General a dat rezultatul ca eu să părăsesc imediat, chiar a doua zi, parohia, care va fi lăsată fără preot, nici măcar pentru dumineci și sărbători nu li se va trimite nimeni, până când nu vor garanta liniște, să aducă la tăcere pe scandalagii și să primească anumite condiții ce se vor fixa .....

Repetatele discuții n-au dus înțelegerea mai departe, astfel că, din Septembrie până în Decembrie, în preajma Crăciunului, Popeștenii n-au prezentat deputați dispuși să aplaneze diferendele. Abia când au venit oameni care au putut să demonstreze că ei reprezintă majoritatea binevoitoare și garantează de liniște, totul a intrat în normal și au căpătat pe P. Josif Petre, care a murit însă curând. I-a urmat un preot bun, Sebastian Huber, care n-a trăit însă mult.

* * *

Ca să nu întrerup firul explicațiilor, am lăsat la o parte altele. Fiind prieten cu dl. Anton Kaindl, i-am cerut executarea unui tablou mare, reprezentând pe Sf. Anton. A fost executat și așezat. Nu mai știu cine l-a donat.

Un altar lateral, al Sf. Iosif, cu statuia Sfântului ca dulgher și copilul Iisus măricel, a fost comandat la Timișoara și bine lucrat. Așezarea a dat o mare satisfacție donatorului, Anton Carabageac.

Ușa mare de la intrare a fost lucrată și donată de frații Ambrozie.

* * *

Cimitirul am voit să-l sistematizez. Însă prejudecățile sătenilor nu au fost teren bun pentru o astfel de întreprindere. În paranteză: o astfel de sistematizare propusă la parohia care am primit-o – Caramurat – a făcut plăcere oamenilor și mi-au primit gândul și s-au pus pe lucru pentru a alinia frumos grupurile, a trage drumuri în toate direcțiile; au făcut plantații, au ridicat o cruce, au împrejmuit cimitirul cu un zid de piatră. Și unde pui, cimitirul din Caramurat este mare.

Colaborarea cu școala a fost bună. Ca președinte al Comitetului Școlar, am influențat pe oameni să înțeleagă rostul cărții și să trimită copiii la școală, afacere grea de tot.

* * *

Cu autoritățile am stat bine. Pot spune, chiar, că felul cum am păstrat legătura cu ele a ajutat mult ca la Prefectură și la Revizoratul Școlar anumite prejudecăți împotriva sătenilor să dispară.

* * *

Moralicește, am avut lupte grele împotriva concubinarilor. În 1919, când am sosit, situația se prezenta urât, deoarece un număr de bărbați căzuseră la Turtucaia, iar femeile lor nu aveau dispoziția necesară să aștepte Autoritățile, se vede, nu aveau știri sigure despre cei căzuți în lupte sau înecați în Dunăre. Chestiunile târăgânând, femeile trăiau cu alți bărbați; aveau însă pretenția să se spovedească și să se împărtășească normal și regulat. Nu puteam să admit. Explicații, certuri, dușmănie.

Fete furate, fete fugite, la ordinea zilei, tradiție veche ! Dealtfel, însă, se poate ști că, odată căsătoriile încheiate, viața conjugală se păstra creștinește. Tineretul se abținea și el de încălcări urâte.

Că în viața conjugală existau certuri, mai ales beții, înjurături, blesteme, acestea erau socotite inevitabile.

* * *

Caracterul general al religiozității se rezumă în puține cuvenite. Dragostea pentru cele religioase, sânguința în îndeplinirea îndatoririlor bisericesti, sunt prea la văzul tuturor, ca să nu le recunoaștem și să nu ne bucurăm.

Duminica și sărbătorile erau într-adevăr înălțări sufletești pentru preot, cu toată truda și lipsa de disciplină a enoriașilor. Bucuria tuturor în zilele de sărbătoare este vădită. Credincioșii se spovedesc și se împărtășesc, au o grijă deosebită de a primi Sfintele Taine în timp de boală sau în apropierea sfârșitului obștesc. Botezul nu se amână pentru orice fleac ci se cere imediat ca formalitățile civile să fie îndeplinite. Repausul duminical este respectat. Tradițiile în legătură cu anul liturgic sunt bine păstrate. Astfel și cultul morților, adică rugăciunile pentru morți, Rozariul, Sfânta Misă, au mare însemnătate în viața lor religioasă. Învățătura religioasă este bine primită, așa și predica.

Cu puține excepții și curioase reminiscențe **pauliciene**, autoritatea religioasă a preotului în învățătura sa, în predică și îndrumări, găsește un teren primitiv. Nici eu nu am putut să mă plâng în această privință. Infiltrări ale slăbiciunilor omenești, care constituie grija preotului, nu pot să constituie o caracterizare specifică sau să găsim o notă deosebită pentru viața familială din Popești.

Sunt muncitori, în genere săraci, pe atunci au fost și tare îngrămădiți pe acel îngust spațiu al satului. Mai târziu, s-a lărgit prin expropriere și vatra satului.

* * *

În legătură cu exproprierea și cu împrăștierea, notez următoarele:

Legal, am fost președintele Comitetului de Împrăștiere, fără a fi împiedicat sau supărat pe cineva. Lotul de împrăștiere s-a stabilit la 7 pogoane pentru fiecare îndreptățit. Adică, de bunăvoie, au consimțit să micșoreze dreptul de la 10 pogoane la 7, ca să se împrăștească mai mulți. Și eu mi-am rezervat dreptul dat de lege la 7 pogoane pe care le-am primit în regulă, le-am plătit la timp și le-am ținut în arendă.

Totodată, am cerut și am obținut, direct de la dl ministru Garoflid pentru Biserică două pogoane și pentru Cimitir două pogoane, judecând așa: dacă satul se întinde, va fi nevoie de o nouă biserică, bine situată și practic așezată, cu curte etc. Iar pentru cimitir, se înțelege de la sine că la împrăștiere se oferea singura ocazie de a găsi un teren nou pentru un cimitir nou, care să degajeze cimitirul existent, așa strâmt. Așezarea primordială a acestor două loturi a fost ideală de tot: chiar la intrarea în sat, la șosea. Ce s-a întâmplat mai târziu cu aceste două loturi, v-a istorisi parohul care s-a zbatut pentru ele după ce, așa mi se pare, din prostia celor ce voiau să facă pe "grozavii" în conducerea treburilor satului, aceste terenuri au fost mutate și aproape pierdute. La Minister și la Prefectură autoritățile nu erau deloc potrivnice și, cu puțină insistență, chiar de la

începutul mișcării de a tăia împrăștierea aceasta, s-ar fi ajuns la păstrarea loturilor, acolo unde au fost fixate de la început.

* * *

Ca preot tânăr, pe atunci, am avut un sprijin puternic în bunăvoința parohului din Cioplea, P. Alois Gonska, mai târziu canonic. Dânsul era mai în vârstă ca mine și totuși nu pregeta să-mi stea la îndemână. P. Josif Bonov era săritor întotdeauna când organizam spovezile întregului popor. Așa făceam, în genere, la ”Indulgențe”, pentru trei zile, odată în cursul timpului pascal, apoi pentru hramul bisericii.

Mai aveam o tradiție veche ca, o dată sau de două ori pe an, să ne schimbăm: eu mă duceam la Cioplea, parohul din Cioplea venea în Duminica aceea la Popești. Astfel, dădeam ocazia ca cei care doreau să aibă preot străin să-l aibă ! Și slujbele se aranjau vioi. În tot cazul, era zarvă în astfel de zile și afluență bună la Sfintele Taine”.

București 08.12. 1946

12. Însemnări despre comunitatea catolică din Popești – Leordeni în amintirile Arhiepiscopului Raymond Netzhammer

În arhivele abației benedictine Sfânta Fecioară Maria din Einsiedeln – Elveția- se află fondul Arhiepiscopului Raymond Netzhammer. El conține 35 de caiete de însemnări zilnice, având titlul generic de “Amintiri din România”.

O parte din opera memorialistică a lui Raymond Netzhammer (19.01.1862 – 17.09.1945), Arhiepiscop titular de Anazarbus, fost arhiepiscop de București (05.11.1905 – 14.07.1924) a fost publicată și la

[Puțină istorie privind biserica romano – catolică. Până la 1883, Episcopii de la Nicopole, cu reședința la București, au avut putere de administrație și asupra catolicilor din Țara Românească.]

Vineri, 11 decembrie 1914

“Până la înființarea ierarhiei catolice din România, Bucureștiul și Țara Românească fuseseră administrate de episcopii de Nicopolis din Bulgaria, care însă își aveau reședința la București. În 1883, când Bucureștiul fusese ridicat la rangul de Arhiepiscopie, Nicopole a primit în persoana părintelui pasionist Hippolytus Agosto, pe primul său episcop, a cărui jurisdicție nu se mai întindea peste Dunăre în România și al cărui cler fusese despărțit de cel din București.” (op. cit. p. 39)

[Jubileul de aur al părintelui Felix Martucci. Noviciatul pasioniștilor de la Cioplea.]

Mărți, 1 iunie 1915

“ Tot ce se știa despre părintele Felix, de la nașterea sa la 5 iunie 1842, la poalele muntelui sfânt, Monte Cassino, despre sfințirea sa ca preot acum 50 de ani, despre apariția sa în România ca misionar apostolic în 1866, și până în ziua de azi – toate aceste lucruri, serioase și vesele, de bucurie sau de tristețe, diversele sale posturi și ocupații, titlul său onorific de canonic și cele trei cruci de cavaler ale unor înalte ordine, toate au fost valorificate și transformate în cuvântări și poezii, în cântece și în cor.....Părintele Felix fusese dintre primii pasioniști, trimiși de la Roma special pe teritoriul administrației apostolice a Valahiei. Trăise aici timpurile de strălucire ale pasioniștilor: perioada marelui Mons. Paoli, construcția Catedralei Sf. Iosif, întemeierea seminarului diecezan și a noviciatului pasioniștilor din Cioplea, înălțarea Bucureștiului la rang de arhiepiscopie și, nu în cele din urmă, la dezvoltarea școlilor catolice de băieți sub directorul pasionist părintele Alois Irwin”. (op. cit. p. 59-60)

[O surpriză: Un viitor preot al comunității catolice din Popești – Leordeni, ce avea să ajungă Episcop de București, se întâlnește la Timiș cu R. Netzhammer.]

5 septembrie 1915

“ Multe alte vizite binevenite mi-au înfrumusețat șederea la Timiș.... Aseară, pe când mă întorceam pe jos de la Dârste, mi-a făcut o surpriză studentul în teologie Schubert, pe care “Doamnele Engleze” l-au trimis la învățătură pentru dieceza de București, și acum studiază la iezuiții din Innsbruck”²⁰ (op. cit. p. 64)

[Cincu Ciogliv din Popești – Leordeni este considerat de R. Netzhammer un strălucit teolog. Din “Marea noastră parohie bulgărească din Popești” un tânăr promițător este trimis la studii în Elveția.]

Marțea Rusaliilor, 13 iunie 1916

“ Marea noastră parohie bulgărească Popești de lângă București are o mare sărbătoare: solemnitățile primei liturghii a concetățeanului lor Cincu Ciogliv. Acest tânăr promițător și-a făcut studiile gimnaziale în seminarul nostru și la încheierea lor a fost trimis cu încă trei colegi foarte talentați, la studiul teologiei în minunat-amplasatul Colegiu Brignole Sale al lazariștilor de la Genova. Colegii săi au părăsit în curând chemarea duhovnicească. Ciogliv singur a perseverat și este astăzi, după atingerea scopului, bucuria episcopului și clerului și al comunității sale de baștină, Popești. După hirotonisirea sa, și-a întreprins călătoria de întoarcere de la Genova spre România prin locul de pelerinaj Einsiedeln²¹, unde a zăbovit patru zile. Războiul în curs s-a făcut simțit în mod neplăcut și în timpul călătoriei sale,

---

²⁰ În perioada 18 sept. 1919 – 22 mai 1924, r.d. Iosif Schubert a fost paroh la Popești – Leordeni, fiind numit aici de chiar Arhiepiscopul R. Netzhammer. A fost paroh al Catedralei Sf. Iosif din București, începând cu 1931. Mai târziu, a devenit vicar – general la București. Consacrat episcop de Nunțiu Gerald Patrick O’Hara, Mons. Iosif Schubert a fost arestat la 17 februarie 1951 și eliberat în vara anului 1964.

²¹ În arhiva abației benedictine din acest oraș elvețian se găsește în prezent fondul R. Netzhammer.

fiindcă tânărul bărbat voinic fusese oprit și tratat cu suspiciune la Como, Zürich, München, Salzburg și Viena.”²² (op. cit. p. 102)

[Explozie la Dudești – Cioplea]

Miercuri, 9 august 1916

“În marea fabrică de praf de pușcă a statului din Dudești se produc puternice explozii, care zguduie în repetate rânduri întregul București și fac să zăngăne ferestrele. Se vorbește de 200 de morți.”

[Regele Ferdinand cunoștea fiecare sat bulgăresc din preajma Capitalei, dar nu manifesta încredere în “bulgari”]

Duminică, 13 august 1916

“ Regele este încă foarte afectat de catastrofa de la fabrica de praf de pușcă de la Dudești; și prima lui impresie era că fusese în joc tot mâna criminală străină și anume, din partea bulgarilor. Este de înțeles că s-ar dori să se facă răspunzători bulgarii și prin împrejurarea că Bucureștiul este înconjurat de o coroană de sate bulgărești, din care fac parte și cele două parohii ale noastre, Cioplea și București. Va fi greu să se dovedească existența unor relații politice între aceste state și Regatul Bulgarilor de la sud de Dunăre. Regele însă îi crede pe bulgari în stare de orice și pe fiecare din ei îl consideră spion, convins că bulgarii duc o activitate de spionaj deosebită și la scară mare. Majestatea Sa cunoaște firește fiecare sat bulgăresc din preajma Bucureștilor și n-a uitat că, acum o sută de ani, au venit de peste Dunăre, sub protecție rusească.” (op. cit. p.108)

[P. Ciamurov, preot romano – catolic din Popești – Leordeni
Mulți popeșteni și-au pierdut viața la Turtucaia.]

---

²² În însemnarea din 19 septembrie 1916, aflăm că Cioglov (!) este deja numit vicar la Turnu Severin, unde “se îngrijește de biserica parohială și de mănăstire” (op. cit. p. 127)

Sâmbătă, 9 septembrie 1916

“ Din apropiatul Popești, locuit de bulgari catolici, vin mama și fratele unui preot, P. Ciamurov, să se intereseze de acesta: deși era cetățean român, el a fost totuși arestat la izbucnirea războiului. Aceste persoane ne povestesc despre bătălia cumplită de la Turtucaia. Dușmanul se pare că nu voise să facă prizonieri, ci îi doborâse pe toți sau îi respinsese în Dunăre. Mulți popeșteni trebuie să-și fi pierdut viața. Unul dintre ei se salvase trecând Dunărea pe un trunchi de copac; venise acasă și povestea lucruri înspăimântătoare.” (op. cit. p. 122)

[Parohul Iosif Petre din Popești – Leordeni este arestat.]

Luni, 11 septembrie 1916

“ De la Popești se anunță că în locuința parohului nostru de acolo, Petre,²³ care este cetățean român, totul a fost percheziționat și că predicile scrise de el au fost confiscate. El însuși fusese dus la primăria satului apropiat Leordeni. De acolo i s-a dat drumul să meargă înapoi la parohia lui, însă i s-a interzis să predice, să officieze liturghia în latinește și să părăsească satul. ²⁴” (op. cit. p. 124).

[Însuși Regele Ferdinand se interesează de soarta preotului Iosif Petre din Popești – Leordeni]

Duminică, 24 septembrie

---

²³ R. D. Iosif Petre era originar din Cioplea. Studiase la Seminarul din București și în Italia, la Colegiul Teologic din Genova. A slujit la Popești - Leordeni timp de 15 ani, până în toamna anului 1918, când a fost trecut paroh la Râmnicul Vâlcea. A mai slujit în anul 1924, timp de câteva luni, la Popești – Leordeni, stingându-se din viață spre regretul locuitorilor de aici.

²⁴ Nefericitul preot Iosif Petre a avut ghinionul de a fi suspectat și de armatele bulgare care au ocupat localitatea, fiind cât pe aici să fie executat ca trădător.

“ Majestatea Sa știe că parohul Petre din Popești fusese de două ori arestat. O dată s-ar fi întâmplat, interveni regele, pentru că s-a plimbat în preajma Pulberăriei armatei din Dudești. La această dezvăluire a trebuit să izbucnesc în răs. Petre este în general cunoscut ca un om foarte fricos și avea întotdeauna o teamă grozavă de Pulberărie, la care putea să se uite din casa lui parohială zi de zi ! La marile explozii dinainte de izbucnirea războiului, muriseră acolo și unii dintre credincioșii parohiei sale.” (op. cit. p. 129)

[Cioplea, sediul episcopilor pasioniști, încă din 1812.]

Sâmbătă, 26 octombrie, 1918

“ Satul catolic bulgăresc Cioplea, de lângă București, a fost sediul episcopilor pasioniști încă de la înființarea lui, în anul 1812. Mai târziu, au ținut acolo un noviciat, au clădit o capelă și au înființat seminarul diecezan. Noi am făcut o convenție cu actualul preot Alois Gonska, conform căreia partea clădirii și a grădinii pentru Ordinariat s-a separat de partea pe care o va administra parohia Cioplea ca sediu al ei. Partea Ordinariatului arhiepiscopal o considerăm ca “dependință” a internatului Sf. Andrei.” (op. cit. p. 280).

[Arhiepiscopul romano - catolic de București face câteva propuneri.]

27 ianuarie 1918

“ Între 150 000 și 200 000 de catolici din România aparțin diferitelor naționalități; aproximativ jumătate sunt cetățeni români. Cetățeni români sunt cei 80 000 de catolici de origine maghiară care se află în Moldova, în județul Roman și Bacău și se ocupă cu agricultura, cei 3000 de bulgari catolici care trăiesc lângă București, în satele Cioplea și Popești, și cei 2 800 de șvabi catolici din Dobrogea. Ceilalți catolici din România trăiesc în orașe și sunt austrieci, maghiari, germani, italieni, polonezi și alți slavi și foarte

puțini francezi. Cea mai mare parte a clericilor catolici din România se recrutează dintre catolicii din România, dar nu toți candidații sunt cetățeni români. Ar fi de dorit pentru aceștia să se obțină cetățenia română.....Ar trebui ca preotul diecezan să devină cetățean român. Același lucru este valabil și pentru cei doi episcopi din București și Iași, care până acum au fost cu toții străini.

Se știe că religia unui popor se menține câtă vreme nu se abandonează limba maternă. De aceea, din punct de vedere ecleziastic, este extrem de important ca fiecare popor catolic să-și mențină limba națională. Trebuie să se asigure copiilor celor 80 000 de unguri din Moldova și celor 3 000 de bulgari catolici de lângă București, ca și celor 2 800 de germani catolici din Dobrogea, să învețe cel puțin să scrie și să citească în limba maternă. “ (op. cit. p. 287).

Institutul “Sfânta Maria - IBMV”

În 2002 se sărbătorește jubileul de 150 de ani al Institutului “Sfânta Maria” (1852 –2002), moment care marchează prezența în țara noastră a uneia dintre cele mai renumite instituții de educație morală și religioasă a Bisericii Catolice.

Institutul poartă numele unei femei – Maria Ward –, intrate în istoria Bisericii Catolice pentru că și-a consacrat întreaga sa existență cauzelor nobile ale credinței și ecumenismului. Aceasta s-a născut în Anglia, la 23 ianuarie 1585 și și-a dedicat toată viața sprijinirii tinerelor și femeilor, cărora le-a deschis noi orizonturi spre viața religioasă, într-o vreme când a fi catolic atrăgea prigoana în multe părți ale Europei.

La îndemnul Episcopului Michel Angelo Conte di Parsi, câteva călugărițe aparținând Institutului “Sfânta Maria” din Munchen sosesc la București, în 1852. Învingând mari greutăți, acestea reușesc să înalțe în str. Pitar Moș nr. 13 o clădire pentru școală, o biserică și o casă pentru adăpostul lor. Prima superioară a fost Amalie Engl. Grija acestor surori se îndrepta spre tinere femei, venind în sprijinul tuturor credincioaselor confruntate cu nevoi și lipsuri. Inițial, rolul acestei congregații era unul caritabil.Ulterior, Institutul “Sfânta Maria” s-a axat pe educația morală și religioasă a femeilor.

Cu timpul, activitatea acestui institut s-a diversificat, dispunând de 5 școli, de la grădiniță până la liceu: două în București (Școala din Pitar Moș și Școala Sf. Iosif, din Str. General Berthelot nr.56-58), precum și alte trei școli la Turnu Severin, Craiova și Brăila.

La data de 3 august 1948, toate școlile particulare confesionale au fost desființate de către regimul de atunci. În perioada 1948 – 1989, Institutul “Sfânta Maria” a supraviețuit în clandestinitate, datorită faptului că un număr de surori s-au stabilit la Ferma “Sf. Agnes”, din Popești – Leordeni.

După anul 1990, surorile Institutului “Sf. Maria” activează în misiuni de caritate, îngrijind bătrâni, familii sărace, copii neajutorați, în grădinițe și școli. Ele pot fi întâlnite la Popești – Leordeni, la Timișul de Sus, Brăila, Rădăuți, Cîmpulung Moldovenesc, Timișoara și Luizi – Călugăra. Plină de pioșenie și devoțiune creștină, în fruntea multora dintre aceste acțiuni se remarcă Tereza Cociangă – Sora Fidelis – Superioara IBMV, aflată sub îndrumarea Sorei Hildegard (Hildegard Acsany), Superioara Provincială.

Mențiuni documentare cu privire la Popești - Leordeni în lucrarea:

*“Dicționar Geografic al Județului Ilfov”
de C. Alessandrescu*

Societatea Geografică Română a publicat în anul 1892 lucrarea unuia dintre membrii săi, institutorul C. Alessandrescu, intitulată “Dicționar Geografic al Județului Ilfov”. Această lucrare a fost premiată de către societate în ședința Adunării Generale din 6 martie 1891, prezidată de Regele Carol I.

Prezentăm mai jos câteva extrase din această monografie, subliniind valoarea informațiilor cuprinse în carte. În ceea ce privește unele date, se observă că acestea sunt culese din tradiția locală, și nu după documente.

Astfel, pentru a da un singur exemplu, autorul menționează faptul că Biserica din Popești – Români ar data de pe vremea lui Mihai Viteazul : “Tradiția spune că ar fi fost fondată de Mihai Viteazul”²⁵

Mai întâi, autorul Dicționarului ne spune că “aici se află niște ruine vechi”. Apoi, acesta arată că primii locuitori ai satului Popești - Conduratu ar fi venit din satul vecin, Cioplea. La mutarea lor pe aceste meleaguri, ei au curățat locul, deoarece era “tot ocupat numai de păduri”.

Ni se prezintă “balta înecată de stuf de trestie” care este o rămășiță a vechilor inundații ale Dâmboviței, pe când nu era canalizată.

Textul lucrării precizează că, în timpul Războiului de la 1877, în această comună au fost încartiruiți soldații ruși, care au ridicat o cruce pe un pedestal, după ce aceasta a fost dezgropată din pământ. Nu se știe nimic despre ea iar literele nu se pot bine descifra.

Surpriza cea mai plăcută ne-o oferă însă autorul atunci când se referă la satul Popești – Pavlicheni. În mod sigur, C. Alessandrescu a vizitat comuna Popești – Leordeni, fiind impresionat de locuitorii de rit catolic de aici. Spre deosebire de alte localități din Jud. Ilfov, unde descrierea este lapidară, rece, autorul prezintă date cu caracter etnografic: tradiții, portul popular, credință: “ Aici au cor vocal aranjat de preot și este format din fetele și băieții din sat”; “nunta la ei este cu totul orientală”, “fiecare locuitor dintre catolici are un pogon de vie” etc.

POPEȘTI - CONDURATU²⁶

“Comună rurală, plasa Dîmbovița, situată spre Sud Est de București, la 10 km depărtare de acest oraș.

Aici se află niște ruine vechi. La Vest trece șoseaua județeană București Oltenița. Stă în legătură cu comuna Leurdeni prin o șosea vicinală terminată.

Se compune din două cătune: Popești - Români și Popești – Pavlicheni, unde locuiesc numai sârbi catolici.

Populația lui e de 810 locuitori, care trăiesc în 154 case. Se întinde pe o suprafață de 2179 Ha.

Dl. G. N. Alexandrescu, G. Petre și O. Sutz au 1801 Ha și locuitorii 378 Ha. Proprietarii cultivă 1650 Ha (95 sterpe, 49 islaz, 7 vie).

Locuitorii cultivă 332 Ha (2 sterpe, 4 islaz, 40 vie).

²⁵ C. Alessandrescu, op. cit. p. 318

²⁶ op. cit. p. 316 - 317

Comuna numără 246 contribuabili, cu un buget de 3117 lei venituri și 3109 lei cheltuieli. În anul 1885 erau 142 contribuabili.

În comună sunt 2 biserici, o școală mixtă, un pod.

Numărul vitelor mari e de 285 (57 cai și iepe, 206 boi, 15 vaci și viței, 7 bivolițe) și al celor mici de 1324 (20 capre, 104 porci, 1200 oi).

Dintre locuitori, 180 sunt plugari, 5 au diferite profesii.

Aratul se face cu 85 pluguri: 78 cu boi, 7 cu cai. Locuitorii au 85 care și căruțe: 78 cu boi, 7 cu cai.

Comerțul se face cu 2 cârciumari și un hangiu.

Împroprietăriți 96 de locuitori și neîmproprietăriți 93.

S-au stabilit în comună 25 de străini.

Locuitorii Bulgari din Popești - Conduratu, fiind supuși turcilor și suferind întotdeauna invaziunile lor, au emigrat din Bulgaria în România la anul 1825 în cătunul Cioplea și de aici, la anul 1840, s-au mutat la Popești vreo 15 familii de către domnul Conduratu, al cărui nume îl poartă.

La mutarea lor în această comună au curățit locul, deoarece era tot ocupat numai de păduri.

Această comună este așezată pe deal. Prezintă ochiului o curată panoramă.

Lângă comună este o mică baltă înecată de stuf de trestie, rămasă din vechile inundații ale Dâmboviței, pe când nu era canalizată.

În această comună este o cruce, ce până la 1877 a fost îngropată în pământ, și care a fost scoasă și ridicată pe un pedestal, de Rușii ce erau încartiruiți în această comună. Nu se poate bine descifra literele. Nici o tradiție nu se conservă asupra ei.”

POPEȘTI – PAVLICHENI ²⁷

“Popești – Pavlicheni, sat, face parte din comuna rurală Popești – Conduratu, plasa Dâmbovița. Se întinde pe o suprafață de 906 Ha. cu o populație de 714 locuitori. Domnul G. N. Alexandrescu are 601 Ha și locuitorii 305 Ha.

Proprietarul cultivă 550 Ha (46 sterpe, 4 islaz, 1 vie). Locuitorii cultivă 261 Ha (4 islaz, 40 vie).

Aici e reședința Primăriei.

Are o biserică cu hramul “Adormirea”, deservită de un preot și un cântăreț. Și o școală mixtă frecventată de 4 elevi și 5 eleve, cu întreținerea

---

²⁷ idem, p. 318

căruia statul și comuna cheltuiesc anual 1537 lei. Localul s-a construit de județ la anul 1889.

Comerțul se face de doi cârciumari și un hangiu. În sat s-au stabilit 15 străini.

Numărul vitelor mari este de 157 și al celor mici de 800.

În acest cătun este o biserică cu un preot catolic, pe care locuitorii îl respectă cu religiozitate. În zilele de sărbători, locuitorii se duc de câte 3-4 ori la biserică pe zi. Aici au cor vocal, aranjat de preot și este format de fetele și băieții din sat, pe care-i însoțesc și femeile și bărbații, care șed mai la urmă.

Îmbrăcămintea locuitorilor este lucrată de femeile lor. Femeile și fetele poartă capul acoperit și tradiționalul costum sârbesc, cu oarecari schimbări de cum erau când au emigrat din Bulgaria.

Nunta la ei e cu totul orientală.

Fiecare locuitor din catolici are un pogon de vie.”

POPEȘTI – ROMÂNI ²⁸

Popești – Români, sat, face parte din comuna rurală Popești – Conduratu, plasa Dîmbovița.

Se întinde pe o suprafață de 1271 Ha, cu o populație de 96 locuitori.

Domnul G. Petre și O. Sutzau au 1200 Ha. iar locuitorii 72 Ha.

Proprietarii cultivă 1100 Ha (49 sterpe, 45 islaz, 6 vie). Locuitorii cultivă tot terenul.

Comerțul se face de 10 cârciumari.

Numărul vitelor mari este de 49 și al celor mici de 524.

Are o biserică fără preot deoarece locuitorii sunt puțini și n-au cu ce să-l întrețină; dar serviciul divin îl fac preoții din comuna Dudești.

Această biserică s-a reparat în anul 1890 și are pe frontispiciu o inscripțiune în limba Slavonă. Tradiția spune că ar fi fost fondată de Mihai Viteazul. “

“Notițe istorice cu privire la satele: Popești -
Conduratu și Popești - Români”

---

²⁸ idem, p. 317 - 318

“Moșia aceasta, înglobând amândouă satele, purta în veacul al XVI-lea numele: Ciuernicul.

A fost stăpânită în acel veac de un neam de boieri ziși "din Popești", având părți un Staico vornic, pe la 1530, Zabavă clucerul, pe la 1571 și fiul și nepotul de soră al acestuia din urmă, un alt Staico, postelnic la 1613 și vornic la 1629, numit din "din Sintești", Creștești (Copăceni) și Popești (toate aceste moșii erau în județul Ilfov pe acele vremuri).

Fiul acestui Staico Vornic a fost Radul zis "din Sintești", pe care îl aflăm armaș mic la 1630, mare logofăt la 1658, mare ban al Craiovei la 1664 și, în urmă, mare vornic, stins din viață la 1672 și aflându-și mormântul în biserica din Popești.

Acest Radu mare ban și mare vornic a avut soție pe Stanca Năsturel, moartă călugăriță la 1686, îngropată la M-rea Radu Vodă din București, fiind soră cu Elena Doamna lui Matei Basarab Voevod.

Sofica, sora lui Radu din Sintești, a fost căsătorită cu Gheorghe Caridi, grec originar din Tricala, stolnic la 1631 și vistier la 1640, ucis la 1655 în răscoala seimenilor, după moartea lui Matei Basarab. Ea a avut ca zestre moșia Copăcenii (vechiul Creștești).

Fiul acestora este Hrizea din Popești, fost postelnic la 1656, căpitan la 1663, mare spătar la 1666, mare vistier la 1669, boier potrivit lui Șerban-Vodă Cantacuzino, fiind chiar omorât din porunca acestuia la 1680. El este clăditorul de isnoavă al lăcașului bisericesc al satului Popești Români.

Acest Hrizea vornic a fost căsătorit cu Maria Băleanu, din neamul boierilor din Băleni (Dâmbovița).

Fiul lor a fost Radu Popescu, zis și Catalan, cunoscutul cronicar al epocii domniei lui Nicolae Mavrocordat Voevod, călugărit sub numele de Monahul Rafail și mort la 1729, fiind și el îngropat la biserica Mănăstirii Radu-Vodă, pe semne unde își va fi făcut schimnicia.

Nu am putut afla în ce chip una dintre părțile acestei moșii a trecut în stăpânirea familiei Conduratu, de la sfârșitul veacului al XVIII-lea.

Interesant de relevat este faptul că ultima scoborătoare a lui Radu Cronicarul Popescu, nepoata de făt a fiului său, Iordache, ce moare la 1798, anume Smaranda, este soția lui Costache Roseti sau Rosetos, din Grecia, a cărei soție, Venețiana, a fost a doua soție a lui Radu Văcărescu, vornicul de care am vorbit la notițele asupra moșiei Leordeni, limitrofă cu Popești Conduratu.

Această Venețiană Văcărescu a fost omorâtă la moșie, la 1798.

Nu aflu totuși nici o legătură a scoborâtorilor acestei Venețiene Văcărescu cu moșia de care ne ocupăm.

Cert este că, pe la începutul veacului trecut, se afla spătar în Popeștii de Jos și nu în Popeștii Români, un boier grec, un învățat, pe care-l lauda Zilot Românul: Ștefan Clucerul Conduratu, la 1791 soțul unei Joițe Silivvano, fiica lui Atanasie Silivvano, fost șătrar, sărdar și paharnic - 1757 și al Saftei Slăratu.

Moșia a fost stăpânită de unul dintre fiii lui Ștefan, anume Alexandru Conduratu, stolnic la 1820, mare clucer la 1840, agă la 1860, mort la 1864. El s-a căsătorit la 1832 cu o săteancă B. Alăcăjoance, din boierii Poenari, de la Craiova, originari din satul Poenari Dolj, care-și luaseră numele de la moșia Almajul (Gorj). El s-a stins din viață la 1903, la adânci bătrâneți.

Dintre copiii acestuia e locotenentul Alexandru Conduratu, căsătorit la 1865 cu Maria Crațianu, divorțați, și Ștefan Conduratu, mort la 1841. Acest neam nu a avut scoborâtori, stingându-se prin ei.

Dintre surorile acestora doi: Constanța Oton Sutzo (1847-1922) și Marta (Maria). Aceasta din urmă a fost moștenitoarea moșiei Popești Conduratu, născută la 1833, a murit aproape centenară, la 1928, fiind căsătorită în două rânduri: 1) cu Gheorghe Costa-Foru, om politic, fost primul rector al Universității din București, avocat de marcă, fost ministru de externe între anii 1874-1876, în cabinetul lui Lascăr Catargiu; 2) 1872 cu Grigore Alexandrescu, poreclit Cafegi Bașa, după slujba ce i-o dăduse Grigore Dimitrie Sturza Voevod, primul domn pământean, după Revoluția lui Tudor Vladimirescu, de la 1822-1829.”

ANUARUL "SOCEC"-1913

(EXTRAS)

Popești - Leordeni

Com. rurală: 3 sate 1. Leurdeni

2. Popești-Pavlicheni

3. Popești-Români

Plasa: Pantelimon
 Locuitori: 2275
 Primar: IOZU PAVEL
 Notar: MĂNESCU D.M.
 Învățător: TEODORESCU GH.
 Învățătoare: MĂNESCU MARIA,
 MANOLESCU GHERGHINA
 Preot Paroh: PĂRNESCU GHEORGHE
 Perceptor: ARGHIRESCU D.
 Bănci Populare: "ISVORUL MUNCEI", capital 11 000 lei
 Băcani: HARALAMBIE GH.
 LUPȘOR I. LUCREȚIA
 TRANCIOVEANU PETRE
 Cârciuimari: PETRE ȘTEFAN
 TEODORESCU C.
 Fierar: CEATLOȘ ANDREI
 Mărunțișuri LUPȘOR I. LUCREȚIA
 Proprietari de moșii: ALEXANDRESCU G. MARIA
 BLANC ARISTIDE
 "CASA RURALĂ"
 EFTIMIU G. MARIA
 SHOUTZU A. CONSTANTIN
 STELIAN T. PLATINA
 Arendași de moșii: BĂLĂNESCU GH.
 GIANI G. GRIGORE
 PAPP B. GH

PRIMARII LOCALITĂȚII POPEȘTI - LEORDENI

1. 1867	Drăgan APOSTOL
2. 1868-1869	Ivan NENCU
3. 1870	Petre GHENCEA
4. 1871-1874	Ivan NENCU
5. 1876- 1878	Ghiță NICOLAU
6. 1879-	Drăgan APOSTOL
7. 1881-	Tănase PETCU
8. 1881-1882	Iovciu RAINEA

9.	1883-	Vasile STANCIU
10.	1884-	Iovciu RAINEA
11.	1885-	Ion GHENCEA
12.	1896-	R. ȘUTRU
13.	1897-1900	A. CARABAGEAC
14.	1901-1904	Petre STANCU
15.	1905-1906	Iozu PAVEL
16.	1907-	I. GHIȚĂ
17.	1907-1918	Iozu PAVEL
18.	1919-1921	Niculae NEȘCU
19.	1922-	Ștefan FILIP
20.	1923-1926	Gheorghe GHEORGHE
21.	1927	Petre NICOLAE
22.	1928-1929	Petre ȘUTRU
23.	1930-1938	Pavel CEAMURU
24.	1938-1943	Lt.Col. Dumitru ZOTTA
25.	1943-1950	Pavel CEAMURU
26.	1951-1952	Florea IANCULESCU
27.	1953-	Ilie MOJOIU
28.	1954-	Gheorghe NEGRARU
29.	1955-1957	Gheorghe OANCEA
30.	1958-1979	Toma NIȚĂ
31.	1979-1982	Ilie COSTEA
32.	1982-1989	Ioan MARIN
33.	1990-1992	Toma ȘUTRU
34.	1992-1993	Laurențiu RAICIU
35.	1994-1996	Ana PETRACHE
36.	1996-2000	Grigore TRACHE
37.	2000- în continuare	ing. Grigore TRACHE

BIBLIOGRAFIE

1. ALEXANDER, Paul, “*An ascetic Sect of Iconoclast in Seventh Century Armenia*”, Late Classical Medieval Studies, A.M. Friend
2. ALEXANDRESCU, C., “*Dicționar Geografic al Județului Ilfov*”, București, 1892
3. ANGHELOV, Dimităr Simeonov, “*Le bogomilisme en Bulgarie*”, Sofia 1972

4. AUNER, C., “*Episcopia catolică a Argeşului*”, Revista Catolică, III, 1914
5. AUNER, C., “*Espiscopia catolică a Severinului*”, Revista Catolică, II, 1913
6. BACALBAŞA, Constantin, “*Bucureştii de altădată*”, Editura Eminescu, vol 1 (1987), Vol 2 (1993)
7. BĂLĂCEANU, Constantin – Stolnici, “*Cele trei săgeţi- Saga Bălăcenilor*”, Ed. Eminescu, Bucureşti, 1990
8. de BEAUSABRE, Isaac, “*Histoire Critique des Manichée et du Manicheisme*”
9. BENOIT, Jean, “*Histoire des Albigeois et des Vaudois*”, Paris, 1691
10. BIANU, I., “*Bibliografie românească veche*”, tom I, Bucureşti, 1903
11. BLAGA, L., “*Izvoade*”, Ed. Minerva, Bucureşti, 1972
12. BROSSE, Jaques, “*Maeştrii Spiritualii*”, Ed. Albatros, Bucureşti, 1992
13. CANTACUZINO, GH. I., “*Mănăstirea Cotroceni*”, Bucureşti, 1968
14. CANTEMIR, D., “*Istoria Moldo-Vlahică*”, Opere complete, vol. IX
15. “*Catagrafia de bunuri şi docuemente privitoare la mănăstirile din Ţara Românească – Văcăreşti, Căldăruşani, Căluu, Cotroceni*”, B.A.R., Doc. Sec. XIX
16. CAPIDAN, T., “*Meglenoromâni*”, Bucureşti, 1925-1938, Vol. 1-3
17. CARTOJAN, N., “*Literatura română în epoca lui C. Brâncoveanu*”, Bucureşti, 1931
18. CARTOJAN, N., “*Istoria Literaturii române Vechi*”, Ed Minerva, Bucureşti, 1980
19. CARTOJAN, N., “*Cărţile Populare în Literatura Românească*”, Bucureşti, 1964, Vol. 1-3
20. CIOBANU, Ştefan, “*Istoria Literaturii Române Vechi*”, Ed. Hyperion, Chişinău, 1992
21. CIUHANDU, Gheorghe, “*Bogomilismul şi românii*”, Sibiu, 1933
22. COSMA PRESVITERUL, “*Izvoare bogomilice. Predica presviterului Cosma*”, Traducere de AL. Iordan, Editura Librăriei Universitare I. Cărbuş, Bucureşti, 1938
23. CONSTANTINESCU-IAŞI, P., “*Emigraţia bulgară la nordul Dunării*”, Studii Istorice Româno-Bulgare, Bucureşti, 1956
24. COSTESCU, Eleonora, “*Consideraţii despre pietrele funerare din Bosnia medievală*”, SCIA, Seria Artă Plastică, tom 16, nr.2, 1969
25. “*Cronica Ghiculeştilor-Istoria Moldovei între 1695-1754*”, Bucureşti, 1965.
26. DAPONTE, C., “*Ephémérides Daces*”, Ed. E. Legrand, Paris 1881, Vol. 1-2

27. "Dicționar de Literatură Română" (coord. Dim. Păcurariu), Cluj-Napoca, 1976
28. "Dicționar de Teologie Ortodoxă" (red. pr. prof. dr. Ion Bria), Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981
29. "Dicționarul Enciclopedic Ilustrat"- Cartea Românească-, București, 1931
30. "Dicționarul istoric și geografic universal", Ed. I. Aurel-Candrea
31. "Documente privind Istoria României, veacul al XVIII-lea, B. Țara Românească (1616-1620), Vol. III, București, 1954
32. "Documenta Romaniae Historica B. Țara Românească, Vol XXIII," Buc. 1954
33. DUJCEV, Ivan, "Il cattolicesimo in Bulgaria nel secolo XVII. Secondo i processi informativ sulla nomina dei vescovi cattolici", Roma, 1937
34. DUMITRESCU, Florentina, "Elemente din veacul al XVIII-lea la Biserica din Leordeni", SCIA, Seria Artă Plastică, Tom 11, nr. 2/1964
35. "Enciclopedia României", Vol II, București, 1938
36. EUSEBIUS din CEZAREEA, "Istoria Ecclesiastică", III, 5, 2-3
37. FOTINO, Dionisie, "Istoria Principatului Dacia", Viena, 1818, Vol. III
38. FRUNZESCU, D., "Dicționar topografic și statistic al României, cuprinzând descrierea a 20 000 de nume proprii teritoriale," București, 1872
39. GAXOTE, Pierre, "Histoire des Français", Flammarion, 1972
40. GIURESCU, C. C., "Principatele Române la începutul sec. XIX", București, 1957
41. GIURESCU, C. C., "Istoria Bucureștiului din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre", București, 1966
42. GIURESCU C. C., "Contribuțiuni la studiul originii și dezvoltării burgheziei române, până la 1848, București, 1972
43. GIURESCU C. C., "Istoria Bucureștilor", Ed. Sport-Turism, București, 1979
44. GÎDEI, A.V., " Monografia comunei Bragadiru-Bulgar", 1904
45. GOLESCU, Maria, "Un portretist de la începutul veacului XIX, Zugravul Nicolae Polcovnicul", București, 1938
46. GRABAR, A., "Iconoclasmul bizantin", Ed. Meridiane, București, 1991
47. "La Grande Encyclopedie", Vol. 26, Paris
48. GRECESCU, C., " Introducere la Radu Popescu", Ed. Academiei, București, 1963
49. GRÉGOIRE, Henry, "Les sources des l' histoire des Pauliciens", Bull. de l'Academie de Beligiques, 22, 1936.

50. GRÉGOIRE, Henry, “*Précisions géographiques et chronologiques sur les Pauliciens*”, Bull. de l'Academie de Beligiques, 1947
51. GRÉGOIRE, Henry, “*Byzantion*”, XI, 1936
52. GRECIANU, Ștefan D., “*Genealogiile documentate ale familiilor boierești*”, București, 1913
53. GARSORAN, Nina, “*The Paulician Heresy*”, New-York, 1967
54. HAȚEGAN, Ioan, “*Contribuții privind colonizarea bulgarilor în Banat-1738*”, Timișoara, 1992 (manuscris)
55. HENRY, PAUL, “*L 'Arbre de Jessé dans les églises de Bucovine*”
56. HURMUZIADIS, George D., “*Cultura Greciei*”, București, 1979
57. IEȘEANU, I., “*Românii din Bosnia și Herțegovina în trecut și în prezent*”, Sarajevo, 1904
58. IEȘEANU, I., “*Secta Patarenă în Balcani și în Dacia Traiană*”, 1906
59. IVANOV, Iordan, “*Cărți și legende bogomilice*”, Academia Bulgară, Sofia, 1925
60. IORGA, N., “*Istoria românilor prin călători*”, București, Ed. Eminescu, 1981
61. IORGA, N., “*Istoria românilor din Peninsula Balcanică- Albania, Macedonia, Epir, Tesalia*”, București, 1919
62. IORGA, N., “*Istoria statelor balcanice în epoca modernă*”, Vălenii de Munte, 1913
63. IORGA, N., “*Cronici muntene*”, A.A.R. Mem Secț. Ist., București, tom XXI, 1898-1899,
64. IORGA, N., “*Istoria literaturii românești- Introducere sintetică*”, Ed. Minerva, 1977
65. “*Inscripțiile medievale ale României Orașul București, vol. I, 1395-1800,*” București, 1965
66. IONAȘCU, I., “*Mărturii relative la cronicarul Radu Popescu*” (extras din Rev. Ist. rom. Vol. XV, fasc. I), București, 1945
67. IONNESCU-GION, G.I., “*Istoria Bucureștilor*”, București, 1998
68. IONIȚĂ, Vasile “*Nume de locuri din Banat*”, Ed. Facla, Timișoara, 1982
69. “*Istoria fondării orașului București*”, vol. I, București, 1965
70. JAGIC, V., “*Istoria Literaturii Sârbo-Croate*”, Kazan, 1871
71. KALUZNIACKI, K., “*Werke des Patriarchen von bulgarien Eutymius*”, Wien, 1901
72. LECCA, Octav-George, “*Familii boierești române*”, București, 1999.
73. LEMERLE, Paul, “*Histoire des Pauliciens d'Asie Mineure – sources grecques*”, 1973
74. MANO, C. Constantin, “*Documente din sec. XVI-XIX privitoare la familia Mano*”, București, 1907

75. “*Marele Dicționar Geografic al României*” (red. G. Em. Lahovary), București, 1902
76. MAZILU, Dan Horia, “*Cronicari munteni*”, Ed. Minerva, 1978, București, 1978
77. de MARSILLIAC, Ulysse, “*Bucureștiul în veacul al XIX-lea*”, Ed. Meridiane, București, 1999;
78. MILETICI, L. “*Graiul bulgar pavlichean*”, Omagiu lui Iorgu Iordan, București, 1958
79. MOISIL C., “*Contribuții la istoria Bucureștilor*”, București, 1935
80. NANDRIȘ, Grigore, “*Umanismul picturii murale post-bizantine*”, Ed. Minerva, București, 1985
81. NEDELICU George, P., “*Date noi despre Nicolae Polcovnicu Zugravu*”, SCIA, Seria Artă Plastică, Tom 15/2, 1968
82. NETZHAMMER, Raimond, “*Arhiepiscop în România*”, București, 1993;
83. NERESIAN D.N. “*Armenia and the Byzantine Empire*”, Cambridge Mass.
84. NERESIAN D.N. “*Une apologie des images du VIIe siècle*”, Byzantion, XVII, 1945
85. NEUMAN, Victor, “*Tentația lui homo Europaeus*”, Ed. Științifică, București, 1991
86. NICOLESCU, Stoica “*Documentele Slavo-Române*”, București, 1905
87. NIEL, F., “*Albigois et Cathares*”, “*Que sais-je?*”, no. 689
88. NISTOR, I., “*Originea românilor din Balcani și Vlahiile din Thesalia și Epir*”, București, 1944
89. NOROCEL, Epifanie, “*Sfântul Eftimie, ultimul Patriarh de Târnovo și legăturile lui cu Biserica Română*”, B.O.R., an LXXXIV, 1966, nr.5-6
90. OBLENSKY, Dimitrie, “*The Bogomils. A study in Balcan neomanichaeism*”, Twickenham Anthony, C. Hall, 1972
91. PANAITESCU, Em., “*Cronicarul Radu Popescu și Istoria Domniilor Țării Rumânești*”, Göbl, București, 1908
92. PANAITESCU, P. P., “*Începuturile și biruința scrisului în limba română*”, București, 1968
93. PANAITESCU, P. P., “*Contribuții la istoria culturii românești*”, Ed. Minerva, București, 1971
94. PANAITESCU, P. P., “*Studii istorice româno-bulgare*”, București, 1956
95. Lt.Col.PAPAZOGLU, “*Istoria fondării orașului București*”, București, 1891
96. PASCU, Giorge “*Data morții lui Radu Popescu și turcisme la Radu Popescu*”, Arhiva, Iași, XXIX, 1922

97. PETROVICI, Emil; VRABIE, Emil,, “*Graiul bulgar de la Popești - Leordeni. Note Preliminare*”, Sofia, 1965
98. PETROVICI, Emil; VRABIE, Emil,, “*Note asupra sistemului gramatical și lexicului graiului bulgar de la Popești - Leordeni*”, Sofia, 1965
99. PREMIERSTEIN, A. VON, “*Griechisch heidmische Weise...*”, 1926
100. POPESCU M.-Spineni “*Procesul mănăstirilor închinat*”, București, 1936
101. POPESCU Nicolae M., “*Antim Critopol*”. B.O.R. an LXIV, 1946, nr.10-12
102. PUECH H.C., “*Le Manichéisme – son fondateur, sa doctrine*”, Paris, 1949
103. POPP, V. M., “*Populația Banatului în timpul lui Iosif al II-lea*”, Lucrările Institutului de Geografie al Universității din Cluj la Timișoara, 1941
104. RACKI, FR., “*Bogomili și Patarini*”, Acad. Jug., Opere, Rad. VII,VIII, X, Beograd, 1869-1870
105. RICE, Talbot, “*Byzantine Painting at the Trenizonda*”, Part II, The Messel Exped., 1929, London, 1936
106. ROMALO, GR. Nadejda, BALȘ, Ștefan, “*Casa din Leordeni*”, B.C.M.J., an XXXVIII
107. ROMANSKY, Stoian, “*Bulgarii din Țara românească și Moldova*”, Sofia, 1930
108. ROSETTI, Dinu V., “*Câteva așezări și locuințe preistorice din preajma Bucureștilor*”, 1932
109. ROȘCA, I.; DUMITRIU, G., “*Terminologia geografică*”, București, 1939
110. RUNCIMAN, S., “*The Medieval Manichee*”, Cambridge, 1947
111. RUSSO, Demostene, “*Studii bizantino-române. Textele eshatologice din Codex Sturzanzs și pretinsul lor bogomilism. Învățăturile lui Pseudo Neagoe Basarab*”, Tip Gutenberg, Joseph Göbl, București, 1907
112. SĂVESCU, C., “*Biserica de la Tânganu*”, B.C.M.I. XXII, 61, 1929
113. SCHEIDWEILER P., “*Izvoare ale istoriei Paulicienilor*”, Byzantinische Zietschrift, 43, 1950
114. “*Scriitori români*”, (coord. Mircea Zăciu), Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1978
115. de Sede, G., “*Le song des Cathares*”, Presses Pocket, 1976
116. pr. Conf. dr. STAN, Alexandru, Prof. dr. RUS, Remus, “*Istoria Religiilor*”, București, 1991

117. STOICESCU, N. “*Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale*”, București, 1991
118. ȘESAN, Mihail, “*Istorie Bisericească*”, vol. I
119. ȘIADBEI, I. “*Istoria literaturii române vechi*”, Ed. Albatros, București, 1975
120. TURDEANU E., “*Apocrife bogomile și apocrife pseudo-bogomile*”, *Revue de l'histoire des Religions*, XXXVIII-XXXIX, PARIS, 1950
121. pr. TURCU, N.,” *Monumente istorice din comuna Popești - Leordeni*”, (mss).
122. TREBIZOV Karol, “*Bulgarische Adelsgeschechter im Ostereichisen KAiserreich des XVIII-ten Jahrhundert*”, *Etudes Balcaniques*, Sofia, 1, 1973
123. TOCILESCU, Grigore, “*Studii critice asupra cronicelor române*”, RIAF, II, 1884, Vol. I, fasc. 2
124. VELESCU OLIVER, “*Nicolae Polcovnicu Zugravu- Pe marginea unor documente inedite*”, SCIA, Seria Artă Plastică, 15/1, 1968
125. VELICHI, C.N., “*Așezămintele coloniștilor bulgari din 1830*”, *Românoslavica*, Vol.III, 1958
126. VELICHI, C.N., “*Emigrarea bulgarilor din Sliven în Țara Românească în anul 1830*”, *Românoslavica*, X/1964
127. VRABIE, Emil, “*A ninetheenth century incantation of Bulgarian Refugees in Romania*”, 1977
128. VRABIE, Emil; PETROVICI, Emil, “*Graiul bulgar de la Popești - Leordeni. Note Preliminare*”, Sofia, 1965
129. VRABIE, Emil; PETROVICI, Emil, “*Note asupra sistemului gramatical și lexicului graiului bulgar de la Popești - Leordeni*”, Sofia, 1965
130. VULCĂNESCU, ROMULUS, “*Mitologie Română*”, Ed. Acad. București, 1985
131. WEIGAND, G. “*Linguistischer Atlas des Daco-rumanischen Sprachgebiets*”, 1898-1899
128. Zilot Românul, “*Opere Complete*”, Ed. Meridiane, București, 1996;

